

KEMAL TAHİR

Esir Şehrin Mahpusu

Bütün Yapıtları 2

3. BASIM



Kemal Tahir
Esir Şehir Üçlemesi 2. Cilt
Esir Şehrin Mahpusu
Yayınma Hazırlayan: Sevengül Sönmez

İthaki Yayınları - 329
Edebiyat - 260
Kemal Tahir Bütün Yapıtları - 2
ISBN 975-273-095-7

3. Baskı, Ekim 2007, İstanbul

© Kemal Tahir, 1956
© İthaki, 2005

Yayıncının yazılı izni olmaksızın herhangi bir alıntı yapılamaz.
Bu kitabın telif hakkı Kemal Tahir Vakfı temsilcisi ONK Ajans Ltd. Şti.'den alınmıştır.

Sanat Yönetmeni: Murat Özgül
Kapak Uygulama: Cemile Öz
Kapak Tasarımı: Ömer Ülkenciler
Kapak, İç Baskı: İdil Matbaacılık
Emintaş Kazım Dinçol Sanayi Sitesi No: 81 / 19
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 674 66 78

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Mühürdar Cad. İtler Erişün Sok. 4/6 34710 Kadıköy İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kemal Tahir

ESİR ŞEHRİN MAHPUSU



Birinci Bölüm

Hafız Ağa

1

— Bugün nedir günlerden kuzum?.. Kâmil Bey, boynunu biraz büküp gözlerini kısarak, yaptığı resme baktı: Bugün günlerden... Kalın kurşun kalemle Don Kişot'un kafasındaki berber tasını çizdi: Tamam! Gene İsa peygambere benzediniz Senyör de la Manş... Yüksek sesle söylediklerine resimdeki Don Kişot karşılık verebilirmiş gibi, biraz bekledi: Dostoyevski ne demiş? "Dünyanın en eksiksiz, iyi insanı İsa'dır. Ondan sonra Don Kişot gelir." demiş... İkincilik sizde... Keyifli bir ıslık öttürdü: Bugün salı... Fazladan arife... Elini çenesine götürdü: Tıraş, yarın sabah... Dostoyevski sözünü nasıl bağlıyor, aklınızda mı? "Don Kişot'un eksiksiz iyi adamlığı, gülünç olmasından gelir!" Suratınızı astınız efendim! Beğenmediniz!

Kâmil Bey bir cigara yaktı, karyolaya serdiği resimlere bir zaman daldı. Bir tanesi –puta çivilenmiş çok şişman İsa ile kadanya binmiş göbekli Don Kişot– sahiden gülünçtü. Bunlar, Orta Çağ'ın obur papazlarına benziyorlardı, günaha olduğu kadar, yemeklere de doymayan, Boccacio'nun cehennemlik papazlarına. Öteki dört resim, bilinen Don Kişot, daha doğrusu, Daumier'den aşırılmış sahici Don Kişot... Sıpsıska, upuzun, kepkerli... Duman gibi ama, gene de dünyaya meydan okuyan ölümsüz insan!

Bir çizgiyle şövalyenin eline mızrağını verdi. Sanço Panza'nın eşeğine geçti.

Yedi yıl cezanın yılgınlığı ile Ramiz Efendi'nin bıraktığı yalnızlığın sarsıntısı ancak bir gece sürmüş, sabahleyin resim yapmaya sığınmıştı. Sanatın, her zaman avutmadığını biliyordu. "İsa ile Don Kişot'un şişman insanlar da olabilecekleri nereden aklıma gelir? Zora düştüm de ondan... Don Kişot da zor altında yazılmış kitaplardandır. Don Kişot'a yedi yıl ceza verseydiler ne yapardı acaba? Farkında bile olmazdı! Kısa bir ısıklık öttürdü: Öyleyse... Boyunlarından birbirlerine zincirlenmiş mahpusları kurtarmanızın sırasındır, efendim!.."

Kocaman eli, hiç duraklamadan, güvenle çiziyordu. Resimdeki mahpusları, boyunlarından birbirine zincirleyeceği sırada, anahtar sesi duydu. Gizliden oruç yemenin alışkanlığı ile cigarayı hemen bastırıp döndü.

Gardiyan Asker İbrahim'in arkasında birileri olduğunu görünce belli belirsiz telaşlandı, elini gömleğinin açık yakasına götürerek toplanmak istedi.

Gardiyan İbrahim, sıkıldığı zamanlarda yaptığı gibi, kabalağını kafasında iki kere çevirmiş, gözlerini de kaçırmıştı:

— Başefendi geldi beyim. Gidiyorsun. Haydi toplanalım.

— Gidiyor muyum? Nereye?

Eşikte duran beli tabancalı, göğsü feraiyeli kanun çavuşu karşılık vermedi.

— Harp divanına mı efendim? Yargıtay davayı bozdu mu?

— Yargıtaydan haberim yok!.. Sivile gideceksin.

— Sivil ne demek?.. Gözlerindeki ürkekliğin yerini birden sevinç parıltısı aldı: Mahpushaneye mi? Sultanahmet'e... İhsan Bey'in yanına... "Müşde" desenize...

— İhsan da kim ola? Haydi, toplanın bakalım. Gardiyan İb-

rahim'e çıkıştı: Neye apıştın ayı? Çabuk dedim, mübarek gün, şamar geliyor!

Kirli çamaşırları, Hala Hanım'ın hizmetçisi Eleni, dün almıştı. Yoksa, öteberiyi, bavula sığdırmak kolay olmayacaktı.

Her şey toplandıktan sonra, Kâmil Bey, üç ay yirmi gündür içinde yaşadığı odaya son defa, baktı. Penceresi yerden bir buçuk metre yüksek... Burada, bunca zaman nasıl yaşayabildiğine şaşıtı.

— Ya bunlar Beyim? Asker İbrahim, gaz ocağını, fincanları, cezveyi, tabakları gösteriyordu: Bunlar?

— Kalsın İbrahim Efendi. Senin olsun!

— Yok beyim, al git... Orada lazım olur.

— İstemez. İhsan Bey'de hepsi vardır. Kalsın. Öfkeli kanun çavuşuna gülümsedi: Haydi başefendi, buyurun! Durakladı: Eve bir iki satır yazabilir miyim?

— İstemez. Arayan olursa yukandan öğrenir! Haydi!..

Kâmil Bey üstelemedi, yıllarca Avrupa otellerinde yatıp kalkmış, zengin paşa oğlu alışkanlığıyla bavulunu almayı düşünmeden yürüdü.

Galatasaray'dan sınıf arkadaşı "Dö san diz nöf" İhsan'a kavuşmak sevinci yüreğini kaplamıştı. "Ne iyi ettim de, İhsan'ın yanına gönderilmek işini Nermin'e açtım. Ne kadar da çabuk yaptırılar. Hay Allah sizden razı olsun Enişte Bey!"

Yukarda, dış kapının ağzını, haziran ikindisinin sert güneşi tutmuştu. Kâmil Bey, gözlerini keyifle kırpıştırarak aydınlığa doğru hızlı hızlı yürüyordu.

— Heey! Dur bakalım! Elini kolunu sallayarak nereye? Kanun çavuşunun sesi hem sertti, hem alaycı: Şöyle gel! Sokul! Uzat ellerini... Oldu mu ya? Sen hiç kelepçe vurunmadın mı?

— Kelepçe mi, hayır...

— Vurunmadınsa acemisin demek... Meraklanma, öğrenirsin de, usta bile olursun. Bilekler üst üste... Namaza durur gibi...

Kâmil Bey, ellerin namazda nasıl kavuşturulduğunu, bir türlü aklına getiremiyordu.

Kelepçe pas içindeydi. Görünüşünün iğrençliği Kâmil Bey'in duyduğu dehşeti birkaç kat artırmıştı.

Gardiyan Asker İbrahim, bavulla paltoyu yere bıraktı, sakatlara yardım ederken gösterilen koruyucu telaşla bilekleri kelepçelenecek biçime getirdi.

Kanun çavuşu kelepçeyi taktı, vidasını çevirdi. Arada bir çekiştirip, gevşekliğine bakıyordu. Küçük asma kilidi deliklerine geçirip kapattı.

— Haydi bakalım, düş önüme!

— Rica ederim başefendi...

— Neymiş?

— Ben... Ben böyle gidemem.

— Gidemez misin? Allah Allah! Öyle gidersin ki, oynaya oynaya... Haydi yürü!.. Bütün antikalar bizi mi bulur, mübarek gün?..

Kâmil Bey'in boğazı kurumuştı. Yalvardığının farkında olmadan yalvardı:

— Ben böyle gidemem Başefendi... Yürüyemem. Lütfen Müdür Beyi görelim. Savcıyı... Reis Paşa'yı...

— Ne Reis Paşa'sı?... Arife günü Reis Paşa mı kaldı? Kâtipler bile savuşmuş... Haydi uzatma! Seninle uğraşmayalım.

— Rica ederim... Ben böyle kelepçeli... İnsanların içine... Hayır... Ben kaçacak adam değilim Başefendi... İnanmazsanız İbrahim Efendi'ye sorun!..

— Uzattın ama... “Yürü” diyorum, herkesin işi gücü var. Kaçmazmış! Biz neler gördük! Koskoca vali, utanmadan savuştu da,

az kalsın yerine bizim arkadaşları asacaklardı. Düş önüme! Kollundaki şeritleri gösterdi: Bak bunlar keskin atıcı nişanları... Yolda savuşmaya kalkarsan kurşunu kışına yersin. Haydi marş!..

Kâmil Bey'in kulaklarında uğuldayan dehşet, bütün gücünü tüketen bir titreme olmuştu. Dizlerine iniyordu. "Hayır gide-mem. Bacaklarım götürmez. Yolda yıkılırım." Kendisini, kalabalık bir caddenin kaldırımında, kelepçeli bilekleriyle sırt üstü yatıyor, gördü. Merdivenin son basamağında sendeledi, boğuk boğuk yalvardı:

— Aman bir araba İbrahim Efendi... Aman bir araba getirin!

Bunu nasıl akıl edebildiğine şaşarak sustu. Çareyi bulduğuna iyice inandığı için biraz ferahlamıştı. Kulaklarındaki uğultunun ötesinden, sıcakta koşmuş av köpekleri gibi soluduğunu duyuyordu.

— Buluruz Beyim, kolay...

— Biz burada bekleyelim. Sen al gel.

Kanun çavuşu bu sefer, parmaklarının ucuyla sırtını dürttü:

— Yürü be adam! Çattık belaya...

Yangın kulesinin dibinde birkaç kişi oturuyordu. Kâmil Bey bunları görünce hiç değilse, kelepçesini bir şeyle saklamayı düşündü. "Paltoyu... Paltoyu evet..." Tam isteyeceği zaman, bunun, kelepçelenmekten çok daha utandırıcı, insanlığını çok daha alçaltıcı bir sığınma olduğunu nasılsa anladı. Dibi yosunlu, yağlı bir suyun altında yürüyor gibi, dişlerini sıkarak soluğunu tuttu.

Yangın kulesinin dibinde oturan askerler kanun çavuşunu selamlamak için ayağa kalkmışlardı. Dolakları gevşek, kabalakları yağlıydı. Dirseklerinde, diz kapaklarında kocaman yamalar vardı. Her şeyleri, hastane ütüsünden yeni çıkmış gibi buruşuktu. Gözleri, silah taşımaya alışkın adamların silahsız kaldıkları zaman duydukları sürekli kuşkuyla doluydu. Yigitliklerini yenil-

giye kaptırmış bu askerler, ne kadar kalabalık olurlarsa olsunlar, iki kanş boyunda bir siperi artık tutamazlardı. Sıçrayıp selama durmaları akıllı, duygulu bir saygıdan değil, bir çeşit şartlı, refleksten geliyordu. Kâmil Bey, askerlerin kılıklarına nasıl dikkat ettiğine, aklından geçenleri nasıl düşünebildiğine şaşıp dalmıştı. Bu dalgınlık Çakmakçılar Yokuşu'na çıkan kapıya kadar sürdü.

Karşıda, bayram alışverişinin Kalpakçılarbaşı kalabalığını karmakarışık, renk renk görünce gene irkildi:

- Bir araba bulsak Başefendi... Rica ederim...
- Kolay...
- İbrahim gidip getirsin.
- Kolay...

Kulaklarındaki uğultu yeniden başlamıştı. Bacaklarına tahtalar bağlanmış gibi adımlarını zorla atıyor, her zorlayışta, sertelmiş sinirleri sızlıyordu. "Beni hırsız sanacaklar... Hırsız..."

Kelepçeyi önce, üstü başı, yüzü gözü kapkara bir bakırcı gördü. Gözlerindeki usanmışlık birden değişti. Uzun burunlu, kırçıl bıyıklıydı. Şaşırmayışını yiğitliğine verip biraz kibirlendiği kaşlarının çatılmasından belliydi.

Çocuklar yanı sıra yürümeye başlamışlardı. Kelepçeli adamın yüzünü görebilmek için başları geride hızlanıyorlar, telaşları ile kalabalığın dikkatini çekiyorlardı.

Orta yaşlı bir kadın ürkererek kaldırımdan indi. Kendisini korkuttuğu için kelepçeli herife öfkelenmişti.

- Boyun posun devrilsin inşallah!

Kanun çavuşundan çekindiği için koşup araba getiremediğine üzülen Gardiyan İbrahim homurdandı:

- Bre kahpe! Ayıyı bilmezsin, kurdu bilmezsin... Senin boyun postun devrile!.. Karı başınla sokakta ne işin var alçak?

Ak sakallı bir hoca: "Allah ıslah etsin!" diye içini çekmişti

ama, hiç acımadığını da saklamamıştı.

Kâmil Bey, elinde olmayarak gene yalvardı:

— Bir araba çevirin İbrahim Efendi!.. Lütfen bir araba... Rica ederim...

— Meraklanma Beyim, araba çok. İsmarlasaydık tarla pahası isterlerdi. Bugün bayram arifesi... Nasıl olur rezil arabacılar... Nöbet yerinden biniverirsin. Nah şurda, caminin önünde...

— Beyazıt Meydanı'nda mı? Aman İbrahim Efendi, kaç kuruş isterlerse istesinler burda binelim!

— Geldik Beyim. Dönemeci dolandık mı, bitti. Sen uzak mı belledin?

Köşede, renkli kâğıtlarla süslenmiş büyük bir işportada, iki delikanlı bağıra çağıra bayram şekeri, lokum, badem ezmesi satıyordu. Satıklarının bir kısmını kutulamışlar, geri kalanını küme küme yığmışlardı. Yığınların üstünde kara sinek bulutları dalgalanıyordu.

Şeker almak için işportayı çevirenlerden orta boylu tombulca biri, arkadaşının kolunu dürterek Kâmil Bey'i gösterdi:

— Baksana! Karısını vuran herif...

— Karısını mı? Ne bildin?

— Gazeteler resmini basmışlardı.

— Neden vurmuş?

— Düşman başına... Kötülükte yakalamış... Esirlikten dönüyor ki karı çoktaaan...

— Zamparayı da vurmuş mu?

— Hayır!

— O namussuzu da temizlemeliydi ki ben buna "aferin" demeliydim!

Arabaların geçmesini beklediklerinden, Kâmil Bey bu konuşmayı sonuna kadar dinlemişti. Önce pek bir şey anlayamadı, son-

ra sanki karısı Nermin'e iftira edilmiş gibi yüzü kıpkırmızı oldu.

Önünden geçtikleri büyük taş binanın açık pencerelerinden çeşitli çalgıların el alıştırma sesleri geliyordu. Bir gün Harp Divanı'nın duruşmasındayken Marseyyez'i duyar gibi olarak irkilmiş, odaya dönünce, Ramiz Efendi'ye sorup, burada Fransız işgal kuvvetleri mızıkacılarının oturduğunu öğrenmişti.

Marseyyez'e daldı. Bu dalgınlıkla araba durağında araba bulunmamasına da, meydanı dolduran kalabalığa da pek aldırmadı. İkinci namazından yeni çıkıldığı için kalabalığın çoğu hoca takımıydı. Ak sarkıları, bayram alışverişine giden kadınların kara çarşafları arasında kar topları gibi yuvarlanıyordu.

Gardıyan İbrahim bir boş araba yakalayıp gelene kadar Kâmil Bey'in kafasında Marseyyez'in "Libérte libérte chérie" mısrası bozuk bir plak gibi, bir dostça, bir düşmanca, bir yığıtçe, bir kan-cıkça döndü durdu.

Arabanın katı minderine kendini bıraktığı zaman asıl kesikliğin dizlerinden değil, ruhundan geldiğini anlamıştı. Bu yüzden, İbrahim'in, kelepçeyi paltoyla örtmesini önlemeye gücü yetmedi.

— Güle güle Beyim! Hakkını helal et!..

— Sağol İbrahim Efendi, sen de helal et!

— Bizim hakkımızdan ne olur ki?

Kanun çavuşu emretti:

— Sür bakalım Sultanahmet'e... Hızlı gideceğiz! İşim var!

İbrahim, kalabalıkta ağır ağır yola çıkan arabanın körüğünü tutup yanı sıra yürüyerek, arabacıya işittirmemek için Kâmil Bey'e fısıldadı:

— Pazarlığı kestim beyim... Elli kuruş vereceksin. Başka gün olsa otuz beş ya... "Bayram" diye dayattı namussuz... Senin yüzün tutmaz. Aman haaa...

“Hürriyet aziz Hürriyet” diyen Marseyyez... “Aman haa” diyen Asker İbrahim... Sonra koca Beyazıt Meydanı... Beyazıt Meydanı’nda, afyonkeş İkinci Beyazıt’ın camisi... Kardeşi Cem Sultan’ı Papa’ya zehirleten, kendisi de oğlu Yavuz Selim tarafından zehirlenen adamın camisi... Meydanı çeviren sıra sıra kahvelerde ak sarıklı kalabalık...

Kâmil Bey, derin derin soludu. Eski arabadan güneşte kavrulmuş deri, kuru ot, hafif gübre kokusu geliyordu. “Demek, elli kuruşun olmasa, böyle eski bir arabaya binemezsin. Binemezsen, kolların bağlı tramvay caddelerine vuracaksın. Çocuklar arkana takılır. Tango hanımlar durup bakar. Deminki tombalak taze gibi ‘Hadi, asker ağaya soralım bakalım, ne yapmış?’ diyenler olur. Paranın gücü, demek bazı bazı bu kadar sınırsız...”

Babası Selim Paşa’nın sağlığında, Oxford’da okurken, kralın terzisine yaptırdığı yelege hatırladı. Terzinin bir tek yelege elli altını nasıl bir hesapla istemiş olabileceğini bulmaya çalıştı: İki karış kumaş... Biri iliklenmeyen beş tane düğme... Kumaş altın sırmayla dokunsa, düğmeler inciden olsa gene elli altın etmemek lazım... İnsanların aptallıklarına da sınır yok!

— Nasıl oldu bu iş?

— Hangi iş?

— Senin bu mesele?

Kanun çavuşunun, laf olsun diye sorduğu belliydi.

Kâmil Bey, nedense kızdı. Kestirip attı:

— İftira!

— Yaaa... İftira demek?.. Peki, ne verdiler?

— Yedi yıl...

— Eh gene şükret...

— Az mı?

— Az elbette... İftiradan asılanları biz çok gördük.

Kanun çavuşu, alçaltıcı bir gülümsemeyle kaşlarını çatıp enikonu kasılmıştı. Kâmil Bey, "İftira" lafının mahpusanelerde "Hırsızlık" karşılığında kullanıldığını bilmediği için biraz şaştı ama üstünde durmadı.

— Memleket neresi?

— İstanbul...

— Yaş kaç?

— Otuz altı...

— Evli misin?

— Evet.

— Çocuk, mocuk?

— Bir kızım var.

— Büyük mü?

— Altısını bitiriyor...

— Oldu mu ya!.. Böyle işlere girenler hiç evlenmemeli...

— Hayır. Asıl evli olanlar girecek.

Kanun çavuşu da "Hırsız herifin" bu lafına çok şaşmıştı:

— Allah Allah. Neden yahu?

— Çünkü her kötülük çoluğa çocuğa gelir. Baksanıza düşmanlar kadınlara sataşıyorlar.

Kanun çavuşu, düşmanların kadınlara sataşmasıyla, hırsızlık etmeyi birbirine bağlayamadı, "Tamam!.. Bu herif, galiba dep-poy müdürü... Bunlar bir yandan askerin yiyeceğini çalarlar, öte yandan vatan-millet lafını dillerinden hiç düşürmezler. Koda-manlardan birinin damadı filandır da... Neme lazım!" Kısa, tom-bul kanun çavuşu, korkulu düş gören bir kız çocuğu gibi ürpe-rerek içini çekti:

— Orası da var ya...

Araba bayram kalabalığı yüzünden bir türlü hızlanamıyordu. Düşman ayağı altına düşmüş bir şehrin bayrama hazırlanması

Kâmil Bey'e birden dokundu. "Bu da herhalde, bir çeşit şartlırefleks olmalı... Anadolu'da bir cephe var. Şu anda, bizden kaç kişi vurulup düştü acaba?" Bu sabahki *Tevhidi Efkâr* gazetesinde düşmanın saldıracağını okumuştı. Gazetedeki harita gözünün önüne geldi. İki yılda düşman eline geçen yerler insanı utançtan öldürecek kadar geniş... Avrupa'dan gelen haberlere göre düşman cepheye top, silah, cephane yığmaktaymış. "Allah göstermesin, zehirli gaz kullanacağı bile söyleniyor. Öyleyken bu insanlar nasıl bu kadar kaygısız..."

Önünden geçtikleri Çemberlitaş, bir orman yangınında bütün dalları yanmış kocaman bir çam gövdesine benziyordu. "Bu nedir böyle? Ne pis çirkinlik bu!.. Antikaysa da pis bir antika." Dallarına, kesilmiş adam kelleleri asıldığı için bir çınarın da bizde antika sayıldığını hatırladı, yüzünü buruşturdu.

Yolu, iki manda arabası tıkadığından iyice yavaşlamışlardı. Türbenin karşısındaki Binbirdirek Meydanı'nda bayram yeri hazırlanıyordu.

Dönme dolapların, kayık salıncaklarının iskeleleri çatılmış, deniz kızının çadırı kurulmuştu. Geçen yıl, Ayşe'yi bayram yerine götürmediğine üzüldü: Şimdi salıverseler... Kızı kaptığım gibi... Elini cigara paketine götürmek istedi. Kelepçeleri de, ramazanın son günü olduğunu da unutmuştu. Birden öfkелendi. Kanan çavuşunun, tombul yumrukları dizlerinde rahat, saydasız duruyordu: Bir gün gelecek, kelepçeleri benden çözüp bu bileklere geçirecekler. Yani biz geçireceğiz. Bu düşünce Kâmil Bey'i hiç sevindirmedi: Buna değil elbet... Bu emir kulu. Asıl harp Divanı Başkanı Paşanın bileklerine... Suratını astı: Bir insandan sök, bir başka insana tak!.. Peki ne çıktı bundan?.. Kelepçe denilen pisliği büsbütün def etmeli. Dünyada böyle bir rezillğin bir zamanlar kullanılmış olduğunu, çocuklar hiç bilmesinler.

Fayton, kalabalıktan bir türlü sıyrılamıyordu.

Yayvan bir ses bağırdı:

— Ha babam haaa! Bayram gülleri bunlar! Bayram gülleri!..

Sinekli bir şeker işportasının önüne birikmiş insanları ayıplarken aklına başka bir şey geldi. Bu insanlar, şeker bayramını değil de, iki ay önce kazanılan İkinci İnönü zaferini kutlamaya hazırlanmasınlar? Bu düşünceyle, suratlarda, düşmana oyun edenlerin çokbilmişliğini görmeye başladı. Yüreğini tadına doyulmaz bir güven doldurdu, kaşlarını kibirle çattı: Çocuk gibiyim vallaha!.. İkinci İnönü'den beri dünya eskisi gibi kalabilir mi? Yenmek en aptalları bile akıllandırır, en duygusuzları duygulandırır!

Araba Sultanahmet'e sağa sapmayınca seslendi:

— Yanlış gidiyoruz, arabacı!.. Sağa döneceksiniz!

Kanun çavuşu duraklayan arabacıya çıkıştı:

— Sür be herif! Yolumuz doğru. Tevkişhaneye gidiyoruz.

— Tevkişhaneye mi? Kâmil Beyin boğazı kuruyuverdi:

— Yanlışlık olmasın başefendi?

— Ne yanlışlığı?

— Yanlış... İhsan Bey Mehterhanede... Şuradaki eski mahpusanede... Kahveleri geçince... İhsan orada...

— Kim bu İhsan?

— Benim arkadaşım... O da benim suçumdan yatıyor.

— Cezayı beraber mi yediniz?

— Beraber değil ama o da... Bizden, diyecekti. Kendini topladı: Kâğıda bakıverin lütfen... Bir bakın rica ederim. Yüzde yüz İhsan'ın yanına gönderiyorlardır.

— Gidelim de yanlışsa döneriz!

Kâmil Bey'in yüreğini, ömründe duyduğu korkuların en dayanılmazı kavradı.

Geçen yıl, Adliye Nezareti'nin penceresinden yeni Tevkifhaneye şöyle bir bakmış, çukurdaki avlusunu, Hindistan'ın ölü kulelerine benzetmişti, çevrelerinde insan eti yemek için akbabaların kümелendiğı ölü kulelerine...

Birden öğürtücü bir leş kokusu –aslında, ağır lodosun denizden getirdiğı yosun kokusu– boğazına sarıldı. Boğulmamak için çabalar gibi soluğunu kesti. Yakalanmadan önce yakalanmaktan nasıl korktuğunu, yakalandıktan sonra “Ceza verirlerse...” diye nasıl titrediğini hatırladı. Daha demin, bilekleri bağlanarak insanların içine itilmenin hepsinden beter olduğuna yemin edebilirdi. Şimdiyse lhsan'ın yanına gidememenin bunlardan hiçbirine benzemediğini anlıyordu. “Olamaz” diye gözlerini yumdu. “Beni lhsan'dan niçin ayırırsınlar?” Arabanın sarsıntısıyla, sanki uykudan uyandı. “Evet, çavuş yanılıyor!” Zorla gülümse-di. “Ben de çocuk gibi.” Solukları gittikçe rahatlıyor, yüreğine çöken umutsuzluk bir ucundan sıyrılıyordu. “Çoğu zaman, kuşkularımıza doğru yaşıyoruz. Korkularımızın çoğu, kuruntularımızdan geliyor. Yaşamının temposunu hızlandırmaya çabalamasak saçma korkularımızın çoğundan kurtuluruz!”

Yeni tevkifhanenin kapısında kanun çavuşunun yanılmadığı anlaşıldı. Kâğıt yeni tevkifhane müdürlüğüne yazılmıştı. Bunda şüphesi kalmayınca, Kâmil Bey'i yüksek ateşli bir hastalığın dalgınlığı sardı. Kelepçelerinin çözülmesine teşekkür etti, “Bastır araba parasını...” diyen arabacıya gülümseyerek cüzdanını çıkardı.

2

Kâmil Bey, dış kapıdan sonra, beş tane demir parmaklık saymıştı. Parmaklıkların demirleri bilek kalınlığındaydı. Hepsi de katran karasına boyanmıştı. Bina yepyenyidi. Şurada burada yeniliğin çözü çöpü, molozları görülüyordu.

İç avluya açılan kapının önündeki arama yeri genişti ama, pencere camlarının badana bulaşıkları daha temizlenmediği için loştu.

Solda büyük bir tahta masa, köşede paslı bir saç mangalla arkalıksız bir iskemle vardı.

Kanun çavuşu kimseyi göremeyince başını salladı:

— Oh maşallah! İncin top oynuyor! Hey! Neredesiniz ulan!.. Ulan burası mapusane değil, Dingonun ahır... Sesini büsbütün yükseltti: Heyyy!.. Burada adama benzer adam yok mu?

Sağdaki kapıdan hiç telaşsız biri çıktı:

— Hastaneciler mi? Üniformayı görünce biraz toplandı: Ben hastaneciler geldi, sandımdı kurban! Buyur!

— Ulan nesine buyurayım? Mahpuslar bütün boşansa haberiniz olmayacak. “Amcabey” dedikleri herif sen misin?

Adam bu soruya çok şaşı:

— Değilim kurban... Töbe de! Ne yapacaksın Amcabey'i?

— Allah Allah! Yanım sıra ava götürecek değilim ya, şunu

teslim edeceğim!

— Bunu mu? Karaya boyanmış pos bıyıklarına el atıp Kâmil Bey'i tepeden tırnağa süzdü: Kolay...

— Neresi kolay?.. Müdür de yokmuş, kâtibiniz de..

— Yoklar evet!.. Bugün mübarek arife...

— Eee... Arifeyse n'olmuş! Hükümet işi arifeye, bayrama bakar mı? Koca Harp Divanı vızır vızır çalışıyor, durmadan adam asıyor, "Amcabey deftere yazar" dediler. Nerde o herif?

— Meraklanma! Irakta değil! Çenesiyle çıktığı kapıyı gösterip göz kırptı: Suçu ne bu yigidin?

— İftira!

— İyi imiş! Bağırды: Ulan Amcabey!.. Sana müşteri geldi, bereketin artsın pezevenk!.. Çavuşa bir göz daha kıptı: Bugün bunlar, dört oldu böylece... Bayram üstü, iftira çoğalır. Bavul bunun mu?

— Bunun.

— İyi imiş. Ulan hey Amcabey... Sana dedim kodoş!..

Kapıdan gözlüklü bir baş uzandı, telaşla sordu:

— Hastaneciler mi? Ulan Vahap Onbaşı, sen mi seslendin birader?

— Nah sana iftiralanmış bir yigit. Başefendi getiriyor!

— Buyurun başefendi!

Amcabeyin "Girdi-çıktı" defteri tuttuğu oda, tek pencereli bir aralıktı.

Kanun çavuşu, kalın gövdesiyle, geçecek yer bırakmadığı için, Kâmil Bey kapının önünde kalmıştı.

Masanın başına geçen Amcabey, sinirli kadınların cırlak sesiyle sordu:

— Nerde dosyası?

— Dosya mosya yok! Şu kâğıdı imzalayacaksın.

— Öyleyse iş değişti aslan çavuşum. Dosyası yoksa olmaz.

— Ulan, olup olmayacağını sen mi bilirsin, Harp Divanı mı bilir? Dosyanın bir yerinde Reis Paşa'nın imzası unutulmuş. Bayramdan sonra attırıp yollayacaklar.

— Dosyasız biraz...

— Ulan "Biraz" ne demek? Peki! Ben şimdi bunu alır, savcıya götürürüm! "Yahu sizin orası nasıl yer. Çingen çalıyor, Kürt oynuyor," derim! "Ne müdür var, ne kâtip. Giren belli değil, çıkan belli değil," deyince...

— Dur hele aslanım!..

— Duru muru yok! Elindeki kâğıdı masaya koydu: Şuna imzayı basıyor musun, basmıyor musun?

— Basılmaz mı çavuş ağa, istediğin imza olsun. Imza kolay!.. Gözlüklerini düzeltti, kâğıdın yerini iki kere değiştirdi: Allah Allah!.. Bu gönderme kâğıdı değil. Bildiğimiz, "Teslim aldık" makbuzu... Bir başka kâğıt daha olacak.

— Yok dedik. Hepsi bu!..

— Suret muret?..

— Uzattın ama...

— Resmî mühür Müdür Bey'in çekmecesinde... Mühürsüz olursa...

— "Mühür" demediler. "Imza" dediler.

— Sonunda sen sorumlu düşersin. Ben seni düşünüyorum.

— Boş ver. Bizi düşünme. Bas imzayı...

— Imza kolay! Deftere ne yazacağız?

— Artık o kadarını bilmem. İşte kendisi... Sorar sorar yazarsın. Amcabey, korkulu bir silaha bakar gibi, bir zaman, kâğıda daldı. Derin derin içini çekti:

— Biz sonunda bunun zararını görürüz ya, senin güzel hatırın için... "Suçu iftira" mı, dedin?

— İftira!..

Dışarda, yayvan bir ses, bağırdı:

— Aç gözünü Vahap Onbaşı! Hele mallara bak! Bayram sof-
ralarına gel babaaa!..

— Aman hastaneciler mi? Amcabey kapıya koştu. Kafasını çı-
karıp baktı: Degilmiş... Nerde kaldılar bu herifler?..

— Yahu nedir? Hastaneciler, size vezirlik fermanı mı getire-
cekler ki hepiniz burda hastanecileri bekliyorsunuz?

Amcabey, seyrek kara sakalını oynatarak, Kanun çavuşuna
tedirgin tedirgin gülümsedi:

— Akşamdır, arslan çavuşum! “Gelsinler de defter kapansın,”
diyorum. Çok ağır bir iş yapıyormuş gibi, dudaklarını sıkıp su-
ratını buruşturarak kâğıdı imzaladı: Buyur Çavuş Ağa. İşte senin
işini de gördük.

Çavuş “Eyvallah” deyip çıkınca Amcabey Kâmil Bey’in yüzü-
ne, biliş çıkarmak isteyen bakışlarla bir zaman baktı, baştan sav-
ma sordu:

— Ben seni bir yerde gördüm mü? Seni ben haaa?

— Hayır, sanmam!

Amcabey çok sıska, çok kısa boyluydu. Bütün ufak tefek
adamlar gibi, boylu posluları hiç sevmiyor, böyle “çam yarması
gibi aylara” hiç güvenmiyordu. Kuşkulu kuşkulu sakalını kaşı-
dı. Gümüş çerçeveli gözlüğünü, tek parmağı ile burnunun üs-
tündeki çukura yerleştirdi:

— Geçmişin var mı?

— Efendim?

— Geçmişini sorduk. Başını kurnaz kurnaz salladı: İnsanog-
lu ne zaman avanaklığa vurur? İşine gelmediği zaman... Sen di-
lediğin kadar anlamazdan gel! Biz burada adam sarrafı kesildik.
Haftaya kalmaz, ne mal olduğun anlaşılır! Adın ne?

— Kâmil.

Kalemi hokkaya batırdı, cızır cızır yazdı:

— Kâ... mil... Baba adı?

— Selim.

— Selim adını severim. Padişah adıdır. Doğum yeri?

— İstanbul.

— Yılı?..

— 1884.

— Hoppala! Oğlum, bizim müslüman tarihine göre sen daha doğmadın. Doğmana da 500 küsur yıl var. Şunun Osmanlıcası gelsin!

— Affedersiniz. 1301.

— Haşşöyle. Şimdi düzeldi Kâmil Ağa!.. Şimdi mum gibi oldu. Suçun? İftira. En iyisi bu! Neden uzatmalı canım! “İftira” der geçersin. Deftere “Sirkat” diye yazmıştı: Tamam. İşte Osmanlının Demirbaş defterine geçtin Kâmil Ağa! Senin güzel hatırın için, koca kanun çavuşuna imzayı verdik! Biz bu dolapta oturmuşuz, sağa sola imza basıyoruz! Aslında “Başgardıyan yerine” diyerek iki çizgi çeksek de, sonunda, dinim gibi biliyorum, başım belaya girecek. “O zaman ben sana sorarım avanak Şahabettin,” dese biri... Şahabettin, yani bendeniz... İnce sesiyle bağırdı: Vahap onbaşı... Kardeşliiiiik!..

— Burdayım kavat! Emrini bildir.

— İşte sana, adı Kâmil, kendi kâmil bir babayiğit... “Geçmişim yok,” dedi. Ben inandım. Şimdilik bizle bir ilişkisi kalmadı.

— Sal gelsin!

— Buyur! Saldım geliyor.

Amcabey, “Defol,” der gibi elini salladı.

Arama gardıyanı Kürt Vahap onbaşı, sırtarak işaret etti:

— Gel beri babaaa! Gel ki bir bakalım! “Bakalım,” yerine “Bahah” diyordu. Bavul senin öyle ya? Kap gel!

Kâmil Bey, bavulu masaya koydu. Vahap Onbaşı biraz bekledi, sonra suratını astı:

— Senin niyetin avanaklığa vurup bilmezlenmek ama, bize bu oyunlar sökmez. Aç şunu... Durur bakar. Aç dedim. Töbeee!.. Kâmil Bey, bavulu telaşsız açtı: Vay başıma!.. Bunun anahtarını yok mu?

— Var! İçindedir sanırım.

— Adam anahtarı büküvermez mi kurban? Boş da olsa bavul kısmını kitleyeceksin, anahtarı cebe atacaksın! Geç şöyle. Ceplerini boşalt!

— Cepleri mi?

— Töbeee!.. Çattık belaya! “Ceplerini boşalt”, dediler mi, hemen boşaltacaksın ki, mahpus damında seni okşamasınlar boş yere... Dök bakalım cebindekileri...

Bu sırada, başında bir bakır siniyle, uzun boylu bir oğlan, dış kapı tarafından bağırarak girdi:

— Bayrama gel imanım, bayramaaa!.. Zamkinozlara gel!.. Hasdur Vahap onbaşı babacığım!

— Bağırma ulan! Sen bugün kendine sövdüreceksin de bizi orucumuzdan edeceksin. Sahibini unutmalısın ki ben sana sormalıyım!

— Hiç unuttur muyum! Biz Allahıma şükür, aklımıza yazmaktayız!

Arama gardiyanı Kürt Vahap Onbaşı, eline bir şiş alarak, çorbadan tatlıya kadar bütün yemekleri hoyrat hoyrat karıştırdıktan sonra: Sal gitsin, dedi.

Kâmil Bey ceplerindekini masanın üstüne çıkarmıştı. Vahap Onbaşı, bir bunlara, bir de yüzüne baktı:

— Yükleri yıktın demek!.. Aferiın. Adam gibi adam, lafı çift söyletmeyecek. Şimdi senin üstünde başka bir şey kalmadı mı?

— Hayır.

— “Hayır” dedin. Göz kırpı. Birden keyiflenmişti:

— Ya ben bulursam? Sen “Hayır” dedikten sonra ben bir şey bulursam, kûlahları değişiriz. İğne bulsam kızarım. Demek, cepler boşaldı. İyi. Elindeki yağlı şişi masaya bıraktı, ağır bir şeye yapışacakmış gibi avuçlarına tükürdü: Gel beri yiğit! Gel ki hele bir... Bak, biz sana “Yiğit” dedik. Yiğitlikte yalan mundar... Gel beri kardaaaşşş. Kâmil Bey’in başından fesi kapıverdi:

— Ürktün öyle ya!.. Yiğidin ürkeği çok yaşar. Adın neydi senin?

— Kâmil.

— Tuhh. İşte bunu beğenmedim yiğit, adının sahibisi değilmişsin. Ne iş tutardın canlıyken?

Herifin senli benli konuşması Kâmil Bey’in canını sıkmaya başlamıştı. Kısa kesti:

— Hiç!

— Hiçse, anladım. Sen mirasyedisin kardaş! Mirasyedi kısmı hep iftiraya uğrar. Nasıl bu benim aklım?

— Evet.

— İftira gayetle kötüdür yiğit. Fesin hasırını söküp aldı: Bunu burada hasırsız giyersin. İçerde kalıpçımız var. Canın çektiğin kalıba vurdurursun. Fesi Kâmil Bey’in kafasına koydu: İşin iftiraaa! beri gel!.. Omuzlarından başlayarak ceketi yoklamaya girişti. Gözleri dikkatli, kalın parmakları gayet hamaratlı: Malı üstünde mi yakaladılar?

Kâmil Bey, Ramiz Efendi’ye verirken yakalatığı, içinde planlar bulunan üzüm sandığını düşünerek karşılık verdi:

— Üstümde sayılır.

— Şu yana atarlar da inkârdan gelirler. Inkâr gibisi yoktur. Ama gören olmamalı... Bu bir, ikincisi, yiğit kısmı sopaya dayanmalı!.. Geçmişin var mıydı?

— Hayır!

— Bu lafın doğru! Olsa biz seni tanırdık. Ne verdiler?

— Yedi yıl.

— Aldırma adaaam... Hiç aldırma! Ceketin bütün dikiş yerlerini, çamur çitiler gibi elden geçiriyordu:

— Hangi mahkeme? Cinayet mahkemesi mi?

— Hayır! Harp Divanı...

— Harp divanında adamın gözünün yaşına bakmazlar! Dayanırlar gider. Cepleri birer birer dışarı çıkarıp öylece bırakıyordu: Güzelce yatarsın kardaş. Padişah babamıza uzun ömür vere Koca Tanrı... Tahta oturma affı çıkar, ramazan bayramı, kandil bayramı, kurban bayramı affı çıkar. Görmemişse dönersin. Biz buradan nice yüz bir yıllıkları kuş gibi uçurduk! Salt bir işten mi yedi yıl verdiler?

— Hayır, bir de vapur meselesi var! Ararat Vapuru meselesi...

— Şuna "Korsanlık" desene... Sesini alçalttı: Malların yerini demedin ya?

Kâmil Bey boş bulundu:

— Demedim.

— Aferin! Bir de malların yerini deseydin, yanardın ki kardaş, Kuvayı Milliyeci gibi... Birden atılıp ellerini Kâmil Bey'in koltuk altlarına soktu: Höööst! Dur oğlum! Neden geri bastın? Hepimiz erkeğiz Allahıma şükür!.. Gel beri! Gel, dedim! Durup yüzüne baktı: Yoksa gıdıklandın mı kardaş? Yoksa senin huyun oynak mı?

— Hayır! Sinirlendim.

Arama gardıyanı Vahap Onbaşı bu karşılığa çok güldü. İki kahkaha arasında seslendi:

— Beri bak Amcabey!.. Ulan sana dedim, gözlüğü boklu!.. Bu herif sinirlendi. Heyyy Amcabey!

Amcabey telaşla dışarı uğradı:

— Buyur Vahap Onbaşı! Birden şaştı: Hani hastaneciler yahu?

— Beri bak! Bu senin Kâmil Ağa'n aranmaya sinirlenen soyu...

Amcabey zorla gülümseyerek yaklaştı. Sırtında eski bir setre, bacaklarında paçaları gayet geniş bir pantolon vardı. Bunlarla olduğundan daha kısa görünüyor, sakallı bir cüceye benziyordu. Kâmil Bey'i korumak istiyor gibi boynunu büktü:

— Yeni olduğundandır. Vahap Onbaşı, alışmadığındandır. Nerde kaldı bu hastaneciler?

— Sonunda alışır mı okşanmaya bu bizim Kâmil yiğidimiz? Dur yavrum!.. Nah, Amcabey ispat!.. Benim yüreğimde kötülük yoktur. Bizim işimiz adam aramak... Biz burdan içeri, ötesini berisini yoklamadan sinek bırakmayız. Kâmil Bey'in bütün gövdesini, önlü arkalı, iyice sıvazladı:

— Sen şimdilik bana kızarsın ya, var kız!.. Benim bu sana ettiğim, bilersen, atalıktır. Pantolonunun kemerine ellerini geçirdi: İki yandan arkaya doğru, hamur yoğurur gibi araştırdı: Atalıktır. Neden mi? İçeriye bıçak mıçak sokarsın. İçerde seni döverler ki çok kötü döğerler, başının derde girmesi de caba... Birden eğilip Kâmil Bey'in sol bacağına, apış arasından ayak bileğine kadar sıvazladı: Dur yiğit!.. Dur, dedim. Oynama! Ne olmuş ki Allahın izniyle?.. Hep erkek değil miyiz? Öteki bacağı da sıvazladıktan sonra, çömeldiği yerden kalkmadı. Aşağıdan yukarıya bakarak göz kırptı: Sonunda, "Vahap Onbaşı'yı oyuna getirdim" dersin! Ben duyarım. O zaman ne olur? O zaman bozuşuruz! Çıkar pa-buçları yiğit oğlum, hadi...

Kâmil Bey bu işkenceden çabuk kurtulmak için ayakkabılarını, hemen çıkardı. Vahap Onbaşı, elinin girebildiği yere kadar, kunduraların içlerini de yokladı. Bu işi görürken, kız memesi okşar gibi, zevklendiği yüzünden belli oluyordu. Bereket çorap

çıkarmayı emretmedi, ayakları çorapların üstünden mincıklayıp kalktı:

— Tamam! Sırtarak yalanıyordu: Bazısı çorabın içine sustalı sokar. Bizi eşsek beller de... Hızla Amcabey'e döndü:

— Hastanecileri sordun? Neden sordun?

— Hiiiç... "Gelsinler de defteri kapatayım," diye...

Vahap onbaşı, kalın parmağını salladı:

— Senin bir boklu işin var. Gözlerini oynuşturmandan belli... Hovardasını görmüş oynak kan gözüne dönmüş senin gözlerin...

Amcabey karşılık verecek gibi bir an dikildi. Sonra vazgeçerek döndü.

Vahap onbaşı Kâmil Beye göz kırptı:

— Rezildir ki bu Amcabey, rezillikte eşi bulunmaz!

— Kunduraları giyeyim mi?

— Giy ya!.. Giy bakalım Kâmil Ağa!.. Biz ne diyorduk? Çorabın içine sustalı sokarlar.. Arama gardiyanı oldun mu, "Ada-aam sende", demeyeceksin. Gece aklına düşer. Uykun kaçır, "Şurasını yoklamadın, tüh Allah belanı versin!" diye dönellersin. Ben masal dinlemem, iyi aramalı... Huyumdur, babam gelse kunduraları soyarım.

Bu sırada, avluya açılan kapı vuruldu. Kürt Vahap Onbaşı kalın kalın bağırdı:

— Kimsin ola?

— Fayrap köleniz...

— Kim?

— Kaçarı şanlı, kovarı namlı, anasından Hazreti Ali nişanlı... Salozlara şapşap... Kızlara haphap... Mevlânakapılı Fayrap Ömer köleleri...

— Kısa kes namussuz!.. Senden bize kurtuluş yok mudur?

— Fayrap be anam babam. Şu kapıyı fayrap et ki... Osman

Ağa'mdan karı gardiyanına kâğıt getiriyoruz.

— Bu zamana kadar nerde eğlendin? Karılar, karı gardiyanını pazara saldı.

— Şimdi gidip Osman Ağa'ma söylüyorum, “Vahap Onbaşı kapıyı fayraplamadı,” diyorum. Bak bakalım, senin boyalı bıyıkları birem birem yolmaz mı? Künyeni kapıdan silmez mi?

Vahap Onbaşı telaşla koştu. Bir yandan da bağırıyordu:

— Dur kurban! Biz “açmazız” mı dedik!

Fayrap Ömer, Kâmil Bey'i, alıcı gözûyle tepeden tırnağa süzdü. Vahap Onbaşı'ya, “Bu da nesi?” der gibi göz kırptı. Başında kara yünden bir külah, belinde kara yünden bir kuşak vardı. Çapraz yeğininin koltuk altına bir yazma mendil sokmuştu. Boz pantolonunun geniş paçaları, yumurta ökçeli yemenilerini örtüyordu. Suratı inadına sarı, inadına etsizdi. Gırtlığının sivrisi, boğaz derisini iyice germişti.

— Bu abi kimlerden onbaşım, ben bilemedim.

— İftiracı... Yeni başlamış.

— Çaktım. Şuna “Hafız” desene... Tutuklu mu, hükümlü mü?

— Bilmem! Kanun çavuşu getirdi.

— Askeriyeden öyleyse... Nerde Emine ablam? İfademiz var.

— Demin pazara gittiydi. Parlak kâtip yukarda olsa elinle koymuş gibi bulurdun.

— Yahu babacım, bunlar ipin ucunu temelli kaçırdılar. Totuttular ki fayrap... Biz de kendimize göre delikanlıyız. Ben tutkun kan çok görmüşüm. Denim hakkı için böylesini kitap yazmamış. Emine ablam oğlana resmen asıntı... Osman Ağa'mın yerinde olsam, kısım pencerelerine bilet keserim! Seyri beş kuruş...

— Hele uydurukçu domuz...

— Ne uydurması anam babam!.. Siz burda horlayın bakalım. Sizin boynuzların ışıltısından içerde gözlerimiz kamaşıyor. So-

nunda Emine ablamı yürütürler ya, dur bakalım, ne zaman!..

— Savcının kayınçosu olmasa körpe kâtip, ikisini de müdür çoktan def ettiydi.

— Ablamın kulağını deliver abi, sevaptır.

— Ne desen boş!.. Oğlan körpe, karı geçkin... Emine kahpesinin of çektikçe dumanı tepesinden çıkmakta... Bunca zamandır biriktirdiklerini çoktan yedirdi de işi borca bile döktü.

— “Aynalı dalga” desene... Parayla değil, sırayla... Emine ablam mahpus milletinden çoğunu eldiydi de, adembabaya soyduydu. Demek şimdi, karılar kısmının haracını kurabiye kâtip mi yemekte?..

— Kâtip, evet...

— Beline kuvvet!.. Canına rahmet!.. Ablam gelirse, ben basamaktayım.

Fayrap, köşedeki saç mangala cakalı bir tükrük attı. Vahap Onbaşı avlu kapısını kapatırken homurdanıyordu:

— Hele iki gözün kör ola!.. Kara gözlerin söne!..

Masanın başına döndü. Kâmil Bey'in cebinden çıkanları kızgın kızgın karıştırmaya başladı. Neden sonra cüzdanı eline aldı. Alır almaz üstündeki dalgınlık geçiverdi. Paraları, parmaklarını tükrükleye tükrükleye iki kere saydıktan sonra istemeye istemeye uzattı:

— Sok cebine! Olup olacak paran buysa, mahpus yerinde sürünürsün yiğit!..

Kâmil Bey, hem utandı, hem telaşlandı. Cüzdanında otuz beş, otuz altı lira kalmıştı. Bu yakınlar, alacak davalarından bir şey çıkaramazsa, sürüneceği şüphesizdi. Yutkundu:

— Lazım olursa buluruz.

— Aman bul Kâmil Ağa!.. Bul ki kurban, bu dar yerde kemiklerin çürümeye... Benden sana ata öğüdü... Saati alıp kulağı-

na götürdü. Bir zaman gözlerini süzerek dinledi. Bir ıslık koyuverdi. Işığın uzayıp gitmesinden saati çok beğendiği anlaşıyordu: Hey anam! Çatana gibi işlemekte mübarek!.. Üstünün sarısı ne çeşit bir sarı bunun?

— Hangi sarı?

— Üstünün sarısı... Altın maltın mı sakın?

— Altın evet.

— Kâmil Ağa, yalan mundar... Gel, "altın suyuna bandırılmış" diyelim.

— Altın efendim.

— Doğru mu? Hey Allah! Şimdi bu böylece, tüm altın mı?

— Evet!

— "Kaça aldın?" desem gülersin.

— Ben almadım, babamdan kaldı.

— Öyle de ki aklım yatsın kurban! Cebinden bir küçük çakı çıkarıp saatin arka kapağını ustalıkla açtı: Vay başıma!.. Çift kapakmış... Töbe olmaz! Ara kapağı da kaldırıncı bir ıslık daha uzattı: İçi de silme yakut taşı... Kaç taşlı bu böylece?..

— Bilmem.

— Tohumuna para vermeyince nereden bilmeli... Gidimi nasıl?

-- Efendim?

— "Doğru işlemekte mi?" dedim.

— Şöyle böyle... Kurmayı unutmazsam...

— Doğru gidermiş Kâmil Ağa, bu saatler, dakika şaşmaz!

Bir an durakladı. Bir şeyler tasarladığı küçük gözlerinin dalgınlaşmasından belliydi. Seslendi:

— Ula Amcabey! Sana dedim Amcabey... Kulağından başlatma...

— Buyur Vahap Onbaşı!

— Nesine buyurayım? Şuna baksana herif!..

— Buyur!

— Kâmil Ağa'nın sözü haksa bu böylece silme altınmış...

— Nedir o?

— Gözlüğünün camekânına söverim haaa... Saati seçemedin mi, meydan saati gibi saati?..

Amcabey büyük adımlarla acele yaklaştı. Saati eline aldı, kulağına götürdü. Sonra, keyfi kaçmış gibi somurttu:

— Bundan sen anlarsın Onbaşı... Nasıl işe yarar bir şey mi?

— İşe yarar mı ne demek? Şimdi Padişaha versem, "Haa bereket," diye kuşağına sokar!

— İyi öyleyse... Kâmil Ağa'yı bizim kısma alalım, İkinci Kısma...

— Al ya! Hem de Faytoncunun koğuşuna gönder. Böyle bir yiğit, Ağa Koğuşuna yaraşır. Faytoncu çoktan beri, saatli yiğit beklemekte... Vaktini şaşırmaktaymış ki, yatsı zamanı ikindiye kılmacasına...

Bir zaman karşılıklı güldüler.

Amcabey, Kâmil Bey'e döndü:

— Seni bizim kısma alıyoruz Kâmil Ağa. İkinci Kısma... Müslüman yatağıdır. Üçüncü Kısma versem, gâvurların içinde kaynar gidersin ki, Allah esirgesin, dinden imandan olursun! Benim gönlüm seni çok sevdi Ağa!..

Vahap Onbaşı lafı uzattırmadı. Saati Kâmil Bey'e verdi:

— Sok şunu cebine... Düşürme sakın! Amcabey, yerine dönünce dolma kalem eline aldı: Ya bu kara boru neyin nesi?..

— Kalem efendim.

— Hadi işine! Kalemse hani bunun ağzı burnu? Zora mora geldi de kırıldı mı yoksa?..

— Hayır, bakın!.. Kâmil Bey dolma kalem açtı. Buna "dolma kalem" diyorlar. Mürekkebi içinde...

— Töbeee!.. Hiç görmediğim bir iş... Kâğıda tutuverince, kendi başına yazar gider mi bu?

— Yazar.

— Sok öyleyse cebine... “Al eline kalemi, yaz başına geleni.” hesabı... Gâvur icadı olduğu belli... Pipoyu koklayıp suratını buruşturdu: Çubuğun fena değilmiş ama kardaş, bana gelmez. Ben tatlı sert içerim. Kendim sarar kendim içerim. Her bir sigara baş parmağım kalınlığında olmayınca benim tiryakiliğim basılmaz. Piponun temizleyicisiyle küçük turnak çakısını ayırdı: İçeride demir yasaktır. Bunlar kalacak. Müdür Bey çekmesine kitler. Cezayı bitirince alır gidersin.

— Peki.

— İşimiz kolayladı. Şimdilik bavula gelelim Kâmil Ağa! Kitli değildi, öyle ya... Kitli olsaydı iyiydi. Mahpus damında, adamın bir kitli yeri olmalı. “Anahtarı içinde,” dedindi. İçindeyse çıkar da üstüne aliver. Bavuldakileri masaya döktü: Bunlar ne kitabı kardaş, Kuran kitabı mı?

— Hayır.

— Dur hele! Bunlar müslüman yazısı değil. Çek, gözüm görmesin! Töbeee!.. İçerde Bakkal İsmail Efendi'ye satarsın. Bunlara böylece bir paket tütün verir. Topla dedim, topla günah... Aman adam tasvirleri... Mübarek gün!.. Resimleri çekinerek evirip çevirdi: Karı tasvirleri mi bunlar?.. Evet karı tasvirleri... Günaaaah!..

Arama gardiyanı Vahap Onbaşı, boya tüplerini karıştırırken Kâmil Bey, resimleri acele toplayıp kitapların yanına sürüvermişti.

— Neyin nesi bu alaca bulacalar yığit? Ne var bu babaçıkasıcaların içinde?

— Boya var efendim. Yağlı boya...

— Ne olacak?

— Bunlar mı? Kâmil Bey yutkunarak bir yalan aradı: Bunlar... Bu boyalarla ben... şey boyarım... Gardiyan asker İbrahim'de gördüğü kırmızıya boyanmış zeytin çekirdeğinden 99'luk tespih aklına geliverdi: Tespih boyarım!..

— Nasıl tespih?

— Bildiğimiz tespih... Zeytin çekirdeğinden..

— Hele yavrum!.. Vahap Onbaşı parmağı ile sağ gözünün altını aşağıya çekti: Bize de mi lo lo? Ben bunun ne boyası olduğunu bilmem mi? Geyik, karaca yapmaktasın da, güzelce boyamaktasın. Bizim Fantoma Memet de yapar haaa... Geyikler, karacalar yapar ki canlı bellersin!..

Kâmil Bey, kasa hırsız Fantoma Mehmet'in adını gazetelerde okumuştı ama, mahpushanelerde ekmek içinden yapılan hayvan heykelciklerini hiç görmediği için, geyikle karacadan bir şey anlayamamıştı. Anlamaya da çalışmadı. Boyalarla fırçaları kutuya acele koydu.

Vahap Onbaşı, çamaşırları birer birer elden geçiriyordu:

— Bak, işte, bir avrat donu daha... Evden sana çamaşırları yanlış mı çıkınladılar? Yoksa bunlar senin mi?

Kâmil Bey hem utandı, hem de kızdı:

— Benim! N'olmuş?

— Böyle kısa karı donları burada hiç olmaz. Kimin, kimsen gelirse unutma, erkek donu ısmarla. Burada adama kötü söylerler Ağa! Hey babam, bu kaçınıcı gömlek? Hırsızların polisten kurtarabildikleri çalınmış eşyalarına alışık olduğundan Kâmil Beyin bu kadar çok gömlek getirmesini de pek yadırgamamıştı: Bu kadar mintanı sen bir başına eskitemezsin kardaş! Yüz yıl yatsan eskitemezsin... İçerde mintancı dükkânı açacaksan o başka... Burası mapusane... Burada adama iki gömlek çok bile... Birini çıkarır, birini giyersin! Yıkaması bir dert, kurutması bir

dert... Sayısını şaşırırsın. Biri kaybolur. Canın sıkılır. Gel, beni dinle kardaş, bunları sat gitsin. Ucuz pahalı dehle! Çamaşırları, öfkelenmiş gibi bir yana itip bavula girişti. Her yerini büke zorlaya ararken anlatıyordu: Bana göre, burdan geçen öteberinin içinde bavul kısmından daha kancığı yoktur. Bakarsın, bavul milletin, bir yerine, bir İngiliz sustalısı, girivermiş, kendi başına... Haydi, ayıkla pirincin taşını... Kaçını çıkardım da heriflerin önüne atıverdim. İçerde bıçak, yiğit kısmının başına beladır kardaş. Bıçaklı oldun mu, efelenirsin. Fazla efelendin mi, seni döverler. Kötü döverler ki Allah yarattı demezler. Aferin. Bak senin bavul temiz... Senin bavul kız oğlan kız... Ben doğrusu...

Dış kapıdan kalabalık ayak sesleri, gülüşmeler duyulduğu için Vahap Onbaşı lafını tekmiileyemedi:

— Hastaneciler geldi! Çabuk toplanmadın mı şart olsun, seni yağmalarlar Kâmil Ağa.

Kapıya koştu. Demirleri acele indirdi.

— Fayrap!.. Ula Fayrap!..

— Emrin!..

— Hastaneciler geliyor. Bavulu kap, koğuşa götür. Cüzdan otuz altı... Değirmen sırf sarı... Osman Ağa'ya selam ederim. Bu Hafız, bence Ağa koğuşuna yaraşır! "Böyle dedi, Vahap Onbaşı" dersin!..

— Dedim gitti... Babacığım... Hani bavul?

Kâmil Bey bavulu kapamıştı. Fayrap Ömer, dört yana bakıp sordu:

— Hafız'ın yatağı yok mu Vahap Onbaşı?

Vahap Onbaşı da arandı, yatağa benzer bir şey göremeyince şaşı:

— Senin yatağın gelmedi miydi yiğit?

— Hayır! Bekirağa Bölüğünde vermişlerdi de evden getirtme-

miştım. Lazımsa yazayım hemen gönderirsiniz!

— Acelesi yok! Gâvur içinde miyiz? “Hazırda var mı?” dedim. Yatağımız çoktur, Allahın izniyle... Ferah ol! İçerde yatak kıyamet gibidir.

Kâmil Bey, gazetelerde, yeni tevkifhaneye gönderilen tutuklulara yatak ısmarlandığını okumuş, bu yüzden yatak meselesini pek umursamamıştı. Fayrap'ın arkasından yürüyüp Vahap Onbaşı'nın açtığı kapıdan çocuk kalabalığını görünce neye uğradığını şaşırdı. Burası bir ilkokul avlusuna benziyordu. Üstleri başları yırtık pırtık, her yaşta, elli altmış çocuk, çığırarak koşuşmakta, boğuşarak tozu dumana katmaktaydı. Merdivenin önünde itişenlerden, belinden yukarısı çıplak küçük oğlan, o kadar kavruktu ki taş çatlasa on yaşını bitirmemiş, denebilirdi. Sura-tında, sol gözünü aşağıya çeken derin bir yara izi vardı.

Kendisinin iki büyüklüğünde bir oğlanın beline yılan gibi sarılmıştı.

— Bırak ulan kayarto!..

— Kayarto babandır.

— Çiğnerim ulan!.. Çiğnerim, dinim rabbena hakkıçin!..

— Çiğnermiş?.. Ver izmariti! Şart olsun, gece ağzına işerim.

Bu söze bir zaman gülen Fayrap sonra çıkıştı:

— Açılın ulan!.. Açılın puşlavatlar!.. Yol verin!.. Kâmil Bey'e göz kırptı: Daldın iyice Hafız! Ayıp salladın şimdıcik... Hele kar-nın iyicene acıksın da bizim kümese öyle yeşillen!..

Kâmil Bey, bu sözlerden hiçbir şey anlamadı. Fayrap Ömer'in suratına dalgın dalgın baktı. Avluyu, içinde çocuk ölülerini yüzen bir havuza benzetmiş, duyduğu tiksinti midesini acıtmaya başlamıştı. Beş basamak merdiveni iğrenerek indi.

Sağda, altı köşeli bir şadırvan vardı. Önünde üç kişi oturu-

yordu. Hava çok sıcak olduğu halde, ortada oturan tıknaz adam omuzlarına, yakası kürklü bir kısa gocuk almıştı. Ellerini dizlerine dayayıp kollarını iyice kabartmasından pek kibirli olduğu anlaşılıyordu.

Sıfır numarayla kalıplanmış vişne çürüğü fesini sağ kaşına yıkmış, ipek gömleğinin kollarını dirseklerine kadar kıvrırmıştı. Kolları mavili kırmızılı dövmelerle doluydu. Beline kara yünden bir kuşak sarmıştı. Pantolonunun paçaları geniş, yemenilerinin yanları lastikliydi. İkide bir yanağının içinde diliyle dişlerini kurcalıyor, yüzüklerle dolu tombul parmakları, iri taneli kara bir tespihi ağır şakırtılarla çeviriyordu. Kırmızı yanaklı, sarı yağızdı. Çok uğraşarak kıvrıdığı anlaşılan sarı bıyıkları, biçimli ağzını gölgeliyor, kalın boynu, kalın bilekleri kuvvetli olduğunu gösteriyordu.

Elini sallayıp durdurduğu Fayrap'a bakmadan yan gözle Kâmil Beyi iyice süzerek sordu:

— Hastaneciler gelmediler mi ulan?

— Geldiler ağa.

— Geldiler de bizim Mortocu Zekeriya nerde kaldı? Sıçra bak! Fayrap, bavulu yere bırakıp döndü:

— Nah, işte Ağa! Elini sallayıp seslendi: Ulan Mortocu! Yelkenle!.. Osman Ağa'm istiyor, fayrapla!..

İçeri girenlerden hoca kılıkli biri, abani sarıklı fesini düzeltip kara cüppesini toplayarak hızlandı. Belli belirsiz topallıyordu. Ağanın önüne gelince ellerini göbeğine kavuşturup durdu.

— Buyur Osman Ağa. Geldim.

— Ne gelmesi be!.. Seslenmesek çocuklara karıştın gittiydi. Yanında oturan gaga burunluya döndü: Hani, "Doktor iğne yaptı da Zekeriya Hoca'yı temizledi," dedindi Lazoğlu? İşte bizim Hoca, domuz gibi:

Lazoğlu, gönülsüz gönülsüz güldü. Zekeriya Hoca, başını sağ

omuzuna büsbütün eğdi:

— Yukarda Allah, aşağıda sen... Doktorun ne ağzına...

— Bizimkini gördün mü, bizim aftosu?

— Gördük.

— “Bayram şekeri” dediydik, almış mı?

— Almış.

— Alıır! İki yanındakilere göz kırptı: Ulan ne karı be!.. Sapına kadar erkek!.. Nerde bizim şeker kutusu?

Zekeriya Hoca, Kâmil Bey'e kuşkuyla bakıp kekeledi:

— Amcabey'de... Emrin üstüne... Amcabey'e verdik! Getirir elbette...

— İyi iyi...

— Despina kızım yarın gelecek. Sana selamı var.

— Uzatma. Yaylan bakalım!

Zekeriya Hoca, iki adım atmadan sert bir düdük sesi duyuldu. Koşuşan çocuklar oldukları yerde durup, hep bir ağızdan “Hooo!” diye bağıldılar. Merdiven sahanlığındaki gardiyan bir düdük daha çalınca avluyu birden sessizlik kapladı. Sübyan koğuşunun çocukları birer ikişer, içeri girmeye başladılar.

Başına kırmızı bir mendil sarmış, on beş on altı yaşlarında bir çocuk, Osman Ağa'nın karşısında durdu:

— Nah geldim Ağa!

Osman Ağa, çocuğu tepeden tırnağa, bulanık bakışlarla süzdü:

— Neymiş ulan şıkırdım?

— “Bahçe kapanırken beni gör” dedindi ya... Borçlanmışım.

Kocakarı gelmedi.

— Uzatma! Ne kadar?

— Bir papel...

— Ulan, bu ne papeli boyna?.. Daha geçenlerde bir papeli toslamadık mı?

— İki papel borçlanıyorum. Kocakarı bayramda gelir. Herif-
cioğlu, sövüşledik belledi. Asılıyor. Bugün de yan sallarsam, hır-
laşacağız.

— Bayılalım, kıymeti yok ama, sonunda mızıklanırsan, bak
bozuşuruz.

— Kocakarı gelsin, kolay...

Osman Ağa bu lafa çok şaşmış gibi iki yanında oturanlara
baktı:

— Ulan biz ne diyoruz, bu turnaksız ne anlıyor. Şart olsun,
bunun niyeti bozuk... Ben pirelendim. Papelmiş... İki günde bir
papel... Ulan ben bugüne bugün, İkinci Kısımın Padişahıyım,
haftada iki papel borçlanmıyorum. Hele dur. Bak bakalım gözü-
me... Sakın sen, ot yemeye mi başladın?

Ağanın sağında oturan kara yağız adam, rum türkçesiyle lafa
karıştı:

— Yeni mi çaktın paşam? Bu oğlanın günde içtiği esrar senin
ağırlığınca...

— Doğru mu oğlum, bak Tanaş Abin ne dedi?

— Boş ver. Ben Seringel Abi'den papeli uçlanıyorum.

Elini havada efece çevirip salınarak yürüdü.

Osman Ağa, merdiveni çıkana kadar arkasından baktı. Ta-
naş'a döndü:

— Sorgusunu iyice yaptın mı Gâvuroğlu? Ortaköy'ün Keskin
muhallebicisini sahiden bu mu öldürmüş?

— Bu evet! Uyurken, kayışı boynuna atmış da işini bitiriver-miş.

— Vay hergele vay! Gözlerinden belli!.. Böylesi gayet kıyıcı
olur haaa!..

Osman Ağa, birine kızmış gibi, kaşlarını çatarak, başını ağır
ağır çevirdi. Önce Kâmil Bey'i, sonra bavulunu bir daha gözden
geçirdi. İkisini de beğenmemişe benziyordu. Boşalmış avlunun şu-

rasına, burasına bir şeyler arar gibi bakarak can sıkıntısıyla sordu:

— Suçun ne?

Fayrap atıldı:

— İltiraymış!.. Geçmiş yok! Arması aynalı. Taşı kendine el-verir. Yatağı gelecek! Vahap Onbaşı'nın sana selamı var. Hafız'ı bizim Ağa koğuşuna yazdırdı.

— Buralı mıymış?

— Daha ifadesini almadım. Fayrap Ömer, Kâmil Bey'e sordu:
Buralı mısın Hafız Ağa?

— Evet.

Bu sefer sorguyu Tanaş aldı:

— Semt neresi?

— Üsküdar... Biraz yukarısı... Çamlıca'ya doğru...

— Üsküdarlılardan kimleri tanırısın?

— Nasıl kimleri?

— Namlılardan... Tulumbacılarından?..

— Hiç kimseyi tanımam.

— Vasıf Abi'yi?

— Tanımam.

Oturanlar birbirlerine baktılar.

Kendisine "İkinci Kısım Padişahı" diyen Faytoncu Osman Ağa sordu:

— Vasıf Ağa'yı tanımayan Üsküdarlı gördünüz mü yahu?

Tanaş karşılık verdi:

— Olur. Yenidir. Baksana kıravat koyuyor!

— Anlarınız bakalım! Fayrap ulan!

— Buyur Ağa!

— Bunu bizim Zekeriya Hoca'ya teslim et. Kısmin zagonunu, Ağa Odasının raconunu iyi belletsin. Seringel'e de söyle, Muhal-lebi Yakup'a, bir papel verecek. Haydi, bas!..

Kâmil Bey, oturanları başıyla selamlayıp yürüyünce Osman Ağa güldü:

— Gövdesi iri kıyım, ama, kendi, allalem, alafranganın bebe-si... Tam Hafız Ağa ki, Palabıyık Hafızlardan...

Yeni tevkifhane üç katlıydı. Her kat bir kısım olarak yapılmış, kısımlar, merdiven başlarındaki kalın demir parmaklıklarla birbirlerinden ayrılmıştı. Her kısmın nöbetçi gardiyanı demir parmaklıkların dışında değil içinde oturuyordu.

İkinci katta, ikinci kısmın kapısı önünde Osman Ağa'dan para isteyen çocuğa rastladılar.

Fayrap yılıştı:

— Burada mısın yavrum? Seringel Abi'ne haber uçurdun mu?

— Birine dedik ama boş verdi allalem! Sen söyleyiver Fayrap Abi!

— Abin sana kurban olsun! Çocuğun yanağını makasladi: Sen istedikten sonra bir papelin lafı mı olur. Benden iki papel.

— Fayraplama be! Kırk yılda bir işimiz düştü. İki papelin varsa aç karnını doyur. Osman Abi'ne söylersem bak!..

— Oğlum afyonunu mu patlattık? Pekiii... Bu kavanoz dipli dünyanın ucu uzun... Kâmil Bey'e göz kırptı: Yalan mıyım Hafız? Demir parmaklığın ötesinde gülen gardiyana başını salladı: Hele fayrapla şu demirleri... Bize "Fayrap" demişler... Neden demişler? Böylelerinden öcümüzü aldığımızdan, demişler. Boş ver!.. Ağaları doyurup sonunda bize düşenleri çok gördük!

Gardiyan kapıyı açtı. Altı yedi metre genişliğinde kırk elli metre uzunluğunda, tabanı çini döşeli bir koridora girdiler. Mahpusların "Malta" dedikleri koridor epeyce kalabalıktı. Çoğu nalın giymiş adamlar, havayı dolduran marsık, kızgın yağ kokularını dalgalandırarak telaşla gidip geliyorlardı. Çeşitli seslerin üstünde, ev işleri yapmak zorunda kalan kadınsız erkeklerin öf-

keli homurtusu vardı.

Solda avluya bakan ilk koğuşun kapısından içeriye Fayrap seslendi:

— Hey Seringel. Varan üç!

— Ha bereket! Pabuçları fayraplasın da gelsin.

Ses, ince, nazlıydı.

Kâmil Bey eğildi. Ayakkabılarını acele çıkarıp eline aldı.

Tabanlarında tahta döşemenin serinliğini duyar duymaz, dört aya yakındır Bekirağa Bölüğünde yattığı halde, asıl mahpushaneyeye şimdi ayak bastığını anlayarak ürperdi.

3

Koşuş tertemizdi ama bu temizliğin zorlama olduğu belliydi.

Sağ köşeye, her şeyi pırıl pırıl bir kahve ocağı kurulmuş, dü-rölü şilteler duvar diplerine yan yana sıralanmıştı. Solda, ipek halıyla örtölü geniş sedir galiba Osman Ağa'nındı.

Avluya bakan pencerelerin çok yüksekte oluşları, kalın demir parmaklıkların ışığı yarı yarıya azaltması Kâmil Bey'i ürküttü. Bir yandan, "Burada kitap okunmaz. Hayır, okunamaz" derken, bir yandan Fayrap'la Seringel'in konuştuklarına kulak veriyordu.

— Yatağı yok mu bunun?

— Yok.

— Buraya mı alacakmısınız?

— Hııı... Mortocu Zekeriya kodoşuna teslim...

— Suçu ne?

— İftira...

— Bavul bunun mu?

— Eyvallah...

Seringel, bavulu yerden alıp tarttı:

— İçi altın doluysa işimiz iş... Oğlum Fayrap, nerde bu bizim Mortocu? Seslen gelsin! Bu ne biçim hoca yahu? Benim bildiğim hoca kısmı, yatağından hiç kalkmayacak. Kâmil Bey'in koluna

dokundu: Elindeki çarıkları şuraya bırak babacım!..

— Teşekkür ederim!

Koğuştakiler, yeni gelene dimdik bakıyorlardı. Kâmil Bey, bu bakışların verdiği tedirginlikle, Seringel'in gösterdiği yere kunduralarını bir suç işler gibi bıraktı.

— Ulan nerdesin şeytanların baş papası?.. Bak sana konuk geldi.

Kâmil Bey döndü.

Aşağıda Osman Ağa ile konuşan abani sarıklı Hoca, gömleğinin kollarını indirerek içeri girmiş, utangaç bir gülümsemeyle boynunu bük müştü:

— Hoş geldi! Buyursun!

Sol gözü şaşım sıydı. Başını biraz sağa büküp karşısındakine aşağıdan yukarıya bakarken bu şaşılık artıyordu. Çıplak ayakları insanı şaşırtacak kadar büyüktü.

Seringel, çopur suratını buruşturarak gözünün ucuyla işaret etti:

— Nah da bavulu... Sana teslim! 1 kisini de bir tamam isterim.

— Elbette... Başüstüne... Buyur, kerem et Ağa Oğlum! Geç buyur...

Zekeriya Hoca, bavulu alınca, Kâmil Bey atıldı:

— Rica ederim... Bırakın rica ederim. Ben götürürüm.

— Kerem et, sen konuksun!

Zekeriya Hoca, bavulu iki yatağın arasına yerleştirdi. Toplanmış şiltenin üstündeki meşin ciltli kitabı saygıyla alıp Kâmil Bey'e uzattı:

— Hele şunu tut! Aman düşürme. "Binbir Hadis"ten çıkma "Düş Yorumu" kitabıdır ki dinimizin engin denizidir, aman sıkı tut. Ben şunu sereyim.

— İstemez efendim, rica ederim.

— Kerem et!

Şilteyi örten eski çulu acele çekti, yere verdi. Üstüne ince bir minder atıp etekler gibi yer gösterdi:

— Buyur otur! Buyur!

Kâmil Bey, işi uzatmanın daha üzücü olacağını sezerek oturdu. İki yanındaki yatak komşuları, “Geçmiş olsun!” dediler.

Teşekkür eden Kâmil Bey, Zekeriya Hoca’nın tahtaya diz çöktüğünü görünce davranmak istedi. Hoca, koluna yapıştı:

— Kıpırdanma küserim. Olmaz. Konuk rahatlamazsa konuk sahibisi hiç rahatlamaz. Geniş otur.

En uzak köşedekilere kadar herkes: “Hoş geldin!”, “Geçmiş olsun!”, “Allah kurtara!..” derken Seringel laf attı:

— İşin iş mortocu! Kahve parasından kurtuldun. Ramazan’a dua et.

Zekeriya Hoca, utangaç utangaç gülümsedi:

— Biz konuk kahvesinden kaçan mıyız? Yiğit Ağam essah beller. Oruçlu değilse kahveyi içsin... Kâmil Bey’e sordu: İçer misin?

Kâmil Bey, gözlerini yere eğdi, böyle meselelerde yalan söylemek zorunda kaldığı zamanlar onuru yaralanıyordu. Lafı değiştirmek için Hoca’nın elinde tuttuğu kitabı merak etmiş oldu:

— “Binbir Hadis” mi dedinizdi?

— “Binbir Hadis” değil “Düş Kitabı” ama, Peygamber sözünden farksız... Yolu karanlığa sapmışların ışığı... “Cennetin Anahtarı” diyeyim de aklın ersin. Okumuşluğun var mı senin?

— Var, evet.

— Bak ne iyiymiş... “İyiymiş” dedimse, okumuşluk iki yüzlü kılıçtır. Çeviremedin mi, senin elindeyken, gelir boynunu alır. Lafa daldık da sormadık, Yiğit kerem et, adını bağışla!

— Kâmil...

— Bizimkisi de Zekeriya... Memleket nere?

— İstanbul...

— Bizim aslımız Şamı şerif ama, rahmetli babam Konya'ya göçmüş. Biz orada doğmuşuz. Çoluk çocuk var mı?

— Bir kızım var.

— Bizimki de oğlan... Eliyle döşemeden yarım metre yükseği gösterdi: Askere giderken şuncacık bıraktıydık. Ölmediyse büyümüştür. Sesine birden acıklı bir yumuşaklık gelmişti: Suç ne?

Kâmil Bey hiç duraklamadı:

— İftira efendim!

Zekeriya Hoca dizlerinde duran ellerini hemen gevşetti. Yılışkan bir hoşgörölükle rahat rahat konuştu:

— İftira zordur Ağa! İftira gayetle korkunçlu... Neden mi bilirim. Başımdaki bir iş de ondan bilirim. Allaha şükür bizimkisi senin iftiradan değil... Şakalaşıyor gibi içini çekti: Aslına bakarsan, iftira miftira hep laf... Suç şeytanın... Aklımıza girer, bizi şaşırtır. Şeytan neyin nesidir peki? Bana sorarsan şeytanın domuzu: Karı... Biz karı oyununa geldik. Şeytan bir şeytan, karı bin şeytan... Ne desem boş! Bizi yardan uçuran fistanlı şeytanı görmeliydin ki... Evet, karı, ermişleri yolundan sapıtacak fitnelerdendi. Ya, mahallenin koca sarıklı imamı?.. Bizi asıl imam yaktı, imam...

— Sizden ne istediler?

— Biz, oturduğumuz yerde, herifin ekmeğini keser olmuşuz. Aslına bakarsan, biz ne ettikse kendimize ettik. Mahalle imamı, fistanlı şeytan boş laf!.. Biz kibir getirdik Kâmil Ağa, biz kibirlendik ki, yere göğe sığmamacasına...

— Ne gibi efendim?

— Kibir, evet! Kibir, bildiğin şeytan... Sen kendine güvenirsin de "Şeytan bana güç yetiremez" dersin. Biz sezinleyememişiz,

meğerse yüreğimizi kibir gizliden kapmış. Gerim gerim gerilmi-siz. Allah'ın gönlüne güç vardı besbelli. "Yaaa öyle mi Zekeriya? Ben sana bi bela vereyim ki, hey köpek!" dedi kurban olduğum...

— Neden kibirleniyorsunuz?

— Nedeni var mı? İstanbul milleti kapımıza üşüştü. Dünya-nın altından üstünden, olmuşundan, olacağından haber ver-mekteyiz çünkü...

— Fala bakarak mı?

— Töbe de!.. Fal dinimizce yasaktır. Bizimkisi dua gücü... Bilgi işi... Hocamın öğüdünü sıkı tutaydım, bana hiçbir şey yok-tu. Derin derin içini çekti: Öldüyse Allah rahmet ede, ölmediy-se ömrü uzun ola, benim hocam, Bağdat'tan Basra'ya nam salmış bir hocaydı. Ne öğrendimse, ondan öğrendim. Öğrendiklerimin başında: "Bilgine güvenip kasılmayacaksın" yazılıydı. Elindeki kitabı çocuk başı gibi okşayarak anlatıyordu: Herifin uykuda sa-yıklaması bile Kur'an üzerineydi. Tam yedi yıl aptes suyunu koş-turdum, ocağını yakıp çorbasını pişirdim. Bizden hoşlandı. Bize biraz "remil", biraz "cefir", biraz da "düş yorumu" öğretti.

Koridorda gürültü artmış, Türkçe, Rumca, Ermenice bağır-tılar, nalın şakırtılarını bastırmıştı. Koğuştakiler iftara hazırlanı-yorlardı.

Kâmil Bey'in yüreğini, birden, kayboluşun, unutuluşun yıldırıcı duygusu sardı. Yutkundü. Zekeriya Hoca'nın fısıllı fısıllı ko-nuşması, bu yabansımayı büsbütün artırıyor. Birden, bu gece nerde yatacağını düşünerek dört yanına korkuyla baktı:

— Affedersiniz. Burada mahpuslara yatak vermiyorlar mı efendim?

Zekeriya Hoca, kayıptan haber alma bilgisinin ham kişiler-den saklanması gerektiğini, bunu yapamadığından başının der-de girdiğini anlatıyordu. Soruyu önce kavrayamadı:

— Ne yatağı?..

— “Yatak kolay,” demişlerdi. Gazetede, mahpuslara yataklar yaptırıldığını okumuştum.

— Öyle bi şey ediliydi ama sonu çıkmadı. Günahı boyunlarına, “Müdürle Savcı yatak paralarının üstüne oturdu,” lafı dönelemekte ama bize karanlık...

— Benim yatağım yok. Buraya apansız gönderdiler. Eve haber veremedim.

— Verseydin iyiydi ya... Hele Osman Ağa gelsin, kolay! Ağa serdirmese, buluruz. Parasıyla değil mi?

“Parasıyla” sözü, Kâmil Bey’in üzüntüsünü hemen dağıtmıştı. Tabansızlık edip Hoca’nın sözünü kestiği için özür diledi:

— Affedersiniz, “Ham kişilerden gizlemek lazım,” diyordunuz...

— Evet, gizlemek lazımdı. Biz gizleyemedik. Okuma yazma bildiğimizden bizi askerde bölük eminliğine ayırdılar. Bizimkisi, sözüm burdan dışarı, adam kıtlığında bir bölük eminliği...

— Rica ederim!

— Elbet adam kıtlığında... Akıl olsaydı, yüreğimizdekini dışarı döker miydik? Bi gün, bizi tabur kumandanı istedi. Gittim. Baktım ki alay kumandanı da orada... Bu dediğim mesele, Seferberliğin ikinci yılı... Bizim tabur kumandanı, sırtımızı sıvazladı: “Haydi göster bakalım bilgini oğlum Zekeriya! Bu savaşın sonunu nasıl görmektesin?” dedi. Gizlimizi ağzımızdan alan boşboğaz gidip hepsini bir bir anlattığından, “Bizde böyle işler yok. Töbe yalan!” diye direndikse de söz geçiremedik. Allah’a sığınıp remile çöktüm, rakkamları kâğıda döktüm. Bakmamla bende bet beniz kalmamış. Çünkü remilde gördüğünü saklamak olmaz. Kıvrınmaya başladım. Tabur kumandanımız, senden iyi olmasın, gayetle sezgiliydi. Gözlerini belertti de ne dedi bakalım? “Beri bak

bölük emini!" dedi, "doğrusunu demedin mi bittin bil!" dedi, "Yalanını tutarsam, Kafkas cephesini boyladığın gündür!" dedi.

— Kâğıtta ne gördünüz?

— Çok korkunçlu şeyler gördük. Savaşta Osmanlı yenik düşüp paralanmakta ki her tüyü bir dağda kalmacasına... Hık mık ettik, az birazını bildirdik. Inanmadılar. O sıra biz, Çanakkale'de düşmanı denize dökmüşüz. Alaman Rus'u iyice kötöletmiş... Coşmuş ki güç yeteceği kalmamış. Fransız'ı ha bitirdi, ha bitirecek. Derken Rus'un içi bozuldu. Biz çöl harbine gittik. Tabur kumandanı şurda burda rastladıkça bizimle gönül eglemekte... "Senin remil de remilin padişahıymış ulan bölük emini! Hani biz bu savaşı kaybettiydik, nerde?" diyerek gülmekte kıkır kıkır... Aradan zaman geçti. Bir gün beni gene istediler. Gittim ki bu kez Alaman'ın koca paşası da yanlarında... Bizim binbaşı, Alaman'ın koca paşasına fan fun, fan fun bi şeyler dedi. İkide bir durup bizi göstererekten... Sonunda "Oğlum Zekeriya, Peygamberimiz son peygamber olmasa, ben senin elini öper, 'Son Peygambermişsin' derdim" dedi, "Bu sendeki bilgi gücüne biz şaştık!" dedi. "Hele şu remili bir daha aç ki Allah ne gösterir!" dedi. Remili kâğıda döktüm. Bakmamla gözlerimi yaş bürüdü. Beni bir titreme sardı. Bu remilin dedikleri, öncekinden daha kötü... Dilimizin döndüğü kadar anlattık. Kumandan da, bizden aldığını Alaman'ın koca paşasına aktardı. Meğer gâvurun aklındakini ucu ucuna söylememiş miyim. "Ben bu bölük emininin dediklerini raporuma geçirip kralıma göndersem gerek," dedi. Bize beş altın bahşiş verdi. Bozgundan sonra tabur kumandanı bizi bırakmadı. Ardına alıp İstanbul'a getirdi. Benim niyetim, birkaç para peydahlayıp Konya'ya geçmek. Ne fayda! Anadolu'yu, Kuvayi Milliye eşkiyası kesti! Bu Mustafa Kemal'in bana ettiklerini hiçbir gâvur, hiçbir müslümana etmemiştir. "Bre Zibidi! Sen kudurdun

mu ki, yedi krala kılıç çektin?” desem, “koca Osmanlı Padişahının ‘pes’ dediği yerde senin gözüne görünen nedir?” desem...

Koridordan: “Karavanacılar!.. Kazan başınaaaa!” diye bağıldılar.

Zekeriya Hoca, kitabı yatağının üstüne atıp sıçradı:

— Kerem et!.. Çorbayı alıp geleyim de...

— Hay hay efendim, buyurun!..

Zekeriya Hoca, İngiliz ordusunun kullandığı alüminyum bir tası kapıp seğirtince, Kâmil Bey, düş yorma kitabını alıp açtı:

“Lâkerda: rüyada tuzlu balık görmek iyi değil!

Mahzende kapalı kalmak: fakirlik.

Turunç ağacı gören: iyi biriyle dost olur.

Rüyada at görmek: yüksek memuriyete çıkmak.

Hurma ağacı: iyidir.

Ceviz yiyen: gurbete düşer.

Katır: kısırlık.

Lokanta: para almak.

Rüyasında ırmağa düşüp çabalayan, çıkamayan: yakında ölür.

Hayduda soyulmak: dost kazanmak.

İşemek: iyidir.

Caminin mihrabına işeyenin hayırlı evladı olur.

Göbeğini büyümüş görmek: aile dirliğine kavuşacaktır.

Düdük: sevineceksin.

Fil öldürmek: kötüdür.

Kendini çıplak gören: yaradılışında fesatçıysa, kedere uğrar, bütün foyaları meydana dökülür.

Camiye gitmek: güzel bir kızla evlenmek.

Cami kapısı kapalıysa: başın derde girecek.

Cami harapsa: dünyayı ahlaksızlığın sardığında hiç şüphe olmasın.

Rüyada bülbül sesi...”

Kapıya yakın oturanlar telaşla ayağa kalkınca, Kâmil Bey de neden olduğunu bilmeden kitabı hemen bırakıp davrandı.

İkinci kısım ağası Faytoncu Osman, öteki adıyla Samur Osman, daha öteki adıyla Farlak Osman, arkasında koruyucuları olduğu halde içeri girdi. Ayağa kalkanları görmezden gelerek sedire doğru yürüdü. Salıntılı yürüyüşü, diri, çevik olduğunu gösteriyordu. Sedire yaslandı, kaşlarını çatarak koğuştaki gözden geçirdi.

Canı sıkkın gibiydi. Alt dudağını dargın dargın sarkıtmıştı. Kâmil Bey: “Tiryakiyse, sigarasızlıktan somurtuyordur,” diye düşündü. Osman Ağa’ya kanı kaynamamıştı. “Kasılmaları biraz zorlama... Kaba bir adam.” Belli etmeden bakıp dururken, adamcağıza karşı yüreğini nedense bir acıma kapladı. “Kısım ağalığının okulu yok! Mahpusane gibi yerde yüzlerce kişiye kendini saydırmak, ileri geçip şu sedire yaslanabilmek kolay değil!.. Elbet bir değeri vardır.” Bağlarbaşı’ndaki mahalle kahvesinde tanıdığı her yaşta kopukları hatırladı. Hepsini de, her zaman kendisine karşı çok saygılı davranmışlardı.

Osman Ağa, alışık bir omuz oynatışıyla gocuğunu arkaya attı, ellerini birbirine vurdu:

— Seringel!.. Hani bize leğen, ibrik ulan?

Seringel’le Fayrap bu emri bekliyor olmalılar ki, hemen koş-tular. Fayrap elindeki leğeni yere bırakıp diz çöktü, ağanın, önce kenarları lastikli yemenilerini, sonra çoraplarını çekti.

Faytoncu Osman Ağa, Seringel’in döktüğü suyla aptes alırken ağzını uzun uzun çalkalamış, büyük gürültülerle genzini temizlemişti. Koğuştaki kendisinden başka kimse yokmuş gibi rahattı. Ayaklarını Fayrap Ömer’e yıkatıp kurulatmıştı.

Çorbasını alıp gelen Zekeriya Hoca, Kâmil Bey’in kolunu dürttü:

— Senin de aptesin yoktur herhal!.. Varsa da, tazelesen iyi... Osman Ağa pek yüze gelmez ama, namaz kılmayanlara kızar. Musluklar şimdi kalabalıktır. Birazdan gideriz. Yarın, öbür gün sana bir çift nalın uyduralım. Ağa, namaz kılırsa, toplu kılar. Toplu kılınan namazın sevabı büyük...

Kâmil Bey yıllardır namaz kılmamış, hangisinin kaç rekat olduğunu bile çoktan unutmuştu. “Kılmasak olmaz mı? Bir çaresi yok mu?” diyeceği sırada kapıdan içeriye kafasını uzatan biri: “Bakkal gidiyor! Bakkal gidiyor haaa!” diye bağırdı.

Osman Ağa, boş bulunup ürkmüş olmalı ki çıkıştı:

— Ulan namussuz! Ulan ben sana, “Bu koğuştan anırmayacaksn!” demedim mi? Ulan Seringel. Şuna şaman yetiştir oğlum!

Bağırın herif, aldırmadı, sırtarak bir daha naralanıp savuştu. Zekeriya Hoca, gizli bir şey söylüyor gibi fısıldadı:

— Seni bugün ekmeğe yazmamışlardır. Tayının çıkmaz. Öteberi aldıracaksan, bakkal gitmeden alalım. Cigaran, kibritin var mı? Gece tükenirse, paket başına bir kuruş, iki kuruş fazla verirsin.

— İyi ki hatırlattınız. Biraz peynir, ekmek. Bir paket de cigara... Cüzdanını çıkardı: Ben gitsem yolu bulabilir miyim?

Zekeriya Hoca, kalkmaya davranan Kâmil Bey'i kolundan tutup oturttu:

— Sen bulamazsın. Kısım kapısı çoktan çekildi. Ver ben alıvereyim.

— Zahmet olacak...

— Zahmet neymiş?.. Ver, ver...

Bir lirayı alıp yürüyen Zekeriya Hoca'yı kapıda Fayrap önledi:

— Nereye Mortocu?

— Misafire öteberi alınacak. Cigara mığara...

— Uçlan papeli...

— Sen yorulma! Benim de alacaklarım var.

— Uçlan dedim moruk. Adamı günaha sokma! Ulan, neredeyse gözden sürmeyi çekeceksin. Neymiş istediği?

— Peynir ekmek. Bir paket de cigara.

— Ne cigarası?

Zekeriya Hoca Kâmil Bey'e baktı. Kâmil Bey kendisine öteberi almak için insanların çekişmesinden duyulanmıştı.

— Ahali... Bir paket Ahali cigarası efendim. Size zahmet olacak, biraz da peynir, ekmek...

Fayrap, Osman Ağa'ya seslendi:

— Yeni gelen, ekmek, peynir ısmarlıyor.

— Ne yapacakmış? Allah Allah. Burası ağaç gölgesi mi ulan? Kâmil Beye göz kırparak sordu: Sizin zagonda, misafire ekmek aldırmaq var mı imanım?..

— Rica ederim.

— Rica da etsen, olmaz Ağa!

— Çok teşekkür ederim. İzin verin de...

— Ben izin vermem, sen boş ver. Benim kısımda, misafir misafirliğini bilmeli... Haydi, cigarayı seslenmeyelim ama yiyinti hiç olmaz!

— Teşekkür ederim. Çok teşekkür ederim.

Koğuştakiler nedense gülüştüler.

Fayrap Ömer, biraz sonra, bir Ahali paketini önüne atıp savuştu. Paranın üstünü vermeyi ya unutmuştu, ya da unutmuşluğa vurmuştu. Bu açığızluk Kâmil Bey'in hoşuna gitti. Dışlerinin arasından sövüp sayan Zekeriya Hoca'ya "Hiç aldırmayın, değeri yok," der gibi gülümsedi.

Vakit ilerledikçe koğuştakiler saatlerine daha sık bakıyorlardı. Sesler gitgide kesilmiş, içeriye akşam alacasıyla birlikte, iftar topunu beklemenin usancı dolmuştu. Hristiyan mahpuslar da

oruçluymuş gibi beklemekteydiler. Kâmil Bey, geldi geleli hiç kimsenin cigara içmediğinin yeni farkına vardı. Hristiyanların bu saygısını çok beğendi.

Koridorda gürültü eksildiğinden kısım kapısının açılıp kapandığı duyuldu, ayak sesleri yaklaştı. Demin bağırان meydan-cı oğlan kafasını içeri uzattı:

— Heyy Seringel!

— Nedir ulan?.. Bela mısın, akşam akşam?..

— Oğlum sana hiç mi iyilik yaramaz? Kısmet getirdik.

— Ne kısmeti?

— Nah varan beş! Çaylak belleme, eski sübyan...

— Kim be? Adı yok mu?

— Kan yalamış, leş atlamış babayığit... Vurduğu karı ama, sen tosunun yüreğine bak!

Yorganı omuzunda, yazma mendilden bohçası kolunda içeri giren delikanlı, meydancıya kabadayı kabadayı baktı:

— Ne sandın oğlum? Biz senin gibi...

— Neymiş oğlum benim gibi?

Osman Ağa çıkıştı:

— Kesin patırtıyı kayartolar!

Yeni gelen döndü:

— Şuna baksana Osman Abi. Kapıdan beri kafa ütöledi. Bahçe meydancılığı böyle gebeşlere kaldıysa...

— Gebeş senin babandır, hıyar!..

Seringel, “leş atlamış, kan yalamış” delikanlının yorganına yer gösterdi. Fayrap’la göz kırparak koğuşun yarısına duyuracak gibi konuştu:

— Ağa’ya ekmek geldi!.. Pandeli kuyruğu dik tutamaz bundan böyle!..

Bu lafa, yeni gelen delikanlı da gülmüştü. Fesi sıfır numara,

saçları güvercin kanadıydı. İstanbul kopukları gibi ceketi dar, pantolonu genişti. Kollarını yelpazeleyerek, afili bir yürüyüşle gidip Osman Ağa'nın eline davrandı.

Osman Ağa, oğlanı tepeden tırnağa, alıcı gözüyle süzdü:

— Nedir ulan? Namın buralara senden önce gelmekte... Sidikli Ablan haber uçurmuş. "Benim Toycuğu, Osman Ağa'ma ısmarladım" demiş. Sen, yoksa, şimdilerde Sidikli'ye mi çalışmaktasın?..

— Sidikli'ye...

— "Sidikli'nin işi biraz bozuk," dediler. Çukurbostan'ın Başkomiseriyle dalaşmış. Herifi yola yatıramadınız mı?

— Herif çoktan atladi. Sidikli'yi bilmez misin? Kuyruğuna "Kuvayı Milliyeci" diye bir teneke bağlamasıyla ossaat fertikletti herifi...

— Fertiklettirmiştir. Sidikli'nin kallesliğine Zaptiye Nazırları dayanamaz. Karı şişlemişsin... Hangi karı bu?

— Yenilerden... Sen tanımazsın!

— Yarası derin mi?

— Kıymeti yok! Cızıştırdık birazcık... Tırnak işi. Korkutmacasına.

— Öyleyse niçin Sidikli seni sorgudan alamadı?

— Kadının dayısı dümendeymiş. Sorgu yargıcının dostu, bizimkinin kaçtığı evde...

— Tamam! Sidikli'yi sızdırdılar öyleyse... Severim kahpeyi... Sidikli'ye biz de çalıştık. Kapı yoldaşı olduğumuzdan seni buraya alıyoruz. Gürültü mürültü edersen, canımı sıkarsan, ufularım!

— Sağol Osman Ağa!.. Kapıdaki gözlüklüye söylediydim de inanmıyadı! Nasılmış bakalım!

Delikanlının suratı tatarımsıydı. Bıyıkları daha yeni terliyordu. Osman Ağa, "defol" anlamına elini sallayınca, kollarını yelpazeleyerek kahve ocağına doğru yürüdü.

Zekeriya Hoca alçak sesle anlattı:

— Buna Toycu Mahmut derler. Toycu olmadan namı Mastor Mahmut'tu. Mastor adı esrar içtiğinden değil, gözlerinin baygınlığından... Mahpus damının çocuk koğuşunda büyümüş... Gelip yetişince toyculuğa başlamış... Geçen çıktıydı.

— Toyculuk nedir?

— Mahalle aralarında kimsesiz kızları kandırır, kötü evlere satar. Kaç kızıoğlan kızın kanına girdiğini Allah bilir. Bu sefer kız buna soyulmak istememiş besbelli, verdiği evden kaçmış... Anla bak Kâmil Ağa! Hem kötü yere düşürmekte, hem parasını almakta, bir de fazladan zavallıyı vurmakta... İçini çekti: Bunlar vururlar. Hiç bakmazlar. "İslah ede Koca Tanrı," diyelim de, haydi gidip aptesimizi alalım! Sağdaki yatak komşusuna doğru eğildi: İznin olursa senin nalinleri Kâmil Efendi giyisin, İbrahim Efendi...

— Olur. Varsın giysin!

Kâmil Bey, nalinleri ayağına geçirince sahibine teşekkür etmediğini hatırlayarak üzüldü ama, ayakyoluna doğru giderken bu üzüntüsünü de, körpe kızları baştan çıkarıp kötü evlere götüren pis oğlanı da hemen unuttu.

Aptes alırken hangi sırayla yıkanacağını hatırlamaya çalışıyor, demin Osman Ağa'ya dikkat etmediğine yanıyordu.

Zekeriya Hoca, misafirinin telaşından habersiz, buranın "zagon"unu anlatmaya girişmişti:

— Mahpus damına neden "Dar yer" denilmiştir? Her şey parayladır da ondan... Bugün nalinleri komşumuzdan aldık. Kömürücü İbrahim Efendi, iyi adamdır ama sürgit istemek olmaaaz!

Ayakyolundaki muslukları aptes almak için bekleyenler tutmuşlardı.

Kâmil Bey buna sevindi. Hangi sırayla yıkandıklarını öğren-

mek için gözlerini dört açtı.

Zekeriya Hoca fısıl fısıl anlatıyordu:

— Buranın soluk alması paraynandır. Şuradan bi serseri gelir. “Serseri” dedimse bildiğimiz “Âdem Baba”. Seni dirsekleyip önüne geçer de kenefin kapısını keser. Neden? Büyük su mu dökecek? Hayır. Sıkışmaya getirecek de, içeri girme sırasını yüz paraya sana satacak... Hele utanmaz! Çeşme başları kalabalıksa, biri yanaşır. Ne o? Eline ibrikle su dökecek. Sevabına mı? Hayır. “Ver kırk para!” Çömelmişsin mangalını yellemektesin. Yanaşır. Bir ucundan da o yelpazeler. “Haydi işine,” demedin mi “Ver iki kuruş”. Vermezsen; kimin kimsen de yoksa, bağırmaya başlar. Üstüne yürüsen, “Bana sulandı” karalaması hazır...

Kâmil Bey korkuyla sordu:

— Sahi mi Hoca Efendi? Bunlar ne kadar pis işler!

— Rezilliktir evet. İyisi mi, sen beni dinleyeceksin. Benim yüreğim seni sevdi. İzime basarak dolaş! Bize danışmadan hiçbir iş tutma! Kimsenin etlisine sütlüsüne karışmayalım. Namazlarımızı kılıp yataklarımızda oturalım. Bak, Fayrap denilen kahpe dölü ne yaptı? Parayı elimizden çekip aldı, üstünü de vermedi. Ama Osman Ağa’mız gayetle iyidir. Ardından laf ederler. Ben hiç aldırmam. Kızdırmayacaksın. Evet, öfkelendi mi babasını dinlemez. “Oğlancı” derler, “Cenabet gezer” derler. Günahı boynuna. Şurda verdiği iki kuruş sadaka, bakarsın Allah’ın hoşuna gitmiş, günahlarını toptan silmiş.

Birisi kapıda durdu. İçeriye bir zaman baktı. Sonra seslendi:

— Hey Zarzar!.. Burda mısın dümbük?..

Aptes alanlardan biri gülerek karşılık verdi:

— Tam Zarzar’ı arayacak yeri buldun. Senin aklın pek erik değildir ya. “Boktur. Bi de kenefe bak,” diyen oldu besbelli.

— Oğlum bu lafı Zarzar duymalı ki...

Zarzar'ı arayan böyle diyerek geçip gitti.

Kâmil Bey, Zarzar adını nerde duyduğuna dalmıştı. Yabancı gelmiyordu.

Zekeriya Hoca gülerek anlattı:

— Osman Ağa'mızın fermanlarını, bir bu Zarzar dinlemez! Çünkü Zarzar anadan doğma kumarcıdır. Kumarcı kısmının zararı kendine... Zarzar'ın işi gece gündüz kumar... Kabadayılıkta, ağalıkta gözü olmadığından Osman Ağa'mız kusuruna hiç bakmaz!

Kâmil Bey birden hatırladı.

— Bu Zarzar, vaktiyle, Seringel'in vurduğu Zarzar değil mi?

Zekeriya Hoca bu soruya çok şaşıtı. Gözlerini kırpıstırmasından da iyice pirelendiği anlaşılıyordu:

— Hani, buraya ilk gelişindi?

— İlk gelişim...

— İlk gelişin de, Seringel'in Zarzar'ı vurduğunu nereden bildin?

Kâmil Bey, Zarzar adını bir gün avukatıyla beraber gittiği Adliyede duyduğunu anlattı. Zekeriya Hoca'nın buna hiç inanmadığını sezemedi. Hoca ne düşünmüşse düşünmüş, sesini alçaltmıştı:

— Aslına bakarsan, Zarzar'ı vurmak Seringel gibilerin haddine düşmemiştir. O iş biraz karışıklığa geldi. Zarzar kumarcıdır ama yürekli. Kafası kızdı mı, babasını dinlemez! Baskın verir gibi apan-sız sordu: Sahi Zarzar'la tanışlığın yok mu, dışardan mışardan?

— Yok!

— Yokluğu iyi. Olup da n'olacak!..

Koğuşa döndükleri zaman, namaz için kilimleri, seccadeleri serilmiş buldular.

Osman Ağa, Zekeriya Hoca'ya yalandan çıkıştı:

— Neredesin Mortocu? Seringel'in dediği doğruysa, bak, külahları değiştiriz.

— Seringel oğlum ne dedi?

— “Namazdan kaçmıştır,” dedi.

— Töbee.

— “Bizim Mortocu namazı senin zorundan kılmakta,” dedi.

Senin gözün namazda filan değilmiş. Haa ne dersin?

— Aman, Ağa, günahımı almaktasın kii.. Töbe günah!

Bu sırada ışıklar yandı. Işıkların yanması iftar topunun atıldığına işaretti.

Fayrap Ömer, Faytoncu Osman Ağa’ya küçük bir tabak içinde iki zeytin tanesiyle bir lokma pide koşturmuş, Seringel bir bardak su yetiştirmişti. Koruyucularından bahçıvan Tanaş cigara verdi, Laz Ali ateş tuttu.

Kâmil Bey de hemen bir cigara yakmıştı.

Osman Ağa üst üste çektiği cigarayı tablaya bastırdı:

— Yemek kaçmaz ama, akşam namazı kaçır. Önce namaz borcumuz aradan çıksın. Doğru muyum Mortocu?..

— Keyfin bilir Osman Ağa...

— Keyfim bilirse böyle... Allahın gönlüne güç varmasın, şu ramazanın basıp gitmesine keyfolmuşum. Neden mi? Senin gibi herifin önümüze geçip imamlık etmesinden bezdim. Ne demişler, “Kılavuzu karga olanın,” demişler.

Koğuş bu lafa çok güldü.

Zekeriya Hoca, sarığını düzelterek yürümüş, imamlığa hazırlanmıştı. Osman Ağa, elini sallayarak Kâmil Bey’i yanına çağırdı:

— Geç şöyle arkadaş! Misafirsin... Sağıma gel!.. Koğuş kapısından giren Amcabey’i görünce namaza durmaktan vazgeçti: Nerdesin be? Ulan, sakın duyduğum doğru mu? “Bu herifi akşam karanlığı eve salıyorlar,” dedilerdi?..

Amcabey koltuğuna sıkıştırdığı şeker kutusunu Seringel’e verdi:

— Tayın hesabı yaptık, karavana hesabı yaptık. Yarın bayram

olduğundan, üç günlük hesabı birden yaptık.

— Bize bayram şekeri mi getirdin?

— Bayram şekeri...

— Görgülü adama kurban olayım! Kasılarak Seringel'e emretti: Bizim Amcabey'e beş papel vereceksin! Demincek aşağıda aldım. Unutmayalım!.. Elini salladı: Haydi! Namaz geçiyor! Acımdan geberdim, acımdan...

Zekeriya Hoca, galiba Şam'da doğduğunu ispatlamak için duaları arap ağzıyla okumaya çalışıyor, heceleri yerli yersiz uzatıp kötü kötü yayvanlaştırarak Arapçayı Kuledibi Yahudicesine benzetiyordu.

Kâmil Bey, namaz boyunca bir yandan, sırayı şaşırmamaya çabaladı, bir yandan, zorla yaptığı bu işi ilerde nasıl atatabileceğini araştırdı.

Bir ara, tavanda yanan ampulün sönüklüğüne dalmış, "Bu ışıkla kitap okunmaz. Kitap okunmazsa geceler geçmez" diye telaşlanmıştı.

Buraya alışıp yerleşemeyeceğine gitgide inanıyor, umutsuzluğun alçaltıcı korkusu gene yüreğini kaplıyordu.

Namazdan sonra, koğuşu hemen, ağız şapırtıları kaplamıştı. Kâmil Bey'e, babasının köşkündeki av köpeklerinin karın doyuruşlarını hatırlatan bu şapırtı, dayanılır gibi değildi.

Evet, bizim milletin yemek yiyişinde, ayıp bir şey yapılıyor-muş da, elden geldiği kadar kısa kesmek, kimseye gösterilmemek isteniyormuş gibi soluk soluğa bir acele vardı. Yemeklerini tek başlarına yiyenler, tabaklarını, bacaklarının arasına almışlardı. Birkaç kişi bir arada yiyenlerse hiç konuşmuyorlar, dargın insanların asik suratlarıyla tahta kaşıkları hızla çalıştırıyorlardı.

Koridora çıkıp birkaç adım atmayı tasarlarken Osman Ağa seslendi:

— Heyy yeni gelen!.. Geç şöyle! Geç de iki laflayalım.

Kâmil Bey, gösterilen yere istemeyerek oturdu.

— Neydi senin adın?

— Kâmil.

— Lağap falan yok mu?

— Hayır.

— Suçun, iftira?..

— Evet.

— Yedi yıl mı verdiler?

— Yedi yıl.

— Askeriyede böyledir. “Ya sayı bilmezsin, ya da sopa yemişsin!” hesabı... Ocağa doğru öfkeyle seslendi: Ulan nerdesiniz? Öldük be!..

Fayrap, yemek örtüsünü serdi. Ortasına küçük bir iskemle koydu. Siniyi getirdi.

Osman Ağa, arada bir kapıya bakıp dalıyor, can sıkıntısıyla bıyıklarını sıvazlıyordu.

Peynir zeytin, sucuk reçel gibi iftarlıklardan hiç almadı.

Kayık biçimi ayaklı bir kâseyle çorba gelince koruyuculardan Laz Ali, “Oğlanı çağıracağız! Kapıda it gibi dolanıyor!” deyince Faytoncu Osman Ağa, kabasına iğne batırılmış gibi sıçradı:

— Hangi oğlanı?.. Pandeli tayıncısını mı? Şunun lafını bana açmayın demedim mi yahu?

— Yemeği yesin, dehleriz! Kumarda temizlenmiştir. Zildir. Sabahtan beri ciğarasızdır.

— Oh! Hoşafıma gitti. Gözüm görmesin. Getirir metirirsen, bak, hatırını kırarım. Kâmil Bey’e kederle gülümsedi: Buyursana misafir. Sen daha başlamadın mı? Gövdelemeye bak!.. Ne demişler “Dayak gelirse toz ol, yemek gelirse yumul,” demişler.

Çorbadan sonra, kimyon kokularıyla sahanda köfte geldi.

Kâmil Bey, şu kaba saba Osman Ağa'nın, mahpusanede bile, konukseverliği böyle sürdürmesini gittikçe beğeniyordu. Evet, buradakilerin hepsi iyi insanlardı. Hiç değil, iyilikleriyle kötülükleri denk insanlar... "Kötülük bizde... Bunları böylece yüzüstü bırakan, biz Osmanlı aydınlarında..."

Yemeklerini bitirenler önce fısıfısıf, sonra daha yüksek sesle konuşmaya, hatta şakalaşmaya başlamışlardı.

Fayrap'ın uçarı naraları gittikçe daha sık sık duyuluyordu:

— Kömürcü Ağa'ma yandan çarklı biiir. Amcabey'e gayet okkalı olsun. Biniciye şekeri çoooook...

Laz Ali, kolunu ikinci defa dürtünce Osman Ağa kapıya bakıp kaşığını kızgınlıkla salladı:

— Bırak! Şart olsun, kötü söylerim. Ulan "Bu dümbük gözüme görünmesin," demedim mi? Dinim hakkına, siz bana bu iti geberttireceksiniz.

— Gunahtır Ağa! Sam yeli vurmuş mayıs çirozuna dönmüştür.

— Gebersin! Ulan, bu kayarto bizi taş arabası mı belledi? Mangiz yetiştiremez olduk. Mangizinde değiliz. "Faytoncu Osman molozladı," diyecekler. Despina orospusu, bu sabah postasını koydu. "Yok be anam babam," dedim, "Yoksa defle başka kısma," dedi. Deflerim şart olsun. Bizim yumuşaklığımıza güvenen avucunu yalar. Bir de bakmışsın, katırlaşmışım!

Son sözü, yorgun bir kederle, içini çeker gibi söylemişti.

Kâmil Bey, Faytoncu Osman Ağa'nın gizlemeye çalıştığı terbiyeli kadın yumuşaklığını birden fark etti. Bu yumuşaklık, genelevlerdeki kadınların, zenaatlarından usandıkları, yaşamaktan yıldıkları sıralarda gösterdikleri hasta hayvan yumuşaklığına benziyordu.

Pirinç pilavı ile ırmık helvasından sonra, Osman Ağa sordu:

— Kahveyi sade mi içersin misafir?

— Siz bilirsiniz!

— Benim bileceğim... Tatlının üstüne sade gider.

Kâmil Bey'in, minnet duygusu gittikçe artıyordu. "İlk fırsatta ben de Osman Ağa'yı yemeğe çağırırım," diye düşündü. Bunu, burada nasıl başaracağını pek kestiremiyordu ama, olsun. "Zekeriya Hoca bir yolunu bulur."

— Ağa, Pandeli'ye yemek verilmeyecek mi?

— Lafa bak!.. Oğlum Ali, sen bu dümbüğü kötü arkalıyor-sun! Neden bakalım? Haaa, neden?

Laz Ali hem sırtıttı, hem de darılmış gibi başını çevirdi:

— Biz racon kesiyoruz. Ağa kısmısı, adamını aç bırakmayacaktır.

— Şuna "itini" desene... Daldı: Ekmeğimi itlere yediririm de o fırlamaya yedirmem!

— Diyorum ki... Burası dar yer... Parasızlık iyi değil... Oğlanın, ha bu Tanaş Ağa'ya dediğinden haberin var mı?

— Ne demiş?

— Demiş ki, "Ağam beni bağışlamazsa Üçüncü Kısma versin" demiş...

— Fasarya... Yukarının Sarafim Ağası, bize benzemez. Istavrozuna yemini var. Şart olsun bitirecek.

— Bana sorarsan, iyice köpekledi. Senin burda düşmanın çok... Biri laf eder, başın derde girer. Yarın bayram... Bağışlamanın sevabı var!

— Oğlum bu ne kadar perdah... Bu armalı laflarla sen avukat Kıvırcık Cemil Beyi bastırırsın!

Tanaş söze karıştı:

— Ali Ağa'nın lafını çiğneme Ağa!

— Biz "Çiğneyelim" mi dedik? Dümbük bizi iplemez oldu. Kaç kere, "Hatırlı koğuşunda senin işin yok, marizlerim bak!" dedim...

— Kopil amandayken bağışlamak sıralıdır. Oğlan hem kura-biye, hem toy... Sotaya düşürürler. Benim lafım harbi... Üst yanı fasafiso.

Osman Ağa, biraz düşündü. Yüzüne bir körpe kız mahçup-luğu gelmişti. Kâmil Bey'e göz kırptı:

— Ulan, nedir? Takım kovar gibi köpoğlular... Haydi alın ge-lin şu istavroz fidesini... Görünmesin gözüme... Ocakta karnını doyursun. Bu gece kapı ağzında yatacak. İt gibi... Gözüm gör-meyecek. Yerine Toycu Mahmut yatsın da dünya kaç bucak an-lasın.

— Dinler mi hayta? O kadar yüz bulunca hiç alarga durur mu? Toycuyu şart olsun, paralar.

— Idare et!

Faytoncu Osman Ağa, gümüş tepelikli kalın kehribar ağızlı-ğını iki parmağı arasında çevirerek beklemeye başladı.

Kâmil Bey, konuşmaların iç yüzünü anlayamamış, ağadan suç-lu bir arkadaşın bağışlanmasını istiyorlar sanmıştı. Bu arkadaş can-lılığını da beğenerek Laz Ali'nin arkasından gözlerini kapıya dikti.

4

Laz Ali'nin ite ite getirdiği "arkadaş"ı görünce Kâmil Bey neye uğradığını şaşırmıştı.

Kunduralarını  ıkarıp Fayrap  mer'in koşturduğu rugan terlikleri giyen  ocuk, on beş on altı yaşında gösteriyordu. Sırtında mavi ipekten yakası açık bir gömlek, bacaklarında ince çizgili bir kara pantolon vardı.  zenerek taranmış saçları, ampulün fersiz ışığında lacivert lacivert parlıyor, saçlarıyla biçimli kaşlarının karası, yüzünün aklığını artırıyordu. Kal alarını belli belirsiz sallaması Kâmil Bey'de hiç şüphe bırakmadı. Bunun gibileri, Paris'te, Londra'da, Berlin'de çok görmüştü.

Pandeli, Osman Ağa'nın eline davrandı. Ağa, dargın dargın sordu:

— Nerdesin ulan dümbelek?..

— Gelmeyecektim ama, Ali abimin hatırını saydım!

— şuna "Mangizler suyunu çekti," desene. Pandeli'nin yüzüne bir zaman baktı: şart olsun    nc  Kısma dehleyecektim. Dinim hakkı için, gidiyordun. Kumarda temizlenmişsin! Kime s k ld n?

— Zarzar'a s k ld k... Türkçeyi, biraz peltek, biraz şımarık konuşuyordu. Sesi, kız sesi gibi, nazlıydı. Yüzüğü de verdim!

— Ulan gebeşaki, sen Zarzar'ın oyuncusu musun?

— Sana kızdım. Sana kızarsam zar hiç tutmuyor. Hep dubara attım.

— Oğlum o senin eski dubaracılığın... Yüzüğe kaç verdiler?

— Yirmi lira...

— Seringel'e söyle, yirmiyi verip kurtarsın!

— İstemez! Zati gönlüm geçtiydi.

— Teke tek mi oynadınız?

— Kesik Süleyman Abi, Kör Rıza... Hep verdik... Zarzar Abi'nin bu sıra zarı bitirim...

— Ne fayda! Altından yatağı çekip seni âdem baba koşuğuna dehlemeliydi ki... Yıkıl! Seringel karnını doyursun. Bir daha sözümünden çıkarsan şart olsun, kemiklerini ufalarım. Git ziftlen de Ali Abi'ne dua et!

Pandeli kahve ocağına gidince Faytoncu Osman Ağa, utanmakla, kasılmak arası bir garip güldü. Sonra hemen toparlanıp kaşlarını çattı. Dünyaya meydan okur gibi, kibriti efece şaklatarak cigarasını yaktı. Birden Zekeriya Hoca'ya bağırdı:

— Gevişmeyelim Mortocu! Topla ağzının suyunu! Hallenmeyelim!

Zekeriya Hoca'nın boş bulunup sıçramasına herkes güldü.

— Aman Osman Ağa'm! Ben kendi derdimle boğuşmaktayım!

— Bu ne biçim dert?.. Gözlerin şaşıladi ki, burnuna toplandı.

— Töbe!

— Ulan ben seni bilmez miyim? Kâmil Bey'e döndü: Bu bizim Mortocu'nun işini bildin mi, misafir? Bunun söndürdüğü ocak bir koca mahalle olur. Çoluk çocuk düşmanı teres... Bu senin Hoca, on beş yaşını geçen kızların, "Kartala varmış..." diyerek suratına bakmazmış, suratına...

Zekeriya Hoca yalvardı:

— Vallah billah günahımı almaktasın Osman Ağa! Ben etekli şeytan fendine uğradım!

Osman Ağa iğrenmiş gibi başını çevirdi:

— Bak misafir, bu herif kendini sıkı mı, gözlerinden dere gibi yaş döker. Ben bu yaşıma geldim, böyle sulu göz pezevenk görmedim. Sakın inanma! Biraz daldı: Seni Harp Divanı nalladıydı, öyle ya?..

— Harp Divanı...

— Yedi yıl mı, dedindi?

— Yedi yıl.

— Harp Divanı kötüdür ama bir bakıma da iyidir. Sesini biraz alçalttı: Yolunu bulamadın mı?

— Ne yolu?

Osman Ağa, parmaklarını oynatarak para işareti yaptı:

— Adamını bulup mangizleri toslayamadın mı?

— Alırlar mıydı?

— Laf mı şu! Mangizleri bastırıydın hoplar çıkardın. Burda hiç tanıdık yok mu?

— Yok.

— Öyleyse bizim kısımda rahat edersin. Kumarla aran nasıl?

— Hiç bilmem.

— Esrar?

— Hiç.

— Şimdiye kadar neden enselenmediğin anlaşılıyor. Kimsenin işine karışma, dünyalığın varsa, çubuğunu yak keyfine bak! Fayrap'la ağız ağıza konuşan Mahmut'a seslendi: Ulan Toycu! Geliver de senin ifadeni de alalım!

Toycu Mahmut hemen koştu:

— Emret Osman Abi.

— Otur bakalım kopuk! Bu seferki dalga neyin nesi?

— Bildiğin dalga! Körpeyi yuvadan ürküttük. Ben iyice andavallı belliyorum. Meğerse anasının gözüymüş... Sidikli'nin Kazasker'deki gizli evine düşürdük. Sidikli bizim teyze oluyor. Nikâhlanacağız, nikâhlanıyoruz, diye, bir hafta idare ettik. Bu yolları bilirsin! Baktık, tutkunluğu tamam... Bir gece kalantorun birini, "Dayım" diye getiriyorum. Çaktırmadan birasına konyağı kattık. Sabahleyin uyanıyor ki bizim dayının koynunda... Biraz ham hum etti. Dayı, sözüm ona, bizden gizli gelip gitti bir zaman. Bir zaman karı mangizleri uçlandı. Geçen hafta baktım, suratı biraz askınca... "Aman Abla, bunun kulağını bir delen olmuş" dedim, Sidikli'ye... Meğer karı bitirilmiş de sezinleyememiştiz!.. Sidikli, "Delen melen yok.. Keyfine bak! Gözüm üstünde" dedi. "Yok da, bu surat neyin nesi Abla?" dedim. "Mangiz" diye asılıyorum. Nanay. "Harcadım" diyor. "Yarın" diyor. Sonunda postasını koydu. "Ne mangiziymiş... Bize senin toyculuğun sökmez. Fertikle bakalım!" demez mi? Biz de biraz tütsülü-yüz. "Bize haaa. Ulan biz, bunca yılın toycusu olalım da sen bizim toycu namımızı mı karartacaksın?" dedik. Falçatayı korkutmacadan küfesine tutu tutuverdik. "Yangın var!" diyerek köşklü narasına çöktü ki bunca yıllık Sidikli'nin kiblesi şaştı. "Sus ulan!" dememize kalmadan komiser damladı.

— Sidikli'nin karakolla arası yok mu?

— Valla Osman Abi, bir dubara döndü amma, çakozlayamadım. Komiser karyı resmen arkaladı. Bizi ıslattılar ki, dümdüz...

Osman Ağa güldü:

— Ulan sana toycu diyenin gelmişini geçmişini... Sen bildiği-miz salozun hırbosuymuşsun. Karı iyice kesilmeden yular boşlanır mı? Karı milletini tırtıklamanın yolu... Gözleri dalgın laştı, tatlı bir şey hatırlamış gibi yalandı: Benim zamanımda olaydın da açmaz göreydin. Elimizden, saçımızın teli kadar kız geç-

ti, Allah'ıma şükür, birine çuvalamadım! Saraylı'ya, Benli'ye, Sıdikli'ye git sor! "Memlekette biz, Faytoncu gibi toy düşüren işçi görmedik," derler. Ben senin yaştayken, haftada üçünü, dördünü sırtlar gelirdim. Hepsi de el değmemiş, ev pilici... Bozulmamış istif meraklıları, "Kimin ürkütmesi" diye sorarlardı. "Faytoncunun" dedin mi, sıftahına iste isteyebildiğini...

Birkaç kişi kesik kesik güldü. Birkaçının gözleri kaymış, ağızları aralanmıştı. Kâmil Bey, var gücüyle Osman Ağa'nın şakalaşıp şakalaşmadığını anlamaya çalışıyordu. Ağa, eski günlerini iyice özlemiş gibi içini çekti:

— Ben bunca yaş yaşadım, oynak karının akıllısını hiç görmedim. Karının oynacı eşsek olur ki, sucu eşseği, yanında, Hoca Zekeriya kalır.

Bütün koğuyla beraber bir zaman kibirli kibirli gülen Osman Ağa, Toycu Mahmut'a öğüt vermeye başladı:

— Karı kısmının tutkunluğunu toycuysan her zaman tavında tutacaksın!.. Baktın serinliyor, kızıştıracaksın. Kızıştırmanın yolları vardır. Üç gün uğramadın mı, dumanı tepesinden çıkar. Çünkü sevdalı... Dördüncü gün kafayı iyice tutsüler damlarsın. Surat bi karış... Başına çeşitli bela gelmiş oluyor. Az kalsın adam vuruyormuşsun. "Deligi boyladık gittikti kız!" diyeceksin. Karı üç günün açlığına dayanamamış. "Kodese ataydılar. Bugünde gelmeyeydi," diyerek ödü yarılr. Sarılmaya hallenirse, elinin tersiyle iteceksin. "Ulan kahpe, benim o sıram mı?" diye sertel. İki of çek, lafı mangizden aç! Hemen toslar. Uçlanmaya alıştı mı, elini çorabına atı atıverirsin. "Anlayalım imanım! Sen benim zamingom değil misin?" dersin. "Seninki benim, benimki gene benim," diye şakadan kasılırsın. Ama dediğim gibi, gemini boşaltmaya gelmez. Mangizi yüklü sökeceksin ki karı ev sahibine borçlanacak. Borçlu karı ev değiştiremez, işten çekilemez. Fer-

tiklemeye kalksa, mamaya borcundan mahpusaneyi boylar. İkinci, karıya kendini doyurmayacaksın. Açlığı hep kursağında kalmalı. Arada bir maraza çıkar. Dost geceleri, içki bitti, soyunup yattınız. Karının tam fayrap zamanı, fasaryadan bir kıskançlık numarası tuttur, yataktan hoplayıp ceketini sırtla. Yallah!.. İştahı kursağında kalmayan körpe kahpe, adama mangiz emdirmez. Ama karı dalgasında işin başı, delikanlının bileği tutacak, yüreği söyleyecek. Kabadayılıkta nam salacaksın ki, alıştırdığın sağmal ineği şuna buna kaptırmayasın. Bir de, arkanı gayet zorlu bir dayıya vereceksin. En azından mahallenin karakolu tutacak... Polis seni arkalamadı mı, ne toycluk edebilirsin, ne kabadayılık... Deminden beri işmar eden Seringel'e çıktı: Nedir ulan? İki laf ettirmezsiniz!

Seringel, elindeki küçük tepsiyi gösterdi.

— Haa. Allah kurtarsın dalgası... Gezdir de fertikle!

Seringel boş tepsiyi Kâmil Bey'e, "Allah kurtarsın!" diye uzattı.

Kâmil Bey, Osman Ağa'nın anlattıklarına dalmıştı. Uzatılan tepside bir şey anlamadı:

— Nedir efendim?

Faytoncu can sıkıntısıyla başını çevirdi:

— Buranın zagonu: Yeni gelenler, ağır cezalı yatkın mahpusları görürler.

Kâmil Bey, elini telaşla iç cebine attı:

— Kaç kuruş?

Osman Ağa, yere bakarak kasıldı:

— On papelden aşağı olmaz! Dıragonluğun tutar da yirmi atarsan o da senin efeliğin...

Kâmil Bey, üzerinde çok para olmadığına üzülerken cüzdanını çıkardı, fakirliğini göstermemek için biraz döndü, beşer lira-lık iki banknotu tepsiye bıraktı:

— Kusura bakmayın efendim. Az ama...

— Boş ver Hafız! Eyvallah! Seringel tepsiyi delikanlı Mahmut'a uzattı: Ha bereket Toycu! Mangiz elado!

— Yok, şart olsun Seringel Dayı... Kapıda Vahap Onbaşı bizi silkeledi ki karnımızın içine kadar... Metelik nanay!

— Bastır oğlum!

— Valla... Billa...

— Şamar geliyor. Ulan buralara yeni zagon mu çıkaracaksın? Papelleri görelim! Seninkiler kanı kokuludur. Tekliği, yüz ona geçer.

— Anam avradım...

— Höst. Yırtıl pulları!

Mahmut, ağlar gibi yalvardı:

— Borcum olsun Osman Abi! Kocakarı mangiz getirecek. Sıdikli'yi sen bilirsin, bizi boşlamaz.

Seringel, Osman Ağa'nın konuşmasına meydan vermedi:

— Şimdi seni soyar, orana kadar ararım. On beş papelden haberim yok mu, vererek?

Toycu Mahmut birden yıldı:

— Ulan dümbük Vahap Onbaşı! Bizi dünyaya bozum etti. Şart olsun Osman Abi...

— Uzatma, sököl! Bunlar yeni numaralar mı oğlum?

— Numara değil Osman Abi... "Belkim bu gece öküzleri koşarız" dedimdi.

— Bırak dikine tıraşı!

— Kıymeti yok!.. Nah buyur Seringel Dayı... Tepsiye beş lira attı: Tamam mı?

— Mübarek bayram gecesi bela mısın? Neresi tamam! Sen iyice cıvıymışsın, Toycu! Sana iki laf soruldu. Karşılığını verince kalkıp savuşacağına postu serdin Ağa minderine... Haydi, bastır beşliği de, al voltanı!

Mahmut, sırtarak kalktı. Çalımlı çalımlı kahve ocağına doğru gitti.

Osman Ağa, yeni yetme tayıncıların delikanlı raconlarını bozduklarından yakındı:

— Gördün mü Lazoğlu! Şuncacık oğlan bizi, göz göre göre mantara bastırarak. Ulan keçi, senin cebindeki paranın kuruşundan haberim olmayınca, benim kısım ağalığım nerde kalıyor?

— Benim de canım sıkılmıştır. Bodoslamadan bir sarkıtayım, dedim ama...

— Hanım evladına bak!.. Bir omuzunu pavuryalamış, bize tulumbacılık satacak. Böyle itlere, para emdiren kahpelerin... Töbe hey Allah!..

Kâmil Bey, Seringel'in Toycu'ya söylediklerinden alınmıştı. Osman Ağa'ya rica etti:

— Bana izin verin Osman Efendi. Rahatsız etmeyeyim!

— Gidiyor musun? Uykun geldi demek? Sahi be! Yarın bayram namazına kalkacağız! Ulan Seringel!

— Buyur Ağa!

— Yarın erkenciyiz. Yatakları sersinler. Gürültü istemem. Bayram parasını ne yaptınız?

— Fayrap topluyor.

— Dediğim gibi... Patırtı istemem. Kâmil Ağa'nın yatağını Hoca'nın yanına ser. Ulan Mortocu!

Zekeriya Hoca, namazda oturur gibi, elleri dizlerinin üstünde, dalmıştı. Ağa'nın sesiyle kendine geldi:

— Buyur. Emret Ağa!..

— Ulan sizin oralarda konuklara böyle mi bakarlar? Uykusu gelmiş Kâmil Ağa'nın...

— Buyursun! Gelsin buyursun! Ayağa kalktı. Buyur Kâmil Ağa! Buyur koçum!

Hizmetçiler, yatakları hemen serdiler. Kâmil Beyin altına verilen şilte yeni atılmıştı. Yorganla yastıkların yüzleri tertemizdi. Hepsı de, titiz bir ev kadınının yüklüğünden yeni çıkarılmış gibi lavanta çiçeği kokuyordu.

Kâmil Bey, yatılı mektepten bu yana, ilk defa, kalabalıkta soyunacaktı. Külotları için arama gardiyanı Vahap Onbaşı'nın dediklerini hatırlayınca büsbütün sıkıldı. Çıplaklık konusunda, bunca yıllık karısı Nermin'den sakınacak kadar utangaçtı. Soyunma işini kimsenin dikkatini çekmeden nasıl becerebileceğini düşünerek bavulundan diş fırçasını çıkardı. Üstüne diştozunu koyup sapını, pipo gibi ağzının kıyısına yerleştirdi. Havluyu omuzuna attı. Sabun kutusu elinde, Zekeriya Hoca'ya sordu:

— Ayakyoluna gidebilir miyim efendim?

Hoca ağa yerine baktı:

— Olmaaaz. Osman Ağa gitmiş. Hele otur. Beraber gideriz.

Fayrap Ömer, bozuk para dolu bir tepsiyle bağırarak içeri girdi.

— Bayram masrafına sökülelim! Ağa koğuşu! Bayram masrafına gel!..

Kâmil Bey, Zekeriya Hoca'ya yavaşça danıştı:

— Uygunu nedir, efendim?

— Gönlünden ne koparsa. Sen yeni olduğundan biraz çokça ver.

— Ne kadar?

— Yarım kayma... Bir kayma...

Kâmil Bey uzatılan tepsiye bir lira koydu. Fayrap Ömer parayı azımsadı.

— Pintiymişsin ki Hafız, kökten demirhindiymişsin!.. Şimdi Sarafım Ağa'nın kısmında olsan, seni dakikasında, eleyip âdem-babaya soyardı. Dua et Osman Ağa'ya! Ulan Mortocu, daha duralım mı? Sen lüpçülüğe iyice alıştın!

— Aman bizde para ne arasın Fayrap oğlum?

— Sen o numaraları başkasına yuttur. Mangizi görelim, Sen-
de ıskat küfûlûleri vardır kiii... Sökül dedim dızgallı, bayıl de-
dim. Sübyanın kurabiyelerine geldi mi, papeller deste...

— Vallahi billahi... Halimizi bilmez gibi... Kaç gündür tütün
alamadık biz. Zekeriya Hoca gözlerini kuruladı: Biz kaç gündür...

— Ulan ne gözü sulu pezevenk! Kâmil Ağa'dan al! Olunca
toslarsın.

Kâmil Bey, Zekeriya Hoca'nın bir şey demesine meydan bı-
rakmadan, tepsiye elli kuruş koydu. Fayrap Ömer birden keyif-
lenip bağırdı:

— Ha bereket!.. Açın kabadayısına gel!..

Kâmil Bey, Hoca'yı üzmemek için lafı değiştirmeye çalıştı:

— Bu paralar ne olacak efendim?

— Bayram masrafı görülecek. Buraya şeker, kahve, cigara alı-
nır da, bayramlaşmaya gelenler ağırlanır. Ayrıca Müdürün, gar-
diyanların evlerine şeker gider. Ayrıca gardiyanların bayram
bahşişleri vardır.

— Gardiyanların aylıkları ne kadar?

— On lira...

— Ne diyorsunuz? Çoluk çocuk... Bu pahalılıkta...

— Geçen aydan beri, mahpus yemeğinden karavanaları çıkar
oldu.

— Olsun. Gene de yetmez.

— Dışarı siparişlerinden kıraplar. Kısım ağaları da her ay
onar lira verir. Gününü bitirenlerden, mahkemenin bıraktıkla-
rından bahşiş toplanır! Bu dünyada gardiyanlıktan iyi iş var mı?
Osman Ağa içeri girdiği için davrandı: Haydi, ayakyoluna gide-
ceksen durmayalım!..

Kâmil Bey, bavulun üstüne bıraktıklarını alıp Zekeriya Hoca'

nın arkasından koridora çıkınca ayağındaki nalınların tahta sesini yadırgadı. Geniş koridor, karanlıkta bir sokağa benziyordu. Koğuşların buraya açılan pencerelerinden içeriye, yabancı evleri gözetliyormuş gibi çekinerek baktı.

Kısım meydancıları ayakyollarını bol suyla yıkamışlardı.

Kâmil Bey dişlerini fırçalarken, birisi omuz başından fısıldadı:

— Allah kurtarsın efendi!

Ses, o kadar kuşkuluydu ki, Kâmil Bey ürpererek döndü:

— Mersi Efendim.

Fısıllayan konuşan adamın, gür kaşları, pala bıyıkları kırmızıya yakın kumraldı. Yeşil gözlerinin ürkek bakışlarıyla Zekeriya Hoca'nın girdiği aptesaneyi kolluyordu.

— Yatağın yok mu?

— Var ama daha gelmedi.

— Aman gelsin çabucak! Aman yatak gelsin yarından tezi yok! Aman mahvolursun kardeşlik...

— Neden?

— Sorma nedenini... Diyemem. Başımdan korkarım. Bitirirler seni... Gelsin aman yatağın çabucak!

— Nasıl bitirirler? Niçin?

Aptesanedekilerden biri öksürünce, adamcağız, iki hoplamada en uzak musluğa yetişti, hemen suratına su çarpmaya başladı.

Boyu çok uzundu. Uzun paçalı beyaz donunun içinde dizlerinin titrediği fark ediliyordu.

Kâmil Bey, şaşkınlığını çabuk savuşturdu. "Yatak elbette gelecek. O zamana kadar olsa olsa yatak kirası isterler. İstedikleri iyi... Öderim de minnet altında kalmam!" Bu zavallısını, biraz sinirleri bozuktu galiba... "Olsun! Niyeti iyilik etmek ya, sen ona bak!"

Ağa koğuşundan birkaç kişi daha gelmişti. Bunlar, hiç kuşkusuz şakalaşıyorlardı. Kâmil Bey: Sinirleri bozuk evet! dedi.

“Ortada korkulu işler olsa bunlar böyle gülüşebilirler mi?”

Kâmil Bey, pantolonunu yorganın altında çıkarmış, hiç kimse kendisine bakmadığı halde tere batmıştı. Yumuşak yatağa uzanınca gövdesini bir ürperme dolaştı. Sinirleri çekiliyor, kemikleri sızlıyordu. Bitkindi. Apansız yer değiştirmenin karmakarışık duyguları, yasalarını hiç bilmediği bir yerde, hiç tanımadığı insanlara uyma çabalaması, dayanma gücünü yatağa girene kadar ayakta tutabilmişti. Korkunç bir mağaranın karanlık boşluğunu dinler gibi yüreğine kulak verdi. Şaşılacak şey! Tedirginlik ruhunda değil, etinde kemiğindeydi. İçinin içinde, kibirlenmeye benzer bir rahatlık duyduğu bile söylenebilir. Bekırağa bölüğündeyken, İhsan'ın yanına değil de Yeni Tevkihaneye gönderileceğini öğrenseydi gecelerce uyuyamayacağı yüzde yüzdü. Yabancı bir yaşayışa girişin en çetin dönemeçlerini toyluğuna göre iyi geçmişti. “İnsanlar beni pek yadırgamadılar. İhsan'ın yanına gönderilmemek, bir bakıma, işe mi yarayacak? Memleketin çeşitli çevrelerinden, çeşitli insanları tanımak ne büyük bir kazanç olur. ‘Halk’ deyip geçiyoruz. ‘Halk’ dediğimiz şey, sanki bir kalıptan çıkıyormuş gibi... Halkları meydana getiren kişilerin ruhlarındaki ayrıntıları tanımak lazım... Bu da ancak halkın çeşitli grupları içinde yaşamakla elde edilebilir.”

Soluğunu kesip koca mahpushaneye kulak verdi. Önce garip, uzak bir uğultunun içinde hiçbir tanıdık ses duymadı. Sonra yavaş yavaş sesleri birbirinden ayırt etti. Malta'da, tek başına volta vuran birinin, büyük bir kitap yaprağı çevirmeye benzeyen hışırtılı ayak sürümesi... Bahçede nöbetçi jandarmanın fırfırsız düdüğü ıslığı... Daha uzakta, çok daha uzaklarda, şehrin kaldırımlarını döven bekçi sopaları... “İhsan'la beni bir araya koymayı uygun bulmadılar. İhsan'ın yanına gitmek yok... Hiç değilse

şimdilik biraz güç... Öyleyse buraya yerleşeceksin Kâmil!.. Yerleşmek zorunda olduğunu aklından hiç çıkarmayacaksın!" Bu düşünceyle, ikindiden beri tanıdığı adamları, kendince değerlendirmeye çalıştı. Bağlarbaşı'ndaki evi onartırken, birkaç ustayla, eve taşındıktan sonra mahallenin birkaç esnafıyla, kahvede birkaç emekli, birkaç uçarı delikanlıyla ahbaplık etmiş, Babiâli yokuşunda yazarlar, şairler, küçük rütbeli subaylar, yedek subaylarla dost olmuştu. Bunların hepsi de, toptan, iyi yürekli insanlardı. Neci olurlarsa olsunlar, ne kadar sıkıntıda bulunurlarsa bulunsunlar, hepsinin ruhunda soylu kişilerin ağır efendiliği vardı. Buradakiler de elbette öyleydiler. Arabasında yakalandığı yaşlı faytoncunun, sorguda nasıl tanıklık ettiği birden gözünün önüne geldi. Ne büyük bir ustalıkla işi sağırılığa vurmuş, istediklerini işitip işitmediklerini duymazdan gelerek hiç tanımadığı bir insanı, nasıl da korumaya çalışmıştı. Faytoncu Osman Ağa, o yaşlı faytoncudan niçin büsbütün başka türlü olacaktı? Zeke-riya Hoca da, Bağlarbaşı'nın Kuvayı Milliye'ye çalışan yiğit mahalle imamına –tabur imamıyken Sarıkamış'ta esir düşmüş ufak tefek, kara kuru Durmuş Hoca'ya– neden benzemesin? Ya aptesane aralığında, kendisini, gayet korkunç tehlikelere karşı uyar-maya çalışan sinirleri bozuk, korkudan bitik adamcağız?..

Kâmil Bey, hiç beklemediği bir sevinçle yutkundu. Yakalandığından beri, gitgide daha sık, daha şaşarak duyduğu bu sevinç, ilerde, karısı Nermin'le kızı Ayşe'nin, sahiden övünebilecekleri, çok haklı bir işe girmesinden geliyordu. İlerde, çok değil, on yıl sonra, bugünleri anlatırken, on altı yaşında bulunacak olan Ayşe, yüzüne kimbilir nasıl bakacak, karısı Nermin, kendisiyle, kimbilir nasıl övünecekti?.. Nermin'i gülerken gözünün önüne getirmeye çalıştı. Bir türlü beceremedi. Zorladıkça telaşlandı. Görür gibi olduğu Nermin, hep öyle kederli, öyle durgun-

du. Yakalandıktan sonra, görüşmeye geldiği ilk gün nasılsa... Hatta biraz daha dargın... Karısının kederli hayaline yüreği parçalanarak yalvardı: Bana sakın kızmayın Nermin! Suç benim değil. Başka türlü davranılabilirdi, sanmayın! Bir kere daha söylemiştim. Hatırlarsınız. Vallahi bugün, iki yol yoktur. Karısının bu işlerdeki bilgisizliğini bağışlıyormuş gibi kederle gülümsediğini anlayarak durakladı. Deminden beri kendi kendisiyle övündüğünü yeni fark etmişti. Biraz düşündü: Pek de haksız değilsiniz Kâmil Bey! Akbabaların ölü yedikleri böyle bir kulenin taa dibinde, sırt üstü, yatarken kederle de olsa gülümseyebilmek, elbette yiğitlikti. Ama gene de yadırgadığı bu kasılmadan kendisini kurtarmaya çalıştı.

Koğuştta yatma hazırlıklarının kırık dökük hışırtıları, gürültüleri kesilmiş, mırıltılı bir sessizlik başlamıştı. Aşağılarda, toprağın derinliklerinde, kurusıkı top atılmasına benzer bir gürültü duyuldu. Kâmil Bey, "Bodrum katında bir kapı kapanmış olacak," derken Anadolu'yu hatırladı.

Anadolu hakkında hiçbir fikri olmamasına gittikçe daha çok üzülüyor, bu bilgisizliğinden gitgide daha çok utanıyordu. Hemen Avrupa'yı, bütün Amerika'yı, Afrika'nın yarısını, hemen hemen bütün Uzak Şark'ı dolaşmış bir Türk olarak Anadolu'yu tanımamak düpedüz ayıptı. Bu sabah, gazetede okuduğu savaş bildirilerindeki yer adları aklına geldi. Batı cephesinde, Geyve Boğazı... Bu boğazda haftalardan beri vuruşuluyor. Korunak kazan düşman topçusu ateşimizle dağıtılmış. Geyve Boğazı da, Alpler'de, Pireneler'de, Andlar'da, hatta Himalayalar'da gördüğü boğazlara benzese gerek... Buna karşılık düşman bildirisi, Çivril'den laf ediyor, Çivril düşmanın güney cephesinde bir yer.. "Nasıl bir yer, peki? Dolaştığınız yerlerden hangisine benzer acaba?" Burada düşman bizim yüz kişilik bir birliğimizi dağıtmış...

17 ölü vermişiz, iki beygirle cephanesandıkları bırakmışız... Çivril toprağında adsız sansız ölen bu 17 kişiden biri olmak... Bunu göze almak... İşte insanoglunun erişebileceği en yüce yigitlik katı... Mahpushanede sırtüstü yatmakla bunun arasındaki farkı unutup..."

Uyuyanlardan bazıları hafiften horlamaya, uyku tutmayanlarsa, ölü gibi yatmaktan usanıp fısıldaşmaya başlamışlardı. Kahve ocağının önünde domino oynayan Pandeli, Osman Ağa'dan pek çekinmediği için sesini gitgide yükseltiyordu:

— Ulan gene düşeşi öldürdün.

— Sus ulan, Osman Ağa'm...

— Uyansın! Ben se başlarını şeş yapıyorum, sen hırboluk edip bozuyorsun.

Kahve ocağını yarın için kömür tozuyla sıvayıp hazırlamakta olan Seringel, oyuncuları tersleyip susturdu.

Rum çocuğunun cilveli kötü kadın sesi, Kâmil Bey'in yüreğine çöken yurdunu tanımamak utancını yavaş yavaş artırıyordu.

"Bu ölü ışıktaki okunmaz. Bu Pandeli denilen pisliğin yaşadığı yerde hiçbir temiz iş yapılmaz. Bu sırada Don Kişot'u nasıl çevirirsin, nasıl resimlersin? Peki, ne olacak?" Dünyada hiçbir şeyin, hatta düşmanı yenip yurttan atmanın bile değeri kalmıyor gibiydi. Candarmalarla korunan kat kat duvarları, gardiyan ceplerindeki kocaman anahtarlarla kilitli sayısız demir kapıları aşip karısı Nermin'in, kızı Ayşe'nin hayalleri, anıları bile kendisine ulaşmıyorlardı. İçine düştüğü yalnızlığın ne benzeri vardı, ne de boğuşmak için tutulacak bir yanı... Çocukluğunda dadısından dinlediği bir masalı —otuz yıldan beri ilk defa— hatırladı. "Padişahın en küçük oğlu kuyunun dibinde, Arap'ın verdiği kılırları birbirine sürüyor. Yeryüzüne çıkmak için ak kılırları sürecekti. Yanlışlıkla kara kılırları sürmüş. Ak koyun geleceğine, kara koyun

geliyor. Padişahın en küçük oğlu yedi kat yerin dibine doğru...
Yedi kat yerin dibi: İşte burası..."

— Uyudun mu Kâmil Ağa?

Kâmil Bey, bu fısıltıyla sıçrayıp sağına döndü. Zekeriya Hoca başını kaldırmıştı.

— Uyudun mu?

— Hayır.

— Uyku tutmamıştır. İlk gece tutmaz. Yerini yadırgarsın.

— Öyle oldu galiba... Kâmil Bey, bir şeyden korkuyor gibi fısıfısıfı konuştuğunu fark edince kendisinden utandı ama sesini de yükseltmedi. Bir yandan da Zekeriya Hoca'nın susacağını düşünerek telaşlanmıştı: Tutmadı evet.

— Bazısı kolay alışır. Bana geldi mi, ben kaç yıldır alışamadım. İçini derin derin çekti: İftira gayetle kötü Kâmil Ağa, iftira yaman... Başındaki bir mesele...

— Sizininki nasıl oldu efendim?

— Dedğim gibi. Biz kibir getirdik. Harisi Muhasibî Efendi'mizin, Şibeli Efendi'mizin kitaplarını yutmuşum. Bunlar öyle kitaplar ki bir tekine değme Şeyhülislamın gücü yetmez. Şeytanla çok pençeleştim. İlk zamanlar beni yerlere çaldı. Sonra boynuzunu elime geçirdim. Kör şeytanın görür gözünü söndürdüm, dua gücüyle... Şeytan gözü söndürmek kolay değil haaa! Çok sıkıntı çekeceksin, dilin dışın kitlenecek. Şeytan yere çalınca, sana yalnızlık safası görünür. Yalnızlık safası, yani, adam aramaz oluyorsun! İşte o sıra kasılırsın. "Bana gayrı ecinniden, şeytandan bir kötülük gelemesin," dersin. Çünkü gözüne melekler, enbiyalar görünür. Öyle bir yere varmaktasın ki, biraz daha zorlatırsan, ilerisi Tanrı yakınlığı... Orada, olmuşlardan, olacaklardan haberin olur. Yalnızlık safası demek, "İbadet basamağını aştin," demektir. Namaz, oruç artık sana borç bile değil... Canın çeker-

se namaz kıl, oruç tut, çekmezse hiç umursama!.. Adamoğlu bu kata erişti mîi dalgalı deniz olur. “Deniz” ne demek? “Pislik tutmaz” demek!.. Bu yüzden, yalnızlık safasına erişenler, içki içenler, oğlan severler, karı severler. Bilmeyenler ayıplar. Oysa bunların sevdikleri karı, oğlan, aslında Tanrı sevgisidir. Aman ha-a!.. Bu lafları ben bana etmekte değilim. Ben beni bilenlerdenim. Ben beni öylelerle bir sayamam. Ağzım eğrilir. Dediğim ulular nerde, benim gibi uyuz it nerede?

— Rica ederim...

— Benimkisi yerde sürünmek... Düşleri açıklamaktayım ve de remil döküp kaybolan öteberiyi buluvermekteyim. Kocası şeytana uyup baştan çıkmış avratlara sıcaklık muskası yazmaktayız. Arada, kısır karılara derman bulduğumuz, kısmeti bağlı kızlara kısmet verdiğimiz de var. Meğer kahpelerden birazı yüreklerini bozmuşlar. Allah billah sezinleyemedim. Yüzlerine bile baktığım yok... Avradın dertlisi konuşkan olur. Kimi kocasından yanıp yakılmakta, kimi dulluktan, yalnızlıktan... Kısmeti bağlı körpe kızını getiren hangisi, genç yaşında dul kalmış kızkardeşini koşturan hangisi... Gülersin Kâmil Efendi oğlum, gülersin de günahımı alırsın. Hayır, Allah bana o işi hiç soramaz. Bizde, harama uçkur çözmek yoktur. Bazısı bilmezliğinden “Öte dünyayı kazanacağım” diyerek bu dünyadan elini eteğini büsbütün çeker. Bu da bir başka çeşit günah... Tanrı ne buyurmuş bakalım? “Nefsin bineğindir. Ona acıyacaksın. Yeygisini, içkisini, giyimini kuşamını sakın eksik etmeyeceksin,” buyurmuş. Peygamberimiz, Amir bin As’a neden çıkıştı? “Gece namaz kılarmışsın da hiç uyumazmışsın. Gündüzleri oruçlu gezer, akşam da yemek yemezmişsin. Avradına yaklaştığın da hiç yokmuş. Böyle etme! Uyku, gözünün hakkı, yemek gövdenin hakkı olduğu gibi, avradının hakkını da unutma! Hangi yüzden olursa olsun, bi-

rinin hakkını yemek Müslümana yasak..." diye çıkıştı. Biz Peygamber Efendimizin sözündeyiz! Buraya düşmeseydik, bir aya bırakmadan evlendiydik!..

Kahve ocağındaki aznif oyunu iyice kızıışmıştı.

— Ben dört başını, sabahtan beri, beş yapmaya çabalıyorum, bu gâvur oğlu...

— Bende beş yok vire! Elimi görsene...

— Nesini görecekmışim!.. Bizi sabunladılar ki tertemiz...

Seringel gene araya girdi:

— Ulan Fayrap, başlarım fayrabından... Osman Ağam uyanırsa... Bu sırada, kısmın demir kapısı gürültüyle açıldı: Toplayın şunları... Başgardiyansa topunuzu marizler şart olsun...

Üç gardiyan, Ağa koğuşundan başlayıp kısımdakileri saydılar, Seringel'le biraz şakalaşıp gittiler.

Zekeriya Hoca, doğrulup dirseğine dayandı. Geceliğinin açık önünden göğsünün kırçıl kılları görünüyordu. İçini çekti:

— Birine kötü gözle bakmadım Kâmil Ağa. Birine içimi bozmadım. Ben şeyhimden öğütlüyüm, bana öğrettiklerini kötülükte kullanamam! Ne fayda!.. Bir elin sesi çıkmaz, gökkubbe tek direk durmaz. Başıma bu iftirayı getiren kariyı şimdi görsem tanımam!..

— Size niçin başvurduydunuz?

— Muska yazdırmaya...

— Derdi ne?

— Karı milletin derdi n'olur? Ya birine sevdalanmıştır, ya da kocası soğuk...

— Bununki?

— Günahı boynuna, kocasında iş yokmuş... Senin anlayacağın, kocasının erkekliği biraz kıtca... Ben de kahpenin yalancısıyım. Herifi askere körpe almışlar. Çanakkale Savaşı'na girince

çorkudan erkekliği dökülmüş.

— Kadın kaç yaşında?

— On yedi, on sekiz...

— Kocasının öyle olduğunu açıkça söyledi mi?

— Karı milletin azmışında utanmak olmaz. Söyledi de öteye bile geçti. Dedim ya, bilgi gücümüze güvenmişiz de iyice kasmışız. Yoksa yıldızına bakar bakmaz ayılmalıydık.

— Yıldızı ne gösteriyordu?

— Korkunçlu şeyler... Yıldızı iyice bulanıktı. Senin anlayacağın, resmen uğursuz... Şeyhimin öğüdü: Yıldızı bulanıkçaysa o adamın derdine el sürmeyeceksin! Biz aldırmadık. Önce bir nuska yazdım, sıcaklık muskası... Olur ki herifte tutukluk yoktur da bunlara biri büyü yapmıştır. Karı muskadan fayda görmemiş. İkinciye: Bel macunu verdim. Bel macunu ki, bir parmak yesen, beline yedi manda boğası gücü gelir. Karı, macunu herife çanakla yedirmiş... Ben kahpenin yalancısıyım, hiçbir uyanıklık elde edememiş. Herif, kesikliğine bakmayıp, bunu günbe gün, "İlle çocuk" diye sıkıştırmasa mı?

— Nasıl çocuk?..

— Böyleleri çocuk ister. Çocuğu olacak da erkeklenecek... "Be herif" desem, eksik etek karı, çocuğu tek başına nereden bulsun?.. Utanmaz kavat, "Komşudan momşudan aliver," demeye getirmekte besbelli. Ben işin bu yanlarını anlamazdan gelmekteyim. Karı yüzünü açar, şurasını, burasını gösterir. Ben o ipin cambazı olmadığımın karının yüreğindeki kötülüğü sezermedim. Bir gün geldi, "Herif güçsüzlüğüne bakmayıp ve haddini bilmeyip beni senden kıskanmaz mı Hoca!" dedi. Aldırdım. Bir gün geldi, "Herifin aklınca, sen bana kâğıt yapmışsın da beni kendine yakmışsın. Haftada bir iki buraya gelmem bu yüzdenmiş," dedi. Aldırdım. Son gelişinde, çarşafını sıyırdı da

oyluklarını gösterdi.

— Etmeyin!

— Oylukları taze patlıcan gibi gömgök... “Kız, bu nasıl bir utanmazlık? Ört şunu. Kapa!” demeye kalmadı, kapıyı omuzlayıp içeri doldular.

— Kimler?..

— Mahallenin imamı, bekçisi, karının kavat kocası... Karı d bağırmaya başlamaz mı?

— Ne diye bağırıyor?

— Zorla üstüne çıkmışuz! Etini biz burmuşuz da morartmışız. Meğer karı hoyratın biriyle oynasır olmuş. Kocası bunun orasını burasını ellenmiş görünce girişmiş sopa atmaklığa... Karı, oynasını gizlemek için bizi karalamış. Biz muska yazmaya başlayalı mahalle imamının kazancını meğerse kesmişiz. Bodur İmam, kaç zamandır ek yerimizi kollarmış. Bu kadar bir ilmek eline geçince yakamıza yapıştı. “Eteği temiz avratlarımızın göbeğine döl duası yazmak bahanesiyle oyluklarını dişlediğinden... diye ispatlık ederek bizi suçsuz günahsız buraya düşürdü. O dört aydır yatmaktayız. Zekeriya Hoca, gözlerini kuruladı: Hepsi dinlerini unuttular, yalan yere yemini bastılar!

Kâmil Bey, bir cigara yaktı. Bir tane de Hocaya verdi. Hoca'nın dedikleri doğru olsun, yalan olsun, bu memlekette bazıları düşmanla boğuşurken bazıları nelerle uğraşıyorlardı.

Demin, bütün insanları temize çıkarmıştı. Bunların içinde, kendisini ele veren “Niyazi Abi” dedikleri rezil de vardı. “Niyazi para kazanmak için bizi ele verseydi, namussuzluk etmesinin gene de bir anlamı olurdu. Herif, kendimizi dolandırtmadığımızı kızdı da bizi astırmaya kalktı.”

— Bu iş senin başına gelse, Kâmil Bey, bir kâğıt yazar karalayıcıların karnını ossaat şişirirdim. Ne fayda ki bizim yolumuz-

da kendimize kâğıt yazmak yoktur. Evet, sen olsan...

Uyuyanlardan biri, göğsüne tonlarca ağırlık çökmüş gibi inledi.

Bütün kısımda, orman gecelerinin ürpertici hisırtıları, bataklık-
lıkların çürümüş ot kokusu vardı.

— Evet, bizim kendimize imdadımız yoktur ama, Allah'ın iz-
niyle Müslümanların sıkıntısına hıızır gibi yetişiriz. Senin iş sor-
guda mı?

— Hayır! Neden sordunuz?

— Sorgudaysa, sorgu yargıcının adını söyle! Bir muska yaza-
yım. Herifin dili dışı kitlensin; yedi güne varmadan seni koyu-
versin! Bir kara tavuk getirirdin, iki okka da şeker... Biz paraya
el sürmeyiz çünkü... Biz Kur'an satıcılarından değiliz.

Kâmil Bey, bu küçücük dolandırıcılığı, o an hiç yadırgamadı,
biraz cana yakın bile bularak kederle gülümsedi:

— Bizim işimiz çoktan bitti Hocam! Biz cezayı çoktan yedik!

— Sahi!.. Yedi yıl dedindi öyle ya?

— Evet.

— Vay imansızlar vay! Dört yanına ürkek ürkek bakarak se-
sini alçalttı: Paradan yana nasılsın? Paran var mı bari?..

Kâmil Bey, parası olup olmadığını, yakalandığından beri san-
ki hiç düşünmemiş gibi, durakladı. Bir hesapça kendisini zengin
sayabilirdi. Eğer avukatı davalarından birini olsun kazanabilir-
se... Kazanmak da elvermez, ilamı icraya koyup parayı alırsa...

Zekeriya Hoca, sorusunun karşılığı gecikince paralı olduğu-
nu saklıyor sanmıştı. Kurnaz kurnaz göz kırptı:

— İyi... Ben buraya düşenlere hep söylerim: Mahpusluğu gö-
ze alan herif, bir yanına bir kaç para atmalı! Evli misin?

— Evet!

— İyi! Ben buraya düşenlere hep söylerim. Mahpusluğun üs-
tesinden parayla gelinir. Sırasında parayı saçar canını kurtarır-

sın. Para tükendi mi, âdembaba koğuşuna tekerlendiğin gündür. Esrarın, kumarın da yok inşallah!..

— Yok!

— İyi... Olsa burada gizleyemezsin. Burada hiç kimse tutkularını gizleyemez. Ayakyolunda “Zarzar” dedin de, yalan munda, kuşkulandım. Demek mahpuslardan hiçbirini tanımazsın?

— Buradakilerden kimseyi tanımiyorum ama Mehterhanede bir arkadaşım var.

— O da iftiradan mı yatmakta?..

— Evet.

— Adı ne?

— İhsan... İhsan Bey...

— Lakabı?

— Mehterhanede “Kuvayı Milliyeci” diyorlar.

— Aman o nasıl bir söz! Aman “Töbe” çek!.. Aman ben duydum, başkası duymasın...

— Neden?

— Kuvayı Milliyeci lafı gayet kötü... Seni bitirirler Kâmil Efendi. Hele Osman Ağa Anadolu’dan yana olanlara çok kızar.

— Niçin kızıyor?

— Padişah düşmanı olduklarından... Burada Rumlar, Ermeniler de çokluk... Aman Kuvayı Milliyeci’den ahababın olduğunu duymasınlar! Öyle şeyler bizden ırak... Biz cezamızı yatıp çıkmaya bakalım. Ben seni akıllı uslu gördüm. Kendin benden iyisini bilirsin, burası dar yer... Burda rahat edeyim dersen, etliye sütlüye karışmayacaksın. “Görmedim, bilmem. Duymadım anlamam!” hesabı. Sana biri, aklının ermediği bir laf etti mi, aman bana danış.

— Teşekkür ederim.

— Buranın girdisini çıktısını öğrenene kadar, en iyisi yerin-

den hiç kalkmamak... Bakkaldan bir şey ısmarlayacaksan, bi daha sakın Fayrap'a filan sezdirme! Bana gizliden deyiver. Gider gelirim kuş gibi... Burada, adamın gözünden sürmeyi çekiverirler.

Kâmil Bey, musluk başında kendisine, yatağını çabuk getirmeyi öğütleyen kırmızı bıyıklı adamın korkusunu hatırladı:

— Burada birisi, birine haksızlık edebilir mi?

Zekeriya Hoca'nın bakışlarından bir ürkeklik geçti:

— Ne ağzına... Osman Ağa'mız ossaat tepeler!

— Osman Ağa neden yatıyor?

— Adam öldürmekten... Töbe! Adam değil, kötü karı öldürmüş... Kötü karı bunun dostu... Kötü dedimse kendisi kötülükte değil, kötü ev işletmekte... Osman Ağa'mıza, karı tutkun! Sonunda parayı mı azaltmış, yoksa başka bir dost mu peydahlamış. Osman Ağa bakmış ki karı gönülsüz, gider ayak, "Bunun boyundaki beşibirlikleri cevahir taşlarını alsam" demiş. Bir araba gezisinde atlar parlamış sözüm ona. Tenha bir yerde karının takılarını sıyırmaya kalkmış. Boğuşmuşlar. Kahpenin canı pek ığretiymiş, ne dersin, şakacıktan çıkıvermez mi? Al sana on beş yıl kürek cezası... İstinaftan bir şey elde edemedi. Şimdi umudu Yargıtay'da...

— Yanından hiç ayırmadığı iki kişi de suç ortakları mı?

— Değil. Koruyucuları... Bunların ceplerinde sustalı çakılar hep açık durur. Biri Ağa'ya diklenecek olsa, hemen tepesine çökerler. Burda bunlar kaç babayıgıdın başını yemişlerdir!

— Mahpushane idaresi, sustalı çakı taşıdıklarını bilmiyor mu?

— Bilmez mi? Sesini alçalttı: Hepsi birlik, Kâmil Efendi, hepsi birlik. Kısım ağaları, topladıklarını hafta başında idareyle bölüşürler.

— Koruyucular da mı adam öldürmekten yatıyor.

— Evet. Rizeli Ali, Kadayıfçı Halil'i öldürmüş. Bu Kadayıfçı Halil hem zengin, hem yakışıklı, hem de zamparanın domuzu... Seferberlikte, mahallenin ekmek dağıtımı, Kadayıfçı'nın eline geçmiş. Herif yedi mahallede tadına bakmadık güzel karı, elle-medik körpe kız bırakmamış. Sonunda Pamuk Zehra'yı dost tutmuş. Pamuk Zehra'nın adı Pamuk, kendi zehir... Karı bakmış ki zengin Kadayıfçı'nın gönlü geçti geçecek! Bir zaman yanı sıra körpe kızlar götürmüş. Sonunda herifi kaçıracağını anlayınca Kadayıfçı'yı bu Laz Ali'ye öldürtmüş, çünkü bu Laz Ali de dostu...

— Nasıl öldürtüyor?

— Sandalda... Laz Ali sandalcı... Zehra bir gün Kadayıfçı'yla Ali'nin sandalına binmiş. Yanlarında Nezihe adında bir de körpe kız var! Açılmışlar. Denizin ortasında Laz Ali, Kadayıfçı'yı bıçaklayıp denize atmış!.. Meğer sandala binerlerken Kadayıfçı'yı tanıyanlardan biri bunları görmüşmüş... Kadayıfçı kaybolunca gören herif polise haber verivermiş...

— Kadınlar da burada mı?

— İkisi de burda...

— Tanaş'ın koruyuculuğunu anlayamadım. Osman Ağa bir Hristiyanı nasıl güveniyor?

— Bu Tanaş aslında bahçıvan... Başkaca da Sarafim Kaptan çetesinin gözü kulağı... Bostancı'da bi soygun yapmışlar, Erşed Bey'le kardeşini öldürmüşler. Erşed Bey, bostanını bu Tanaş'ın babasına bedava bırakmış. Kira mira aldığı yok. Evin girdisini çıkıtısını bildiğinden, soygun gecesı kapıyı Tanaş açtırmış. Evdekiler bunun sesini tanıdıklarından kuşkulanmamışlar. Yoksa Erşed Bey de, kardeşı de yaman silahşor... Bu Tanaş bunca iyiliğini gördüğü herifi Sarafim çetesine parçalatmasın mı? Soygun sırasında besleme kız bunu nasılsa tanımış... Polis komiseri, önce inanmamış, "Bu kadar kahpelik insan oğlundan beklenmez," de-

miş, Tanaş'ı inanmazdan sorguya çekmiş, biraz sıkıştırmış. İşi Sarafim çetesinin üstüne atıp temize çıkmaya kalkmaz mı, avanak gâvur!.. Bu sefer sopayı almışlar ele... Sopa gücüyle çeteyi söylemiş. Yatak yerini bildirip Sarafim Kaptanı yakalatmış. Sarafim, şimdi yukarda Üçüncü Kısım ağası. Bunu eline geçirse yarısını yavaş ateşte kebab edip yiyecek, yarısını kıyma makinesinden geçirip sucuk kurutacak... Bu yüzden ikinci kısımla üçüncü kısım, öldüm Allah, bahçeye bir arada çıkamaz.

— Bir de Binici Apostol var. O da mı çeteden?..

— Hayır! Onun işi başka. Bu Apostol aslında, binici değil, içici. Geçen karnavalda, iyice şarap sarhoşu olup kuduzlanmış. Allah beterinden esirgesin, yere göğe sığmazlanmış. Sekiz on kopuk birleşip, altlarına birer sürücü beygir çekip “Şurası, burası” derken, Apostol’un aklına, kapalı çarşıya girmek gelmez mi! “Haydaaa” diyerek atları çarşıya salmışlar. Memleket düşman elinde olduğundan esnafın yüreği kuşkuda... Nal sesleri şakırdayınca çarşılının aklı sıçramış. “Aman basıldık,” diyen dükkânı tezgâhı bırakıp savuşmuş. Arada çok adam ezilmiş, çok gebe karı, çocuğunu düşürmüş. Fukara Apostol, “yortu bayramında biraz Osmanlılık edeyim” derken gözünü burda açtı. Lakin neme lazım gâvurların içinde iyileri de var. Töbe, gâvura iyi denmez, ama, şimdi Maliko kâfirine ben ne diyeyim? Yufka yürek olur ya bu kadar mı olur. Şurda biri ağlasa, bakmışsın onun da gözü yaşarmış.

— Suçu ne?

— Kalp para basmak... Bastığı kalp parayı, darphane müdürü hükümet baskısından ayırt edemezmiş. Ama gâvurun domuzu, şu köşedeki kara külahlı Artin gâvur. Artin gâvura geldi mi, “İngiliz’i soyan bir gâvur” diyeyim de aklın yatsın! Oğlancılığı olmasaydı, İngilizler hükümetimize bunun yüzünden çok ot yolduracaklardı. Hamamlarda İngiliz liraları bozdurduğundan ele geçti.

— İngilizler'i nasıl soymuş?

— Tophane'de Bahriye ambarındaki İngiliz kasasını olduğu gibi kaldırmış, yallah!..

Yataklardan birinde boğuk bir öksürük nöbeti başlamıştı. Öksürenin, gürültü etmemek için kıvrandığı, ağzını yorganıyla kapatmaya çalıştığı anlaşıyordu. Seringel kızmış gibi homurdandı:

— Şimdi Osman Ağa uyanmalı ki... Şunun marizine kaymalı ki... Şu pis köprücünün...

Kâmil Bey'in "Köprücü ne demek?" diye sormasına vakit kalmadan Kömürcü İbrahim seslendi:

— Kalk oğlum Köprücü! Bu öksürük geçici öksürüklerden değil. Seni gene ıslatırlar haaa...

Öksüren adam, bu söz üzerine hemen yatağından sıçradı, eliyle ağzını kapatarak çıplak ayaklarıyla dışarı çıktı.

"Köprücü" Kâmil Bey'e ayakyolunda korkulu bir sesle yatağını hiç vakit geçirmeden getirmesini söyleyen kırmızı bıyıklı adamdı.

Zekeriya Hoca, acımış gibi içini çekti:

— Fukara Köprücü! "Bu gece belki öksürük tutmaz" demiş ama, işte tuttu.

— Hasta mı?

— Bana sorarsan bununkisi ince öksürük... "Bir şeyim yok. Benimkisi soğutlatmak," demesi boş... Adamoğlu, bu dünyada akılsız olmayacak Kâmil Ağa. Ben onu bunu bilmem, akılsız oldun mu, "mecburi" öleceksin. Bu herifin, bizim çıfit doktordan bir kaçması var, görmelisin! Erkekten sakınan namuslu karı da öyle değil. Akıl yok, para yok.

— Çok mu fukara?

— Bundan fukarası olur mu? Adı üstünde: Köprücü.

— Ne demek?..

— Köprünün iki başında durup köprü parası toplayan heriflerden...

— Ne yapmış?

— Akli sıra hükümetin kesesini kayıracak. Çocuğun biri, hükümetin onluğunu vermeden sıvışacak olmuş. Bu gözünü sevdiğim, çocuğun kulağına yapıyor. Bunun demesi, kulağından tutmuş, çocuğun demesi şamarlamış. Meğerse çocuk, zengin yerin çocuğu... Köprüden parasız geçmeye kalkması, cebinde parası olmadığından değil, mahallenin fukara çocuklarına uyduğundan... Sen işe bak ki, oğlanın kulağı bir şamarda sağır kalmaz mı! Bana sorarsan, kulağın sağırlaşacağı varmış. Çocukların kulağı bir şamarda sağırlaşacak olsa, bu dünyada sağlam kulak mı kalırdı? Ama sen, Allahın işini, imansız yargıca gel anlat! Bizim Köprücü Arslan kaç aydır, mahkemeye gidip gelmekte... Ne verirler dersin?

— Bilmem!

— Bana kalırsa, en azından üç yıl verirler! Verseler de boşuna.. Bir yılı çıkaramaz. Bu öksürük bunu yakında toparlar götürür. Böyle ince öksürük oldun mu... Susup dışarıya kulak verdi. Ayakyolundan, Köprücü Arslan'ın horoz gibi öttüğü duyuluyordu: Herif bunun sonunu bulamazsa, şart olsun, kenef aralığında cavlağı çeker. Zekeriya Hoca'nın keyiflendiği sesinden belliydi: Tamam! Soluğunu buldu bu sefer de çok şükür! Bu seferlik gene kefeni yırttı köpoğlu... Kaçtı söyledim, "Şu istiftekileri çıkar da boğazına bak" dedim. Hiç yemez. Karavanayı bile, alan olsa, satacak... Böylesine, "Cimrinin fukarası" derler. Bunlar yemezlerki paralarını harcasınlar. Bu Arslan, topladığı köprü parasının kim bilir kaç kuruşunu cebine atıvermiştir. Bunların üstüne, para toplamaya çıkarken, cepsiz gömlek giydirirlermiş. Boy-

nundan sıkıca boğulmuş gömlek... Akşam giderken de ararlarmış ki, bizim Vahap Onbaşı' nın aramaları kaç para... Gene öyleyken bu gözünü sevdiğim, hükümetimizin on paralarını güzelce aşırırmış.

— Kendi mi söyledi?

— Kendi söyler mi? Korkudan yüreği yarılr. Burda köprücülük etmiş serseri mi ararsın? Onlardan dinledim. Köprücüler hep kumpanya imişler. Avuçlarında az biraz para toplandı mı, bi işmar çekerlermiş, bunların değnekçisi, yolcu gibi, aralarından geçermiş, geçerken bunlar iki yandan onlukları tutuştururlarmış. Herif bir avuç onluğu alıp bir boy gidermiş, köprünün öbür başına... Bu kere, ordan bir avuç onluk alıp yallah gerisingeri... Akşama kadar bu böyle... Gece oldu mu, toplanır bölüşürlermiş. Bunların içinde, aylıksız çalışmaya razı olanlar çokmuş. Neden bakalım? Çünkü, zenaatın ilerisi sağlam da ondan... “Baba onluk! Hemşire metelik!.. Dayı köprü parası!” derken, ilerde bunun yanına bir “Allah rızası için” kattın da dilencilige başladın mı, sana artık karada ölüm yoktur. Bunların hepsi sonunda, birer cami kapısı tutarlar da banker kesilirler.

Köprücü Arslan, soluyarak içeriye girdi. Don gömlekle çok daha sıska, çok daha uzun görünüyor, öne bükük dizleri, iyice kambur sırtıyla buruşuk bir kâğıda çizilmiş kocaman bir soru işaretine benziyordu.

Zekeriya Hoca, adamı yorganın altına girinceye kadar gözledi, sonra suratını astı:

— Evet, çoğa kalmaz geberir bu... Hem de açlıktan geberir. Artık bilmem, adam kısmı cimriligidinden mi, köprü paracısı olur, yoksa köprü paracılığı ederekten mi cimrileşir? Çünkü fukaraların da içinde eli açık kıyamet gibidir. Bunu para sayarken gözleyeceksin ki cimriligini anlayacaksın. Ben bu herifte hiç kâğıt pa-

ra görmedim. Kesesinde taşıdığı en büyük para: kuruş... Denemesi bedava! Bi kâğıt çeyrek ver. Örucü Recep'e koşar bozdurur. Metelikleri sayarken ellerini bi titreme alır ki, parmakları dökülecek sanırsın. Gözleri fıldır fıldır... İlk gelişinde, tam bi hafta uyuyamadı da, gebermesine az bi şey kaldıydı. "Aman paramı çalarlar!" diye uyuyamadığı anlaşılnca, millet şakadan parasını aşırıma kalktı. Osman Ağa baktı ki, herif essahtan geberecek... Acıdı. Karşı koğuştan buraya aldı. Para aşırma şakasını da yasak etti. Bu herif...

Karşı sırada yatanlardan biri, önce uzun uzun, acı acı inlemiş, sonra boğazlanan hayvan hırıltıları koyuvermeye başlamıştı. Dişlerini testere gibi gıcırdatıyor, yorganının altında, ağılanmış it gibi debeleniyordu. Kâmil Bey, adamcağızın hastalandığını sandı. "Burada doktor bulunur mu gece vakti?" diye soracaktı ki, uyumayanlar kafalarını kaldırıp kısa kısa güldüler.

Zekeriya Hoca biraz kıskanmış, biraz kinlenmiş gibi hınçla söylendi:

— Ooooooh!.. Amcabey gene günaha batmakta güzelce... Bi boy cehenneme gidip gelmekte...

Kâmil Bey merakla sordu:

— Kim efendim? Ne cehennemi?..

— Nah işte, Amcabey... Şeytan aldatmasındadır, hamamcı olmakta...

— Hamamcı mı? Kâmil Bey birdenbire anlayamamıştı. Üstledi: Nasıl hamamcı?..

— Bildiğin hamamcı... Herifi göz göre göre şeytan aldatı ne güzel! Mübarek Arife gecesi, birini şeytan aldatı mı, o herifin cehennemlik olduğunu bileceksin. Kolay mı? Bunca Müslümanın ocağını söndürmüş...

— Nasıl?..

— Tapu kütüklerinde sahtecilik yaparak... Senin malını, Allah'tan korkmayıp, benim üstüme geçirmekten... Bu Amcabey rezildir mezildir ama tapucuların padişahıdır. Osmanlının kütük defterleri bunun ezberinde... Her birini bir devenin götüremediği koca defterleri, şuncacık herifin, yumruk kadar kafasına doldurması, nasıl bir iş!.. Bunun yaşı da görüldüğü kadar değildir, bununkisi köse sakal yaşlılığı... “Amcabey” denilmesi herkeşe “Amcabey” dediginden...

— Yaşlı değilse tapu kayıtlarını kafasına nasıl doldurmuş?

— Bunlar soy ocak tapucu... Tapuculuk bunlarda dededen sürme... Babası bunu şuncacıktan tapu dairesine götürürmüş. Osmanlının tapu defterini, aklına bir bir alırken, yaprakları çevirmeye bunun gücü yetmezmiş. Ayacağının altına iskemle koyarlarmış da masaya öyle yetiştirirlermiş. Şimdi bile, bir mülkün sınırını çizemediler mi, ya da vakfının nerden gelip nereye gittiğini bilemediler mi, buraya koşarlar. Gözlüklerini iki oynatır, kafasını tavana diker. “Filan defterin filanca yaprağında,” dedi mi, bahşişini, hiç korkma ver, aradığını dediği yerde git bul...

Zekeriya Hoca, biraz daldı, sol gözü büsbütün kaymış, suratına kurnaz bir sivrilik gelmişti. Sesini alçaltarak fısıldadı:

— Tamam! Bu herifin durduğu yerde neden hamamcı olduğunu şimdi anladım.

— Neden?

— Bu herif, korkulu bir iş yaptığı geceler günaha batmakta... Bugünkü gibi, Ağa'ya kutu şekeri getiriverdiği günler... Kutu şekeri. Bir zaman gülümsedi: Şimdilerde senin aklın pek ermez Kâmil Ağa, biraz eski de, ne güzel anlarsın. Evet bununkisi bel gevşekliği değil. Bununkisi bildiğin yürek gevşekliği... Bunu şeytan aldatmakta değil, korku aldatmakta... “Korkunun cenabeti” dedikleri işte budur. Zekeriya Hoca biraz daha düşündü: Bunca

muskanın, bunca tütsünün neden para etmediği anlaşıldı Kâmil Ağa! Töbe hey Allah! Az kaldı ki... Ulan bücür pezevenk... Az kaldı ki bizim yüreğimizi boza... Çünkü biz bunun yastığı altına, kolum kadar hançer koyduktu da bana mısın demedi. Meğerse iş başkaymış... İş peri kızı meselesi değil.

— Peri kızı meselesi nedir?

— Kariya doymaz heriflerden bazıları peri kızıyla evli olur. Bu Amcabey gibi kartala vurup dünya evine girememişlerin çoğu peri padişahının damadıdır. Allahın emriyle nikâhları kıyılmıştır. Peri kızıyla evlenen boğazlı olacak... Böyleleri eti tatlıyı çokça yemeli ki peri kızının hızına güç yetirebilmeli.

Amcabey'in iniltileri bir daha yükselmiş, sonra, merdiven iner gibi hoplaya hoplaya alçalarak dinmişti. Yatak komşularından biri sinirli sinirli güldü:

— Rahatladı herif!.. Darısı başına Zekeriya Hoca!.. Bu Amcabey, bizim sokaktan hiç çıkmazdı da, "Nedir yahu?" derdim. Meğer bu işin doymazıymış.

Kâmil Bey boş bulunup Zekeriya Hoca'ya sordu:

— Hangi sokak bu?

— Manav Cemal'in sokağı, bildiğimiz Abanoz sokağı.

— Dükkânı orada mıymış?

— Körpeliğinde, evlerin ayak işlerini görenlerden... Sonraları, sakalı bıyığı ele gelince ev sahiplerinden biri buna, bir manav dükkânı açmış... Dost gecelerinin yemişini çerezini verip dururken, görmüş ki çok bi şey kazandığı yok. Abanoz sokağının bekçisiyle akli bir edip sövüşçülüğe girişmiş...

— Anlayamadım! Sövüş mü satıyorlar?

— Sövüşçülük, bildiğin soygunculuk... Yaban yerden, hem paralı, hem akılsız, hem de karı yılgını bir müşteri geldi mi, bunlar arkalarına bekçiye alıp odayı basar. Herifi korkutup sızdırdık-

larını bölüşür. Müşterisi basılan kahpe de ortak... Ev sahibinin de payı var. Günlerden bir gün, gene birini basmışlar. Meğer bastıkları müşteri, karı korkağı imiş ki, karısından ödü koparmış. “Bas-kın” lafını duymasıyla kendini kaldırmış, üçüncü kattan sokağa atmış, yere vurması ile kemikleri ufalanmış da makara çuvalına dönmüş... Leşini tekneye koyup götürmüşler. Bunlar, korkudan suçu birbirlerine yüklemeye kalkmasaydılar, belki de kerhane penceresinden sokağa hoplayan yüreksiz hovardanın kanını arayan olmazdı. İki kötü karı da, mahpus... Melek’le Sabahat. Melek biraz bodurdur, ama, Sabahat’ın güzelliği...

Zekeriya Hoca lafını tamamlayamadı. İkinci Kısımın padişahı, Faytoncu Parlak Sarı Osman Ağa’nın kaba kaba yellendiği duyuldu.

Kâmil Bey neye uğradığını şaşırdı. Önce ciğerleri sıkışınca kadar soluklarını tuttu. Sonra, çaresizlikle, hiç alışık olmadığı halde yorganı kafasına çekti.

5

— *Tasvir, İkdâm, Peyamı Sabah, Alemdar, Tarik, İstanbul, Azadamart, Neologos, Proiya, Kirilis.*

Kâmil Bey, 1921 yılı, Şeker Bayramının ilk günü sabahı, Sultanahmet'teki yeni tevkifhanenin İkinci Kısımında bu seslerle uyanmıştı.

Telaşla duvarda asılı ceketini gösterdi:

— Aman gazete alsak Zekeriya Efendi!

Hoca parmağını ağzına götürdü:

— Sus aman! Sırası değil. Sonra alırız. Osman Ağa uyurken kâğıt hışırtısına çok kızar. Yeni yattı.

— Yeni mi yattı, saat kaç?

— Saat epeyce ama, erken kalktılar. Hoca göz kırptı: Dün gece yıkanmadan yattıydı. Gün doğmadan kalktı, su dökündü. Dudaklarını yaladı: Sırtını da Pandeli'ye sabunlatmacasına... Sonra, camiye bayram namazına gittiler.

— Siz gitmediniz mi?

— Cami küçük... Bayramlarda, cumalarda, yalnız Ağa takımıyla hatırlılar gider.

Koğuştakilerden bir kısmı yataklarını toplayıp önlerine oturmuşlardı. Bir kısmı yorganları göğüslerinde, sabah kahvelerini

içiyorlardı.

— Kahve içersin değil mi Kâmil Efendi?

— Olur. İçelim. Siz de için.

— Ben istemem!

— Hiç olur mu? Bize iki kahve getirsinler.

Zekeriya Hoca elindeki meşin ciltli düş yorma kitabını okşayarak sordu:

— Rahat uyudun ya?..

— Ehh.

— Düş gördünse, sevabımıza yoruverelim.

— Düş mü? Hayır. Sanmam!

— İşte bu olmadı. Adamın ilk yattığı yerde gördüğü düş yüz-de yüz çıkar. Hele biraz düşün! Aklına gelsin!

Kâmil Bey gülümsedi.

Seringel'le Pandeli, kahve ocağını boyalı kâğıtlarla süslüyorlardı. Köşede, gene boyalı kâğıtlarla süslenmiş bir alçak masa vardı.

— Hele aklına gelsin Kâmil Efendi?

— Düşümüz mü? Gelsin bakalım!.. Kâmil Bey bir şey uydu-rabilmek için tavana baktı: Deve gördüm.

Zekeriya Hoca, kitabın yapraklarını ağır ağır çevirdi. Bazı sayfalarda gözlerini kısıp bir şeyler arıyor, sonra parmağını bolca tükürükleyerek geçiriyordu.

— Tamam! Nah işte, Devenin düş kitabındaki yeri... Eveen. Düşümüzde deve gördük? Ama nasıl gördük. Sert deve mi gördük? Dişi mi, erkek mi?

— Dişiliğini, erkekliğini pek seçemedim! Galiba sertçeydi.

— Düşünde sert deve görenin, rütbesi yükselir. İşleri doğru gider. Deveyle boğuştunsa, düşmanına çatacaksın. Deven gebeyse, malın çoğalacak. Dişi deve, haram mal... Dişi deveni, düşün-

de elinden aldırđnsa, karınla kavga edeceksin, sıkı dur. Deve bağırdı mı?

— Hayır.

— İyi imiş... Deve bağırması kötü haber... Deveye bindin mi? İyi düşün.

— Bindim gibi...

— Tamam! Sana yolculuk var. Yolculuk, yani, buradan kurtuluyorsun.

Bu sırada, kırmızı bıyıklı, Köprücü Arslan yanlarına geldi. Hoca'nın önüne çömelip yalvardı:

— Aman Zekeriya Hoca! Hazır fal kitabını açmışsın, bizim falımıza da bakıver sevabına...

— Kaç defa söyledik, oğlum, bu kitap fal kitabı değil, düş yorma kitabı... İkincisi, sevaba bakılmaz! En azından bir tek cigara vereceksin.

— Halt ettin şimdıcik, ulan Hoca, Kur'an cigarayla değişilir mi? Kur'an'ı satan cehennemlik...

— Bu Kur'an değil! Biz, parasıyla da satmakta değiliz, "Hak-kın bize geçer de günaha batarsın," diyerek, bir cigaranı almaktayız.

Köprücü Arslan'ın suratında şaşılacak bir kırışıklık oldu. Gözlerini derin bir umutsuzluk doldurdu. İniltiye benzeyen bir iç çekişle öksürmeye başladı. Sarsılarak koğuştan çıktı.

Zekeriya Hoca herifin arkasından, "Gidinin pintisi, hele cimri deyyus," diye söyleniyordu. Kâmil Bey, Hoca'ya, hemen bir cigara uzattı.

Zekeriya Hoca, cigarayı alırken işin apansız farkına varmış gibi, suratını astı:

— Oldu mu ya?.. Biz o lafı sana mı dedik. Bunlar toptan bedavacı... Eğer, hediyesini istemeden, burada düş yormaya çıksak, ekmek yemeye vakit bulamayız! Sana geldi mi? Ne zaman

düş görür de baktırmazsan...

— Rica ederim. Ben cigarayı o niyetle vermedim!.

— Sağ ol Kâmil Ağa! Allah benim yüreğimi bilir. Düş görürsen hiç sıkılma. Bakiveririm. Düş gayetle önemlidir haa. Düş demek, öte dünyadan haber geldi demek... Büyük hocalar, ermiş takımı, düşlere “Dünyanın sekizinci parçası” demişler. Dünya, yedi parça olduğuna göre, sekizinci parça: Öte dünya... Yalan dünya ile essah dünyanın sınır noktasını uykuda aşıp öte dünyaya ayak basmaktasın!.. Sadettin Taftazani Efendi’miz, düşler için Makasit kitabında “Öte dünyaya gidip gelmedir,” buyurmuş. Düşte, gayıptan haber vermek de var ama, herkesin gücü yetmez. Düşler iki çeşittir: Tanrısal düş, şeytan düşü... Birini görüp nura gömülürsün, ötekisinde yüreğin edepsizlenir. Büyük Amcabey gibi hamamcı olup günaha batarsın. Bu benim düş kitabı Sühreverdi Efendi’mizin el yazmasından alınmıştır. Bildiğimiz Avarif-el Maarif’ten... Başına ne yazmış bil bakalım. “Ayak takımının düşünüyü sakın bedava yormayın! Onları düş uydurmayla saptırmış olursunuz ki gayet günahtır,” yazmış. Kahven bitti mi? İstersen fincanı çevir de falına da bakivereyim.

— İstemez! Kâmil Bey, “Ben fala inanmam,” diyecekti. Vazgeçti: Ona da sonra bakarız. Ağa uyandıktan sonra, gazete bulunur mu?

— Gazete çokook. Meraklanma. Sen hangisini okursun?

— *Tasvir, İhdam.*

— Sakın haa! Sakın olmaz!

— Neden?

— Osman Ağa kızar.

— Niçin kızıyor?

— Bunlar Kuvayı Milliye’den yana yazarlarmış. Ben bilmem.

Elime aldığım şeyler değil ama, duyduğum bu... Bizim kısımda

hep *Peyamı Sabah'la Alemdar* okunur.

— Osman Ağa'nın Kuvayı Milliye'den alıp veremediği nedir?

— Faytoncular da, hamallar gibi iki bölük olmuşlar. Birazı Kuvayı Milliyeciler'den yana, birazı Padişah'tan... Osman Ağa'mız Kuvayı Milliyecilerden çok can yakmıştır. Geçenki seçimlerde, bir mahalle adamının oyunu sopa gücüyle İtilafçılara verdirmiş... Bunu, İtilafçılar buradan çekip alacaklardı ya, neden almadılar? Binbaşı Arif Bey'den korkmasa içeriye Kuvayı Milliye-ci gazeteleri hiç sokturmayacak...

Kâmil Bey, Binbaşı Arif Bey'in kim olduğunu sorup sormamayı biraz düşündü. Sonra, çekingenliğini ayıplayarak sordu:

— Kim bu Binbaşı Arif Bey? Mahpus mu?

— Mahpus... İttihatçının domuzu... İtilafçılar bunu neden sallandırmadılar, bilmem!

— Nerde yatıyor?

— Revirde... Deli bir herif... İttihatçı zamanında büsbütün deliymiş. Koca levazım paşasını tepeler mi, dellennemeyince bir adam? Paşa kısmına el kaldıranı askeriyede hiç bakmazlar asarlar. İttihatçı olduğundan üç yılla kurtulmuş, bana kalırsa...

Bu sırada koğuşa, uzun boylu, sırtı biraz kamburca, kırçıl bıyıkları aşağı düşük biri girdi. Top gibi gürleyen sesiyle bağırdı:

— Ulan Faytoncu nerde? Sana soruyoruz Seringel! Faytoncu'yu n'aptınız?

Seringel, işini bırakıp hızla döndü:

— Sus ulan Kaşalot!.. Uyuyor.

— Ne uykusuymuş bayram sabahı? Nerde uyuyor? Sakın şu dertop yatan ayı, senin Osman Ağa'n olmasın?

Osman Ağa, yorganı başından atarak zıplayıp oturdu:

— Höst. Babandır.

— "Osman Ağa'yı kazıyacaksın, koş!" dediler. Burda mı ka-

zıyacağız, milletin içinde?..

— Vay namussuz! Bu nasıl söz! Ulan Seringel, şunu daha söyletirsin. Sustalıyı çekip kabasına dokunu dokunuversene...

— Ya sen benim önüme çökmeyecek misin? Ya ben senin boy-nuzlu kafanı alıp, suyuna etli pilav salmaz mıyım? Sırıtan Serin-gel'e çıkıştı: Bugün gene ağzın paça olmuş Karanfil tohumu! Şur-dan bir iskemle getir de ağanızı biraz adama benzetelim. Osman Ağa'nın suratına bir zaman baktı: Çüş ayı!.. Ulan, ben seni daha dün kazımadım mı? Suratındaki bu meşe ormanı neyin nesi?

Zekeriya Hoca, avucunun içine gülerek fısıldadı:

— Adı üstünde. "Deli Berber" derler. Vaktiyle İstanbul'un en zorlu tulumbacılarındanmış...

— Mahpus mu?

— Değil. Mapusane berberi... Semai kahvelerinden hiç çıkmadığı için dükkân sahibi olamamış. Sonunda buranın berber-ligini aldı. Sabah gelir, akşam gider.

Deli Berber, bir yandan takımlarını hazırlıyor, bir yandan ko-nuşuyordu:

— "Neden bunca yıldır dükkân tezgâh tutmadın?" derler. Mübarek şeker bayramının sabahında, sarı katır kazıyan herifte uğur ne arasın!

— Usturaların iyi kesmemeli ki ben sana şeker bayramının uğurunu göstermeliyim. Bıyıklarını kazıtırım da seni İttihatçının eli kalemlisine çeviririm. Osman Ağa, Kâmil Bey'in gülmediğini gördü: Ne o misafir? Sabah sabah suratın askın! Yoksa bizim Mortocu, gece vakti ceplerini mi yokladı?

Zekeriya Hoca ağlamaklı bir sesle yalvardı:

— Aman Ağa!.. Töbe, o nasıl söz!

— Ya bu misafirin suratı neyin nesi? Oğlum Seringel, bizim misafirin canı sikkın... Yoksa koğuşa kahve ısmarladı da duy-

mazdan mı geldin, haaa?..

Kâmil Bey, “koğuşa kahve ısmarlamak” sözüne sevindi:

— Evet Osman Efendi! İsmarladım ama, Seringel Efendi, işe dalmıştı, duymadı.

— Şimdi duymuştur, meraklanma!

Fayrap Ömer, Pehlivan peşrevi yaparak naralandı:

— Koğuşa yeni misafirden... Bir. İki. Üç. Beş. On. Yirmi. Otuz. Kırk. Kırk dört yap... Bayram işiii...

Osman Ağa'nın kahvaltı sofrasında çay kaşıkları, küçük çatal-
tallar gümüştü. Limonlu yağda dinlendirilmiş çeşitli zeytinler,
çeşitli peynirler, çeşitli reçeller vardı.

Kâmil Bey zorla çağırıldığı sofradan acele kalktı. Pandeli'nin
Türkçesini dinleye dinleye yemek yemek, dayanılır şey değildi.

Kahvaltı edilirken kapı meydancıları, bahçe meydancıları,
koğuş meydancıları için ayrı ayrı bayram tepsileri dolaştırılmış,
bahşişler toplanmıştı.

Sofra kaldırılınca, Osman Ağa, yabancı elçileri bekleyen eski
zaman Sadrazamları gibi sedirine iyice yerleşti. Koğuştakiler sı-
rayla gelip bayramını kutladılar.

Hristiyan mahpusların da Müslüman geleneklerine uymala-
rı Kâmil Bey'in çok hoşuna gitti. “Malta” dedikleri geniş koridor-
da, bayramların insanları birbirine yaklaştıran özelliğini düşün-
rek voltaya çıkmıştı ki, Âdembabalar önünü arkasını çevirdiler.
Hava sıcak olduğu halde, bazıları sırtlarına yorgan, çuval, örtü
eskileri almışlardı. Bacaklarında, kara muşambalara dönmüş
uzun paçalı yırtık donları vardı.

Yüzleri gözleri, elleri ayakları, analarından doğalıberi yıkan-
mamışa benziyordu.

— Bir çıkıntı atla abi!

— Bir duman tosla da ciğerleri bayram edelim!..

— Harmanım, anam avradım olsun dünden beri...

— Ayaklarını öpeyim bir cigara yırtıl!

— Bir cigara! Bayramdır bu anam babam! Allah çocuğuna çocuğuna kavuştursun.

Kâmil Bey, bu insan cıvıklığından üstüne pislik sıvaşacakmış gibi telaşlanarak hepsine birer cigara verdi.

Bir dakika sonra bunlar yeniden yolunu kestiler.

— Bir cigara!..

— Bir cigara uçlan! Sana karagöz oynatayım.

— Kaç gündür abazanız. Sevabına bir duman...

— Allah çocuğuna çocuğuna bağışlasın abi. Zarıma bak!

Kâmil Bey, bunları biraz öncekiler sanmıştı. Dilenciligin hiçbir çeşidini sevmediğinden suratını astı. "Maltada Hafız'ın biri duman dağıtıyor, yumulun!" lafıyla Âdembaba koğuşundan koşup gelenler olduğunu bilseydi, böyle duraklamazdı. Ne yapacağını tasarlarken Zekeriya Hoca'nın öfkeli sesi duyuldu:

— Açılın ulan! Savuşun. Şimdi haaa! Ben Osman Ağa'ya demez miyim? "Âdembabalar maltayı çevirmişler, yeni gelenleri soymaktalar," demez miyim? Ulan sizde hiç utanma yok mudur? Arslanın adı çıkmış, çakallar baş kesmede...

Âdembabalar hemen gerilediler. Birkaçı, Zekeriya Hoca'yı tepeden tırnağa süzdü. Birisi iğrenmiş gibi, ağzının kıyısıyla yere bir tükürük attı. Bunun saçları kirden kaskatı olmuş kulaklarını örtmüştü. Tıraşı bir haftalıktı. O kadar sıskaydı ki, neredeyse yere düşüp cam gibi dağılacaktı. Boğuk bir sesle dikildi:

— Ulan Mortocu! Ekmegini mi arakladık? Osman Ağa'ya sen bizi ispiyonlarsan... Birden uzanıp kapkara parmaklarıyla Hoca'nın sakalına yapıştı: Biz de Osman Ağa'ma ne deriz bakalım?

— Çek elini köpek!.. Sen Osman Ağa'ya ne diyebilirmişsin, kuru böğürtlen?..

Zekeriya Hoca, sakalını tutan ele hızla vurup kendini kurtardı. Âdembaba sırtıttı:

— Deriz ki... “Geçen gece, biz bu Mortocu’yu, kenef aralığından piyastos ettik. Bizim koğuşun namusu var,” deriz. Osman Ağa’m, çenendeki kırçıl fenerin kıllarını, bak bakalım, birem birem yolmaz mı?

— On parmağınızda on kara... Kurban olduğum Allah sizi bu kılığa boşuna mı koydu? Haydi, yıkılın. Nah Osman Ağa gelmekte...

Âdembabalar hemen dağıldılar.

Zekeriya Hoca, Kâmil Bey’e anlattı:

— Bunlar bir ayakları üstünde doksan dokuz yalan düzer. Osman Ağa’nın emri var. Âdembabaların yeni gelenlerden dilenmeleri yasaktır. Yalancı bir kederle içini çekti: Bunları gazlayıp yakmalı... Allahın vurduğuna sen de vuracaksın. Mahpusanenin düzenini bozan hep bunlar...

— Kaç kişi?

— Bizim kısmın Âdembabaları seksene yakındır. Yukarda “Yüzü aştı” diyorlar. Dünya Âdembaba kesildi. Ben şaşıtm. Bunların çoğu buraya adam kılığında gelir. Haftasına varmaz, giyimi kuşamı, çulu yatağı kumara basar. Uyuz bunlarda, belsoğukluğu, firengi bunlarda... Bunlar gibi rezil olmaz! “Bizi karantina koğuşuna atınasınlar,” diye, çoğu, uyuzunu, illetini saklar.

— Nerde yatıyorlar?

Zekeriya Hoca, çenesiyle maltanın ilerisini gösterdi:

— Nah en son koğuş... Gel de bak!

Ayakyolunu geçince, Âdembabaların ülkesine ayak basıldığı yerdeki fayansların kirinden belliydi. Burada artık, Zekeriya Hoca’nın nalınları, birkaç adım geride olduğu gibi, kolayca sürünmüyor, törpüye basıyormuş gibi tutuluyordu. Kâmil Bey, Âdembaba koğuşunun maltaya açılan penceresinden içeriye çekinerek

baktı. Karşıda sağ köşede bir şeyler yığılmıştı. Bu yığının önünde, yaşlı bir adam oturuyor, bir şeyle uğraşıyordu. Gümüş çerçeveli gözlüğü gaga burnunun ucuna düşmüştü. Sirtında yakası göbeğine kadar açık bir gömlek vardı.

Zekeriya Hoca, birine kızmış gibi söylendi:

— Namussuz Örucü... Bayramı bilmez, ramazanı bilmez.

— Kim?

— Nah Örucü Recep dedikleri rezil?

— Ne örücüsü?

— Arkasına dağ gibi yığıdıklarını örer.

— Onlar ne?

— Bildiğin paçavra... Buranın paçavrasını toplar. Mehterâne-den getirtir. Zaptiyenin, yetimhanenin paçavraları da yetmez de, yollarda, yangın yerlerinde paçavra toplayıcılar, topladıklarını hep buna taşırlar.

Kâmil Bey, bu kadar mahpusun kapatıldığı bir yere, nereden toplandığı bilinmez paçavraların ütü mütü görmeden getirildiğini duyunca kafasını bunlara gömmüşler gibi tıkanı.

— Ne yapar bu kadar paçavrayı?

— Önce çeşit çeşit ayırır. Yamalıkları, patiklikleri şu yana... Minder, döşek, yorgan içi olacakları bu yana... Geri kalanı ince ince, şerit gibi keser, ucu ucuna düğümler, yatak örtüsü, yer yaygıları, bildiğin kötü çulları örer. Örucü demeleri bundan... Hele papasa hile! Şimdi sadrazam gelse de başına dikilse, bu herif kafayı kaldırmaz. “Merhaba!” desen oralı olmaz. Ben şunca zamandır buradayım, iki laf ettiğini duymadım. Geceleri bu paçavra yığınının, döşemenin yüzene serer de Âdembabaları üzerine yatırır.

— Parasıyla mı?

— Yalan mundar, bunlardan yatak parası aldığı duyulmamıştır. Yatak kirasına karşılık Âdembabalar, buna örücülük

ederler, paçavralarını ayırırlar.

— Cezası ne kadar?

— Ben şimdiye kadar, cezasının ne kadar olduğunu bilene rastlayamadım. Kimi, “Yedi yıl,” diyor, kimi, “On yıl kürek,” diyor. Dışarda gözü yoktur. Torbalarla altın versen paçavracılığı boşla-

— Dışarda neciymiş?

— Eskici... Boş şişe, eski pabuç toplayıcılar, hep bunun ardiyesine getirirlermiş. Verdiği sermayeyi inkârdan gelen toplayıcılardan birini vurmuş öldürmüş...

Tabanı taş olan koğuşun duvar diplerine kalaslardan birer kişilik yatak salları sıralanmıştı. Tevkihane açılalı daha iki ay olmadığı halde, Âdembaba koğuşunun bütün yatak salları kirden kapkaraydı.

Kâmil Bey, pencerenin biraz kuytusuna çömelmiş birkaç Âdembabanın ne yaptıklarını merak etti. Yer değiştirip görmeye çalışarak sordu:

— Ne yapıyorlar bunlar?

— Bilemedin mi? Kumara yumulmuşlar sabah sabah! Suçu günahı senin boynuna.

— Benim mi? Kâmil Bey, bu söze sahiden şaşıtı: Neden benim?

— Aslında adam bunlara günahını vermeyecek. İşte senden cigaraları almalarıyla kumara oturdular. Bunları Âdembabaya soyan hep kumar...

— Kışın ne yaparlar, soğukta?..

— “Gebermezler mi?” dedin öyle ya?.. Hayır, bunlar gebermezler. Bunlara ölüm yazılmamıştır, sürünmek yazılmıştır. Şunun bunun malını çalarlar, canını yakarlar da ondan...

Kâmil Bey’in de hırsızlıktan geldiğini hatırlayarak hemen sustu.

İkinci Kısımın parmaklık kapısı gürültüyle açılmış, biri, “Mü-

dür Bey geliyor!" diye bağırmişti.

Zekeriya Hoca sıçradı:

— Aman Müdür Bey!.. Müdür Bey bayramlaşmaya geldi, yetişelim Kâmil Ağa!

Karşılık beklemeden seğirtti.

Kâmil Bey, Ağa Koğuşunun kapısına vardığı zaman, kalabalıktan içeri girmenin imkânı kalmamıştı. Boyunun uzunluğundan faydalanarak baktı.

Faytoncu Osman Ağa'nın sedirinde, ufak tefek, kara çember sakallı, sıskaca bir adam oturuyordu. Sırtında, setreye benzer, bir kara ceket, bacaklarında çizgili pantolon vardı. Seringel'in gece özenerek süslediği bayram masası, önüne getirilmişti. Masada, çeşitli cigara paketleri, tabaklarda şekerler, küçük bir sürahi, iki de bardak duruyordu. Müdür Bey'den başka herkes ayakta idi. Faytoncu Osman Ağa, göbeğine kavuşturduğu elleriyle biraz öne eğilmiş, müdürün söylediklerini can kulağıyla dinliyordu. Yanında esmer, kara bıyıklı, geniş omuzlu biri vardı. Bu adam her kimse, müdürün laflarına hiç kulak asmıyor, buraların asıl âmiri kendisiymiş gibi, koğuşu, koğuştakileri gözden geçiriyordu.

İçerden kapıya doğru, bir fısıltı geldi. Müdür Bey, yemin ediyormuş. Anadolu'daki şu Kuvayı Milliye eşkiyalan, Allah'ın izniyle, bir tepelenseymiş, padişahımız efendimiz, hemen affı verecekmiş. "Kemalî eşkiyası"nın tepelenmesi de, Allah'ın izniyle uzak değilmiş. Buna sevinenlerin keyifleri çok sürmedi. Üçüncü Kısımın Ağası Sarafim Kaptan, savcıya kâğıt yazasıymış da, "Bu bayram, kısım kapılan hepten açılmasın, ben canımdan korkuyorum" diyesiymiş. Bu yüzden savcı, bayramda görüşmecilerin koğuşlara alınmasını yasak etmiş. Görüşme, karantinada kısım kısım yapılacakmış. Oyun bozanlığı Sarafim Kaptan yaptığı için öğleye kadar onun kısmı çıkacakmış, öğleden sonra da ötekiler

bir arada akşama kadar konuşacaklarmış...

Millet Sarafim Kaptan'ın geçmişine geleceğine, putuna, istavrozuna sövmeye başlayınca Müdür Bey tatlı tatlı gülümseyerek kalktı. Ellerini havaya kaldırıp ince, hadım sesiyle bağırdı:

— Allah kurtarsın arkadaşlar! Birkaç adım yürüdü. Hep elleri havadaydı: Dışarda, çoluğunuzla çocuğunuzla... Nice nice bayramlar...

— Sağol! Sağooooo!..

Seringel müdürün kunduralarını eşikte çevirmişti. Fayrap hem giydirdi, hem de bağlarını bağladı.

Müdür Bey, eşiği geçmeden durup döndü:

— Padişahımızın ömür uzunluğuna dua edelim arkadaşlar!

Mahpuslar: Padişahım çok yaşssssaaaa!.. diye bağırdılar.

Müdür Bey, kısım kapısına doğru giderken Seringel, kara yağız herife, "Aman başefendi!" diye bir şeyler söylüyor, kara yağız herif de, "Olur bakanz. Olur dedim, eşşoğlusı, olur!" diye gülüyordu.

İkinci kısmın keyfi kaçmıştı. Herkes Sarafim Kaptan'ın yaptığı namussuzluğu konuşuyordu:

— "Müslümanın bayramına hiç olmazsa bu kadarcık bir kötülüğüm dokunsun," demiştir.

— Demez mi kara gâvur! Hey gidi kahpe dünya!.. Fırıldak gibi döndü de, Sarafim gibilerine meydan açtı. Seferberlikte olsaydı bu Sarafim'in, adam arasına çıkmak haddine mi düşmüştü.

— Seferberlikte bunlar kaçacak sıçan deliği ararlardı. Şimdiki yığılğı de, kendi yüreğinden, bileğinden değil, dışardaki düşman askerlerinden...

— Haklısın kardeş, dışardaki düşman askeri... Bunlar burasını bir zaman, Hirisantos itiyle yıldırdılar. Hergele geberdi gitti ama, ürküntüsü daha savulmadı.

— Vay dümbük Sarafim vay! Meyhane miçoluğu yaptığını,

ne çabuk unutmuş!.

Kâmil Bey, gene voltaya başlamıştı. Yanı sıra bir zaman dişle-
rinin arasından söylenerek gidip gelen Zekeriya Hoca sesini al-
çaltarak sordu:

— Demin herifin dediğini duydun mu, Kâmil Ağa?

— Ne dedi? Hangi herif?

— Amcabey olacak rezil... Osman Ağa'mız Pandeli'yi kulla-
narak öcümüzü almaktaymış... Ya Sarafim Kaptan ne demekte
bakalım?

— Ne demekte?

— “Varsın kullansın. Parayla değil, sırayla.” demekte. “Parlak
Faytoncu vaktiyle Arap Corci'ye çok hizmet gördü,” demekte.

— Hey Allah!.. Osman Ağa'nın bu hüneri de mi var?

Zekeriya Hoca, Seringel'i araya sokarak, Osman Ağa'dan bi-
raz bayram bahşişi istemiş. Osman Ağa, belki de koğuşların ka-
palı kalmasına kızdığı için, “Hastirsin ordan,” diye terslemişti.

— Bir adam Ağa olmakla, soysuzluktan kurtulamaz! Gâvur
Sarafim haklı... “Gidi namussuz,” desem. Dün biz, kelimizi kol-
tuğumuza alıp... Malı içeri geçirip...

— Hangi malı?

— Hangi malı olacak, bildiğin esrar... Hem de koca şeker ku-
tusuyla... İki okka kadar vardı ya, gerisini bilmem.

— Nasıl yaptınız bu işi? Neden yaptınız? Ya tutsalardı?..

— Tutsalardı, zincire vurup zindana atarlardı. Gönlümüzle
mi yaptık hay efendi? İstersen yapma!.. Bu sefer de yatağına es-
rar, bıçak sokarlar, gardiyanlara yakalatırlar. Gene zincirlendin,
gene zındandasın.

— Kimden aldınız da getirdiniz?

— Herifin dostundan... Kıvırcık Despina derler. Görsen ak-
lın sıçrar. Zaptiyelerin de aklı sıçradığından malı kahpeye aldırır

Osman Ağa... Bizde hastalık mastalık yok Allah'ıma şükür. Bizi hastaneye yazdıran Faytoncu... Karı dün geldi ki, süründüğü kokuyu duysan, evinin yolunu şaşırırsın. "Merhaba asker ağalar!" dedi, bir kutu şeker açtı, hepimize tuttu. Sonra gerisin geri kâğıda sardı. Biraz sonra, bana verdi, "Kalanı da Osman Ağa'ya götür," dedi. Anladın mı, el çabukluğuyla şeker kutusunu torbasındaki esrar dolu kutuyla değiştirdi.

— İçeriye nasıl geçirdiniz? Vahap Onbaşı bakmadı mı?

— Biz geçirmedik. Amcabey denilen soytarı geçirdi. Osman Ağa dün herife neden beş lira verdi? Esrarı geçirdiğinden.. Ben hastaneden buraya kadar getirmişim, on para yok... Herif iki adım taşımış... Beş kayme! Ulan Osman Ağa!.. Bıçaklara, kamlara gelesice Osman Ağa...

Kâmil Bey, sözü değiştirmek istedi:

— Gazete aldırırsak. "Peyamı Sabah"la *Alemdar*'dan başkası olmaz dedinizdi," değil mi?

— Neden olmazmış? Vızır vızır olur. Sen paradan haber ver. Ağa'ysa ağalığını bilsin! Kimseye göstermeden okursun da, şuraya atıverirsin.

Kâmil Bey az kalsın "Peki" diyecekti. Sonra "Faytoncu görür, kötü bir laf eder," diye düşündü. Hoca'ya beş kuruşluk bir kâğıt uzatıp Kuvayı Milliye düşmanı *Alemdar* gazetesini ismarladı.

Zekeriya Hoca, *Alemdar* gazetesini getirdiği zaman Osman Ağa koruyucularını ardına alıp bayramlaşmak için Hatırlılar Koğuşuna çıkmış, Ağa koğuşunun Müslümanları da öteki koğuşlara dağılmıştı.

Kâmil Bey, gazeteyi gönülsüz gönülsüz alıp, yatağın önüne oturdu. Ne zaman bu pis gazeteyi okumak zorunda kalsa, ellerinin kirlendiği duygusuna kapılıyordu. Sanki kâğıdı pislikten-di. Bu pislik, Türkçeye işleyerek, insanın beyninin içini bile kir-

letiyordu. Yalnız hapse girdi gireli bir kere, İkinci İnönü Savaşları'ndan sonra— *Alemdar*'la *Peyamı Sabah*'ı gardiyan asker İbrahim'e getirtmiş, şaşkınlıklarını okuyarak düşmandan oç almanın tadını çıkarmıştı.

Başlıklara bir göz attı. Aylardır lafı edilen düşman saldırısının başlamadığını anlayarak biraz rahatladı. Yunan kralı, İzmir'e daha gitmemişti. Oysa kaç haftadır bayramı Türkler'e zehir etmek için, saldırının 7-8 Haziran'da yapılacağı ileri sürülüyordu. Birinci sayfada bir şiir vardı. Tokadizade Şekip adında biri yazmıştı. "Etti müthiş bir inhidamı (çöküntüyü) tamam / Cinnetnüma (delilik gösteren) siyasetimiz / Bize gülmek sevinmek oldu haram / Girye (gözyaşı-ağlama) emrediyor felaketimiz."

Kâmil Bey, "Ne kötü şiir" diye suratını buruşturdu. "Bunlara eskiden (Bayramlık) derlermiş. Herif yazmasa, sanki olmaz." Şiir şöyle bitiyordu: "İsterim ben bugün bu yerlerde / Eşk-i matemle (matem yaşlarıyla) dideler (gözler) dolsun / Bu felaketli günde bir ferde (kişiye) / Diyemem, lydiniz said (bayramınız kutlu) olsun." Kâmil Bey gülümsedi: Hem "diyemem" diyor, hem de bayramlık yazıyor. Başlıklara göre, Anadolu, saldırı hazırlıklarıyla uğraşıyormuş. Siyaset durumu da çok karışıkmiş.

Alemdar'ın bayram sabahında okuyucularına verdiği en önemli haber şu: "İzmir-(Patris) Ankara'da durum ciddileşmiştir. Kemalilerle Enveristler arasındaki boğuşma öyle kızgınlaşmıştır ki vuruşacaklarından korkuluyor. Kemal ile Kemal'in tarafını tutanlar günden güne yer kaybetmekte, Enveristlerin durumu ise kuvvetlenmektedir. Kemalilerin emriyle son günlerde bazı Enveristler asılmıştır."

Kâmil Bey, daldı: Patris bir Rumca gazete... Onun İzmir'den aldığı bir haberi, böyle sevine sevine verebilmek için insan nasıl bir çirkefte debelenmeli? Sayfayı çevirdi. Küçük haberlerden bir kaçını dalgın dalgın okudu:

FLORYA DENİZ BANYOLARINI BİR RUS PRENSİ 500 LİRAYA KİRALADI

HOROZ GÜREŞLERİ

Her cuma ve pazar olduğu gibi, üç gün bayramda büyük horoz güreşleri Şehzadebaşı'nda Ferah tiyatrosunun arkasında yapılacaktır.

Kâmil Bey'in gözü bir ilana ilişti:

RUHSAR'IN HAYATI

Kadıköy'ünde İranlı Murtaza Efendi'nin evinden cevahirler çalarak sevdalılarıyla güzel bir hayat sürerken polisçe yakalanan Ruhsar Hanım'ın geçmişi hakkında en doğru bilgiler derin derin incelenerek halkımızca gizil kalan taraflarının aydınlanması için çalışılmış ve elde edilen en doğru bilgi bu cuma gününden başlamak üzere forma halinde yayınlanacaktır.

Bunun altında bir tiyatro reklamı vardı:

BÜYÜK GALA OYUN

Şehzadebaşı'nda Şark Tiyatrosu Komiki Şehir Naşit Bey idaresinde Suriye muhacirleri şerefine – Gündüz hanımlara gece umuma.

FAZİLET GAİP OLMAZ

Komedi dram 9 perde – Kantolar – Danslar – Blanş Hanım tarafından – Naşit Bey tarafından. İncesaz v.s.

— Vaaay!.. Demek Ağamız İtilafçı... Ne yazıyor bakalım senin paçavra?

Kâmil Bey, bu sözleri hiç üstüne alınmadı.

— Sana diyoruz hemşeri. Sağır mısın?

— Bana mı efendim? Kâmil Bey, gazeteyi indirip yatak komşusu Kömürcü İbrahim Efendi'ye şaşkın şaşkın baktı:

— Bana mı?

— Sana elbet!.. Kömürcü İbrahim, kara gözlerini biraz kısmıştı: Ne yazıyor *Alemdar* namussuzu? Düşmanlar.

— Hayır.

— Bizimkiler, Bursa yakınında, düşmanı basmışlar, anasını ağlatmışlar.

— Yok. Görmedim!

— Yok elbette!.. İşler bizden yana döndü mü, sessoluk çıkmaz. Düşman bir şey kazanır gibi olsa, bu *Alemdar*, avradını bölük bölük düşman askerleri bellemiş gibi bayram yapar. Benim şaşıtığım, insanda nasıl bir vicdan olmalı ki bu gazeteyi parayla almalı da yazdıklarını okumalı.

Kâmil Bey, o kadar sevindi ki, düpedüz hakarete uğradığı halde hiç aldırmadı. Bir yandan gülümsediğini belli etmemeye çalışırken, öte yandan, kendisinin de böyle düşündüğünü, bu gazeteyi isteyerek almadığını söylemenin doğru olup olmayacağını tasarlıyordu.

Kömürcü İbrahim Efendi, iri kıyımdı. Tıknazdı. Her zaman dünyayı umursamaz insanların rahat dalgınlığı içinde gibiydi. Sağlam adımlarla yürümüş, kapıdan çıkarken karşılaştığı Zeke-riya Hoca'yı eliyle göğsünden itmişti.

Kâmil Bey, mırıl mırıl söven Zekeriya Hoca'ya sordu:

— Suçu ne bu İbrahim Efendi'nin?

— Suçu avanaklık... El yüzünden eşek cennetini boylayana

ben “avanak” derim. Bu herif Ayvansaray’da kömürcüymüş. İşleri de yolunda... Bir gün, Fener komiserini birkaç sarhoş Rum delikanlısı çevirmiş. Oraların edepsiz takımından... Komiser, elini silaha atmasıyla Lâtamacı Niko palayı çekmiş. İşte o zaman bu İbrahim dükkânda kömür tarttığı kantarın sıırığını kapıp uğramaz mı? Heriflere girişmiş, Niko’yu bir vuruşta gebertmiş! “Hey avanak” desem, kömürüne deniz suyu vurup içine kara taşlar katarak paraları cebine at da keyfine baksana! Koca bir komiser, kör mü, kendisini korusun. Hükümet beline dağ topu kadar lüver bağlamış. Akıllı adam her patırtıya seğırtmeyecek. Peki, iyi mi oldu şimdi? Yat bakalım, yat da çürü. Yatağın önüne oturdu. İki yanına bakıp sesini alçalttı: Demin Osman Ağa seni sordu, “Nasıl bir herif? Huyunu, suyunu nasıl gördün?” dedi. İyiliğini söyledim, “Kimsenin etlisinde sütlüsünde değil,” dedim. “Ben zorlatmasam, yatağından kalkacağı yok,” dedim. “Aferin!” dedi, beğendi. Bana sorarsan bu dar yerde mahpus kısmı pek gezegen olmayacak. Neden mi? Şunu bunu görürsün, aklın ermez, “Bir laf edeyim” dersin. Buranın ağa kısmı, dişli takımı öfkeli olur. Adamı döverler. İyisi mi, yatmalı aşağı bi güzel! Haa, aklımdayken söyleyeyim: gazeteyi okuyunca, şuraya sokuver. İsteyen olursa “Lazım” dersin. Biriktiririz de bakkala tanesi beş paradan satarız.

Bu sırada meydancılar, “Haydi İkinci Kısım. Bahçe açıldı, bahçeeeee. Bahçe fayrap!..” diye bağırıyorlar.

İkinci Kısım, telaşlı gürültüler, koşuşmalar kapladı. Kilimlere sarılmış şilteler, eski püskü minderler, her biçimden iskemleler aşağıya koşturuluyordu.

— Davran Kâmil Ağa!.. Bahçe açılmış...

— Bilmem ki... Biraz okusam, diyorum.

— Aman hiç olmaz! Mahpus kısmı yazın bahçeyi hiç kaçırmayacak. Günde topu tüfeği iki üç saat güneşleneceksin. Güneş

görmeyen adamın derisi incelir, kemikleri cıvır. Kalk yürü! Sen ağır mahpussun.

Kâmil Bey, gönülsüz gönülsüz kalktı, fesini düzeltti.

Koğuş hemen hemen boşalmış, içerde Seringel'den başka kimse kalmamıştı. Kâmil Bey, laf olsun diye sordu.

— Seringel, hiç bahçeye inmez mi?

Zekeriya Hoca, bir şeyden pirelenmiş gibi, Kâmil Bey'in suratına baktı. "Herif ıstıradan girmiş. Ortalığı adamsız bulunca şunun bunun bavulunu, torbasını mı yoklayacak sakın?.." diye düşünmüştü. Kâmil Bey, kendisi için böyle düşünülebileceğini aklından geçirmediği için gülümsüyordu. Hoca ayıplamış gibi, dargın dargın konuştu:

— Hadi inelim de güneşlenelim! Sen buranın yabancıları olduğundan bahçe zagonunu bilmezsin de başın derde girer.

— Bahçede güneşlenmenin ayrı bir yasası mı var?

— Yasası ki nasıl yasası... Hele konuşma günleriyle bayramların yasası daha zorludur!

Malta boşalmış, merdiven başındaki kısım kapısının bir kadayı ardına dayanmıştı. Ama nöbetçi gardiyayı gene iskemlede oturuyor, kapı anahtarının takılı olduğu zinciri tespih gibi çeviriyordu.

Kâmil Bey, avluya inen beş ayak merdivenin sahanlığında durakladı:

— Pek kalabalık!

— Daha bakalım! Hele içeriye konuşmacılar girsin de sen kalabalığı gör!

Yataklar, kilimler, yaygılar, iskemleler karşıdaki bir kapıdan içeriye taşınıyordu. Kâmil Bey, bunların nereye gittiklerini hocaya sordu.

— Karantinaya... Karantina, bildiğin yeraltı... Hesapça yeni

gelen mahpuslar içeriye illet bulaştırmassınlar, diye on beş gün ayrı yatırılacaklarmış. Doktor bakacak da, keli, uyuzu, ince öksürüklüyü, firengiliyi ayıklayacak.

— Ayıklamıyor mu?

— Ayıklamaya kalksa mahpus milletin yüzde doksanını yeraltına doldurmak lazım gelir ki çok korkunç işler çıkar.

— Ne gibi?

— Millet birbirini yer. Hastalık kimde olur? Fukarada... Fukara kısmıysa paralıların gölgesinde barınır. Şunun bunun işini görecektir de karnını doyuracak. Fukara kısmını bir yere biriktirip üstünden kilitleyeceğine, gazyagını dök yak daha iyi!.. İkinci kısmın Faytoncudan önceki ağası Koca Yusuf Bey'i neden vurdular bakalım? İşte bu yüzden vurdular.

— Fakirleri bir yere toplamaya mı kalktıydı?

— Yusuf Bey, aslında Çeşmemeydanlı Behçet Bey'in yetiştirmelerindenmiş... Kapılardan sığmaz bir babayığit ki, bakmaya kıyılmaz. Dışarda namı yigitler bir meselede takışırılsa, davalarını buna baktırırlarmış. Yusuf Bey, essahtan kişi oğlu... Fazladan racon kese kese... Senin anlayacağın kopuklar arasında dava göre göre bulunduğu yerde kendi aklınca yasalar yürütmeye alışık... Eski tevkifhanenin kısım ağasıydı. Bizi buraya getirdikleri zaman, Yusuf Bey yeni yasalar çıkarmaya kalktı. Bana sorarsan, Yusuf Bey haklı... Şuna bak! Eliyle dış kapının merdivenini çeviren Âdembabaları gösterdi: Şimdi konuşmacılar gelecek. Bunların kapıyı çevirmeleri uygun mu? Yusuf Bey, âdembaba takımının bahçeye çıkmasını yasak etti, en önce...

— Hiç mi güneşe çıkmayacaklar?

— Güneş ne demek? Kısım maltasında keneften beriye geçmeleri yasak... Burası, Yusuf Bey'in zamanında, on on beş gün, saray terbiyesiyle gitti. Senin yolunu çevirsinler de cigaraya asılsınlar,

yok, ekmeklerine katık istesinler, dilensinler. Kimin ağzına!..

— Sonra ne oldu?

— Meğer, Faytoncu, Laz Ali, Bahçıvan Tanaş, sözü bir etmişler. Eski tevkifhaneden beri hazırlanmışlar. Yusuf Bey, it takımını sıkıştırınca, İkinci Kışmın düzeni bozulmuş. Gece vakti Âdembabalar döğüşür, bağrışır oldular. Sopa, mopa para etmedi. Idare her ne kadar, Yusuf Bey'e "Bu senin düzen, iyi hoş ama, sökmez," dediyse de, rahmetli hiç kulak asmadı. Bir gün biz bahçedeyiz, yukarda bir gürültü koptu. Onu gördük ki, dev gibi Yusuf Bey, bu kapıdan fırladı. Sağ eliyle boğazının şah damarına yapışmış, gövdeli adam olduğu için, damarın kanı bir minare boyu sıcıyor. Şu basamakları indi, iki üç adım attı. Bir yandan da, "Yediler beni puştlar... Yediler," diye böğürüyor. Nah şuraya yıkıldı, yıkılmasıyla ruhunu teslim etmesi bir oldu.

— Kim vurmuş. Yanında koruyucuları yok muymuş?

— Baş koruyucusu, Laz Ali vurdu.

— Yok canım!

— Evet, Laz Ali... Koğuş kapısının arkasına saklanmış da, fukara el yıkamaktan gelirken, arkadan ustura gibi bıçağı çalmış şah damarına... Rahmetli şaşırtmış besbelli. "Vay sen misin laz oğlu? Vay!" demiş o kadar... Bıçağını çekeceğine yarasını kavramış da aşağı koşmuş. Can korkusu... Aklınca doktora maktora yetiyecek.

— Ali'ye ceza vermediler mi?

— Ali'nin vurduğunu gören hani? Koğuşta bir Seringel varmış. O gözünü sevdiğim de, Laz Ali ile birlik, çeşme başında gömlek yıkamakta sözüm ona... Sustalıyı, Yunanlı Yorgi'nin önüne atıvermişler. Yunanlı Yorgi, hem Yunanlı, hem de ince hastalığın üçüncü basamağında... "Ben vurdum, bizi açlıktan gertecekti. Verem illetinden nasıl olsa öleceğim. Hiç olmazsa fu-

karalar kurtulsun, dedim,” diye ifade verdi. Bütün Âdembabalar yemini basıp tanıklık ettiler. Idare, kötü Yorgi'yi üç beş gün zindana attı. Meğer dışarda kâğıtlarını dolaştıranlar gayet dişli heriflermiş. Rum tüccarlar hep birden İngiliz kumandanına gider gelirlermiş. Bir akşam duyduk ki, zındandan çıkarıp salmışlar.

— Nasıl olur?

— “Hasta raporuyla” dediler. Benim de aklım ermedi. Hasılı, Koca Yusuf Bey'i arada yediler. Nam Yorgi'nin oldu, boşalan ağa sediri de Faytoncu'nun... İşte, o gün bu gündür, İkinci Kısımın haracını bunlar bölüşmekte...

— Peki, Laz Ali'yi, Faytoncu Osman Ağa, nasıl koruyucu alıyor? Eski ağasına kahpelik ettiğini hiç düşünmüyor mu?

Zekeriya Hoca, “Aadaam sen de...” der gibi elini salladı:

— Herhal, “Ona yaptı bize yapamaz,” demiştir. Ben bu Laz Ali'den daha rezilini hiç görmedim. Gayet kıyıcı olduğundan gayet de ödlektir. Şuncacık çocuğu, öldürecek olsa, ya sırtından vurur, ya da yatmış uyurken... Hele şuna hele!

Laz Ali, bakkal dükkânının önündeki küçük aralıkta, tek başına volta vuruyordu. Ellerini arkasına bağlamış, dirseklerini dışarıya doğru germiştir. Sinirli parmaklarıyla tespihi hızlı hızlı çeviriyor, ayağındaki ince yemenilerle sanki yere hiç basmıyordu. Hele dönüşleri, arkadan saldırıya uğramış, kaplan gibi çevikti.

Kâmil Bey, herifi bir zaman sıkıntıyla seyretti:

— Laz Ali'yi kimse sevmiyor galiba...

— Neden bildin?

— Baksanıza, yanına koşulup arkadaşlık eden yok.

— Oraya Ağa'nın koruyucularından başkası gidemez. Orası Ağa'nın volta yeri... Osman Ağa da çıkmasa, koruyucularından hiçbirisi de çıkmasa, orada kimse dolaşamaz. Sana ne dedim. “Buranın kendine göre yasaları var. Bahçede adamı keyfine gez-

dirmezler!” demedim mi? Bak, orta yer, ağır cezalıların. Bizim gibi iftiradan, şundan bundan gelenler, orada volta vuramazlar. Voltayı bırak, önlerinden geçip uğurlarını kesemezler. .

— N’olur?

— Çiğnerler Allah esirgesin, ossaat bitirirler. Voltada birine çarpmak, yan yana gezenlerin aralarından geçmek yoktur. En iyisi, bizim gibiler, duvar dibinden ayrılmayacak...

Fayrap Ömer, bir gaz tenekesiyle yanlarından geçerken laf attı:

— Yol ver ulan Mortocu! Yol ver!.. Şart olsun, seni de kuşlara doğrarım haaa.

Salıntılı yürüyüşüyle avlunun ortasındaki mermer yalağa gidiyordu.

Zekeriya Hoca, içini çekti:

— Fayrap, güvercin kuşlarına ekmek verecek... Şu Fayrap rezildir mezildir ama, yüreği pek katı değildir. Fukara güvercinleri hiç boşlamaz. Onlar da Allah’ın mahpusları... Bir iş canım! Bu kuşlar, eski tevkifhanenin kuşları... Bizim buraya göçtüğümüzü bilip arkamız sıra gelmelerine sen ne dersin?

Fayrap Ömer, kafasını kaldırıp saçaklara doğru bir kere “Gih gih gih!” diye seslendikten sonra tenekenin içindeki ıslak tayınları yalağa devirdi.

Ortada volta vuranlar, gezmeyi bırakmışlar, duvar diplerine çekilmişlerdi. Güvercinler kanat şakırtılarını duvarlarda öttürerek avluya kurşuni bir bulut gibi indiler.

Zekeriya Hoca, ayaklarının ucunda yükselmiş, eliyle gözlerini gölgelemişti:

— Dur hele! Bakalım ak güvercin inecek mi? Bunların içinde bir ak güvercin var, bir kara güvercin... Ötekiler bütün boz... Ak güvercin yalağa indi mi, mahpuslardan birini, ikisini salıverirler. Kara güvercin inerse kötü... Birkaç kişi ağır cezaya çarılır. Ya da

içerde biri vurulur. Aman iyi! Mübarek bayram günü, işte ak güvercin indi. Peki, kara domuz nerede? Nah şurda: karşıdaki saçakta... Jandarma karakolunun saçağına tünemiş. Demek, bela bizden savuştu da zaptiyenin başına çöktü. Tamam. Bu yakınlar da zaptiyeler ellerinden bir mahpus kaçırsalar gerektir.

— Jandarma dairesi orası mı?

— Orası. Yere batsın!

— Ya şu kapının üstü?

— Oranın yarısında yazıcılar oturur, yarısı boş... Boş oda hatırlıların konuşma yeri... Karıları gelir, mantinotaları gelir. Gözünü kırptı: İyidir orası... Kariyi dizinin dibine oturtursun. Oranın odacılığını Topal Hamdi yapar. Kodoş ki, Galata memleketinin örneğini görmediği bir kodoş... Kapıyı sıkıca çekip önüne oturur kodoşlardan... Gelene "Yasak" diye sırtarmasını görsen, padişahın hazinesini bekleyen kapı iti sanırsın. Hatırlılar Topal'ın bahşişini verirler de, ayak üstü işlerini görürler. Günahı, diyenlerin boynuna. Topal herif, Karılar kısmından, şuna buna karı bile getirmekteymiş. Karılar koğuşunda da bu sıra güzel karı var haaa. Güzel karının Sultan Pazarı var!

Kâmil Bey, lafı değiştirmek için sordu:

— Cami dedinizdi... Nerde?

— Şu ilerideki mübarek bina camimiz... Bakkalın karşısındaki kara delik de gâvurların kilisesi... Burasını domuz İttihatçılar yapmışlar ya, neme lazım, hiçbir eksigini bırakmamışlar. Jandarma karakolunun berisi, mermer taşından kurnalı hamam... Şadırvan altı, boydan boya çamaşırlık... Amâ, geçenlerde Müdür Bey çamaşırlıkta çamaşır yıkanmasını yasak etti.

— Neden?

— Bizim adamımız gibi rezil m'olur? Çamaşır yıkamaya girenlerden birkaçı sözü bir etmişler, oğlan kapatmışlar. —Zeke-

riya Hoca derin derin içini çekti: Bu dünyanın batmadığına şükür, Kâmil Ağa. Allah'ın bizi gâvurlarla terbiye etmesi neden bakalım? Milletçe bozulduğumuzdan... Bana sorarsan, rahmetli Sultan Hamit Efendimizi tahtından indirmekle, biz, bela torbasının ağzını açtık. O zamandan bu zamana çektiklerimiz hep kul azgınlığındandır. Önce seferberlik geldi, kırıldık. İşte şimdi de gâvur ayağı altındayız. Peki artık elverse ya... Ne gezer? Anadolu'daki Mustafa Kemal kâfiri yeniden sarı yılan gibi tıslayarak başkaldırdı. Neden kaldırdı? Gâvur ayağı basmamış biraz yer kalmışsa, oraları da kendisi batıracak!.. "Hele rezil!" desem...

Kâmil Bey, Hoca'nın, Mustafa Kemal'e sövmesini önlemek için, hemen cüzdanını çıkardı, bir lira uzattı:

— Cigara alsak! Bana bir Ahali... Siz de, lütfen, hangi cigara-
dan içiyorsanız alın!.

Zekeriya Hoca sözünü hemen kesmişti. Parayı alıp iki basamak indikten sonra durdu:

— Ben istemem!.. Sana alivereyim. Benim var.

— Bakın gücenirim! Almazsanız gücenirim! Bana bir Ahali...

Zekeriya Hoca, "Oldu mu ya... Oldu mu şimdıcik," diyerek kalabalığa karışınca, Kâmil Bey, yağmurdan sığınır gibi yer değiştirip sırtını duvara dayadı. "Yedi yıl. Yani, seksen dört ay. Yani, üç yüz otuz altı hafta. Yani, padişah, üç yüz otuz altı defa selamlığa çıkacak. Askerler üç yüz otuz altı defa (Padişahım çok yaşa!) diye bağıracaklar." Üç yüz otuz altı haftanın kaç gün tuttuğunu zorlukla hesapladı. İki bin beş yüz sayısını bulunca umutsuzluğu korkuya döndü. Bu kadar günün ancak iki üç saatinde bu avluya çıkabilecekti. Geri kalan yirmişer saat, hep o koğuştaki, o marsık kokulu, Rumca sesler çınlayan maltada. Çeşitli ahlaksızlıkların, çekişmelerin, belki de adam öldürme tasarılarının içinde geçecekti. Hiçbir faydalı iş görmeden, okuyamadan,

yazamadan, resim yapamadan... Daha beteri, Mustafa Kemal Paşa'ya sövdüklerini duymazdan gelmeye çabalayarak... Elini çenesine götürdü. Şu anda, yalnız kalmaktan başka hiçbir şey istemiyordu. Bu isteğinde yanılıp yanılmadığını araştırdı. Yalnızlık istiyordu ama, dönemeçleri, zaman zaman Bekirağa bölüğündeki gibi, bir başka çeşit ylgınlığa çıkan yalnızlığı değil!.. Güven verici, dinlendirici yalnızlık... "İçindeki karanlık mağarada, umutsuzluğun, aç bir ayı gibi homurdanarak uyandığını, sana duyurmayan bir yalnızlık."

Bir zaman, volta vuranlara baktı. Hepsinin kendi dertleriyle baş başa oldukları, kalabalıkta tek tek yaşadıkları belliydi. Dışarda da bunun böyle olup olmadığını düşündü. Galiba dışarda da, hele milletlerin milletçe acı çektikleri sıralarda, insanlar hem yapayalnızdılar, hem de öteki yalnızlar tarafından sürekli olarak itilip kakılıyorlardı. "Böyle zamanlarda insan, yüreğini, aklını, hatta şuurlarını, birileri hep gözetliyor gibi tedirginlik duyar. Bir çeşit çıplak kalmanın utancıyla bunalır. Acaba hepimizi olduğumuzdan biraz daha aptal, biraz daha hırçın yapan, yaşadığımız bu karanlık günler mi?"

İçinin içinden davranarak kendisini toplamaya çalıştı. Özelliklerini bir türlü ayırt edemediği, içlerine bir türlü sokulup aralarında rahatlayamadığı bu karmakarışık kalabalığı, birbiriyle uyuşmaz tek kişilerin meydana getirdiğinden şüphelenmek, pırsıklığını biraz dağıtmıştı. Bunun sahiden böyle olup olmadığını anlamak için, hiç de canı istemediği halde basamakları indi.

Aylardır, ayakları alçıda yatmış gibi, adımlarını acemi acemi atıyordu. Gerisin geriye, gene merdiven sahanlığına dönmeyi tasarlarken birdenbire mahpusane camisini merak etti. Doğruca yürüdü, caminin kapısından hiç duraklamadan girdi.

Girdiği yer iki metre genişliğinde, tabanı dört köşe büyük

taşlarla döşeli, uzunca bir koridordu. Tam karşıda bir başka avluya açılan, demir parmaklıklı bir kapı vardı. Caminin penceresinden içeriye baktı.

İçerisi biraz loştu. Serindi. Tertemiz olduğuna insanı hemen inandırıyordu. Mihrap baştan aşağı, çinilerle kaplıydı. Deniz yeşili üstüne, lacivert yapraklı ak çiçekler... Van Gogh'un Ak Güller tablosunun on kat büyüğü... İki yanında kalın mumlarıyla iki iri şamdan... Duvarda, güzel büyük yazılarla levhalar... Yerde, bol kırmızıları, çiğ sarılarıyla Türk kilimleri... Tavanda pırıl pırıl bir küçük avize...

Kâmil Bey, sevinçle yutkundu. İçinde debelendiği bunaltı birden dağılmış, ciğerlerini sıkın havasızlığın yerini serin bir esintinin ferahlığı almıştı. "Çok şükür..." diye sevindi. "Adam çok bunaldı mı, buraya sığınır. Bunu yaptıranlardan Allah razı olsun!" Bu renkli temizliği ciğerlerine doldurmak istemiş gibi derin derin soludu. "Dinler toplum için lazım... Bütün avadanlıkları, takımları taklavatlarıyla lazım... Hele bunalmış insanlar için mutlaka lazım."

— Ulan bu kapıyı sen mi açtın dangalak?

Kâmil Bey, arkasından gelen bu öfkeli sese hızla döndü.

— Kapıyı sen mi açtın? Burada işin ne?

Kara sakalları dikilmiş adamın başında ak sarık, sırtında uzun kara cüppe vardı. Kanlı gözlerini kızgınlıkla kırıştırıyor, dişlerini göstererek sırtarıyordu.

— Sana laf söyleniyor herif. Burada ne arıyorsun?

Kâmil Bey "lazım" dediği takımtaklavattan birinin, hiç de hakkı olmadığı halde, kendisini, böyle azarlamasını çok yadırgadı; herifin gözlerine dik dik bakarak, sahiden kızmaya yakın olduğu sıralarda kullandığı, durgun, yavaş sesiyle karşılık verdi:

— Hiç... Bakıyorum öyle...

— Hiç mi? Bakıyor musun? Sen yenisin galiba.

— Evet.

— Neden geldin?

— İftiradan.

— Yaaa. Herif sırttı: Neresine bakıyorsun? Kilimlere mi?

— Hayır, çinilere.

Herif bu sözle midesine apansız yumruk yemiş gibi sallanmıştı.

— Çinilere mi? Çinilere mi, dedin? Vay! Çiniler haaa! Yüreğine çiniler kadar ateş yapışsın. Ben şimdi seni... Ben seni ayağı-mın... Kâmil Bey'in dik dik bakmasından ürkmüş olmalı ki biraz geriledi: Seni şimdi çığnerim herif!.. Ben senin neye baktığını bilmez miyim? Kalıbından utan!.. Ben senin, buraya, karılan gözetlemek için geldiğini bilmez miyim?

— Kadınlar mı? Rica ederim. Kâmil Bey'in gözlerine hemen korku dolmuştu: Aman efendim!.. Umutsuzlukla iki yanına bakınarak yavaşça sordu: Hani kadınlar? Burada kadın ne arasın? Camide kadın olur mu?

Kara sakallı, karşısındakinin bu kadar şaşırmasının sebebini pek anlayamamıştı ama, sahiden korktuğunu sezinlemişti. Bir zaman gözlerini kırıştıtarak bir şeyler tasarladı. Sonra, büsbütün başka bir sesle sordu:

— Ne zaman geldin sen?

— Dün akşam.

— Yenisin. Ben seni başka zaman hiç gördüm mü?

— Hayır.

— Sen benim neden yattığımı biliyor musun?

— Hayır.

— Hangi kısma verdiler?

— İkinci Kısma.

— Bizim Faytoncu Osman Ağa'nın kısmına... Bu seferlik ace-miligine bağışladım. Bir daha, namaz vakti olmadan, seni bura-da yakalarsam kemiklerini kırarım. Beni bu kılıkta görüp eli aya-ğı tutmazlardan belleme! Haydi bas bakalım. Yıkıl!..

Kâmil Bey mahpusane imamının kendisini dövmeyeceğine yüzde yüz emin olduğu için herifin yigittenmesine hiç aldırma-mış, cami ile kadın gözetlemek arasındaki ilgiye dalmıştı. Ayak-larını sürükleyerek dışarı çıkarken “Hele bir de buranın kilisesi-ni görelim,” diye gülümsüyordu.

Kilise, daha küçük, daha loştu. Kâmil Bey'e, ilk bakışta, üs-tüne ortak getirilmiş, bir acılı kadını hatırlattı. Bu duyguyu, her halde, boyaları çatlamış Meryem Ana resmi veriyor olmalıydı. Gene dalıp gittiğinden birinin gelip yanında durduğunu, neden sonra fark etti. Herif, ıslak hışırtılarla kötü kötü soluyordu. Kâ-mil Bey aldırmadı. Kilisenin hiçbir yana penceresi olmadığın-dan, kadın gözetlemekle suçlandırılması imkânsızdı.

— Cehenneme işte geldik! Cehennemin katran kuyusu bira-der!..

Kâmil Bey dönüp baktı. “Kiliseyi cehenneme benzetmesin-den mahpusane papazı olmadığını bilmeliydim,” diye düşündü. Adam cüce denecek kadar kısa boylu, tıkızdı. Sırtındaki gömlek, kirden, terden, çeşitli yemek döküntülerinden leş gibi kokuyor-du. Salyası, ağzının sol kenarından akmış, örümcek ağı gibi göğ-süne yapışmıştı. Arkaya attığı fesinde bir kara yazma sarılıydı. Sıvalı kollarının ıslaklığı yeni aptes aldığını gösteriyordu. “Çuh-çuhçuh. Çuhçuhçuh!..” diye bir zaman tren sesleri çıkardı. Son-ra Kâmil Bey'e birden sordu:

— Ulan sen gâvur musun meşe büken?

— Efendim?

— Sorduğuma karşılık isterim!.. Ayaklarının burnuna basa-

rak yükselmeye çalışan cüce birden kızmıştı: Gâvur musun dedim? Çuhçuhçuh!.. Şimdi seni ezerim, gâvur musun?

— Hayır, Müslümanım.

— İçeriye baktığını gördüm de, “İşte cehenneme direk olacak bir gâvur” dedim. Keyfe gelip bir zaman güldü: Gâvur değilsen çekil... Çekil istemem. Çuh çuh çuh. Ezerim haaa. Konuşurken salyasının akışı artıyor, karnında bir başkası varmış da o konuşuyormuş gibi sesi derinden geliyordu: Çuhçuh olurum, seni ezerim haaa!

— Baş üstüne.

— Seyir anyorsan gel arkamdan... Paran varsa bana yüz para ver!.

Kâmil Bey, önce ceplerine davranacak gibi yaptı, sonra buna bir şey verirken de insanın kirlenebileceğini düşünerek bir adım geriledi:

— Bozukluğum yok. Sonra veririm.

— İstemez. Şaka söyledim. Gel bak, Allah benim kısmetimi gökten nasıl gönderiyor!

Kâmil Bey meraklanıp arkasından gitti. Cüce herif şadırvana asılı cüppe kadar uzun bir kara ceketi aldı, “Yol verin hey, yol verin!” diye bağırarak avlunun ortasına doğru koştu:

— Makascını. Kör yolu aç!.. Ezerim haaa!.. Ulan makas değiştirin yiğitler!.

Görüşmeciler içeriye bırakıldıkları için avludaki erkek kalabalığına her yaşta küçük oğlanlar, renk renk entarileriyle küçük kız çocukları katılmışlardı. Kara çarşafli kadınlar karşı merdivene doğru gidiyorlardı.

Çocuklar cüce heriften hiç korkmamışlar, tersine, “Çimendifer amca! Çimendifer amca!..” diye sevinçle bağırarak çevresini sarmışlardı.

Çimendifer Amca ortadaki yalağa yaklaştı, “Gih gih gih! Gih gih gih!..” diye ekmek atıyor gibi yaptı.

Güvercinler inince içlerine daldı, kurşuni bir duman gibi kaynarak fışkıran kuşlardan birini kısacık boyundan umulmaz bir çeviklikle yakaladı. Yere attığı cüppesinin üstüne oturdu. Gözleri keyfinden kaymış, ağzı köpürdüğünden iğrençliği büsbütün artmıştı. Pantolon cebinden çıkardığı bir sicimi yakaladığı güvercinin ayağına bağladıktan sonra, başına toplanan mahpuslara emretti:

— Meliko gâvuruna seslenin gelsin!.. Beni bilirse gelmez ha-aa! “Konuşmacın var” deyin!

Meydancılardan biri, “Kalpazan Melikoooo!.. Meliko çorbacı-ı! Konuşma yerine...” diye bağırmaya başladı.

Üçüncü seslenişte, kalpazan Meliko sahanlıkta görünmüştü. Üst kattaki üçüncü kısım pencerelerinden bakanlar, “Gâvuru tutun! Gâvura sıkı yapışın!.. Aman kaçırmayın!” diye çırpınıyorlardı.

Laz Ali başta olmak üzere, birkaç mahpus, kapıyı kesince cüce herif yerinden sıçradı.

Meliko işi anlamış “Bırakın yahu! Bırakın dinini seversen Ali Ağa...” diye debelenmeye başlamıştı.

Cüce herif, önce, cakalı bir makinistin bütün hünerli özentsini gösteren uzun bir tren düdüğü salıverdi, sonra ayağına ip bağladığı güvercini başının üstünde pervane gibi çevirerek, hop-laya zıplaya dönmeye başladı. Bir yandan da hırıldıyordu:

— Çuh çuh çuh!.. Ezerim haaa!.. Düdüüüüüüü! Ezerim!

Meliko, kendisini tutanların arasında gözlerini kapatıp bir elini ileriye doğru uzatarak yalvardı:

— Bıraksın! Vereceğim. Vallah billah vereceğim, bıraksın!

Gâvurun çırpınışına gülenler, eğlenceyi yeter görünce araya girdiler:

— Bırak Hıdır! Verecek.

— Bırakmam! Bastırsın çeyreği...

— Verecek ulan Bücür! Yemin etti. Saliver hayvanı.

— Olmaz! Para peşin... Vuuuzz! Düüüütttt! Çuh çuh çuh!.

Meliko haykırıyordu:

— Bıraksın! Nah çeyrek. Bıraksın hayvanı... Ulan, salyalı gırtlacağına... Koyuver!

Meliko'nun yelek cebinden çıkardığı yeşil kâğıttan çeyreği biri kaptı, Cüce Hıdır'a yetiştirdi. Herif çeyreği görünce kuşu, şaşılacak bir çabuklukla salivermişti. Fırıl fırıl çevrilmekten sersemlemiş olan güvercin birkaç defa kendini yerlere çarptı, biraz toparlandı, sonra uçarak saçaktaki arkadaşlarının yanına gitti.

Meliko'nun çeyreği, yerde duruyor, Cüce Hıdır paranın çevresinde yamyam oyunlarını hatırlatan sıçramalarla dönüyordu. Sonra, parayı etekler gibi selamladı, kaldırdı, öpüp başına koyduktan sonra, "Seringel Ağa! Heeyyy Seringel!.. Bizim dişi hazır!.. Nah parası..." diye bağırarak merdivene saldırdı.

Kâmil Bey karmakarışık şeyler düşünürken, Zekeriya Hoca omuzuna dokundu:

— Namussuz Cüce'ye "Deli" derler. Kim demiş. Herif benden akıllı...

— Bu kuşlara dokunmanın günah sayıldığını duymuştum. Cami avlularında bunlara adak için yem verirler. Böyle eziyet edilmesine mahpuslar kızmıyorlar mı?

— Kızarlara ama bu deli pezevenge gelince seslenmezler. Bana sorarsan, bunları kebab etmeli... Seferberlik açlığında çoğu yeniliydi. Geçenlerde, bir ara, lafını edeyim, dedim, Osman Ağa az kaldı ki bizi şamarlaya... Cigarayı aldım, Kâmil Bey, nah buyur! Bu da paranın geresi...

— Eksik olmayın! Üstü kalsın... Cigara tükenirse aldırırınız!..

— Olmaz! Sok cebine... Kâmil Bey almayınca üstelemedi: Sağol, Allah seni...

— Zekeriya Hoca'nın dilenci duaları, Meydancıların gittikçe daha sıklaşan bağırıtlarına karışıp kaynadı gitti:

— Aksaraylı Çakır Halit Ağaaaa.

— Şişli güzelinin Hamdi Beyyy.

— Şah İsmail Beyy!

— Otel faresi Paşaoğlu Fuat Efendiii...

— Dızdızcı Niko çorbacı. Gece işçisi Arap Kadri Abiii.

Zekeriya Hoca güldü:

— Konuşma günleri, burada ağa, efendi, bey olmayan kalmaz. Gelenlerin yanında, it takımının da adam hesabına alındığı gösterilecek.

— Konuşma yerine bir baksak...

— Aman haaaa. Oralara konuşmacısı gelmeyenler inemez. "Kanya oğlana sulandı," diye, adamı ossaat bitirirler.

Kâmil Bey dalgınlığını bildiği için pek ürkü.

Önlerinden çarşafı, yeldirmeli islam kadınları, şapkaklı hırıstıyan kadınları geçiyordu. Camide imamın, kendisini kadınları gözetlemekle suçladığı aklına geldi. Bunun ne demek olduğunu Hoca'dan soracaktı ki, Fayrap Ömer, sahanlıktan seslendi:

— Ulan Mortocuuuu!.. Ulan nerdesin? Bağıra bağıra sesim soluğum kesildi. İftiracı Hafız'ı sal gelsin...

Kâmil Bey telaşla, Zekeriya Hoca'nın kolunu tuttu:

— Ben mi? Neye çağırıyorlar?

— Ne var Fayrap oğlum? Kâmil Ağa'yı mı istedin?

— Bir de sorar! Osman Ağa yemeğe bekliyor. Sal gelsin...

— Aman Zekeriya Hoca. Rica ederim. Canım hiç istemiyor. Sonra bakkaldan bir şeyler alırız. Belki faydası olur diye ekledi: Alırız da birlikte yeriz.

Zekeriya Hoca sahiden korkmuş gibi, silkinip kolunu kurtardı:

— Aman haaa. Aman koş Kâmil Efendi. Osman Ağa'yı sofrada bekletmek olmaz. Sen misafirsin. Ağa konuğusun!..

— Kaç gündür bu böyle?.. Hayır, istemiyorum.

— Olmaz, aman hiç olmaz. Hadi!..

Kâmil Bey, Hoca'nın titrek sesine kapıldı, gitmekten başka çıkar yol olmadığına inanarak yürüdü.

Akşam kapılar çekilip ışıklar yanınca, mahpuslar aç kurtlara benzediler. Bütün konuşma günlerinin sonlarında olduğu gibi, bayram akşamları da, dışarı özlemini durmadan körüklüyor, erkeklerin kadın açlığı yavaş yavaş öfkeye dönüyordu. Maltada barbar bir homurtu, oturanlarda tehlikeli bir durgunluk, cigara yakmak gibi en alışılmış küçük işlerde kavgaya hazır bir sertlik vardı.

Kâmil Bey koğuş arkadaşlarının, aylardır adam öldürmeyi tasarlıyora benzeyen bulanık, dalgın bakışlarından korunmak istermiş gibi yatak yerine sığınmıştı. Küçük ampulü büsbütün fersizleştiren cigara dumanları yüzlerdeki ölü donukluğunu artırıyor, koğuşu afyon içilen mahzenlere benzetiyordu.

Akşama doğru, Zekeriya Hoca'nın "Amann haaa!" demesine aldırmamış, görüşme yerine inen merdivenden aşağıdaki alaca karanlığa bir göz atmıştı.

Duvar diplerine serilmiş şiltelerin üzerinde yorgunluktan uyuyakalmış kız çocukları. Çeneleri dizlerine dayalı, babalarının suratlarına hiçbir şey anlamadan bakan oğlanlar... Maden kömürü yığınlarını akla getiren kara çarşafli kadın kümeleri... Bakıp dururken İspanya'da gezdiği engizisyon zindanı gözünün önüne gelmişti. İnsanoglu yerin altına, gücü yetebildiği kadar, kat kat inmiş, benzerlerine güneşi unutturmak hıncıyla bu katlara nokta kadar ışık, bir solukluk hava sokmamaya var gücüy-

le çalışmıştı. Katları tutan bodur granit direklere, ucu halkalı zincirleri erimiş kurşunla perkitmişler. Bunlar yetmezmiş gibi, alt kattan daha aşağılara, cehenneme yakın bir yerlere, derin kuyular kazılmış. Bu kuyulara insanları, kadınerkek teker meker atarlarmış da, bir daha onlarla hiç ilgilenmezlermiş... Orta Çağ'da, savaş esirlerinin, kurtulmalık ödemeye zorlamak için, kapatıldıkları zindanlardan birini de Osmanlı-Macar sınırında görmüştü. Karısı Nermin de yanındaydı. Yeni Tevkihanenin konuşma yerine bakarken Nermin'in o günkü titreyen sesi birden kulağına gelmişti: Hayır, artık inemem!.. Hayır, hayır. Bir daha çıkamayacakmışım gibi geliyor. Rica ederim Kâmil... Kâmil Bey, koğuştaki umutsuzlukla gözden geçirerek, "Peki, yarın Nermin, buraya gelirse n'olacak? Aman Allah! Yarın ben ne yapacağım?" diye kıvrandı. Nermin'i, Âdembabaların arasından geçirip o merdiven başına kadar götürmek, oradan aşağıya indirmek... Hayır, bunun olamazlığını şimdi daha iyi anlıyordu. Aşağıdan yukarıya vuran o ağır koku, Nermin'i belki zehirleyip öldürmezdi ama, aralarındaki bunca yıllık sevgiyi, saygıyı, güveni filan mutlaka silip götürürdü. "Bazı insanlar, sevdiklerini, belli bir çevreyle beraber değerlendirirler. Başka bir çevrede onları hemen yadırgarlar!" Bunu nerde okuduğunu bulmaya çalıştı. "Haydi, çıkar yol olmadığından, o merdivenin başına götürdün. 'Buyurun' dedin, aşağıda nereye oturtacaksın?"

Kâmil Bey, Zekeriya Hoca'ya döndü. Hoca, insanın damarına basan bir rahatlıkla meşin ciltli Düş Yorma kitabını karıştırıyordu.

— Affedersiniz. Bir şey soracaktım.

— Buyur. Sor ya. Buyur!

— Evden gelirlerse... Sanırım, yarın gelirler: Bekırağa'ya uğrayıp buraya gönderildiğimi öğrenince belki gelirler.

— Gelsinler. Hoş geldiler, safa geldiler.

— Nerde oturtacağız? Neyin üstünde?

— Düşündüğün şeye bak! Çulu götürür sererim, üstüne de iki minder atarım.

— Olmaz. Katiyen olmaz.

— Neden? Bizim çul temizdir, bit mit arama!..

— Aman rica ederim.

— Osman Ağa görüşme yerine serdirmez şiltelerini. İstersen benim döşeği götürürüz. Yumuşacık otururlar.

— Hayır, hayır!

— Öyleyse birkaç iskemle kiralayalım.

— Iskemle mi? Tamam. Hay siz çok yaşayın! Iskemle evet... Durup bir şeyler tasarladı: Iskemleleri aşağı indirmesek de revire çıkan merdiven başına koysak...

— Ağa gönlün isterse oraya koy! Yarın bahçe açılınca koşar, orasını tutarız. Başka zaman olsa, “Rahat konuşulmaz” diyerek dönüp bakan yoktur ama, bayram kalabalığında belki birileri döşek serer!

— Hay Allah sizden razı olsun!.. Evet, yarın bahçe açılır açılmaz..

Kâmil Bey, gerçekten ferahlamıştı. Bir cigara yaktı, bir de Ho-ca'ya verdi. Koğuş arkadaşlarının bir kısmı yemeklerini yemişlerdi. Bir kısmı da yemek derdindeler. Karnı doymuşların yüzlerinde, biraz öncenin asıklığı, dalgınlığı kalmamıştı. Kâmil Bey, demin, çok yanlıs bir duyguya kapılmış olduğundan şüphelendi. “Bunların deminki dalgınlıklarında, aç canavarların yırtıcılığı yoktu galiba... O dalgınlık, sahiplerini kaybetmiş evcil hayvanların, kendi başlarına, yiyecek bulamama korkularına daha yakındı.”

Enikonu dayattığı, sahiden yalvardığı halde, Kâmil Beyi gene kendi isteğine bırakmamışlar, Osman Ağa'nın sofrasına oturtmuşlardı.

Bu gece Faytoncu Osman Ağa adamakıllı dalgındı. Kâmil Bey'e iki defa, "Evden gelmediler ha?.." diye sormuş, karşı koğuştan, yemeğe çağırdığı Bulgurcu Aziz Bey'e de gene iki kere, "Evden geldiler demek!.." diye gülmüştü.

Yemek bitince, Seringel'e seslendi:

— Bizim koğuşa Aziz Bey'den kahve yap... Evden gelmişler. Birazdan da Kâmil Ağa'dan yapacaksın. Ona da kimse gelmemiş.

Bu söze, Pandeli herkesten çok güldü:

— Vire, bu nasıl iş! Vire bu işten hiç kurtuluş yok mu?

— Oğlanın "Ş"leri "S" gibi söylemesi, gülerken ellerini dizlerine vurması Kâmil Bey'in sinirine dokundu. Dışarı çıkmak için izin isteyip kalktı. Ayakyolundan dönerken bugün camide başına gelenleri hatırladı. Zekeriya Hoca'ya imamın nasıl bir adam olduğunu sordu.

— Gördün demek kara papazı?

Kâmil Bey, olup bitenleri anlatırken, söz "Çinilere bakıyordum" lafına gelince Zekeriya Hoca da, tıpkı Pandeli oğlan gibi, ellerini dizlerine vurarak çırpınmaya başlamıştı. Bir yandan da keyifle soruyordu:

— "Çinilere bakmaktayız," dedin öyle mi? Gerçekten böyle mi dedin, Kâmil Ağa?

— Neden? Bu lafta ne var?

— Vay başıma!.. Bilmiş gibi... Üstüne vurdurmak olur ama bu kadar mı olur? Kara papaz deliye dönmüştür. Allahın işine bak! Allahın işi canım! Orada olmak varmış. Olmalıymış da domuzun suratını görmeliymiş. Biz öğrettik bellemiştir. Oh ne güzel!..

— Neyi siz öğrettiniz?

— O gördüğün kara papaz, cami Çinilerini çalıp satmaktan sanık...

— Aman demeyin! Ne kadar ayıp olmuş.

— Asıl ona ayıp! Mübarek caminin çinileri satılır mı gâvurlara? Böylesini asmalı ki başkalarına göz dağı olmalı.

— Duvardaki çinileri hangi akılla söküp satmış? Hemen fark edileceğini hiç mi düşünmemiş?

— Eskileri satarmış da yerine yenilerini yapıştırmış. Az kalmış ki, caminin bütün antikasını sata...

— Hangi cami bu? Kâmil Bey çok telaşlandı: Sakın eski camilerden biri olmasın?

— Eski ne demek? Ceneviz'den kalma bir cami... Bildiğin Kariye camisi... Ne fayda, kurban olduğum Allah, bunun ağzını burnunu egmeliydi ki... Bunu, adam içine, el ayak tutmaz, sarsak marsak salmalıydı ki... Evet, meğer Mehmet Hoca, caminin çinilerini bir gâvur doktora satmaz mıymış gizliden? Bu gâvur doktorun yeri Beşiktaş'ta... Doktorluğu dışı... Önce Osmanlıymış, sonra Fransız patentine geçmiş... Aracılığı da yapan bir Belediye kavası... Mehmet Hoca kendi camisinin göze görünmez yerindeki çinileri satıp tükettikten başka, Eyüp Cami'sine de kol atmış. Aslını ararsan, Kariye Camisi müezzini Kâzım Hoca yakalanmasa, buna bir şey olacağı yoktu ya...

— Müezzini neden yakalamışlar? O da çini mi satmış?

— Hayır. Müezzın saza söze düşkün... Çalgıdan, türküden baş alamayan bir gâvur müezzın... Cemile adında bir dostu var. Bu Cemile'nin udu gayet yaman... Uda çöktü mü, çalarmış ki sapına bülbül kondurmacasına...

— Kadın da mı mahpus?

— Mahpus elbette... Kayıkçının kendini denize attığında kayıktaymış.

— Anlayamadım.

— Bunlar, Hafız Kâzım'la Cemile bir gece kayık gezisine çıkmışlar. Kayıkçı da yabancıları değil... Sesi güzel Davud... İçiyor-

lar. Cemile udu kucasına alıp, taksime çökmüş... İşte orada sandalcı Davud, aşka gelmesiyle kendini kaldırıp denize atmasın mı? Kendi demeleri böyle... Davud'un balık gibi yüzgeç olduğunu bildiklerinden bunlar umursamamışlar, "Serinler çıkar, sarhoşluğu da biraz açılır." diyesiler. Meğer herif, Haliç Denizi'nin pisliğine saplanıp kalmamış mı? Sandaldakiler "Oyun mu, şaka mı" diye beklesirlerken durumu anlamışlar ama iş işten geçmiş. Sandalı, şaşkınlıkla karşı yakaya çekip, bağlayıp bırakıp, bir araba uydurup binmişler. Sandalcı Davud'un sandalı ertesi gün boş bulununca iş meydana çıkmış. Arabacı gecenin bir vakti, bir kariyle sakallı bir herifi Zülüftarğa'dan Eyüpsultan'a geçirdiğini, oradan da Kariye yakınlarına götürdüğünü söyleyince bunları yakalamışlar. Sandalcı sesi güzel Davud'un gece vakti, Cemile'nin ut taksimi yanıklığıyla aşka gelip denize hopladığını, haydi sorgu yargıcına anlat bakalım!

— Kariye imamıyla bu işin ilişkisi?

— O da ayrı bir bela... Biri gelip, Müezzîn Kâzım Hoca'ya, "senin körpe kariyla İmam Mehmet Hoca'nın arası gayet iyi." demez mi? Fukara Kâzım Hoca'nın akli sıçramış. Meğer, İmamın çini işini bilirmiş. Bundan başka bildikleri de varmış. Meğer bu Kariye imamı, "Parayı toptan kazanmalı. İki çini satmaktan hiçbir şey çıkmaz." diyerek bir makine peydahlamış... Kuyu kazan makine. Toprağı delip su çıkartan makine.

— Niçin?

— Kariye Camisi, kiliseden bozmadır. Aynaroz'dan bir papaz gelesiymiş de, "Burada Kral Kostantin'in gömüsü var" diyesiy-miş. İmam bu gömüyü arayacak. Cami, o sıralar tezkereci askerlerle dolu olmasaymış imam gömüyü bulmuş gitmiş. Müezzîn buradan bir kâğıt uçurup kuyu işini, çini işini hükümete bildir-di. Polis camiye bastı. Müezzînin bildirdiği gibi, tabutlukta ma-

kineyi kurulu buldu. Satılmak için sökülmiş çiniler de imamın evinde çıkmasın mı? Zekeriya Hoca keyifle güldü: Ne fayda! Müezzin Kâzım Efendi, dışardaki körpe kanyı kurtardı ama, içerdeki Utçu Cemile'yi Mehmet Hoca'ya kaptırdı. İçini çekti: Evet, bu dünya çok bozuldu, Kâmil Ağa. Müdüre kaç defa gizli-den bildirildi. "Bu herifin Utçu Cemile'yle arası iyi. Fazladan karı koğuşunun kahpeleriyle mahpusları resmen birleştirmekte." denildi. Kulak vermediler. Neymiş? Herifin arkası varmış. Arkası, itilaf partisinden Sait Molla... Bu yüzden herif mübarek cami-yi, bildiğimiz kötü evlere çevirdi. Bu kapıdan hovardayı içeri alır, karşı kapıya da karıları getirir. Girince görmüşdürsün, karılar avlusuna açılan kapı demir parmaklık... Sen beriden, karı öteden parmaklığa yapıştınız mı, tamam!..

— İnanılır şey değil. Şakalaşıyorsunuz Zekeriya Efendi.

— Sen şaka bellersin. O kara papaz burada çok yigidi karılardan birine yaktı da, herifleri göz göre göre Âdembabaya düşürdü. Gene içini çekti: Adamın kodoşlukta uğuru açık olur ama, bu kadar mı olur? "İstanbul mahpusu, kuruldu kurulalı, karılar kısmına bu kadar güzel karı birikmedi" desem, yalanı yok! Kadayıfçı'nın dostu Zehra, Kadayıfçı'yı öldürdükleri gün, Zehra'nın yanı sıra yedek götürdüğü Nezihe, Abanoz'da pence-reden kılıbık müşteri hoplatan, Melek'le Sabahat. Karmanyolacı Sava'nın dostu Sofya... Sarafim Kaptan çetesinden Roza... İlle de Müezzin Kâzım'ın Utçu Cemile'si... Geçenler ne oldu bakalım? Sabahat'la Roza, az kaldı ki dişleriyle birbirlerini paralayalar...

— Neden?

— Bunlar, meğerse, Nezihe'ye sevdalanmışlar. Nezihe dedin mi, olursa o kadar olur. "On altıyı bitirdi bitirmedi" diyeyim de sen anla!.. Berikiler körpe yavruyu bölüşememişler. İşe Melek'le Sofya da karışmış. Ahbablarına arka çıkmışlar. Baş gardiyan Mu-

sa Çavuş karılara bir sıra dayağı çekti ki, Savcı “Aferin” dedi. “İki çift sözüm var” diyerek müdürün yanına çıktım. Meselenin aslını, sevabıma, anlattım.

— Kadınların birbirlerini sevdiklerini mi?

— Onlara bu yolu kimin gösterdiğini.

— Kim göstermiş?

— Memet İmam... Karılara resmen fetva vermiş. “Dar yerdesiniz, ne İsa günah yazar, ne Muhammet...” demesin mi?

— Olmaz böyle şey, Zekeriya Efendi! Ben ne buna inanıyorum, ne de sizin gidip söylediğinize...

— Kaç para eder. Sen Memet İmamın ne gâvur olduğunu bilmelisin ki...

Biraz daldı bir şeyler hesapladığı gözlerinin büsbütün kayıp şaşılmasından belliydi. İki kere dudaklarını yaladı:

— Ama karılar haklı canım...

— Neye haklı?

— Nezihe kahpesine sevdalanmakta... Kız kısmının bundan güzeli hiç olmaz. Bir gün seni revire çıkarayım da, bak gör!

— Rica ederim. Hayır.

Zekeriya Hoca, Kâmil Bey’in telaşına bir zaman güldü:

— Çıkarsın! Çıkarsın ki vızır vızır... Hey Kâmil Ağa, senin “Hayır” demen, daha kariya acıkmadığından... Karılar kısmının bahçesini gözlemek burda parasıyladır. Revirin imansız Dörtkol terlikçisi... Seyfi kavatı, beş kuruş almayınca, adamı, pencereye hiç yanaştırmaz! Sen bunu günah ayıp mı sandın? “Güzele bakmak sevap.” denilmiştir. Dışarıda, sevapsa, burda haydi haydi sevap...

— Ben istemem.

— Ağa gönlün bilir. Sen istemeyince dünya düzelir mi? Karılar koğuşunun memişane deliği iki günde bir neden tıkanmak-

ta bakalım? Hafta başında, kahpeler şu kadar aylık çocuk düşürmek-
teler de ondan...

Fayrap Ömer'in maltadan sesi duyuldu:

— Ağa su dökünecek. Kenefte işi olanlar sıraya... Ağa su dökünecek... Sonunda altınıza pislirsiniz haaa!

Koğuş hemen davrandı.

Osman Ağa, bir elinde tespihi, ötekinde kehribar ağızlık, hiçbir şey iştmiyor gibi, dalgınlığa vurmuştu.

Kâmil Bey acele gidip geldi, yatağa girdi.

Fayrap, "Hamam hazır!" haberini getirince Osman Ağa kasırlarak kalktı. Pandeli de havluları taşıyarak arkasından yürüdü.

Kâmil Bey gözlerini utançla yere eğimişti. "İnsanları bu kadar utanmaz yapan savaşlar mı acaba?" diye düşündü. "Şunlar sapıklıklarını neden meydana vurnamazlık edemiyorlar? Yoksa burada, temiz kalmak imkânsız mı? Namuslu bir adam, giderek, kendisi de sezmeden, namussuzlaşır mı?" Bir zaman kitaplarda bu meseleyi aydınlatan bir şey okuyup okumadığını hatırlamaya çalıştı. Sonra apansız, Oxford'da beraber okuduğu birtakım soylu çocuklar aklına geldi. "Öyle ya! Oscar Wilde, André Gide, Jül Sezar. Hattâ Sokrates, bu pisliği apaçık sürdürmemişler mi? Demek, kitaplarını okuduğumuz, düşüncelerini beğendiğimiz halde, sapıklıkları bize sıvaşmayabiliyor."

Birden bu zamana kadar kafasının neresinde, neden sakladığını kestiremediği bir sözü hatırladı: Çok eskiden, evlenmeden önce, bir yazı Tarabya'da geçirmiş, o zamanın ünlü paşalarından birinin kızıyla tanışmıştı. Kadın hem çok güzeldi, hem de körpe... Kocasını da İstanbul'a nam salmış yakışıklı erkeklerdendi. Bir gece kadına, adamcağızı neden aldattığını sormuştu da şu karşılığı almıştı: Bana erkek gibi gelmiyor. Çünkü biraz da üvey annem sayılır! Kâmil Bey yorganın altında kıs kıs güldü: Kendi değerimiz-

dekilerin, ya da kendimizden üstün olanların pisliğini neden pislik saymıyoruz. Biz ancak kendimizden aşağı gördüklerimizin pisliklerinden iğreniyoruz. Bizim pislik anlayışımız, biraz şey... Yani biraz daha pis. Başını yorgandan çıkardı, rahat uyudu.

Osman Ağa kalkıp oturdu. Çenelerini çatırdata çatırdata esneyerek burnunu kaşıdı. Uykulu gözleri bomboştu. Fayrap Ömer koşup arkasına yastıkları yerleştirmiş, cigara verip ateş tutmuştu.

Ağa, Pandeli'nin yatağını göstererek kızgın kızgın emretti:

— Kaldır şunu... Ne uykusuymuş bu böyle... Kahve ocağına doğru çıkıştı: Ulan Seringel! Nerdesin inek?

Döşemeye bakarak dalgınlaştı. Aklından geçenlerin çok kızdırıcı, çok pis şeyler olduğu suratından belliydi.

Koğuştakiler, sıradan “merhaba” dediler.

Osman Ağa, her merhabaya, gönülsüz gülümsemelerle karşılık veriyordu. Tıknaz omuzları, sırtındaki kara fildekos fanılayı yırtacak kadar germişti. Sarı tüylü kalın kollarındaki renkli dövmeleri bir zaman ayrı ayrı kaşıdı. Kahveyi bir solukta bitirmiş, fincanı uzun uzadıya çevirerek telvesini iyice yalamıştı. Elini sallayıp Pandeli'nin baktığı küçük el aynasını istedi.

Yüzünün her yanını, ayrı ayrı gözden geçirdi. Bir zaman açık kumral bıyıklarını var gücüyle kıvrırdı. Bunu yaparken gözünün birini iyice kısıp suratının bir yanını buruşturuyor, dudaklarını da parmaklarına uydurarak döndürmeye çalışıyordu. İşini bitirince aynada kendisini kasılarak süzdü, pek beğenmiş olmalı ki, kibirle öksürdü. Yatağın ayakucuna diz çöken Fayrap Ömer, kehribar ağızlığın temizliğini bitirmişti:

— Buyur Ağa! Afiyetle kullan!

Kâmil Bey, bu ağızlığı her görüşte, ağızlık biriktirmeye me-

raklı, Osmanlıların İspanya Elçisini hatırlıyordu. “Elçi Bey, bu-
nu eline geçirse, birkaç hafta gözünün önünden ayırmaz. Oysa,
tütün tiryakisi bile değil! Tütün içmeyen birinin ağızlık biriktir-
me tutkusu, ne kadar şaşılacak bir ruh çelişmesi...”

Faytoncu Osman Ağa, besili bir ev hayvanı gibi tatlı tatlı ge-
rinerek esnedi.

— Seringel!.. Ulan sen bugün...

— Buyur Ağa! Neymiş?

— Bu gece Bakırköy treni gibi işlediniz namussuzlar. Hem
konuşuyor, hem de aynada diline, kulaklarına, burnunun içine,
dişlerine bakıyordu: Haaa?.. Sabaha kadar durmadınız.

Seringel çömeldi, yeleğin iç cebinden bir çıkın çıkardı, yor-
ganın üstüne koyup, düğümünü çözdü:

— İşte bayram gecesinin söküntüsü... Ocak, bin beş yüz yir-
mi yedi marka işlemiş. O da içinde...

— Uzatma! Ne kadar bu böylece?

— Bilmem! Yenilerden “Allah kurtarsın” kırk... Üstü de ma-
no... Millet bayram harçlığını teknil mindere yatırdı. Allah kur-
tarsından beş lira gelesiyemiz var.

— Geç. Başka?

— Şipşak, it gibi... İlvarmakta... İlyice köpeklenmiş. “Aman
Ağa’ma söylesinler, bayramdır, beni zindandan alsın” diyor.

— Kaç gün olduydu?

— Bilmem. Haftayı geçti gibime.

— Hele on beşi doldursun da bakınız. Şişsi kimden aldığını
söyledi mi?

— Yukardan almış. Sarafim Kaptan takımından...

— Nasıl çıktım!.. Bir de “Olmaz” dersiniz. Oğlum, biz ana-
dan doğma mahpusaneciyiz.

— Bugün karpuzcunun altından yatağı alıyorum. Gece sekiz

kayma daha bayıldı. Borcu yirmi iki lira... Askıcının biridir.

— Kilime benzer bir şey gözüme iliştiydi.

— Boş ver! Sana yaramaz! Sırtındakileri de alınca herifi Âdembaba koğuşuna dehleriz, gider.

— Kim kazandı?

— Önce ortadaydı, gece yarsına doğru, Zarzar açıldı. Kısmı temizledi ki, ipini kesmeceğine...

— Vay namussuz vay!.. Borcunu tuttun mu?

— Başından konuştuk, kazanırsa borçlarını dilediği zaman verecek. Uguru kaçıyormuş.

— İdare et!.. Zarzar borcunun kölesidir. Dur ulan, hemen nereye?.. Para almadın.

— Ocak masrafını aldım. Bugün bayram... Dışardan yemek gelir. Tencere kaynatmıyoruz.

Osman Ağa, gene daldı. Sol eliyle kalın boynunu tembel tembel kaşdı. İki parmağında üç tane taşlı yüzük bulunan sağ eliyle paraları dalgın dalgın karıştırıyordu. Neden sonra, hep o dalgınlık içinde, mendilin dört ucunu tek eline toplayıp, yüksek sesle, "Yallah bismillah!" diyerek ağır gövdesinden umulmaz bir çeviklikle sıçrayıp kalktı.

Osman Ağa'nın sıçrayıp kalkmasıyla Kâmil Bey'in kafasında sanki bir zemberek boşanmıştı, "Eyvah!.. Bugün Nermin gelecek! Hay Allah kahretsin!.."

— Aman Hoca efendi.

Zekeriya Hoca, yatağını topluyordu:

— Buyur Kâmil Ağa!.. Bir emrin mi var?

— Unuttuk gitti Hoça Efendi. Bugün bizimkiler gelecek. Saniyorum ki gelirler.

— Buyursunlar. Bahçe açılınca, dediğim gibi, sen gider yerimizi tutarsın. Ben iki üç iskemle uydururum. Kaç kişi gelirler

gelirlerse?..

Kâmil Bey biraz düşündü. Nermin, Bekiraga Bölüğüne Ayşe'yi bir kere olsun getirmemişti. "Burayı görmeden kızı getirmez. Halası Hanım... Belki de halasının kızı Sabriye Hanım. Ummam ya, haydi, diyelim Halarımın kocası Enişte Bey..."

— Ya üç, ya dört kişi...

— Ben de kalabalık bellediydim. O kadarsa, yüreğini hiç üzme! Kirasını sayar, iskemlelerden beğendiğimizi seçeriz. Günlüğü iki çeyrek mi, meci diye mi? Çoktandır kiralamadık da aklımdan çıkmış. "Bayram," diyerek bahasını artırdılarsa, bilmem. En iyisi, biz şimdiden peyleyim.

Kâmil Bey, Hoca'nın öğüdüne uyarak yatarken yastığının altına koyduğu cüzdanından bir lira çıkarıp uzattı:

— Buyurun! İyi düşündünüz. Şimdiden peylemek doğru... Fiyatına hiç bakmayın!

— Bakmayacağız elbette... Çünkü bunun sen ilerde faydasını görürsün başkaca... Sesini alçalttı: Iskemleleri, Arama Gardiyanı Vahap Onbaşı kiralar. Vahap Onbaşı'nın gönlünü hoş edersek, aramalarda bizi bunaltmaz.

— Öyle mi? Ama siz yorulacaksınız. Çok zahmet oluyor!

— Zahmet de neymiş? Hizmet Allah içindir. Müslüman Müslüman'a yardım edecek. Temizinden iki de çay söyleriz, olur biter!

— Teşekkür ederim.

Zekeriya Hoca kara cüppesini omuzlayıp kapıdan çıktı.

Kâmil Bey, "İki de temiz çay söyleriz," lafına dalmıştı. "Nermin, şu Fayrap Ömer'in salınarak getirdiği çayları hiç içer mi? Ölse içmez. 'İçmez' değil, kendisini zorlayamaz bile... Hani, 'Akı almaz' diye bir laf edilir ya, Nermin'in de akı almaz." Kâmil Bey, buna, böyle kesinkes neden inandığını araştırmadı. Aslında, Nermin aşırı titiz bir ev kadını değildi. Yalnız, alışmadığı olaylar

karşısında irkiliyordu. Öyleyse alıştıklarına mı bağlı?.. Hayır. Yabancı memleketlerde, insan, bazı akşamüstleri, dayanılmaz bir garipseme duyar, tanıdık bir sokak, tanıdık yüzler arar. Bu, emeklilerin ilk günlerine benzeyen bir boşluktur. Nermin'in böyle bir duyguya kapıldığını hiç görmemişti. Ne Afrika'nın göbeğinde, ne Meksiko'da, ne de Güney kutbuna yakın, küçücük bir balıkçı limanında... Uzak ülkelerin birbirine benzeyen otel odaları Nermin'e, her zaman evindeki rahatlığı vermişti.

Düşünüp dururken, şimdiye kadar hiç sezmediği ya da başka türlü olmasını aklına hiç getirmediği bir gerçekle karşılaştı. Gülümsedi. Nermin bütün hayatında, güvenlikten başka hiçbir şey istemeyen ortalama kadınlardandı. "Kızı çok şaşırttık son aylarda..." diye elini yüzünden geçirdi. Nermin'i, Karantina koğuşunun taş koridoruna serilmiş bir şiltenin üstünde otururken gözünün önüne getirdi. Bir saç mangalda kaynayan çaydanlık... Elllerinde elma şekerleriyle, kuş şekerleriyle çocuklar... Bebeğini emziren bir anne... Bunlar orta hallilerle fakirlerin her günkü, her yerdeki yaşayışları... Nermin, burada yalnız rahatsız olmaz, evine gidince de içindeki tedirginlik sürer. "Bu işlere girerken, kızı hiç düşünmedik. Yanlışlık burada... Neden acaba? Ben çoğu zaman, av köpeklerimi bile daha çok düşünmez miydim?"

Koğuştakilerin yadırgayarak baktıklarına hiç aldırmandan kısa donuyla kalktı, pantolonunu giydi. Başına gelenleri, bazı bazı kahramanlık gibi görmesine şimdi şaşıyor, durumunun acıklı maskaralığını, İstanbul tevkifhanesinin ikinci kısmında, şeker bayramının ikinci günü, ancak sezebildiği için kendisini sahiden ayıplıyordu.

Öğleden sonra, Kâmil Bey. revire çıkan merdivenle, karantinaya inen merdivenin geniş sahanlığında, avluya girilecek kapı-

yı gören köşeyi, Zekeriya Hoca'nın yirmi beşer kuruşa kiraladığı üç iskemleyle çoktan tutmuştu. İçi içine sığmadığından oturamıyor, iskemlelerle kapının arasındaki üç adımlık yerde, dolaşıp duruyordu. Vakit ilerleyip görüşmeye gelenlerin sayıları arttıkça, Nermin'den çok, Nermin'in halasını düşünmeye başlamıştı. Hala Hanım, zengin kocalarını kılıbıklaştıran bütün geçkin kadınlar gibi, sıralı sırasız, yerli yersiz dobra konuşmayı huy edinmişti. "Şaşı maşı bilmem. Kör vesselam." demeyi bir çeşit kahramanlık sayıyor, bu kahramanlığını, aptallığı yüzünden kendini zora düşürmüş saydığı Kâmil Bey'e karşı, gittikçe daha sık kullanıyordu.

Hala Hanımefendi, ne derse desin, Kâmil Bey, iskemlelerinden memnundu. Karşı köşeleri, iki Rum ailesinin tutması, burasını alaturkalıktan hemen hemen kurtarmıştı. Iskemleleri, hiç gereksizken, üçüncü defa düzeltti.

Bacakları kalın tellerle kuvvetlendirilmiş, bu kaba saba iskemlelere dokunurken, eskiden beri karşılarında saygı duyduğu sahici Çin vazolarını elliormuş gibi, içi titriyor, saatler geçtikçe yorgunluğunun arttığını, beklemekten usandığını pek fark etmiyordu. Bunu fark ettiği zaman, İçerenköy'ün ıssız sokaklarından birinde, bakkal dükkânı açmış, bir emekli memura benzetti kendini... Bunlar, ilk günlerde yarı boş raflardaki en değersiz bir çarpıklığı düzeltmek için yerlerinden belki on kere kalkar, kaç yaşında olursa olsun, kaç kuruşluk alışverişe gelirse gelsin her müşteriyi ayakta karşılar. Kâmil Bey bu acıklı benzetişle kendinden utandı. Ne kadar küçük şeylerle dayanıksızlığı meydana çıkıyordu. "On para etmediğimiz... Tabansızlığımız... Tabansız bir herif olmasak, şu iskemlelerden birine oturup cigarayı rahatça içmez miyiz? Oturursak, bir uğursuzluk olacakmış, bütün düzen bozulacakmış gibi ürker miyiz?" Bir cigara daha yakarken el-

lerinin titrediğini gördü, kendisine karşı sınırsız bir acıma duyarak yüreği sızladı.

Kâmil Bey'in bu ruh karışıklığı, avluya inen merdivenin başında Hala Hanımların hizmetçisi Eleni'yi seçinceye kadar sürdü. Kızı görüp "Nermin geliyor" diye koşmaya başlayınca, bütün kaygıları uçup gitmiş, sevgilisine koşan toy bir delikanlı gibi dünyayı umursamaz olmuştu.

Böyle sıralarda karısını ne kadar çok sevdiğini anlayıp kendisini beğeniyor, bu sevgide babalığa benzeyen yanların ağır bastığını hiç sezemiyordu.

— Nerdeler?

— Öldüm Beyefendi! Ne kalabalık! Ne karışık yollar!

— Nermin dışarda mı?

— Hayır. Gelmediler. Nermin Hanım çok ağladı. Gece sabaha kadar...

Rum kızı, söylenmeyecek bir şeyi ağzından kaçırmış gibi su-suvermişti.

Kâmil Bey, hasretle dolu büyük bir kederin içine bir gömüldü, solukları tılandı. Sonra birden ferahladı:

— İyi ki gelmediler! Burasını yadırgayacaklardı. Biraz daha yerleşince, daha iyi. Buyurun şöyle... Gelin!..

Kâmil Bey, değersiz bir tanıdığına sarayını gezdirmek zorunda kalmış bir İngiliz prensi gibi rahatlamıştı. Eleni'yi iskemlelerin bulunduğu yere doğru götürürken, hiç de güzel olmayan yüzünü, güzel bir çocuk yüzü gibi sevimlileştiren gülümsemesiyle konuşuyordu:

— Bizi işte buraya getirdiler matmazel!.. Birdenbire yola çıktığımızdan size yazamadım. Kolay buldunuz mu?

— Çok zor!.. O askerler ne kadar hain... Hiçbiri söylemek istemedi. Bayram... Müdür yok... Ah anneciğim. Bereket... Hani

bir asker vardı ya, sizin asker... Neydi onun adı?

İbrahim Efendi mi? Kırmızı suratlı...

— Hah... İşte o... Bereket burasını tarif etti. Selam da söyledi.

— Sağ olsun. Buyurun! Şöyle oturun! Şimdi size bir de çay...

— İstemez beyefendi. O asker, dedi ki, size tencere, tabak, öteberi lazımmiş... Yatak da lazımmiş... Yemeği burda siz pişirecekmişsiniz öyle mi?

Kâmil Bey'in, yüzündeki rahat gülümseme bir an silindi:

— Bilmem!.. Hele bakalım. Siz şimdilik bana hemen bir kat yatak yollarsınız. Gerekli şeyleri ben sonra bildiririm. Birden durdu. Bir şeye çok şaşıtığı yüzünden belliydi: Ayşe nasıl? Bunu çok yavaş, suçunun bağışlanmasını yalvarır gibi sormuştu: Ayşe iyi mi?

Eleni, Ayşe'yi anlatmaya başladı. Kâmil Bey kızını nasıl olup da bu kadar unutabildiğine şaşıyor, şaşkınlığı yavaş yavaş üzgünlüğe, usanca, karşı durulmaz bir yorgunluğa dönüyordu. Kapının önünde emir bekleyen Zekeriya Hoca'yı görünce, hemen bir çay ısmarladı. Eleni'nin söylediklerinden hiçbirini anlamıyor, lafı uzattıkça sesi, Pandeli'yi hatırlatan kızın artık gitmesinden başka bir şey istemiyordu. Bir kâğıda, ikinci kısmın Ağa koğuşunda yattığını, kendisini, buranın geleneğinde "İftiradan Kâmil" diye aramalarını yazdı. Hangi kitaplarla hangi sözlükleri getirtmenin daha yararlı olacağını düşünerek Eleni'nin anlattıklarına kulak verdi.

— Doktor Lütfü Bey yaptığınız resmi pek beğendi.

Kâmil Bey dalgın sordu:

— Hangi resmi?

— Nermin Hanım'ın resmini... Buraya gelmeden önce yapmıştınız ya... Doktor Lütfü Bey, görmeden yaptığınıza inanmadı. Sabriye Hanım'a: Benimle eğleniyorsunuz! dedi.

— Nasıl yapmışım?

— Fotoğrafa bakarak yapmışsınız! Sabriye Hanım yemin etti. Büyük Hanım da, “Nermin’in bu kadar kederli fotoğrafı neden olsun!” dedi. Doktor Lütfü Bey...

— Kim bu Doktor Lütfü Bey?

— Büyük Hanım’ın doktoru... Boğazı ağrıdığı zaman Ayşe Hanım’a bakmıştı. Yaptığınız resmi başka hanımlar da çok beğendiler. “Bizimkileri de yapsın!” dediler. Nermin Hanım “Avrupa’dan gelsin de, olur!” dedi ama, sizin mahpusluğunuzu herkes duymuş.

Kâmil Bey gülümsedi:

— Yalanı meydana çıkınca Nermin ne dedi?

— “Ayşe’ye duyurmamak için, böyle diyoruz,” dedi. Ayşe sizi Avrupa’da biliyor. Yakında gelecekmisiniz de şu kadar büyüklükte bebekler getirecekmisiniz.

Kâmil Bey, getirtmeyi tasarladığı sözlüğü yazmaktan vazgeçerek, konuşmanın bitmesi lazım geldiğini açıkça anlatan bir kesinlikle kâğıdı imzaladı, Eleni’ye uzattı, ayağa kalktı. Kız çantasında bir şeyler arıyordu. “Mektup yazmış Nermin. Tuhaf!.. Hiç yazmaz oysa... Dört aydan beri hiç yazmadıydı. Eskiden de yazmazdı. Çok garip.” Sevinmeye hazırlanırken Eleni’nin çantasından para çıkardığını görünce gülümsedi. Yarım ağızla teşekkür edip banknotları, ceketinin dış cebine soktu.

Kızı avlu kapısına kadar götürdü:

— Teşekkür ederim matmazel! Benim için yoruldunuz. Yarın yatağı yorganı, biriyle mutlaka gönderin. Selamlar efendim. Nermin’e çok selam! Hala Hanım’a, Enişte Bey’e selam!.. Ayşe’yi benim için lütfen öpün!.

Arkasından gelen Zekeriya Hoca’ya hep o aptal gülümsemeyle döndü:

— Tamam!.. Bu iş bitti Hoca Efendi!.. İskemleleri yerine verebilirsiniz!

— Hani evden gelmediler? Belki bakarsın...

— Artık kimse gelmez. İskemleleri götürün!.

— Bu kız Hristiyan... Başını açık görünce anladım.

— Bizim eniştenin hizmetçisi...

— Para verdi öyle ya? Gözüme öyle bir şey çalındı.

— Sahi. Kâmil Bey banknotları cebinden çıkardı, Zekeriya Hoca'nın merakını dağıtmak için saydı: Yirmi beş liraymış...

— İyi para! Bu dar yerde adamın şu kadar ay geçimi... Gelinimiz hanım neden gelmemiş?.. Hasta masta mı?

— Gelin mi? Haaa. Gelmedi. Hayır, hasta değil.

“Dün gece hep ağlamış.” diyecekti. Alt dudaklarını ısırarak sustu:

— Çoluk çocuk yok mu?

Kâmil Bey, bir kere daha, “Evet bir kızım var. Adı Ayşe,” demeye üşendi. Dudaklarında hep o, kızını ölesiye özleyen baba gülümsemesiyle bir cigara yaktı, ayaklarını sürüyerek koğuşa çıkmak için yürüdü.

Kâmil Bey, bakkaldan biraz hıyar, domates, zeytin aldığı halde, bu gece de Osman Ağa'nın sofrasına oturmak zorunda kalmıştı. Yemekten sonra, Ağa'ya, bundan çok sıkıldığını, arifeden bu yana üçüncü gece olduğu için konukluğun bittiğini söyledi. Teşekkür etti.

Osman Ağa, koruyucularından Laz Ali'ye göz kırptı:

— Gördün mü Lazoglu! Kâmil Ağa bizim yemekleri beğenmedi.

Laz'ın suratı pek asıktı. Kâmil Bey'in yüzüne küf yeşili gözle riyle dalgın dalgın bakarak ağzını açmadan “Hıı...” diye homurdandı.

Bu sırada, maltada bir gürültü kopmuştu. Laz Ali ile Bahçıvan Tanaş, ceketlerinin önlerini kavuşturarak fırladılar. Korku dolu bir ses, “Ulan Allahsızlar!.. Yok dedim. Canımı alın! Siz yoktan anlamaz mısınız!” diye bağıyordu.

Nöbetçi gardiyan düdük çalmaya başlayınca Osman Ağa da dışarı çıktı. Kâmil Bey’in yüzü sapsarı olmuştu. Zekeriya Hoca fısıldadı:

— Aldırma! Olur böyle şeyler... Herif süpürge parasını vermezmiş. Biraz okşayıp bırakırlar.

— Parası yoksa...

— Yok olduğu yüzde yüz...

— İnanmıyorlar mı?

— Biliyorlar. Aslında kötü bu fukaraya atılmakta, ötekilerin gözlerini yıldırma için atılmakta...

— Gardiyanlar böyle işleri neden önlemiyorlar?

— Gardiyanlar, kısım işlerine karışamaz. Bize burda yalnız Osman Ağa karışır. Yukarda Allah, burda Osman Ağa...

— Karışmayacaklar da neden geliyorlar?

— Dayak yiyene, “Bir şey yok...” dedirtecekler.

Osman Ağa’nın keyifli sesi işitildi:

— Boşver gürültüye başefendi! Oyun oynuyorlar. Bildiğin tura oyunu.

Kâmil Bey merakla sordu:

— Adamcağız, doğrusunu söylese...

— Söyleyemez. Ne ağzına!.. Ossaat bitirirler.

— Süpürge parası neyin nesi? Bildiğimiz süpürge mi?

— Süpürge... Ayrıca ayakyolları, maltalar için çalı süpürgeleri de alınır. Kova parası, gaz tenekesi parası da vardır. Aydan aya veririz.

Köprücü Arslan’ın eli ayağı titriyor, can çekişiyormuş gibi çenesi atıyordu.

Zekeriya Hoca, cimri herifi, gözünün ucuyla Kâmil Bey'e gösterdi:

— Bir şey için para toplanmaz mı, bu herifin ömründen birkaç yıl kopar gider. Güz yaprakları gibi. Kâmil Bey'e göz kırpıp, hırıl hırıl soluyan zavallıya laf attı: Duydun mu Arslan oğlum?

Herifin sıska suratı birden değişti. Sanki bu suratta, her şey, hatta bakışlar bile, nasılsa sivrilivermişti. Yumruğunu göğsüne bastırarak yavaşça sordu:

— N'olmuş haaa? Bir şey mi olmuş? Kaç para?..

— Bırak parayı. Af var, af...

— Aman! Doğru mu Hoca, ayaklarını öpeyim?

— Bu sefer sağlam... Birinci kısımda bir arkadaş söyledi. Arkadaş dedimse, eniştesi sarayda... Şu Anadolu işi biter bitmez af tamam!

— Biter mi bu Anadolu işi tezden? Hiç sanmam!

— Yunan saldırısı çoktan başlamış hey oğlum, haberin yok! Bayramın ilk günü sabahı, Yunan saldırmış ki, Mustafa Kemal eşkiyasını bitirmecesine...

— Hay çok yaşa!.. Allah büyüktür. Elbet bizi bu bataкта komaz.

Kâmil Bey'in bir an soluğu kesildi, "Saldırı haberi doğru mu?" diye. Sonra Hoca'nın eğlendiğini hatırlayıp rahatladı.

Osman Ağa ile koruyucuları içeri girdiler. Kollarını iyice kabartmışlar, çenelerini içeri çekerek kasılmışlardı.

Fayrap Ömer, bozuk paralarla tepeleme dolu tepsiyi koğuştta gezdirdi. Kâmil Bey elli kuruş verdi. Köprücü Arslan, bir avuç bozuk para attı.

Kâmil Bey dayanılmaz bir istek duyduğu halde, bavulundan bir kitap çıkarıp okumayı göze alamıyordu. Geldi geleli, Zekeriya Hoca'nın Düş Yorma kitabından başka, kimsenin elinde, hiçbir kitap görmediğinden olmalı, burada kitap okumanın yakı-

şıksız kaçacağı duygusuna iyice kapılmıştı.

Faytoncu Osman Ağa ortaya dert yanıyordu:

— Bu bizim eşşek milletimize hiç acımayacaksınız!.. “Ay başında toplanmasın da bayramda toplansın. Elleri bolanır,” dedik. Neyine gerek senin? Topla!.. Nerden bulurlarsa bulsunlar. Ulan hergeleler! Ortalığı yıkatıyoruz, süpürtüyoruz, fazladan cebindeki göz göre göre almasınlar diye, mahalle bekçiliği yapıyoruz. Yokmuş! ltoğlu it!.. Burası babanın evi mi?

Kâmil Bey, ağzı mumla kapalı bir şişenin içindeymiş gibi bunaldı. Buraya alışıp yerleşemeyeceğini, bir daha anlamış, ağır bir yılgınlık gene yüreğini sarmıştı. Belki, gözünde biraz büyütüyordu, belki de, duyduğu bu yılgınlığın, bu adamlarla hiçbir ilgisi yoktu. “Bu adamları kendi yaşama şartları içinde ölçüp biçmeli... Kısıtılmış yoksul adamların davranışları elbet biraz başka türlü olur. Şu Osman Ağa’yı anlamaya çalışırken, içinde debelendiği korkunç mahpusane kanunları hesaba katılmazsa, hiç tanımadığı birini, üç gün üç gece sofrasına oturttuğu gerçeği gözden uzak tutulursa, doğru bir yargıya nasıl varılır? Bunların hemen hepsi, göründükleri gibi olan halk adamları...” Görüşmeye gittikleri günlerden birinde, İhsan, cezaevleri için “Burası çıplak adamlar ülkesi,” demişti. “Buradaki çıplaklık, üst başla ilgili değil, insanların iç yüzleriyle ilgili... Dışarda insanı insandan saklayan çeşitli perdeler, peçeler, maskeler, burada birkaç güne varmadan sıyrılıp düşüyor. Bir araya kapatılmış olmak hiçbirimizde, olduğumuzdan başka türlü görünebilmek gücü bırakmıyor. Kendilerini olduklarından başka türlü göstermeye çabalayanlar, ancak bir iki hafta dayanabiliyorlar. Dışarda da bu böyle ama, ne sizin beni araştırmaya vaktiniz var, ne de benim sizi.”

İhsan’ın yattığı revir odası gözünün önüne geldi. Arkadaşının rahatını! nerdeyse kıskanacaktı. Kendi kendine utanarak topar-

lanmaya çalıştı. “İhsan’ın yanına gitmeli!..” diye düşündü, “Oraya gönderilmenin yolunu mutlaka bulmalı.” Bu istekte tabansız olup olmadığını araştırdı. Burada, okuyamayacağına, yazamayacağına, hele hiç resim yapamayacağına iyice inandığı için, isteğinde haklıydı. Bu istek, işe yaramaz lapçılığından, paşa çocuğu ürkekliğinden değil, faydalı olmak arzusundan geliyordu. İhsan’ın, oradaki ağalardan, hele bunların en ünlüsü Arap Aptullah’tan ne büyük saygı gördüğünü hatırladı. “Acaba ben de burada kalsam, giderek Osman Ağa ile öyle bir dostluk kurabilir miyim?” diye ölçüp biçti. Sonra başını salladı, “Neden kuramayacakmışım? İhsan bu halk adamlarına elbette kendisini para gücüyle saydırmadı. Bizim memlekette çeşitli halk toplulukları arasında ayrıntılar yok... Halkımızla aydınlarımızın, soylularımızın kolay anlaşmaları galiba bundan.” Gözlerini kısarak Osman Ağa’ya baktı. Ağa iki parmağı arasında tuttuğu ağızlığını dizinde dalgın çevirirken biraz şımartılmış, biraz da ahlaksızlığa itilmiş, iyi yürekli bir delikanlıya benziyordu. Hiç değilse adam öldürmeyi, soygunculuğu zanaat haline getirmemiş olmalıydı. Hatta, başka bir çevrede doğup büyüse, böyle kadından uzak kapatılmış olmasa, belki cinsel sapıklıklarla da hiç kirlenmeyecekti. Kâmil Bey’in yüreğini, dayanma gücünü artıran insan sevgisi tatlı tatlı ferahlatırken, Faytoncu Osman Ağa, sanki bu duyguları sezmiş gibi apansız seslendi:

— Kâmil Ağa.

— Buyurun! Bana mı söylediniz?

— Gel de birer kahve içelim!

— Mersi... Sağl olun! İçtim. Az kalsın “Siz buraya buyurun,” diyecekti. Yerinin iğreti olduğunu hatırlayıp yutkundu:

— Sağ olun!

— Boş ver sağlığa mağlığa. Hele gel de biraz laflayalım.

Kâmil Bey, içinde bulunduğu ruh haliyle bu çağrıdan duyulanarak kalktı:

— Rahatsız etmiyorum ya?

— Bırak piyazı... Geç şöyle... Cigara verdi, kahve söyledi: Bugün sana gelen olmuş.

— Evet.

— Yahu seninle bacanakmışız da, haberim yok!

— Ne gibi!

— Basbayağı... Seninki de reayadansa, bal gibi bacanağız arslanım!

Kâmil Bey utandı, gülümsedi:

— Bir tanıdığın hizmetçisi...

— Hizmetçi demek? Ben de “Memlekette gördüğüm parçalardan değil” dedimdi. Akıllı delikanlıya canım kurban! Benim bildiğim açığöz delikanlı gâvur karısından şaşmayacak... Yol yordam bilirler. Dostlarını paşa gibi gezdirmek bunlardadır. Bakışları süzüldü, göz kırptı: Hele yatakta, adamı büsbütün bitirirler. Ağızlarının tadını bildiklerinden, lehimleri tutkal... Çivilemede perçin... Oğlan da sevsen, karı da sevsen reayadan şaşma!.. İlk görüşümde senin açığöz olduğunu anladım. Senin kumarın da zorludur.

Kâmil Bey gülümsedi:

— Hiç bilmem.

— Ayıp salladın şimdiciK Kâmil Ağa!.. Biz adamı, gözünden tanırız. Sen kumarcısın ki, değme babayığit karşında barınamaz. Laz Ali'ye göz kırptı: Yalan mıyım Ali Ağa?

Laz Ali, zorla gülmeye çalıştı:

— Öyledir. Hafız Ağa'm yamandır. Minderi açalım da kumarını görelim. Paramızı alsa da kıymeti yok, öğrendiğimiz yanımıza kârdır.

— İyi akıl! Ne öğrensek kâr... Ha, ne dersin Kâmil Ağa?

— Ben sahiden hiçbir oyunu bilmem efendim.

— Tamaaam!.. Duydun mu Lazoğlu?.. “Ben hiçbir oyunu bilmem,” ne demek? Bizi, bu Kâmil Ağa açmaza düşürecek. Anam avradım olsun, bunun mıhlaması can alır, sürtmesi ocak söndürür.

— Vallaha bilmem.

Osman Ağa, çok şaşmış gibi gözlerini kırıştırtarak Kâmil Bey’in yüzüne baktı:

— Dalga mı geçiyorsun hemşerim? Bu ağızlarla bizi mantara bastıramazsın. Bu yollarda gezesin de barbut bilmeyesin!

— Bilmem.

— Kılıç!.

— Değil oynamak, görmedim bile.

— Peki, sen dışarda ne halt ederdin birader? Nasıl vakit geçirirdin?

Bahçıvan Tanaş lafa karıştı:

— Barbutun, kılıcın bilmesi de neymiş? Kılıçta bir kâğıt isteyeceksin, diyelim ki onlu istedin. Kâğıdı bir senin önüne açacağım, bir benim önüme... Onlu kime gelirse paralar onun... Barbut daha kolay. Hep yek, dubara, dört cahar, iki-bir kaybeder, düşüş, dübeş, düşse, şeş-beş kazanır.

Kâmil Bey, gönülsüz gönülsüz gülümsedi.

Osman Ağa elini salladı:

— Uzattın gâvuroğlu! Zati efkârlıyım. Zarzar, dünden beri milleti toptan söğüşlemiş. Mangizleri borçlulara dağıtmadan, bir de bize soyunacakmış... Şunu al gel de, hırboyu yırtıvereyim. Kâmil Ağa, açıkgöz olduğundan zarın alanını verenini şipşak öğrenir. Canı çekerse bir iki yuvarlar. Kumara asılmak bizde yok. Bizim ikinci koğuştâ, her şey gönlüyle... Kâmil Bey’e döndü: Senin Zarzar’ı geçenlerde temizledim ki kökten budamacasına...

Cebinden iki zar çıkardı, avucunda bir zaman şıkırdattı. Çep-çevre bakarak, koğuşa meydan okudu: Haydaaa! Var mı yüreği söyleyen?.. Nah öküzleri koşuyoruz. Kapıda görünen Zarzar'a elini salladı:

— Zarzar oğlum, rampala bakalım. Beni her zaman, bu tav-da bulamazsın. Mübarek bayram günü bana kumar iyi gelmez ama...

Zarzar, orta boylu zayıftı. Her zaman çalı gibi dikilmiş duran kara bıyıkları, elmacıkları fırlak sert suratına ayrı bir sertlik veriyordu. Osman Ağa'ya bir zaman baktı:

— Vay Faytoncu vay! Biz teke düşecek hırbolardan mıyız?

— Gel oğlum!.. Sana "Teke tek atalım" diyen yok. İşte Laz Ali...

— Boş ver. Ulan ne kıyak dalga!.. Bizi makasa alacaklar da... Tanaş'a döndü: Bizi makasa çağırdın öyle mi kara dinli?

Tanaş, arkadan gelen birine yol verdi:

— Kim demiş? Nah işte Kesik Süleyman Ağa...

Kesik Süleyman, uzun boylu, şişmandı. Gözlerinde kalın camlı gözlükler vardı. "Kesik" lakabı, karşısındakinin zarını iki-de bir "kesik" diye durdurmasından geliyordu. Dirseğiyle Zarzar'ın karnına dokunarak, gizli bir şey söylüyormuş gibi, kulağına eğilip bağırdı:

— Yürü oğlum, Faytoncu'dan daha kaşkaval kumarcı olmaz. Şunu araya alıp seferberlik unu gibi eyleyim.

Zarzar, Kesik Süleyman'a iğrenmiş gibi baktıktan sonra Osman Ağa'ya sordu:

— Senin kumarın tavgısı, bu gebeş mi?

— Laz Ali, Osman Ağa'nın önüne, iki parmak kalınlığında genişçe bir minder sermişti. Ağa, zarları mindere attı. Yumruğunu kuvvetle vurup göğsünü davul gibi gümllettikten sonra bağırdı:

— Hey oğlum düşeş!.. Bırak ham humu Zarzar!.. Bu gece erkek isterim erkek... Bu gece benim zarıma dayanmalı!..

Kâmil Bey, Osman Ağa'nın, "Senin Zarzar" lafını düşünüyordu. Demek ki, Bekirağa bölüğünün asker gardiyanı İbrahim gibi Zekeriya Hoca da duyduğunu "yukarıya" yetiştirmektedir. Biraz üzüldü, gülümseyerek izin istedi:

— Ben gideyim efendim. Yorgunum. Biraz uzanacağım.

Osman Ağa, şaşmış gibi gözlerini açtı:

— Olmaaaz Kâmil Ağa! Buranın zagonu, yeni gelenlerin uğrunu deneriz. Otur da şu Zarzar avanağını, dut dalı gibi nasıl silkelediğimi gör. Oğlum Zarzar, bizim Kâmil Ağa'yı bildin öyle ya?

Zarzar, Kâmil Bey'e şöyle bir baktı. Karşılık vermeden Kesik Süleyman'ın yanına çömeldi.

Osman Ağa zarları toplamıştı:

— Çöktünüz mü mezarlık kumarcıları? Geçen gece birinizi yırttım, birinize yırtıldım. Bu gece yüreğim söylüyor ki zarımın en kötüsü düşeş...

Kesik Süleyman gözlüğünü düzeltti:

— Hele yuvarla gelsin!.. Bakalım senin kemikler nasıl?

Faytoncu Osman Ağa, suratını astı:

— Oğlum bizde ahbaplara orostopolluk arama! Bizim kumarda katakullimizi ne zaman gördün? Bizim oyun harbi... Ben civalı zara töbeliyimdir.

— Bakmakla göz aşınmaz Ağa! Bir bakalım! Dubaracılık sende olmaz, şu Pandeli tekerleğinde olur.

Pandeli, Rumca küfre başladı. Süleyman hiç oralı olmadı:

— Osman Ağa. Seninkinin sesi fena değil. İki türkü çağırırsa da... Birden Pandeli'ye döndü: Ulan bize ibik kaldırmaya mı başladın kayarto?

Zarzar, Kâmil Bey'e göz kırptı:

— Sen yeni olduğundan belki yutarsın. Bunların niyeti bizi paralamak ama, dünden beri bizim kahpe zar yaman!..

Sesi biraz titriyordu. Bu titreme ellerinde de vardı. Kumar tutkunlarının oyuna başlamadan az önceki ateşiyle gözleri parlamaktaydı. Sağ ayağını altına alıp sol dizini dikerek oturmuştu. İç cebinden bir deste para çıkardı. Işığa kaldırdı:

— Bunlara mangiz demişler Osman Ağa!.. Hepsini şıpın işi çekip almazsanız adam değilsiniz. Niyetiniz beni boğmak ama, zar size bu gece puşluk etse gerektir. Salla şunları!.. Hodri meydan!..

Önce bozuk paralarla başlayan postalar, gitgide büyümüştü. Terli avuçlarda sıkılan banknotlar az vakitte paçavra haline geldi.

— Liranın ellisi önüne...

— Nah. At ne gelirse!..

— Olmaz oğlum! Elli kuruşluğun altında lira varsa yemez.

— Tuh puşlavat zar! Ulan bu kaçınıcı dubara?

— Kesik! Baştan gelsin.

— Tut postanı, düşüş doğuyor.

— Ne kıyak dalga!.. Yoksa bu kayarto araya gebe zar mı karıştırdı? Ben bu yaşa geldim, bu kadar düşüş görmedim.

— Mıhlama ulan!.. “Mıhlama” dedim, savur şu cenabetleri.

— Şimdi kantarlıyı çekerim haaa! “Mıhlama” diyoruz, bu sefer de sürtüyor. Oğlum Zarzar, sen böyle numaralar yapmazdın.

— Bende numara yok Osman Ağa. Benimki harbi... İnanmazsan al bir düsse daha...

Manoyu Pandeli topluyor, her zarda kazanılan paraya göre nazlı nazlı söyleniyordu:

— Beş kuruş dışarı...

— On kuruş dışarı...

Kâmil Bey, kendini kumarın hızına kaptırmış, dalmıştı. Barbut, hiçbir özelliği olmayan kaba bir oyundu. Postayı kazanan

zarları alıyor, kaybedene kadar, karşısındakilerin tuttukları paralara atıyordu. Başlayalı yarım saat olmadan Laz Ali iki kere kesilmiş, Osman Ağa, oyunda para vermenin kendisine uğursuzluk getirdiğini söylediğinden, Seringel'den para almıştı.

Kumar büyüyüp hızlandıkça, oyuncuların suratlarındaki gerilme artıyor, göğüslerine vurdukları yumruklar büsbütün sertleşiyordu.

Sıralarını bekleyenler, önlerindeki paralarını biteviye mıncık-lıyorlar, ikide bir avuçlarını yüzlerinden geçiriyorlardı.

Önceleri biraz kazanmış olan Faytoncu Osman Ağa, artık vermeye başlamıştı. Ütöldükçe, üzerindeki ağırlık gidiyor, gerek el sallayışlarına, gerek laflarına pis bir cıvıklık, oyununa kızdırıcı bir mızıkçılık geliyordu. Sövmeye zardan başlamış, sonra Pandeli'yle Laz Ali'yi ana avrat kalaylamıştı. "Sayıma geldiler!.." diyen Fayrap Ömer'i az kalsın, kalkıp tepeleyecekti. Yarı doğrulmuşken duraladı:

— Baş gardiyan mı ulan?

— Değil Ağa! Yardımcısı...

— Başlatırsın pezevengin geçmişinden. Toz ol! Gözüme görünmesin! "Kemiklerini kırarım!" dedi dersin!

Fayrap'la Seringel sayımcı gardiyanları kısım kapısında durdurmak için dışarı fırladılar.

Faytoncu Osman Ağa, yeni çıkardığı on liralığın son lirasında mızıklandı, Kesik Süleyman'ın attığı şeş beşe "Beş dört" diyerek parayı vermemek istedi. Süleyman pek üstelemeyecekti, ama Zarzar'ın paralarını yavaş yavaş desteklediğini görünce, birden kızmış gibi bağırmaya başladı:

— Oynayacaksan harbi oyna Faytoncu! Paran tatlıysa manoyu cebine at, keyfine bak!.. Ben deminden beri senin ağırlığınca mangiz bayılmışım.

— At ulan. Bu minderde beş dürtle para mı alacaksınız?

— Artık bilmem! Bir daha zarımı inkâr edersen ben yogum. Zarzar Ağa'ya geldi mi böyle kolpaları hiç yemez. Paraları çoktan desteledi. Kalkar savuşur.

— Vay! Bizi yangında bırakıp öyle mi?

— Gerisini ağa gönlün bilir. Buna “Barbut” demişler. Canım çekerse iki çeyrek alır kalkarım.

Osman Ağa, birden yumuşadı:

— Biz şimdi senin zarını inkâr mı ettik camekânına tükürdüğüm?

— Benim zar şesbeşti. Söylesene Lazoğlu.

Zarzar sinirli sinirli güldü:

— Şesbeş... Bayıl teklifi Ağa! Seninkiler paraysa, bizimkiler keçi boku değil.

— Şesbeşe şesbeş... Liramızı göz göre göre ırtıkladınız. Ulan bunlar bizi ekmeklik ettiler Pandeli... Haydi, yuvarla şunları Kesik Süleyman!

— Lira gelsin!..

— Oğlum, lira burda... Sen hele Zarzar'ın postasına at bakalım.

— Onlukta senin bir şeyin kalmadı. Yedisi Zarzar'ın, ikisi benim, biri Ali'nin. Şunu bozsana ulan Zarzar.

Zarzar parayı bozdu.

Osman Ağa, kötü kötü gülüyordu:

— Vay moruk vay!.. Batakçıya para mı kaptırdın? Ulan zar, gördün ya, çok değil, şunu iki posta keseyim, sonra istersen hiç gelme!..

Zarzar, desteden aldığı paraları mindere koydu, ikiye ayırdı, parmağını aralarından geçirdi:

— Üç teklifin biri önüne... Ben sizin bu fasaryalarınızı yiyecek delikanlı değilim. Niyetiniz beni makasa almak ama, bereket

zar bizden yana...

Kesik Süleyman, suratını astra:

— Şart olsun ben kendime oynuyorum. Ulan Zarzar, sen eskiden böyle osuruğu cinli degildin!

— At, dedim, uzatma. At gelsin!.

Osman Ağa, Pandeli'nin topladığı mano paralarını da iki elde kaybetti. Posta çıkmak sırası kendisine gelince, tespihini önüne koydu:

— Bizim tespih beşliğe gidiyor. Ben uğur deniyorum.

Zarları, Zarzar'dan kurtaran Osman Ağa, üst üste üç el kazandı. Kesik Süleyman ikinci postayı da Faytoncu'ya kaybedince direndi:

— Osman Ağa, şu cenabeti kaldır da beşliği görelim!..

— Hangi cenabeti? Nasıl beşlik? Ulan benim önümde senin ağırlığınca para var.

— Masal dinlemem!.. Biz tespihine oynamıyoruz, papellere oynuyoruz.

— At da kazan! Kazan da paranı bil!.

— Bana gelmez. Benim zarın uğuru da, böyle tespih numaralarından kaçır. Mangizleri görelim.

— Ulan, sen bu gece bela mısın?

— Ben kumarda belayım, hem de gözlüklü bela...

— Biz şimdilik çamura mı yatmaktayız kartaloş? Tut postanı...

— Tutmam anam avradım olsun!.. Benden yok! Benden işlemez. Parayı görmeyince beni geç...

— Oğlum para nah burda... Elini yeğinin üstüne vurdu: Biz uğur sınamaktayız. "Tut" dedim, Ala Geyik! "Lahavle," diye başını salladı, Kâmil Bey'i yeni görmüş de pek şaşmış gibi gözlerini bir an kıstı: Kâmil Ağa, ver şurdan bir beşlik... Bu namussuz benim başımı derde sokacak.

Kâmil Bey, hemen elini cebine atmıştı ama, ortada uğur meselesi tartışıldığından, biraz duralamıştı. Kesik Süleyman atıldı:

— Dışardan para almak olmaz! Tükendinse haber ver!

— Vay ulan! Sen benim dışardan para almama da mı karışacaksın? Ulan ben kimim?

— Kumarda ağa tanımam! Kesildinse bilelim. Benim cebimde üç yüz papel var.

— Vay kokoz pilakisi vay! Senin üç yüz liran varsa, benim de üç bin liralık kredim var. “Tespîh olmaz” dedin. “Peki,” dedik. Oyuncu kısmı minderde parasını bilir!..

Bahçıvan Tanaş araya girdi:

— Yolsuzsun Süleyman Efendi. Evimden para getirtsem “Olmaz” mı diyeceksin?

Bu sırada Pandeli, dirseğiyle Kâmil Bey’i dürttü:

— Vereceksen ver de oyun durmasın!..

Faytoncu Osman Ağa, damarları iyice kanlanmış gözlerle yüzüne dalgın dalgın bakıyordu. Kâmil Bey, öteki oyunculara büyük bir fenalık yapıyormuş gibi, bakışlarını onlardan utançla kaçırarak beş liralığı Osman Ağa’ya verdi.

Uğur sahiden tespihteymiş gibi Faytoncu yeniden kaybetmeye başlamış, önündekileri bir solukta ütölmüştü. Laz Ali, oyundan kalktı.

Artık Zarzar’la Osman Ağa’dan Kesik Süleyman kazanıyordu.

Osman Ağa, Tanaş’tan bir beşlik daha aldı. Bunu yutulunca gene Kâmil Bey’e dönüp yorgun yorgun gülümsedi:

— Şurdan onluk uçlan Kâmil Ağa. Uçlan ki şunları perişanlatalım.

Bu söz, Kâmil Bey’in cebindeki bütün paralar tükenene kadar tekrarlandı.

Sonunda Kâmil Bey, “Bende para kalmadı Ağa!” deyince, Os-

man Ağa'nın suratı birden değişti:

— Kalmadı mı? Hele ceplerini bir yokla bakalım! Hele hele...

— Yok efendim. Hepsini verdim.

Osman Ağa, Pandeli'ye döndü:

— Sahi mi ulan? Ne kadar verdi?

— Bilmem. Saymadım. Üç tane onluğun farkındayım. Beşlik kaç taneydi?

Beşlikleri de Tanaş saymıştı. Osman Ağa, tavana bakarak hesaplar yaptı. Canavar öfkesiyle kasılan suratı biraz gevşedi. Sırıttı:

— Öyle ya. Hep vermişsin sahi. Batmışız da haberimiz yokmuş be Kâmil Ağa! Ulan bu Kesik pezevenk bizi söğüşledi tas tamam... Hele şu bozuklukları da ver de oldu olacak...

Kâmil Bey, bozuk para cüzdanını Ağa'nın önüne boşalttıktan sonra kalktı. Hizmetçilerin çoktan yaptıkları yatağına geldi.

Zekeriya Hoca, Düş Yorma kitabının yapraklarını çeviriyordu. Yüzüne, dargın dargın baktı, ayıplamış gibi başını salladı. Kâmil Bey yatağına girince fısıl fısıl konuştu:

— İşmarımı almadın mı Kâmil Ağa?

— Ne işmarı Hoca Efendi?

— “Kalk gel” diyerek bunca işmar ettim. Kaç paran gitti?

— Hiç! Ben oynamadım ki... Osman Efendi'ye borç verdim.

— Kaç para?

— Kırk beş, elli lira kadar...

— Eyvah! İşte buna yandım. Kalkıverseydin ya hey Efendi...

Kalkıp savuşsaydın ya...

Kâmil Bey, birden kuşkulandı, fena halde ürktü:

— Osman Efendi borcunu vermez mi?

— Ağa mı? Verir. Zekeriya Hoca “verir” sözünün son hecesini bir hoş uzatmıştı: Verir vermeye ama. Kalksan daha iyiydi.

Kâmil Bey, başka bir şeye dalmıştı. Eleni'nin yirmi beş lira ge-

tirdiğini bu Zekeriya Efendi'den başkası görmemişti. “Para bitti” demesi üzerine Osman Ağa'nın tavana bakarak içinden hesaplar yapması, para geldiğini Hoca'nın yetiştirdiğinde hiç şüphe bırakmıyordu. Zekeriya'nın suratına gizlice baktı. Bu suratta, saflık, sevimlilik, biraz keder, bir de insana sahiden kuvvet veren yigitçe bir gülümseme vardı. “Bari, ayrıca dostluk ettiğini söylemese. Kötülüğün arasına, yok yere iyiliği, dostluğu karıştırmasa... Bunları da birlikte kirletmese.” İşmar filan etmediğini şimdi iyice hatırlıyordu. Tersine, bu yana her baktıkça, Hoca kafasını kitaba büsbütün eğmişti. Yüreğini acıma kapladı, gülümsedi.

Kumar minderinde gene çekişme başlamıştı.

— Düsseydi Ağa!.

— Oglum senin gözün körse, bizimkiler Allah'ıma şükür görüyor, sebayidüydü.

— Sebayi düydü de neden kaptın?

— Kapmadım, sittin sene bekleyecek değiliz ya... Bu cenabetleri bir sen yuvarlayacaksın, bir ben...

— Olmaz! Zarı kaptın mı yolsuzsun.

— Şimdi ben yolsuz muyum deyyus?

— Yolsuzsun.

— Ne olmalı olmalıydı da biz kumarda olmamalıydık! Seni şart olsun şu Lazoğlu'na vurdururdum.

— Vurdurmak sonranın işi... Bir buçuk papeli uçlan.

Osman Ağa, göğsünü hepsinden kötü yumrukluyor, mehter kösü gibi gümletiyordu. Zekeriya Hoca, yumruk seslerini bir zaman dinledikten sonra içini çek .

— Kumarcı kısmı canına hiç acımaz. Kumar uzadı mı, bunların göğüsleri gömgök morarır. Ertesi sabah, soluğu tutulanları, göğüslerinin ağrısından it gibi kıvrananları ben çok gördüm. Karadeniz'in gemileri batıran karayel fırtınası, bu barbut kuma-

rının yanında, sabah meltemi kalır. Sesini alçalttı: Paraları kim ütmekte?

— Bilmem! Bir ara Zarzar kazançlıydı, sonra sonra Süleyman Efendi...

— Süleyman'ın aldığına kulak asma. Yüz lira kazansa cebine girecek beş liradır.

— Neden?

— Osman Ağa'nın hesabına oynar da ondan... Zarzar kumara teke tek oturmaz. Süleyman yedeğe koşulmuştur.

— Zarzar bilmez mi, Osman Ağa'nın hesabına oynadığını?

— Bilir domuz gibi... Niyeti, iki alıp bir vermek... Herif bu işin tam adamı...

— Osman Ağa da kumar tutkunlarından mı?

— Eh! Bazı böyle efkârlanınca oturur.

Kâmil Bey, yüreğinin derinlerinde kımıldamaya başlayan tedirginlikle, istemeden sordu:

— Parası yok muydu? Cebinden pek az çıkardı.

— Vardır ama çıkarmak istemez.

— Neden?

— Ortaya çok para çıktı mı, Kesik Süleyman birazını şurasına burasına sokuverir.

Kâmil Bey, "Ağa borcunu hemen verir mi?" diye, bir daha soracaktı. Kendini tuttu. "Osman Ağa, paramın hiç kalmadığını biliyor. Hepsini değilse de birazını elbet öder." Böyle dedi ama, korkunun yüreğinden gırtlığına doğru, sinirlerini gererek yükselmesini de önleyemedi, üst üste yutkundu.

Göğüslere vurulan yumrukların gümlmeleri arasında Pandeli'nin mano toplayan sesi, sürekli olarak duyuluyordu:

— Beş var!

— On dışarı...

6

Kâmil Bey uyanınca, koğuştaki ağır havayı hemen fark etti. Herkes fısıldaşıyor, gezinenler ayaklarının ucuna basıyordu. Faytoncu Osman Ağa, yatağından çıkmamış, yakası kurt postundan kısa gocuğunu sırtlayıp yastıklara dayanmıştı. Ya hiç uyumadığı, ya da pek az uyuduğu gözlerinin kan içinde olmasından belliydi. Kâmil Bey, deminden beri ürkek bakışlarını kendisinden inatla kaçırın Zekeriya Hoca'ya yavaşça sordu:

— Ne var? Bir şey mi oldu?

— Hiç, ne olsun. Sağlık...

— Herkes bir tuhaf...

— Ağa kızgın... Sesini büsbütün alçalttı: Sabaha kadar oynadılar. Zarzar bunları üttü ki, iplerini kesmecesine... “Üç yüz kayma aldı” dediler.

— Osman Efendi'den mi?

— Evet!

Kâmil Bey, on parasız olduğunu birden hatırladı, acele, cigara paketine baktı. Dört sigarası kalmıştı. Birini yaktı, birini de Hoca'ya verdi. “Üç yüz lira kaybetmiş bir adamdan, beş altı saat önce aldığı borç, hemen nasıl istenir?” Üst üste inler gibi öksürdü.

Faytoncu Osman Ağa, başını kaldırıp öksürük sesine baktı.

Sıkıntılı, yorgun gülümsedi:

— Bahtına küs Kâmil Ağa!.. Paran bize uğurlu gelmedi.

— Öyle mi efendim? Çok üzıldüm. Ne kadar kaybettiniz?

— Boş ver! Kazansaydık, yarısı senindi.

— Hiç olur mu? Kâmil Bey, Osman Ağa'nın bu cömertliğini çok beğenmişti: Vah vah! Kaybetmenize üzıldüm!

Bu sırada dış kapıdan Fayrap Ömer'i çağırdılar. Bir koşu gidip geldi. Ağa'nın kulağına bir şeyler söylemeye başladı.

— Nasıl yatak? Boktan çul çaput olmasın!.. Aynalı mı demek?.. "Güveylik takımı halt etsin" mi?.. İyi. Dur ulan kodoş!.. Bunun olduğu nerden belli? Kâğıdı mı var? Mortocu okusun! Başkasınınsa, hesabını, yatağı gelince alırsınız!

Fayrap fırladı. Biraz sonra, elinde bir kâğıtla gelip Zekeriya Hoca'nın kafasına dikildi:

— Hele şunu hecele bakalım Mortocu! Yanlış okudun mu, bak sana neler yaparım. Galiba senin konuğun yatağı geldi.

Zekeriya Hoca, telaşla davrandı. Küçük kâğıdı, yüksek sesle ağır ağır okudu:

— "İkinci Kısımda. İftiradan Kâmil Beyefendi..."

Faytoncu Osman Ağa şaşırdı:

— Beyefendi mi? Doğru oku pezevenk...

— İşte Ağa!.. "Beyefendi" yazmışlar.

Osman Ağa bir kakhaha savurdu:

— Sen misin bu Beyefendi Kâmil Ağa? Sana, semtte "Beyefendi" mi derler?

Kâmil Bey, çok utanmıştı. Acele giyinmeye çalışırken, özür diler gibi karşılık verdi:

— Öyle yazmışlar. Eniştenin hizmetçisi getirmiştir. Gülümsedi: Kız terbiyesini bozmak istemediğinden...

— Dün gelen karı mı? İyi be... Demek terbiyesini bozmak is-

tememiş! İyi valla!..

Koğuştakiler de tatsız tatsız gülüştüler.

Yatağı getiren avlu meydancısı ile Fayrap Ömer, Osman Ağa'nın Kâmil Bey için serdirdiği yatağı hemen topladılar. Yeni gelen silteyi, yorganı, yastıkları koğuştakilere göstermek istiyorlarmış gibi, birer birer açıp katlayarak duvarın dibine yerleştirdiler.

Meydancı uzun bir ısıklık öttürdü:

— Kıyak takım ha! Pera Palas işi...

Kâmil Bey, bir şey hatırlayarak telaşla sordu:

— Getiren gitmiş mi Ömer Efendi?

Fayrap Ömer, meydancıya döndü:

— Bırakıp savuşmuşlar mı oğlum?

— Hee...

— Karı mı, herif mi?

— Herif... Arabayla geldi, hemen fertikledi. Ya öğleden sonra, ya da yarın öteberi gelecekmiş. Kap kakak besbelli...

Kâmil Bey, meydancıya teşekkür etti. Biraz para vermek için elini cebine atınca parasızlığını hatırladı. Yüzü kızardı.

Yatak yorgan kalın bir brandaya sarılmıştı. Zekeriya Hoca bunu hemen dörde katladı, yere serip ellerini uğuşturarak baktı:

— Tamam! Kışa kadar sana minder istemez Kâmil Ağa!

Sesinde belli bir saygı vardı. Yatağın, yorganın, ederini şöyle bir hesaplamış, Kâmil Efendi'nin değeri, gözünde birkaç kat artmıştı.

Osman Ağa, dargın bir sesle bağırdı:

— Namussuz Zarzar, dün gece bizi kaz gibi yoldu. Sana dedim, Fayrap!.. Ulan saloz gibi suratıma ne baktın? Kimde alacağımız varsa topla getir.

— Şimdi. Şipşak...

Kâmil Bey yüz yıkamaktan gelmiş, brandasına yeni oturmuş-

tu. Fayrap Ömer karşısına dikildi:

— Şu hesabı görelim Kâmil Ağa!

— Hesabı mı? Ne hesabı?

— Yatak parası... Yemek parası.

— Anlamadım! Yardım ister gibi Zekeriya Hoca'nın yüzüne baktı. Hoca gözlerini hemen kaçırınca gene Fayrap Ömer'e döndü: Ne hesabı efendim?

— Vay beyim vay!.. Üç gündür önüne düğün yemeği getiriyoruz. Yatağımızda beyler gibi yattın.

Kâmil Bey, birden anladı. Büyük bir yürek ferahlığı ile “Haşşöyle canım! Parasıylaymış. Çok şükür.” diye sevindi. Önce koğuştakilere, sonra Osman Ağa'ya gülümsedi. Hepsi, bu gülümsemedeki, sahici sevinci anlayıp şaşırdılar. Osman Ağa, bir an sırtıtmaya çalışmış, sonra suratını asıp kafasını Pandeli'ye döndürmüştü.

Fayrap Ömer serteldi:

— Hayda. İşimiz var! Bastır paraları...

— Kaç para?

— Toparlık hesap yetmiş papel ama, sen yabancı değilsin. Kötü kötü güldü: Altmış elverir.

Kâmil Beyin birden dudakları kuruyuvermişti. Osman Ağa'dan alacağı olan elli liranın üstünü tamamlayacak on lirası yoktu. Yutkundu.

Fayrap Ömer, elini sabırsızlıkla sallıyordu:

— Sökül hayda!.. Çok mu geldi yoksa? Sökül de Osman Ağa'ya dua et! Yukarda olsan, yüz papeli bayılırdın.

— Çok değil. Hayır. Yalnız, on lirasını şimdi veremeyeceğim.

— Nasıl on lirası?

Koğuştakiler, sessiz soluksuz bakıyorlardı. Bu sessizlik böyle hesaplaşmaların, çoğu zaman, adam dövmeye dayandığını bil-

diklerindendi. Kâmil Bey dayağı aklından geçirmediği için, yalnız on lirayı veremediğinin utancını alt etmeye uğraşıyordu. Sesini mümkün merteye alçaltarak yalvardı:

— On lirasını sonra versem Ömer Efendi!.. Öğleden sonra gelsinler. Eve yazarım. Olur mu?

Fayrap Ömer, Faytoncu Osman Ağa'ya gözleriyle danıştı. Osman Ağa, “Olur” der gibi başını sallayınca döndü:

— Peki! Onluğu yarın uçlarırsın. Bastır bakalım elli papeli...

Kâmil Bey, hep o utangaç gülümsemesiyle, hep öyle fısıldadı:

— Osman Ağa'ya dün gece elli lira borç vermiştim. Onu sayalım. On lirası da...

— Ağa, bu sana dün gece elli papel borç vermişmiş...

— Borç mu vermiş? Kim vermiş? Ulan, bu kim ki bize borç veriyor? Biz dün gece ortak kumar oynadık, yutulduk. Kazansaydık iyi miydi?

Kâmil Bey, bir an, Osman Ağa'nın dediklerinden hiçbir şey anlayamadı. Anlayınca da hemen karşılık veremeyecek kadar sersemledi:

— Ortak mı? Rica ederim. Ben ortak değildim. Siz bana “Ortağız”, dememiştiniz.

Osman Ağa, uydurma bir şaşkınlıkla koğuştakilere döndü:

— Bu benimle ortak değilmiş de, ben bundan paraları neden almışım? Haaa neden? Apansız öfkelenmiş gibi Zekeriya Hoca'ya çıkıştı: Ulan Mortocu! Ulan Dümbük! Ben sana ne dedim? “Yenilere buranın zagonunu bir bir bellet!” demedim mi? Kumarda ortaklık olmayınca, karşındaki sana uğur denetir mi? Peki ortak değildik de, bu sabah kâr lafı edince bu herif neden sırtıttı bakalım? Gene koğuşa sordu: Bütün numaracılar bizi mi bulur? Bunca yılın iftiracısı, bu yolları bilmez mi? Oğlum, gözünü aç, senin karşında enayi pilakisi yok!.. Sen bu andavallı numaralarını Sa-

rafim Kaptan'a sakla!.

El yordamıyla cigara paketini ararken, "Töbe hey Allah. Bunlar adamı belaya sokarlar," diye başını sallıyordu.

Kâmil Bey, işi anladıktan sonra, artık Osman Ağa'nın dediklerini hiç dinlememiş, bu küçük soygun düzenini çok eğlenceli bularak, içinin içinden gizlice keyiflenmişti. Bir omzunu çarpıtıp horozlanmaya hazırlanan Fayrap Ömer'i, yalancıkıktan kızmış görünen Faytoncu Osman Ağa'yı, dişlerini gıcırdatarak bıyıklarını yiyen Laz Ali'yi, hatta Ağa'yı yatıştırmak istiyormuş gibi, cigara tabakasını bulup ateş yetiştiren Pandeli oğlanı, garip bir duyguyla cana yakın bile buluyordu. Ömründe, hiçbir zaman, hiçbir yerde pazarlık etmemişti. Elli lira değil, beş yüz lira isteseler de gene de böyle keyillenecekti. Parayı hemen çıkarıp verecek durumda olmaması keyfini kaçırıyordu. Ama, bunun da hiç değeri yoktu. "Altmış lira, ödenmez bir borç sayılmaz!"

— Daha bekleyelim mi Hafız?.. Papeller gelsin!..

Kâmil Bey, Osman Ağa'yı, adamlarını, bütün koğuştakileri sahiden şaşırtan bir rahatlıkla konuştu:

— Üzerimde para olmadığını biliyorsunuz. Öğleden sonra geleceklermiş. Söylerim. Ya da yarın...

— Geç yarını marını... Biz böyle yarınları çok dinledik.

Ağa'nın koruyucularından Bahçıvan Tanaş araya girdi:

— Oğlum Fayrap, üstünde yoksa ne halt etsin?.. İyisi rehinlik bir şeyi varsa al!.. Parasını verir kurtarır.

Fayrap, gözlerini kısarak baktı, "Haaa, ne dersin?" der gibi başını salladı.

Kâmil Bey, şaşalamıştı:

— Rehinlik mi? Rehinlik bir şeyim yok sanırım.

— Kim demiş!.. Cebindeki saat necilik?

Kâmil Bey, gene birden sevindi, gülümseyerek davrandı:

— Sahi unutmuşum Fayrap Efendi. Tamam! Saatini çıkarıp uzattı: Buyrun. Yarın para gelince...

Osman Ağa, bu sefer, yumuşak bir sesle, dostça, lafını kesti:

— Boş ver, rehine mehine Kâmil Ağa!.. Burası Emniyet Sandığı mı bacanak? Şuna iki arkadaş paha biçsin. Üç aşağı, beş yukarı uyuşalım. Mahpusanede borçlu yiğidin saat nesine? Allah çoğundan versin, sende ceza yüklü... Koğuştakilerle birlikte kendi lafına kendisi de bir zaman güldü: Saatla sayacak değilsin ya, ay ay yıl yıl sayacaksın! “Üstümde para yok” dedin. Adamın gelene kadar sana harçlık lazım... Fayrap’a çıkıştı: Getirsene ulan! Neye apıştın kayarto?.. Getir şunu...

Osman Ağa, oğlana göz kırparak sordu:

— Nasıl ulan kıyak mı?

— Taşına bakalım!

— Ben, “dökme altın” diyorum, bu puşt kalkmış “Taşına bakalım” diyor.

— Bakmadan olur mu? Aç hele, Ali Abi...

Laz Ali, ceketinin iç cebinden, bir karış boyunda kınsız bir Bursa bıçağı çıkardı. Bıçağın ucuna, cebinde dururken bir yerini yaralamasın diye, şişe mantarı saplamıştı.

Lazoğlu saatin kapaklarını açtı. İçine baktı, kulağına götürdü. Pek beğenmemiş gibi dudaklarını büktü:

— Eh şöyle böyle... Görüldüğü kadar değilmiş ama, şimdilik sana elverir. Ama gönlün çekmediyse almayalım!

— Bilmem. Kösteği mösteği de yok...

Osman Ağa, güldü:

— Patlamadın ya... Yarın, öbür gün, bakarsın, bir de köstek gelmiş, yürüyerekten... Kâmil Bey’e sordu: Söyle bakalım Ağa, bunun ceremesi ne?

— Vallahi bilmem ki... Siz ne verirsiniz?

— Terbiyeli adama kurban olayım!.. Ulan Tanaş, sen bu iş-ten çıkarsın. Dinin gibi doğru söyle, senin gâvur paranla bu böylece ne eder?

Tanaş, bu lafa çok önem vermiş gibi saati bir zaman evirip çevirdi. Yazılarını okumaya çalıştı:

— Eh!.. Şimdi bunlar çok ucuzladı. Geçen yıl olsaydı, elli, altmış ederdi. Şimdilerde. Ne bileyim!

— Anlaşıldı!.. Senin niyetin, saati, Kâmil Ağa'nın borcuna karşılık tutmak ama, biz öylelerinden değiliz. Ben on papel fazla vereceğim. Geçtim, bir de "İkinci Kısımda Osman Ağa, birinin saatini elinden yok pahasına almış," derler. Nasıl yetmiş kayma? Sana soruyoruz Kâmil Efendi?

— Tamam!.. Sağ olun!.

— Bak haaaa. Bizde zorla iş yok... Gönülün razı gelmezse, kendin bilirsın. Saati, Örucü Recep'e rehin bırakırız. Altmış liraya, haftada altı lira faiz alır.

— Yok efendim. Buyrun!.

Koğuş gene, bir şaşkınlık geçirdi. Kâmil Bey, şakalaşır gibi, belli belirsiz gülümsüyordu. Hem de öyle zoraki filan değil, bas-bayağı keyifle...

— Tanaş gülerek sordu:

— Pazarlığı kestiniz! Kahveler kimden?

Osman Ağa, Kâmil Bey'in, "Benden" demesine meydan bırakmadan bağırdı:

— Ulan Seringel! Yap koğuşa benden birer çay... Saati Pandeli'ye verdi: Al takın! Kumara mumara basarsan, bak şart olsun...

— Yok vire... Delisin!

Oğlanın Rum Türkçesi olmasaydı, saati Pandeli'nin cebine girerken, Kâmil Bey'in içinden bu sızı bile geçmeyecek, yüreği bir kirlenme duygusuyla belli belirsiz ürpermeyecekti. Bereket

bunları çabuk savuşturdu, biraz kımıldanarak, artık kimseye on para borcu olmamanın rahatlığına güzelce yerleşti.

— Ama, on papeli sana şimdi veremeyeceğiz Kâmil Ağa!

— Olsun efendim. Ne zaman isterseniz... Bir an durakladı: Ama biliyorsunuz...

— Yüreğin oynamasın! Biz borcumuzun kölesiyiz. Borcuna sağlamlıktan yana, Osmanlı Bankası bize çıkışamaz. Lazım oldukça gelir istersin. Hiç çekinme. Adamın üstünde para oldu mu, şuna buna harcanır. Sonunda pişman olur ama, iş işten geçer.

— Ama biliyorsunuz, hiç param yok!

— Sahi ya. Seringel!

— Buyur ağa!..

— Kâmil Efendi'ye, ordan bir papel verin!

— Geldi!

Fayrap, Seringel'den aldığı liralık kâğıdı koşturdu, iki telli oynuyor gibi, elini havada birkaç kere döndürdükten sonra yılışarak kucağına attı:

— Buyur Hafız Ağa!

— Sağol Ömer Efendi!.. Size zahmet oldu!

Fayrap Ömer, Kâmil Bey'in yüzüne bir zaman, bir şey araştırır gibi baktı. Sonra bütün koğuşa sahici bir şaşkınlıkla sordu:

— Ulan ne iş! Büsbütün Hafız mı? Yoksa çakoz da, bize dümbelek mi çalıyor?

Koğuştakiler utanıyorlarmış gibi, her göz göze gelişlerinde bakışlarını Kâmil Bey'den kaçırıyorlardı. Evet, hepsinde bir suç işlemiş hali vardı. Kâmil Bey, önceleri buna pek aldırmadı. Geldi geleli ilk defa kitap okuyordu. Borçlarını öder ödemez, çekingenliği kalmamış, sanki, buraya keyfince yerleşme hakkını ancak soyularak kazanmıştı. Her şeyi çok merak eden, kendisini de okur

yazar sayan Zekeriya Hoca'nın, okuduğu ile ilgilenmemesine biraz şaşıtı ama pek aldırmadı. Koğuştaki kitap okuyabilip okuyamayacağını anlamaya çalışıyordu. "Pek kolay olmayacak gibi... Eğer, her zaman, fısıltılar, kımıldanışlar böyle aklımı karıştırırsa epeyce zor! Ama, buna da elbet, alışacağız." Don Kişot'un Fransızca çevirisinin ikinci cildinden gelişi güzel bir yer açmıştı. Barataria adasına Vali olan Sanço Panza'ya karısı Terez'den gelen mektubu, aklından çevirmeye çalışıyordu: "Mektubunu aldım, canımın içi Sançocuğum, Katolik Hristiyanlığının imanına yemin ederim ki, sevinçten deli olaydım." Gülümsedi. "Deli olaymak, biraz uydurma kaçtı galiba... Bakalım herif daha aşağıda ne demiş: (qui'l ne s'en est pas fallu de deux doigts pour que je n'en devinasse folle de joie.) Peki. El yordamıyla cigara paketini aradı: Peki, sevinçten deli olmama iki parmak kaldı olur mu?.. Olmaz! Şuna kısaca, "Az kaldı, sevinçten deli oluyordum" desene birader! Desene ama, bu Cervantes'in, böyle kısa kesmeye hiç niyeti yok! Paketinde cigara kalmamıştı.

Koğuşa baktı. Biri, arkası dönük namaza durmuştu. Köşede üç kişi domino oynuyordu. Koğuştakilerin çoğu koridora çıkmışlardı. Kitabı kapayıp kalktı. Maltaya her çıkışta kunduralarını giyip, içeri gelişte çıkarmak sinirine dokunuyordu. "Nalın ısmarlamayı unutmayalım," diye gülümsedi. Bu düşüncenin sanki saatin kaç olduğunu bilmekle ilgisi varmış gibi, saatine davrandı. Biraz önce olup bitenleri hatırlayınca gene gülümsemeye çalıştı. Sonra birden ürktü. Aynada kendisine bakıyormuş da, yüzünde kan görmüş gibi, gözlerini bir an kıstı. Bu işe canının bu kadar sıkıldığını, sahiden, hiç sezememişti. Elini yeleginin cebinden hızla çekti. Yüreginde uzaktan uzağa bir sıkışma vardı. Sol pazısı seyirliyordu. "Kızmışım demek," diye başını salladı. "Kızmışım adamakıllı. Bu yaşıma kadar hiç soyulmadımdı da ondan

mı acaba?.." Düşündü. Sahi bugüne kadar hiçbir şeyini çaldırmamıştı. "İspanya'da yankesicilerin cirit oynadığı tramvaylarda... Adamın sırtından, sezdirmeksizin ceketinin aşırıldığı Varşova garında bile iğne çarptırma da, gel İstanbul'un göbeğinde..." Koridora neden çıktığını unutmuş, sigara paketini çıkarmak için elini arka cebine götürmüştü. Bu sefer başka türlü güldü.

Kısım kapısındaki nöbetçi gardiyanın iskemlesi boştu. Cigara ısmarlamak için meydancılardan birinin gelmesini bekleyerek kapının kalın demir parmaklıklarını tuttu.

— Demedim mi sana kardeş? "Aman yatağını getir," demedim mi?

Korkudan tir tir titreyen bu fısıltı, Kâmil Bey'i, sanki yüreğinden geliyormuş gibi ürpertti.

— Demedim mi, "Soyarlar burda adamı... Paralarını alırlar. Alırlar bütün," demedim miydi?

— Efendim?

Kâmil Bey hışımla döndü. Köprücü Arslan, dişleri birbirine vurur gibi "Paralarını, paralarını" diye mırıldanıyor, Kâmil Bey'le konuştuğunu belli etmemek için, çakır gözleriyle dimdik dışarıya bakıyordu. Herifin yalnız gözleri, sesi, nerdeyse tıkanacak veremli solukları değil, ucu parlayan kırmızı burnu, kalın kıllı kırmızı bıyıkları, eski ceket, dizleri fırlak kalın şayak pantolonu da korkuyordu. Kâmil Bey, bir an, her şeyi korku kesilmiş bu iri yarı adamda, kendi korkusunu görür gibi oldu. Korku yüreğine damla damla sızmış, oraya tortu gibi çökmüştü de sezememiş miydi yoksa... Korktuğu için, soyulmasını böyle gülümseyerek karşılamış olmasın?

Göğsünde hışırdayan öksürük nöbetinin önü sıra, "Paraları, paraları" diye hırıldayan herife apansız öfkelenildi, istemeden çıkıştı:

— İşiniz yok mu sizin? Nerdeyse korkudan öleceksiniz...

— Demedim mi? Paralar...

— Beni rahat bırakın! Haydi gidin işinize...

Köprücü Arslan önce pek şaşırmış, sonra Kâmil Bey'i de şaşırtan insan üstü bir gayretle bir kat daha korkmuştu. Ellerini, herhalde, "Sus yavaş," der gibi ağzına götürüp sendeledi, Ağa koğuşuna doğru baktı. Başlayan öksürükle iki kat oldu. Kâmil Bey, ayağına kapanıyor duygusuyla dehşete kapılarak omzunu demirlere acıtacak kadar dayamıştı. Köprücü Arslan, hep öyle iki büklüm, öksürüklerle sarsılarak, loş koridorda uzaklaşırken, Kâmil Bey'in yüreğine önce derin bir pişmanlık, sonra dayanılmaz bir usanma sardı. İşte bu usanmayla, yukardan inen ilk adama hiç duraklamadan seslendi:

— Bakar mısınız?

— Neymiş?

— Şurdan bir cigara rica edecektim. Elindeki lirayı uzattı: Bakkaldan... Bir paket Ahali...

Herif, bir yüzüne bir uzattığı liraya baktı. Kâmil Bey, belli belirsiz durakladığını nasılsa fark etmişti ama hiçbir şey anlayamamıştı. Parayı alıp giden adamın arkasından daldı. "Boynu ne kadar ince... Bu ince boyun o koca kafayı nasıl taşıyor? Ensesi sarı... Oluk gibi oyuk... Biraz da aksak galiba... Duraklaması da belki bundandı." Sakat bir adama iş buyurduğu için üzüldü.

Yukarı kısım açık olduğundan inen çıkan çoktu. Kimi Kâmil Bey'e şöyle bir bakıyor, kimi başını bile çevirmiyordu. Konuşmacılar gelmeye başladıklarından, meydancılar, mahpus adlarını lakaplarıyla birlikte bağırmaya başlamışlardı. Bir yandan da konuşma yerine gene kilimler, minderler, şilteler, iskemleler, se-maverler taşınıyordu.

Kâmil Bey çocuk seslerini dinleyerek kızı Ayşe'yi gözünün önüne getirmeye çalışırken, cigara ısmarladığı adam, merdiven-

leri aksaya aksaya çıktı, gözlerinde Kâmil Bey'e garip gelen bir ürkeklik vardı. Başını sol omuzuna bükerek kekeledi:

— Bakkal bu parayı almıyor.

— Almıyor mu? Neden?

— Numaraları tutmuyormuş... Lirayı demirlerin arasından uzattı: Az daha başım derde girecekti. Yuf olsun!

Hemen dönmüş, basamakları inmeye başlamıştı.

— Bir dakika efendim. Kâmil Bey utançtan laf bulamıyor-du: Bir dakika... Bilmiyordum. Özür dilerim efendim.

Herif duymadı bile dönemeçte kayboldu. Kâmil Bey, lirayı şaşkın şaşkın evirip çevirdi. Kendi verdiği banknotun böyle kirli bir kâğıtla yapışık olmadığını iyi hatırlıyordu. Gözlerini kısarak işi anlamaya çalışırken, Zekeriya Hoca yetiştii:

— Birine mi baktın Kâmil Ağa? Bir şey mi ısmarladın?

— Baksanıza... Bu para geçmezmiş, Fayrap Efendi'nin verdiği para...

— Geçmez miymiş? Ver bakayım!.. Allah Allah...

Kâmil Bey, hemen düzeltti:

— Aslında bu para Fayrap Efendi'nin verdiği para değil... Birine cigara rica etmişim. Alıp gitti, dönüşte "Geçmiyor", diye bunu getirdi.

— Ver şunu!.. Hoca parayı hemen tanıdı: Hay Allah belalarını versin! Tamam o lira... İki haftadır şuna buna soktukları kayma... Senin gibi acemileri buldular mı... Herif nasıl adamdı?

— Sıska... Sapsarı... Az aksıyordu galiba... Biraz da kekeme...

— Bildim! Vay namussuz Kekeç lbiş... Kekeçliğine bakmadan, bir de adamı mı dolandırmakta! Allah belasını versin! Bunlar hep bakkal İsmail Efendi olacak namussuzun oyunları... Bunu herife elli kuruştan vermiştir. Bende kalsın! Bahçe açılınca birine belki sokarım!

Karşılık beklemeden lirayı cebine koydu. Acemi dostunu büyük bir zarardan kurtarmış gibi, utangaç bir hoşgörölükle gül-müştü.

Kâmil Bey, "Ama benim cigaram yok," diyemedi, gidip yatağının önüne oturdu. Dünyada, bütün bildiği bilmediği işlerle ilgisi birdenbire kesilmiş gibiydi. Ancak ölümler bu kadar yalnız, bu kadar güçsüz, böyle hiçbir işe yaramaz olabilirler. Konuşulanları duymuyor, duyduklarından da hiçbir şey anlamıyordu. Koğuştakiler, kendisine sanki dargındılar. Gözleri önünde kendisini soydurmuş, korkudan ses çıkaramadıkları için, erkeklik onurlarının kırılmasına sebep olmuştu. Kâmil Bey bunu anlayınca büsbütün bunaldı. Kendisini zorlayarak, evi, kızı, karısı, Anadolu'da vuruşanlarla ilgili hayaller kurmaya çalıştı. Birden salıveriliyor. Daha kestirmesi: Düşman yeniliyor. Tevkişhanenin kapısına dayananlar, "Burada bir Kâmil Bey varmış. Kuvayı Milliye'ci Kâmil Bey... Haydi çıksın," diye bağıryorlar. İhsan'la karısı Nedime Hanım... Ramiz Efendiyle karısı Fatma Hanım... Oğulları küçük Kadir... Ayşe'yle Nermin'se çok gerilerde... Kalabalığın dışındalar. Zorladıkça hayal kurma gücü buradan ileri geçemiyor, hatta giderek, bunlardan yalnız birisine takılıp kalıyordu. Elini dalgınlıkla iki kere cigara paketine atmış, iki keresinde de utanarak hemen çekmişti. Bu utanç, hayal kurma çabalamalarıyla ilgiliydi. Hayal kurmak, insanoğlunun, insan olarak yaşamaya başladı başlayalı bulduklarından, bir bakıma en yücelticisi, en büyüğü, bir bakıma da en alçaltıcısı, en değersiz...

Zekeriya Hoca, gömleğinin yenlerini indirerek, mırıldana mırıldana gelmiş, minderine diz çöküp oturmuştu. Bir zaman döşemeye bakarak daldı. Sonra cebinden paketini çıkardı. Bir cigara aldı. Nikotinden sararmış kısa yasemin ağzlığına geçirip yaktı.

Karşısında limon yalıyorlarmış gibi Kâmil Bey'in birden ağzı

sulanmış, tütün isteği ağır basarak içinden bütün öteki istekleri sürüp çıkarmıştı. “Şimdi bir paket cigara olsa... Bir paket cigara...”

Zekeriya Hoca'nın paketini kendisi almıştı. “Bir tane istesem n'olur?” diye düşündü. Az kalsın bunu yapacaktı da... Dışleriyle beraber yumruklarını da sıkarak kendini tuttu. “Tenha bir sokakta olsaydım da yerde büyücek bir izmarit görseydim eğilir alır mıydım?” Kâmil Bey bu sorunun korkunçluğunu birden sezdi. Kendisinin ne mal olduğunu, ömründe hiçbir zaman bu kadar acımadan araştırmamıştı. “Hiç kimsenin görmeyeceğine yüzde yüz inansam alır mıydım?” “Alırdım,” demeye dili varmıyordu. Ellerinin kötü kötü titrediğini gördü. “Neden bu titreme? Sakın, eğilip almak için olmasın? Acaba ellerim, ben istemeden, beni dinlemeden uzanıp alırlar mı?”

Zekeriya Hoca, cigarayı aralık aralık içen tiryakiler gibi, tütünün sahiden tadını çıkarıyor, derin derin çekip dumanı bir zaman içinde tuttuktan sonra dışarı bırakıyordu. “Kimsenin görmeyeceğine inansam eğilip alacağım demek!” İnsanlık onuru, gözlerini yaşartacak kadar yaralanmıştı. “Bu ‘kimse’ sözünün içinde sen yok musun hayvan? Öyleyse ‘kimseye göstermemek’ nasıl bir elçabukluğu?”

Zekeriya Hoca, Kâmil Bey'in parasızlığını hatırlamış olmalı ki, birden davranıp paketini uzattı. Kâmil Bey belli belirsiz durakladıktan sonra, gülümseyerek cigarayı aldı. Teşekkür etti. Birinci çekişte gözleri kararıp başı hafifçe dönmüş, dizleri tatlı tatlı karıncalanmıştı. “İlk uygun zamanda tütün alışkanlığından yüzde yüz kurtulmaya çalışacağım,” diye kendi kendine söz verdi. “İlk uygun sırada tütünü bırakacağım, Ayşe kızım, sana söz!”

Bahçe açıldığı zaman, Kâmil Bey, Don Kişot'un herhangi bir sayfasına bakarak, başı kuyruğu olmayan karışık şeyler düşün-

yordu. Karavanaya yazılacaktı. Sabah kahvaltısında, bir parça tayıyla bir bardak çay... Öğleyin domates, olursa biraz beyaz peynir... Akşama karavana... Karavana alabilmek için kap getirtecek... Bütün bu düşüncelerin arkasında, kaç gündür Ağa sofrasına oturduğu bu koğuşu değiştirmek zorunluğu görünüyordu. "Hangisi olursa olsun bir başka koğuşa geçmeli... Daha doğrusu, mutlaka İhsan'ın yanına gönderilmeyi sağlamalı... Yatağı, bavulu, ne varsa her şeyi versem, biraz da para uydursam, bu iyiliği bana Faytoncu Osman Ağa acaba yaptırabilir mi?"

Burada başına gelenler, elbette İhsan'ın başına gelmemiştir. "Oranın Ağası, zorla kumara karıştırmamıştır İhsan'ı... Saatini elinden almamıştır. Peki neden? Savaşta yedek subaylık ettiğinden mi?" Kendisini yadırgadıklarına artık iyice inanmıştı. Bir şey vardı ki milletle kaynaşmasını önlüyordu. Galiba her lafa "Efendim," demesi, durmadan teşekkür etmesi... Geldiğinden beri kimsenin kimseye "Efendim," dediğini, teşekkür ettiğini duymamıştı. Adliye Nezaretinin penceresinden buraya bakarken yüreğine doğan, girip de bir daha çıkamamak, kaybolup gitmek duygusu meğer büsbütün uydurma değilmiş... Demek, iç yüzünü bilmediği halde, buradan o kadar ürkmesi, insanlığa aykırı bir yer olduğunu sezmesinden...

— Haydi bakalım Hafız!..

— Buyur Seringel Efendi!..

Koğuştaki kendisinden başka kimse kalmamıştı.

— Koğuş süpürülecek. Haydi yallah!..

Kâmil Bey kitabı bavuluna koyup hemen kalktı.

Avluda çocuklar, daha şimdiden keyifli çığlıklarla koşuşmaya başlamışlardı. Kâmil Bey, birdenbire Zekeriya Hoca'yı gözleriyle aradı. Birdenbire kimsesizliğini duymuş, burada bir onu tanıdığını anlayarak, yalnızlığın umutsuzluğundan korkmuştu.

Bütün gövdesi, ensesinden içeriye buz atmışlar gibi ürperdi. Zekeriya Hoca'nın ahbablığına sığınmanın tabansızlık olacağını kestirerek biraz direndi. Sonra dayanamadı, ayaklarını sürüyerek Hoca'nın çömelip sırtını dayadığı duvara doğru yürüdü, yanına çöktü.

— Geldin mi Kâmil Ağa?.. İyi ettin. Koğuştaki kalanları Osman Ağa hiç sevmez.

— Neden?

— Gizli işleri olur. Osman Ağa'dan her laf açışta yaptığı gibi gene sesini alçaltmıştı: Ağa'ya kolonya suyundan içki yaparlar. Esrar keserler.

— Keserler mi? Ne demek?

— Ufak ufak böleceksin! Her parçaya “diş” derler. Her diş, on kuruş... Bir de şunun bunun zulasını ararlar.

— Zula nedir?

— Bıçak, şiş falan zulası... Bıçak saklanan yere “zula” diyorlar.

Kâmil Bey, karavanaya nasıl yazılacağını soracaktı. Utandı. Midesi kazınıyor, açlıktan, kederi de, umutsuzluğu da artıyordu. Aşağı inerken koridora açılan pencerelerin camlarından birinde kalıpsız fesini görmüş, birdenbire kendini tanıyamamıştı. “Ya Nermin çıkagelirse?” diye elini fesine götürdü. Dizleri kesildiğinden zorlamasa yere oturuvorecekti. Dayanma gücünün tükenmek üzere olduğunu anlıyordu. “Daha ilk adımda, yedi yılın dördüncü ayında dayanma gücü tükenirse neyin kalır? Şu izmariti, kalkar alırsın! Bir kere eğilip aldın mı, birinin ateşinden yakman işten bile değil. Sonrası kolay! Sonrası, insanlıktan, büsbütün çıkmak... Sonrası, bu Zekeriya Hoca gibi olmak.” Kızı Ayşe, bir yerlerden, kendisine bakıyormuş gibi garip bir duyguya kapıldı. Kızın kara gözleri büyümüş büyümüş, gökyüzü kadar olmuştu. İçinden geçenleri sanki görüyor, ayıplıyordu. Belki de

ayıpladığı içinden geçenler değildi de, kalıpsız fesiydi. “Ayşe babasının kalıpsız fesini ayıplamaz.” Buna inanınca kızı Ayşe’yle karısı Nermin arasındaki başkalgı birden anlayıverdi. “Sevgililerimize karşı hep tetikte dururuz. Güçsüz yanlarımızı onlardan hep saklamaya çalışırız. Kızın başka! Kızına karşı kendini bırakabilirsin.”

Zekeriya Hoca, dirseğiyle dürterek önlerinden geçen on üç, on dört yaşlarında bir Hristiyan kızını gösterdi. Kâmil Bey, Hoca’nın asıl niyetini anlamadan başını salladı:

— Hayır, tanımıyorum.

Sonra gene, küçüklerin yaladıkları elma şekerlerine, macunlara daldı. Hepsini birden canı istiyordu. Cebinde parası olsaydı, hemen gidip hepsinden alacak, oturup yiyecekti. “Delilik böyle mi başlar?” diye eliyle tutunacak bir yer arar gibi cigara paketine davrandı. “Hayır, delilik böle başlamaz. Deli, deliliğini bilemez de ondan.”

— Kâmil Ağaaa! İkinci Kısımdan İftiracı Kâmil Ağaaa!

Kâmil Bey’le Zekeriya Hoca birden dikildiler. Ses kapıdan geliyordu.

Kâmil Bey kendini toplayıncaya kadar Hoca davranıp kalkmıştı:

— Konuşmacın geldi Kâmil Ağa! Koşsana...

Kâmil Bey, önce birkaç adım koştu. Sonra dönüp yalvardı:

— Aman Hoca Efendi, bir iki iskemle. Aman iskemle!..

— Kolay!

Kâmil Bey umutsuzlukla elini yanağına götürüp durdu:

— Ama para yok!.

Bahçe meydancısı bir daha bağırdı:

— İftiradan Kâmil Ağaaaa!.. İkinci Kısımdan Kâmil Ağaaa!

— Örtüyü getirsek... Senin örtüyü...

— Olur. Hay Allah sizden razı olsun!.. Lütfen Hoca Efendi...

Kâmil Bey hızlı hızlı yürüdü. Kapıya beş adım kala, Ramiz Efendi'nin oğlu küçük Kadir'i tanıdı. Elinden tutan çarşafı kadın da, herhalde Fatma Hanım'dı. Kâmil Bey, Fatma Hanım'ın kendisini arayışına mı, yoksa Nermin'in gelmemiş olduğuna mı sevindiğini ayırt edemedi "Ohhh..." diye sağ yumruğunu sol avucuna iki kere vurarak ciğerlerini boşalttı. "Nermin değilmiş. Nermin değil, çok şükür!"

— Safa geldiniz efendim! Neden yoruldunuz buralara kadar? Hoş geldin Kadir. Buyurun!

— Safa bulduk! Nasılsınız? Fatma Hanım oğlunu tartaklayarak merdivenden aşağıya itti: Öpsene Kâmil Bey amcanın elini salak!

Kadir eline davranınca Kâmil Bey öpmesine meydan bırakmadı, çocuğu tutup yerden kaldırdı, yüzüne baktı:

— Nasılsın yiğit?.. Baban nasıl?..

Fatma Hanım karşılık verdi:

— İyidir. Selamı var. Konuşuruz... Burası ne kadar kalabalık! Bayram yeri gibi... Ne güzel! Birden bir şey hatırlamış, telaşla dönmüştü: Nerdesin Murat! Gelsene... Kâmil Beye gülümsedi: Komşunun oğlu... Kadir'in arkadaşı... Tutturdu "İlle beni de götür Fatma Teyze," diyerek... Alıp geldim. Sesini alçalttı: Kuvayı Milliyeci sayıyor kendisini bu Murat... Sizden sayıyor!

— Öyle mi? Hay çok yaşasın Murat Efendi. Buyurun!.. Şimdi bir örtü getirecekler. Şöyle buyurun!

— Her zaman burası böyleyse hiç canınız sıkılmaz.

— Sıkılmıyor, evet.

— Sıkılsa da aldırmayın. Yakında kurtulacaksınız.

— Mersi. Mersi efendim.

— Hanımefendi, kimbilir, ne kadar üzüldü? Fatma Hanım

peçesini rahatça kaldırıp yüzünü açmıştı: Evi bilseydim, baş sağlığına gidecektim. Ramiz Efendi “İstemez,” dedi. Gün geçmez ki Ramiz Efendi, sizden laf açmasın. Oğlana çıkıştı: Kadir, buraya gel! Pek soytarı oldu bunun babası... Soytarılık Harp Divan’ında işine yaramış. Doğru mu? Yedi yıldan soytarılıkla kurtulduğu?

Zekeriya Hoca, koltuğunda yaygıyla yanlarına geldi. Kâmil Bey çevresine bakarak bir uygun yer aradı:

— Seriversek... Şuraya... Karantinanın merdiven başına, olur mu?

— Olur.

Hoca’nın arkası sıra yürüdüler.

Murat hep Kâmil Bey’e dikkatle bakıyordu. On beş yaşında görüldüğü halde bakışlarında olgun erkek ciddiliği vardı. Kadir çocuklara daldığı için Fatma Hanım oğlanı gene tartakladı.

— Hiç yürür mü? Bu oğlanın, vallaha, ayağı köstekli... Vak-tim olmuyor ki alıp Babacafer Hazretleri’ne götürüyüm de tespihten geçirteyim! Benim nedir bunlardan çektiğim kuzum? Babası bir türlü, oğlu bir türlü... Ramiz Efendi tutturdu. İlle...

Zekeriya Hoca’nın kulak verdiğini sezince suratını asarak lafı değiştirdi:

— Yürüsene Kadir. Bak şamarlanım. Yürü!.

— Bırak oynasın efendim.

— Oynamayı bilmez ki... Hemen dövüşür. Terbiyesiz bir oğlan... Babası çok yüz veriyor. Aman hiç aklım başımda yok... Ayşe kızımız nasıl? Büyüdü mü haspa?

— Büyüdü, evet!

— Bayramda gelmiştir. Keşke rastlasaydık. Bu Murat dedi ki, “Ben de Ayşe’ye bir şey alayım,” dedi.

— Sağolsun!

— Gelip gittiler mi?

Kâmil Bey, örtüyü sermek bahanesiyle Fatma Hanım'ın sorusuna karşılık vermedi.

Zekeriya Hoca fısıldadı:

— Üç çay söyleyeyim! Parasını sonra verimiz.

Kâmil Bey, “Olur mu?” diye soracaktı. Kendisini topladı:

— Hemen söyleyin! Bir de kendinize... Hemen...

— Ben istemem. Kim bu hanım?

Kâmil Bey duymazdan gelip başını çevirdi:

— Şöyle buyrun! Daha eksiklerimizi tamamlayamadık efendim. Minder filan ister. Pek rahatsız olacaksınız ama...

— Rahatsızlık da neymiş? Oh. Burası püfür püfür esiyor.

— Anne bu çocuklar da mahpus mu?

— Ah benim avanak oğlum! Hiç bu yaştaki çocukları mahpusa atarlar mı? Onlar da amcalarını görmeye gelmişler.

— Anneleri hani?

— Oturuyorlar işte... Zekeriya Hoca uzaklaşmıştı: Kim bu keçi sakallı herif? Ne yılışık şey!..

— Çok iyi insandır. Bir koğuştayız. Bana yabancılik çektirmedi. Demek Ramiz Efendi...

— İlle tutturdu, Anadolu'ya geçecek... Bereket versin Nuri Usta tersledi. “Orada subay kıtlığına kıran girmede. Şimdi bize gemi kahvecisi lazım” dedi de zaptetti. Ama hiç umudum yok! Her gişte, “Ben kaldım,” diye mektubu gelecek diye bekliyorum.

Fatma Hanım kara çarşafının pelerini altından gazeteye sarılı bir paket çıkardı, biraz utanarak Kâmil Beyin yanına koydu:

— Kusura bakmayın!.. Buranın gidişatını bilmiyorum. Ramiz Efendi, “Noksanı yoktur,” dedi ama, ben biraz un kurabiyesi yaptım. Aklım başımda değil ki... Biz mahallece bildiklerimizi çoktan unuttuk. Ben böyle yerlere şeker, kurabiye filan getirmeyi hiç sevmem. İşe yarar şeyler olmalı. Unutmadan sorayım: Ça-

maşır için ne yapıyorsunuz?

— Uzak düşerse bize gönderin. Şurda bir tütün deposu var. Bizim mahalleden İlyas Efendi orada ustabaşıdır. Her gün kapının önünden geçiyor. Karısına söyledim. O da İlyas Usta'ya söylemiş. İlyas Usta demiş ki, "İsterseniz ben geçerken alıp getiririm, yıkarsınız, götürür kapıdan bırakırım," demiş. Fatma Hanım iki yanına bakarak sesini alçalttı: İlyas Usta da bizden...

Bu "Bizden" sözü Kâmil Bey'in doğruca yüreğine vurdu. Günlerdir gerilen sinirleri nerdeyse boşanacak, dişlerini sıkmasa çocuk gibi ağlamaya başlayacaktı. Gözlerini bir an yumdu. Dünyaya yüzünde bir başına, dayanaksız kaldığını sanmakla, kimlere karşı, nasıl alçaklık ettiğini dehşetle anlamıştı. "Seni kimler düşünüyor, nerelerde? Seni kimler nasıl düşünüyor, senin gibi kalıtabanı?" Murat dimdik yüzüne bakıyordu: Gülümsedi, ürkek, minnetli, güçsüz...

Fatma Hanım, "Nuri Usta dedi ki," "Mıstafendinin anlattığına göre," diyerek bir şeyler söylüyordu. Kâmil Bey sözlere değil, bu sesteki inanca, güvene, sınırsız iyimserliğe dalmıştı. Hep o ses... İkinci İnönü zaferinin müjdesini getiren, kocası Ramiz Efendi'yi en yılgın sırasında, "Haydi sen de başla," diyerek düşmanla boğuşmaya süren ses...

— Ramiz Efendi'yi gene eski işine alacaklar. Sefere çıkmadan önce... Bir kere buraya mutlak gelecek... A zahmet ettiniz! Kadir çayı hiç sevmez.

— Olur mu efendim? Gel bakalım Kadir, haydi şunu iç!.. Sana kurabiye de vereyim mi? Hadi Murat Efendi... Buyrun rica ederim!

— İstemez, istemez. Evde tıka basa yediler.

— Mersi Fayrap Efendi! Buraya kadar zahmet ettiniz.

— Boş ver abi!

Fayrap'ın salınlı yürüyüşü Fatma Hanım'ın garibine gitmişti:

— Kim bu akıntı çağnozu gibi herif? Sakat makat mı?

— Bakmayın, iyidir. Bizim koğuşun kahvecisi...

Kâmil Bey, gene dalgınlıkla cigaraya davranmıştı. Belli etmemek için Kadir'in çayını karıştırdı:

— Gel Kadir!.. Haydi soğutmadan iç yavrum. Baban eve gelince sevindin mi çok?

— Sevinmez mi? Ama durun. Pek umursamadı. Birden aklına bir şey gelmiş gibi durakladı: Hay benim salak oğlum! Hani Kâmil amcana getirdiğin paket?

— Ne paketi? Kadir bana paket mi getirdi? Kâmil Bey nedense buna çok daha başka türlü sevinmişti, Neymiş bakalım? Şeker mi?

Kadir yan cebinden bir paket Yenice cigarası çıkarıp uzattı. Kâmil Bey o kadar şaşırdı ki, almayı bile akıl edemedi. Öylece baktı kaldı. Çocuk cigara paketini önüne bırakmış, öteki cebinden çıkardığı bir kibrit kutusunu da yanına koymuştu. Bunları yaparken üstünde sahici bir erkek ağırlığı vardı.

Kâmil Bey sesindeki titremeyi saklayamadı:

— Neden zahmet ettiniz? Neden efendim? Mersi Kadir!

— Daha da alacaktı ama amcası, hangi cigarayı içtiğinizi bilmediğinden almadı. Bunlar kendi harçlığından... Aklım darıma-
dağın... Ramiz Efendi söylediydi ama unuttum gitti. Etsiz esmer yüzünü kaplayan sahici bir kederle gülümsemeye çalışıyordu: Eskiden de aklımız yoktu ya... Biz böyle şeyler görmedik. Her şeyden korkardık. Vakitsiz horoz ötse... Gece sakız çiğneyen olsa... Hep korkardık. Aydınlıktan, karanlıktan korkardık. Şimdiyse hiçbir şeyden korkmaz oldum. Bu sefer de bu kadar korkusuz olmaktan korkuyorum galiba... Aklımdayken haber veriyim: Nedime Hanım'ın bir oğlu olmuş.

— Öyle mi efendim? Adını ne koymuşlar?

— Ne koyarlar? Kemal koymuşlar.

Fatma Hanım daha işe yarar şeyler anlatmaya başladı.

Anadolu'da İkinci İnönü'den bu yana isyan misyan kalmamış...

— Durun bakalım! Birileriyle anlaşma yapmışız. "Adı aklım-da kalmaz," dedim de Ramiz Efendi, iyice öğretti. Bolşeviklerle... Bize silah veriyorlarmış. Şu kadar altın vermişler. Sizin aklınız erer. Bu anlaşma bizim hakkımızda hayırlı mı?

— Çoook.

— İşte gördünüz mü! Size burada keyif çatmak düşüyor. Ayşe' ye söyleyin, sık sık gelsin! Kızlar, avanak değildirler oğlanlar gibi... Dilli olurlar. Gelsin de sizi eğlensinsin. Nedime Hanım'a gidemezmişim! Doğru değilmiş. Neden bakalım? Kemal oğlanı pek merak ediyorum. Bizim mahallede de Kemaller çoğaldı. Her oğlan Kemal adı takılıyor. Nedime Hanım'a neden gidemezmişim?

— Sırası değil. Hele biraz vakit geçsin.

— Vakıt geçsin! Vakıt geçsin! Geçiyor mu bakalım bu pis vakitler?... A a! Şu karşıdaki Zarzar abin değil mi Kadir?

Kadir bakıp sevindi:

— Zarzar abim ya... Zarzar abim!.

— Çağır bakalım şu hayırsızı...

Kadir hemen koştu.

Zarzar da, Kadir'i görünce çok şaşırılmıştı. Bu şaşkınlık Fatma Hanım'ı Kâmil Bey'le yalnız oturur görünce büsbütün arttı. Utangaç, saygılı, yaklaştı:

— Hoş geldin Fatma Hanım! Nerde Ramiz Abi?

— İş güc peşinde... Sen nasılsın bakalım? Annen geldi mi?

— Gelmedi. Yemini var. "Bir daha oraya girersen seni hiç aramam," diye yemin ettiydi ya... Oooo! Murat da burdaymış! Nasılsın? Fatma Hanım'a döndü: Yeminli bizimki...

— Haklı ama... Saçını süpürge etti seni büyüttü. Başına olmadık işler açtın. Artık bu son olsun. Vazgeç şu pis kumardan... Bak, kumar yüzünden çektiklerine... Dışarda herifi yaralaman da kumar yüzünden... Ne kadar ceza verdiler?

Zarzar, Kâmil Bey'e göz etti:

— Daha mahkeme bitmedi Fatma'nım. Sen bizim işlere boş-ver de, semtte ne var ne yok, onu söyle. Millet iyi mi?

— Herkes iyi... Herkes işinde gücünde...

— Allah iyilik versin! Çocuklara döndü: Size çay mı, kahve mi, yiğitler, yoksa kâğıt helvası mı?

— Gelirken yediler. İstemez!

— Olsun. Fatma Teyze!

— İstemez dedik ya... Karıştırma aklımı... Birini soracaktım. Kimdi, Murat? Haa, Sakanın haylaz oğlu Naci... Ne yapıyor?

— İyi. Yakında çıkacak.

Zarzar, bardakları almaya gelen Fayrap'a üç çay daha söyledi, Fatma Hanım'ı gene utangaç utangaç selamlayıp gitti.

Fatma Hanım'la çocukları kapıya kadar geçirdikten sonra Kâmil Bey yüreğini çekinerek yoklamış, avluya inerken içinde delbelendiği yılgınlıktan hiçbir iz bulamamıştı. Parasızlığı, buranın dayanılmaz soygun düzeni bile artık hiç önemli değil gibiydi. Dünyada artık üstesinden gelinmez hiçbir zorluk yoktu. "Örtüyü götürelim mi?" diyen Zekeriya Hoca'ya gülümsedi:

— Götürelim ya... Lütfen...

— Kim bu hanım?

— Benim yengem!.

— Ağabeyinin karısı mı?

— Evet, ağabeyimin sayılır.

— Para bırakmadı mı?

Kâmil Bey, Hoca'nın suratına gözlerini kısarak baktı:

— Hayır!

Zekeriya Hoca, bu bakıştan rahatsız olmuştu. Gülmeye çalıştı:

— Zarzar senin yengeni nerden tanır?

— Mahalleden...

— Sen “Zarzar’ı tanımam,” dedindi?

— Tanımam. Biz başka yerde oturuyoruz.

— Biraz para istesen iyiydi Kâmil Ağa!

— İyiydi ya, isteyemedik. Artık başka gün isteriz. Yak bakalım bir cigara...

Hoca örtüyle kurabiye paketini yukarı götürdükten sonra, Kâmil Bey, şadırvanın önündeki betonda dünyanın en güçlü, en mutlu adamı olarak voltaya başladı. Bahçe kapanıncaya kadar, belli başlı hiçbir şey düşünmeden tek başına gidip geldi.

Vakit yatsıyı geçtiği halde Kâmil Bey maltada volta vuruyordu. İkinci üstü iki kurabiye yemişti o kadar... Parasızlık, cigarasızlık hâlâ umurunda değildi. Tatlı bir dalgınlığın, uçsuz bucaksız bir güvenin içinde yüzüyor, Fatma Hanım’la yarım saat görüşmenin kendisini nasıl böyle değiştirdiğine şaşıyordu. Halkla anlaşıp kaynaşamamak meselesinde galiba biraz yanılmıştı. “Fatma Hanım’la görüşürken duyduğum rahatlık nerden geliyor? Neden onunla çok rahatım da, söz gelimi, koğuştakilerle değilim?”

Demin, önünü kesen Âdembabalara cigara vermediğini hatırladı, üzüldü.

Paketinde beş tane cigara kalmıştı. “Yarın bavulu satarım gider,” diye güldü. “Çıkına sarıp duvara astığımız gömleklerle Nermin’in karşısına nasıl çıkacağız? Adam sen de!.. Kız öyle kederlidir ki, görmez bile!” Bir ara cigaralarını yarım yarım içmeyi denemiş, becerememişti. Bunu gene düşündü. “Bir yasemin ağızlık uydursam.”

Koğuşa girmeyi canı istemiyordu. İç çekişler, zoraki gülüşler, o sürekli korkak fısıltı... “Şimdi bir su dökünsem. Bir küçük odada tek başıma yatağa uzansam.” Oysa Bekirağa bölüğünde aylarca süren yalnızlığından ne kadar yılmıştı. “Bu dünyada, ne olduklarını hiç bilmeden, neleri arzuluyoruz budala gibi.” Buranın gidişine uyabilmek, burada batabilmek için, birkaç meseleyi düzenlemesi gerekiyordu. Önce koğuşa toptan çay ısmarlamak işine son verecekti. “Bu çay ısmarlamaların benden gelmemesi büsbütün alçaltıcı oluyor! Düpedüz soygun... Apaçık haraç!” Yarın bavulu satmak zorunda kalırsa, Osman Ağa’ya katıyen vermeyecekti. Bunu bahçede kararlaştırmıştı. Artık hiçbir şeyinin, o pis Rum oğlanına gitmesini istemiyordu. Saatine acıdığını, bunca yıl kendisine vakti gösteren bu eski dostunu erkekçe savunamadığı için bir garip utanç duyduğunu yavaş yavaş anlamıştı. Saat sanki canlı bir şeydi. Sözgelimi, sevgili atı. Şu anda Pandeli’nin cebinde işliyor, bu da oğlanla aralarında onurunu kıran, insanlığını lekeleyen bir sürekli bağ kurmuş oluyordu.

Başka türlü davranıp davranamayacağını araştırdı. Olup bitenleri pek mi gevşek karşılamıştı acaba? Yüreğinin derinlerinde yaman bir öfkenin kımıldadığını, zincirlerinden boşanmaya gizlice hazırlandığını kestiremeden, bir cigara daha yaktı. Tütünün acılığıyla birlikte, karşı durulmaz bir açlık duydu.

Yatsıyı kılanlar da yataklarına girdiklerinden kısımdan gürültü kesilmişti.

Koğuşa doğru yürürken kestirip attı: Bir çay söylerim! Üç çay borcum var. Dört olur.

Kunduralarını çıkarıp koğuşa girdi.

Dalgın dalgın döşemeye bakan Osman Ağa, başını bile kaldırmamıştı.

Kâmil Bey, kurabiye paketini yatağının üstünde göremeyince

bavula koyup koymadığını hatırlamaya çalışarak yaklaştı. Açtı baktı.

Zekeriya Hoca, bir şey arandığını anladığını anlamazlığa vurmuştu. Pis pis burnunu karıştırıyordu. Kâmil Bey'in aklına önce birinin kendisiyle şakalaştığı geldi. Eskiden beri şakanın hiçbir çeşidini sevmiyordu. Yüreğinde kımlıdanan öfke, biraz daha gerilmişti. Koğuştakilere ayrı ayrı baktı.

Zarzar, Ayvansaray'da komiseri Rum serserilerinden kurtarmak için adam öldüren Kömürcü İbrahim'le konuşuyordu. Pandeli, kolunu Osman Ağa'nın dizine dayayıp kaykılmış, Tanaş'la Laz Ali' nin oynadıkları dominoya dalmıştı. Bu oturuşuyla, uydurma resimlerin nargile içen sultan hanımlarına benziyordu. Kâmil Bey suratını ekşiterek Zekeriya Hoca'ya döndü:

— Burada bir paket olacaktı Hoca Efendi.

— Nasıl paket?

— Bugün getirilen paket...

— Haaa. Buradaydı. Hoca gözlerini bir hoş kırpıştırdı: Bavula mavula...

— Yok, birisi şaka olsun diye almasın?

Hoca güldü:

— Sahi, dur hele. Seringel Ağa aldı demin gibime...

— Neden alıyor?

— Bilmem. Meraklandı, açtı. Birini yedi. Beğendi. Ağa'ya götürdü. Birazını yediler, gerisini Pandeli'ye verdiler. Yarın çayla...

— Pandeli'ye mi?

— He ya...

Kâmil Bey, kahve ocağına doğru seslendi:

— Biraz bakar mısınız Seringel Efendi?

Yüzü de, sesi de gayet sakindi. O kadar ki koğuştaki hiç kimse başını çevirmemişti.

Seringel umursamadan sordu:

— Neymiş?

— Burada bir paket vardı.

— Ne paketi?

— Kurabiye...

— Eyy?..

— Siz almışsınız.

— Biz mi almışız? Koğuştaki sesler birden kesildi: Kim dedi bakalım?

— Siz almışsınız.

— Almadık ya, almışsak bile, n'olmuş? N'apalım yani?

— Lütfen paketimi getirin.

— Lütfenmiş. Oğlum burası neresi? Burası mahpusane...

Herkes malını kollayacak... Kör müsün? Malına sahip olaydın.

— Paketi istiyorum.

— Vermezsem?

Osman Ağa kasılarak bağırdı:

— Neymiş? Neye hırlaşıyorsunuz ulan?

Kâmil Bey, Ağa sedirine doğru yürüdü:

— Benim kurabiye paketini almışlar.

— Ne paketini?

— Kurabiye...

— Bavuldan mı?

— Hayır.

— Kime teslim ettindi?

— Hiç kimseye.

— Öyleyse almışlardır. İyi de etmişler. Güldü: Malına sahip olmadın mı, burada adamın kıcından donunu çeker alırlar.

— Paketi Osman Efendi...

— Kes ulan, uzatma!

— Benim paketimi verin.

— Ulan hıyarağa, paketini benden mi istiyorsun?

— Senden... Ondan... Paketi çıkarın!

Osman Ağa, biraz eğlenmek için lafı değiştirdi:

— Şuna paket nerden gelmiş bakalım? Geldiğini gören var mı?

— Bugün Fatma Hanım getirdi.

— Nasıl Fatma Hanım bu?

Kâmil Bey, bu Fatma Hanım'ın, nasıl bir Fatma Hanım olduğunu bu herife anlatacak uygun bir kelime ararken, sol omuzu başında Seringel'in yılışık sesini duydu:

— Ben o karıyı tanırım, orospunun biridir.

Kâmil Bey yarım döndü, usta bir yumrukçu alışkanlığıyla Seringel'in tam ağzının üstüne vurdu. Yumruk balyoz gibi inmiş, sesi koğuşun duvarlarını inletmişti. Herif uçtu, orta yere kolları bacakları açık olarak, arka üstü serildi. Koğuştakiler soluklarını kesmişler, bakakalmışlardı. Patlayan dudaklarının kanı Seringel'in çenesini, iki kırmızı çizgiyle, yavaş yavaş çerçeveliyordu.

Kendisini herkesten önce Laz Ali toparladı. İç cebindeki bıçağa el atıp sıçradığı anda yediği bir yumrukla köşeye kadar yuvarlandı, orada dertop kaldı. Tanaş Rumca sövmeseydi, Kâmil Bey belki de o kadar kudurmayacaktı. Onu da Laz Ali'nin üstüne yıktıktan sonra, Osman Ağa'nın karşısına dikildi:

Hep o durgun sesiyle fısıldadı:

— Paketi...

Osman Ağa, ancak çömelime gelebilmişti. El yordamıyla yerde bir şey arıyormuş gibi kımıldıyor, atılmak için art ayakları üzerinde toparlanan bir yırtıcı hayvana benziyordu. Bu benzeyiş Kâmil Bey'in savunma içgüdüsünü hemen uyardı. Aşağıdan yukarıya vurduğu bir yumrukla bıçağını ancak yarı yarıya çekebi-
len Osman Ağa'yı duvara çarpı. Ağa sersemlemiş, bu sersemlik-

le ancak bıçağını fırlatmayı akıl edebilmişti. Boşa giden bıçağın havada vınlayarak parlaması Kâmil Bey'in kafasına vurmak için testiye kapıp fırlayan Fayrap Ömer'in kahve ocağına kadar gerilemesine sebep oldu.

Kâmil Bey, ne bıçağı görmüş ne de fırlatıldığını fark etmişti. Sol eliyle Osman Ağa'nın yakasına yapıştı. Çekip kaldırdı. Gözlerinin içine bakarak, "Paket," dedi, vurdu, "Paket!" dedi, vurdu.

Vurdukça "Paket," diyor, "Paket" dedikçe vuruyordu.

Herifin çoktan bayıldığını, ancak yumruğu sızlamaya başlayınca anlayabilmişti. Buna çok şaştı. Pelteleşmiş gövdeyi iki kere tartakladı. Sağ eli kan içindeydi. Dört yanına çaresizlikle baktı, ne düşündüyse düşündü, homurdandı:

— Hadi müdüre gideceğiz!

İkinci Kısımın padişahı Osman Ağa'nın kandan kıpkırmızı olmuş ipek gömleğini yelegiyle beraber tek eline topladı. Herifin doksenbeş okkalık gövdesini kolayca sürüdü.

Öteki koğuşlardan fırlayıp maltayı dolduranlar ürkerek yol açtılar.

Zarzar, tekrar davranmak isteyen Fayrap'ın elindeki testiye alıp yere çaldıktan sonra bağırmaya başladı:

— Ramiz abinin karısı Fatma Hanım'a orospu diyenin... Ben, anasını avradını...

Ayvansaraylı Kömürcü İbrahim, pek de belli etmeden, herhangi bir kahpeliği önlemek için Kâmil Bey'in arkasına takılmıştı.

Kâmil Bey hiçbir şeyin farkında değildi. Boğulma hırıltıları çıkaran Osman Ağa'yı, kısım kapısında gardiyanın çaldığı acı düdük sesine doğru çekip götürüyordu.

Ağa takımından biri, yarım ağızla bağırdı:

— Vurun ulan! Erkeklik öldü mü? Vurun şunu...

YX

Bu bağırıtıyı Zarzar'ın sesi hemen bastırdı:

— Açılın kayartolar! Fatmanıma haaa... Ulan açılın. Yakarım topunuzu...

Kısım kapısına Kâmil Bey'le Başgardıyan Musa Çavuş aynı zamanda varmışlardı. Musa Çavuş, Osman Ağa'nın, birini terbiye ettiğine yüzde yüz emin olduğundan, laf olsun diye sordu:

— Nedir bu gürültü?

Kâmil Bey, akli başında bir adam gibi emretti:

— Aç şu kapıyı...

— Kapıyı mı? Sen delirdin mi herif? Kim bu yahu?

— Aç, müdürü göreceğim!

Başgardıyan Musa Çavuş, it hırıltılarıyla debelenen adamın kan içindeki suratına baktı. İkinci Kısım Ağa'sı Faytoncu Osman olduğunu tanıyınca, bir adım geri çekildi:

— Aman bu bizim Osman Ağa...

— Kapıyı açın, diyorum. Açın şunu...

— Ulan kim bu herif? Nerden gelmiş?.. Suçu ne?

Kısım nöbetçisi gardıyan, "Suçu hırsızlık," diye başlayınca, Kâmil Bey, Osman Ağa'yı yere atıp tokat yemiş gibi döndü:

— Hırsızlık mı? Benim suçum mu hırsızlık? Ben Kâmil... Ben, Selim Paşa'nın oğlu... Boynunu kopartırım senin, boynunu...

Hatırlı koğuştakilerle beraber gürültüye inenlerden İttihatçı Binbaşı Arif Bey, demirlere yaklaşıp sordu:

— Selim Paşanın oğlu Kâmil mi, dediniz?

Kâmil Bey, kara gözlü, düşük kara bıyıklı Arif Bey'e bir şey anlamadan baktı. Beynindeki karışıklığın içinde, "Hırsızlık," sözünün yerini arıyor gibiydi.

— Siz, Mehterânedeki İhsan Bey'in arkadaşı Kâmil Bey misiniz efendim?

— Arkadaşıyım, evet. Siz İhsan'ın nerden tanıyorsunuz?

Arif Bey, gözlerini kısarak Başgardıyana baktı. "Kesin baka-

lım,” diye maltadaki gürültüyü susturup sordu:

— Bu nasıl iş başgardiyan? Hani daha gelmediydi?

— Ne bileyim Arif Bey! Sordum, “Ne Paşa geldi, ne de oğlu,” dediler. Bayram kalabalığında kim kime...

— Desene burası Marika’nın Kârhanesine dönmüş. Elini sallayıp başgardiyanın sözünü kesti, içerdeki gardiyana çıkıştı: Aç şunu hayvan! Aç şu temeline... Tövbe yarabbi.

“Paşa oğluymuş yahu. Hem de Arif abinin arkadaşıymış...” fısıltısı ikinci kısma çoktan yayıldığı halde, gardiyan kilidi bir türlü açamıyordu.

Kâmil Bey iki kere ileri geri, sallandı. Kana bulanmış kocaman sağ eliyle kapının demirine tutundu. Dış görünüşündeki deli durgunluk gitmiş, yerini sıtma nöbetine benzeyen bir titreme almıştı. Dişleri birbirine vuruyordu.

İkinci Bölüm

Millici Abi

1

Kâmil Bey, bir garip hışırtıyla uyandı, doğrulup oturdu. Önce kapiya, sonra saate baktı. Altıyı çeyrek geçiyordu. Duyduğu ses, gözetleme deliğinin tahta sürgüsünden gelmiş olmalıydı. Komodinin üstünde duran pakete –Fatma Hanım'ın kurabiye paketine– gözü ilişince, çok saydığı yaşlı bir dostu içeri girmiş gibi, bacaklarını topladı. Karyolanın çıkardığı demir gıcirtısıyla, kapının kilitli olup olmadığını düşündü. Dışarıya kulak verdi. Bine yakın insanın kapatıldığı koca tevkilhanede, uzaktan yakından, hiçbir gürültü duyulmuyordu. Temiz havayı derin soluklarla ciğerlerine doldurdu. Dün geceki kavgadan sonra, geç de uyuduğu halde, sinirleri dinlenip yatışmıştı. Bir cigara yaktı.

Hücrenin havası gibi, duvarları, tavanı, çini döşemesi de tertemizdi. Masmavi gökyüzünü dörtgenlere bölen kurşunî pencere demirlerinde sabah güneşi, incecik sarı çizgilerle parlıyordu. Yüreğini, apansız, yaşama sevinci kavradı, derisini ürperterek bütün gövdesine yayıldı. Yaşama sevinci, fukara, aptal bir sevinçti ama, hiçbir engelin durduramadığı kadar güçlüydü. Bayram geceleri, keyifli delikanlıların, sokaklarda bağıra çağıra söyledikleri açık saçık türkülere benziyordu.

Bitişik hücrede, hırılıtlarla uzayan bir öksürük, Kâmil Bey'e,

dün gece, Hatırlılar Koğuşu'na getirip elini öptürdükleri Faytoncu Osman'ın patlamış dudaklarını, morarıp kapanmış sol gözünü hatırlattı. Yüzüne basan ateşi dağıtmak için, yanağını avucuyla ovuşturdu. Oynakları sızlayan uyuşuk parmaklarında, hâlâ kan varmış gibi, elini tiksinerak indirdi. Yıllardan sonra bile bu pis dövüşün lafı açıldıkça, karısı Nermin'le kızı Ayşe'den ne kadar utanacağını, şimdi daha iyi anlıyordu.

Kapının üstündeki gözetleme deliğinin sürgüsü, gcne belli belirsiz aralanmış, "Kim o?" demesine kalmadan örtülmüştü. "Böyle sık sık gözetleyeceklerse kötü..." diyerek suratını astı. Koridorda, yılan hisırtılarıyla uzaklaşan ayak sesi, yaşama sevincinin yüreğinde kalan son kırıntılarını da alıp götürmüştü. "Yaşama sevinci dediğimiz duygu ne garip... Çıkıp gittikten sonra insanın içinde, utanca benzeyen buruk bir şey bırakıyor, bütün yalınkat sevinçler gibi..."

Kapı vuruldu, açıldı, Binbaşı Arif Bey'in hizmetçisi Sefer, elinde kahve fincanı ile gülümseyerek içeri girdi:

— Kahveni şekerli yaptım Beyim.

— Sağ olun! Kapının kilitli olmamasına sevinmişti: Zahmet ettiniz!

— Zahmet de neymiş?.. Demincek baktım, uyumaktasın, seslenmedim. Binbaşım dedi ki, "Kendi başına uyanmayınca, sakın uyarma!" dedi.

— Kalkılar mı, Binbaşı Bey?

— Nerenin kalkması? Sabaha kadar okudu. Sen yattın. Bir kahve daha istedi. Kitabı dizine aldı. Cigara içti okudu, okudu cigara içti. Bıyıklarını çekiştirdi bir zaman... Huyudur, kitapların yanlışını tutarsa güler, doğru yerlerinde bıyıklarını kurcalar. Sesine vermek istediği dargınlığın zorlama olduğu, Binbaşısının okumuşluğu ile övündüğü belliydi: Bana sorarsan, kitap demek,

uyku düşmanı demek... Ben bu kitap işinden usandım ki, temelli bezdim. Ablamın bana sıkı emri var. Yemeğini vaktinde yiyecek, vaktinde yatacak! Çünkü adam kısmı yatmadan uyuyamaz. Bunun kitaba düşmesini, mahpusluğun can sıkıntısından belleme! Sağ olsun, cepheleyken de böyleydi. Bakarsın, bir kuytu yer bulmuş, okumaya çökmüş. "Bırak şunu binbaşım! Omuz başımızdaki Azrail peygamber solum solum solurken, bizim, kitap sıramız mı?" diyemezsin! Bundaki okuma tutkunluğunu anla ki, çantasında ekmek gezdireceğine, mum gezdirirdi.

— Demek savaşlarda beraberiniz?

Sefer bu soruya çok şaştı:

— Hangi savaş? Aslında doğduk doğalı beraberiz. Çünkü hemşeriyiz. Arif Bey de bizim oralı...

— Sizin ora, neresi?

— Amasya-Merzifon. Bunlar çiftlik sahibidirler beyim. Bunlarınki, ucu bucağı belirsiz bir çiftlik... Gayetle verimlidir bunların toprakları... Biz bunların yanında yarıcıyız ama, gel-geç yarıcı değil! Atalardan kalma oturak yarıcı...

— Arif Bey, çiftlikte mi doğdu büyüdü?

— Yok! Arif Bey'in rahmetlik babası İstanbul'a göçtüğünden çiftliğe Rıdvan Bey bakardı. Binbaşımın emmisi Rıdvan Bey...

— Öyleyse askerde yanına nasıl düştünüz?

— Balkan Savaşında kurramız çıktı. İstanbul'a gelince konağa uğradık. Arif Bey bizi çekti, yanına aldı. O sıra, yüzbaşı nişanlarını yeni takmıştı. Yüzbaşı dedimse, Bölük Komutanı yüzbaşılardan bellemeyeceksin! Tabur Komutanı... Fazladan Başkomutan Paşa'nın okul arkadaşı... "Hep okur!" dedimse, silaha gücü yetmediğinden okumaya vurmuş belleme! Nişancılığı, ordulara nam salmıştır. Mavzerle, tabancayla boşa attığını ben hiç görmedim. Bir yerde gâvurun makinelisi, bizi kötöletti mi, mavzeri alır gider, he-

rifleri kuş gibi avlardı. Bölükleri, taburları ekin gibi biçilmekten kaç kere kurtardığını Allah bilir. Kitap işine canımın sıkılması bundan ya... “Sen böyle yaman Osmanlıyken, kitap da neymiş.”

— Buraya da beraber mi girdiniz?

— Yok!

— Bir paşayı dövmüş, doğru mu?

Sefer belli belirsiz durakladı:

— Paşa değil ama, paşa sayılır. Hem zengin yerin damadı, hem de binbaşı...

— Neden dövüyor?

— Askerin yiyeceğini aşırıldığından...

— Nerde? Cephede mi?

— Cephede olsa döver miydi beyim? Ossaat çeker vururdu.

— Sahi mi?

— Hiç bakmazdı. Ben onu bunu bilmem, binbaşı kısmı savaşta hiç yara almayacak... Binbaşım Gazze’de yaralanmasaydı, buraya hiç girmezdi. Bu Gazze, ne belaymış yahu! Birinci Gazze’de ben esir gittim. İkinci Gazze’de binbaşım yaralandı. İstanbul’un Gümüşsuyu hastahanesine getirmişler. Yarası sağalinca çıkmış. Alayının başına gideceği sırada, “Talat Paşa seni yanına çağırmakta!” demişler. Talat Paşa, sadrazam Talat Paşa... “Nerdesin be herif! Gel hele!” demiş, “Bana bir avanak lazım! Senden iyisi olmaz!” demiş. “Avanak” demesi, sevdiğinden... “Namustan yana avanak!” demeye getirmekte, “Çalıp çırpılmaktan haberi yok,” demeye... Binbaşım, “Nedir? Hayrola?” diye sormuş. Talat Paşa, “Askerin yiyecek işi gayet kötüye vardı. Alışverişe bakacaksın! Göreyim seni,” demiş. “Aman! Ben yapamam! Hesaba aklım ermez,” dediyse de, “Höst! Erer ki vızır vızır!” demiş de omuzuna iki vurmuş. Karşısındaki koca bir sadrazam... Direnmeyi uzatamazsın! Binbaşım, “Peki,” demiş. Bana sorarsan, demese iyiydi.

Gitmiş bakmış ki, Satın Alma Kurulu'nda çingen çalıp kürtler oynamakta değil mi? Hırsızın domuzu, kurulun başkanı... Herif hem binbaşı, hem de Arif Bey'in okul arkadaşı. Önce, ek yerini belli etmemeye çabalamış, "Vay kardaş!" diyerek boynuna sarılmış. "Ben burda çok bunaldım. Seni Allah gönderdi. Şimdiden sonra, gözüm arkada kalmaz. Senin haberin yok! Askerin ekmeğini, aşını düşünmekten biz uykuları çoktan yitirmişiz! Biz, o senin dolaştığın, ateş boylarını çok aradık ama elimize geçmedi, kardaşım," diye sevinmiş. "Hele rezil!" desem! Tümü yalan... Binbaşım bakmış ki, durumlar gayet kötü. Çalan çırpın hangisi, sala sırt edip götüren hangisi... Herifler hırsızlığa koyulmuşlar ki, utanmayı mutanmayı aradan büsbütün kaldırmışlar. Binbaşım "Ya Allah!" demiş sıvanmış. Akli sıra, çapulun kökünü kazıyacak... Şuraya koş, buraya segirt! Geceleri uyku muyku arama! Mahalle bekçisi gibi kol gezer olmuş. Arada, sivile soyunup ambarı gizlice kolladığı bile var ama faydasız! Herifler dolabı domuzuna kurmuşlar. Şuna buna dert yandıkça, kimi "Ha... Ma..." dermiş, kimi "Aldırma! Biz hepsini bilmekteyiz! Bunların hesabı birem birem sorulacak. Hele hayırlısıyla şu savaşı kazanalım!" diye savsaklarmış. Senin anlayacağın, bir iki aya varmadan binbaşımı bunlar iyice bunaltmışlar. Bakmış ki olmayacak, kalpağı basıp Talat Paşa'ya gitmiş. O sıralar cephe durumları karışık... Sadrazamın, hırsız kovalayacak sırası değil. Çoğu zaman yerinde bile yok. Şurda burda, toplantıda... Birkaç kere uğramışsa da, görememiş. Bakmış ki, bu pislik, sonunda kendine de bulaşacak. Sadrazamdan geçip "Aman beni cepheye. Aman beni alayımın başına," diyerek Enver Paşa'nın ardına düşmüş... Düşmüş ya, hadi, Başkomutan paşayı, ele geçirebil bakalım?.. Bir sorarmış, Filistin cephesinde... Bir sorarmış, Kafkas cephesinde... "Geldi tamam!" demene kalmaz. Alamanın kiralı istemiş, herif gâvur içine

savuşmuş. Uzatmayalım, kırk yılda bir ablamın sözünü tutmuş, “Hastayım,” diye haber gönderip işe gitmezlenmiş. Bana kalsa, herifler sevinmişlerdir ki, “Yıldıldık avanağı,” diye hıkır hıkır gülmüşlerdir. Binbaşım bir zaman evde oturmuş. Aylığını getirirler de, “İşler yolunda. Ferah ol! Keyfine bak!” derlermiş. Bir gün eve bir levazım üsteğmeni gelmiş, elinde bir kâğıt... “Nedir oğlum?” “Bulgur işi! Şu kadar bin kilo bulgur alınacak, şu kadar bin liraya.” “Ben örneğini görmedim. Şartından şurtundan haberim yok. İmzalayamam! Şimdiye kadar kim imzaladıysa ona götür!” demişse de dinletememiş. Teğmen, “Bir imzamız noksan! Reis Bey, atıversin dedi,” demez mi! Meğerse binbaşım kaç zamandır, “Cigeri kediye bıraktık!” diye kendi başına öfkelenirmiş. “Peki sen git ben birazdan oradayım!” demiş. Gitmiş ki, imza mimza beklemeden bulgurların yarısını ambara çoktan almışlar. Bakmış ki ne baksın. “Bulgur” dedikleri, bulgurluktan çıkmış da, yeşil küften yeşil çamura dönmüş. Köpür köpür köpürmekte... Cıvık ki, çuvalda muvalda duracağı yok... Binbaşım gülmüş, “Bunların imzalık yeri kalmamış. Götürün geldiklere yere!” demiş. “Senin haberin yok! Kıtalar bulgur beklemekte... Bugün de göndermezsek, şart olsun hepimizi kurşuna dizerler! Şimdilik bunu böyle alalım! Gittiği yerde güneşe serilir, fırınlatılır!” demişler. “Yahu, bunun yenecek yeri hani? Gâvurun attığı zehirli gaza kurban olayım! Gönderin, gözüm görmesin!” deyince, “Hele dur! Geri göndermek olmaz! Bunların sahibi bizim Reis Bey’in yeni kaynatası... İlk günden malını çevirmek ayıp düşer!” demezler mi? Binbaşım “Kaynata maynata anlamam!” derken, bir herif peydahlanmış, ambar çavuşuna bağırmaya başlamış... “Ulan Çavuş! Bu arabalar neden boşalmamış?” diye bağırmakta, “Ulan ayı oğlu ayı! Boşaltır çabuk... Bak bakalım, Reis binbaşı senin kemiklerini kırmaz mı?” diye kükremekte ki, yere göğe sığacağı yok! Binbaşım, “Kim

bu it oğlu it?" diye sormuş. "Kaynata beyin kâtibi" demeleriyle tüm delirmiş. Hemen yukarı çıkmış. Bakmış ki kaynata beyle damadı gülüşerek kahve içmekteler. "Ulan hırsız pezevenkler..." demiş, "Siz asker milletini toptan zehirleyip bitirecek misiniz?" demiş. "Ben adamı ne yaparım!" demiş. Herif kaynatasının yanında bu lafları nasıl yesin? Erkeklik belasıyla, "Hırsız sensin. Hırsız olmasan, işinin başına gelirsin! Karının koynunda yatarken, milletin verdiği aylığı cebine atmazsın" demesin mi? Binbaşım çalınmış ki, silahı üstünde değil! Bakmış, masada Reis Bey'in öküz sinirinden kırbaç... Almış eline... Ye yemez misin. Çal çalmaz mısın... Reis tabancasını çekecek olmuş. Binbaşım bir kırbaçta elinden çekip almış... Bunları önüne katıp paldır küldür merdivenden aşağı indirmiş... Reis, can acısıyla arabalardan birinin ardına geçip şaşırtma vereyim, derken pantolonu dingile takılmış. Kıcı meydana çıkmış. Binbaşım, "Tamam!" diyerek sağlı sollu iki çekmiş, deriyi, süngü sıyırması gibi açmış, bırakıp gitmiş... Meseleyi Talat Paşa'ya ossaat bildirmişler. Binbaşımı çağırmış. "Nasıl oldu?" diye sormuş. "Şöyle şöyle oldu" deyince, "Ulan aferin Arif Bey! Herifin kabasına battal çizgisi çekmişsin! Beğendim," diye gülmüş! Gel gelelim, Başkomutan, az biraz kızmış bu işe... Bana sorarsan, kızması, "Orduda böyle işler yakışsınız... Düzen müzen kalmaz," diye gösterişe kızmıştır. Askeriyede kanundur, Başkomutan baban olsa, şuncacık bir iş Harp Divanı'na gider. Binbaşımı Harp Divanı'na vermişler. Oradakiler de okuldan arkadaşları... "Nedir? Neden oldu?" diye, baştan savma, sormalarıyla... Meğer binbaşım, o bulgurlardan birazını almış da, yanı sıra getirmiş. "Nah bundan oldu!" diyerek Harp Divanı'nın önüne yeşil fışkıyı boşaltmış. Herifler kokusundan az kalmış ki gebereler! Ellerini burunlarına atıp, "Ulan bu ne! Hay Allah belanı versin Arif," diye gülüşmüşler. Reis Paşa, "Hele sen git. Biz bakarız," demiş. O

sıra Büyük Cemal Paşa, Alaman kralının yanından yeni dönmüşmüş. Meseleyi duymasıyla bir zaman da o gülmüş. "Alın gelin şunu bana," demiş. "Yahu sen, başından büyük işlere neden girersin?" diye şakadan çıkışmış. "Senin dövüşmekten başka işe aklın erer mi ki ulan Arif Bey?" demiş. "Haydi hazırlan, cepheye..." demiş. Sağ olsun binbaşım, böyle işlere hiç akıl erdiremez! Ben yanında olsam, eteğini çekerdim de, "Cepheye gitmek kolay... Harp Divanı'ndaki kâğıtlar n'olacak?" derdim. Bunların aklına bile gelmemiş. Savaş bitip Talat Paşa, Cemal Paşa savuşunca, ipin ucu, berikilerin eline geçmez mi? "Ya öyle mi Arif Bey? Peki, ya şimdi?" demeleriyle... Bir gece binbaşımı evden almışlar, Bekirağa Bölüğüne tıkmışlar. Dayağı yiyen herif, ileriye geçmiş ki, adam asar olmuş. Kâğıtları çekmiş önüne... Kanun kitabını açmış... Niyeti asmak... Duyduğuma göre, binbaşımı Ermeni kırımına karıştırmak için, çok uğraşmış, çok çabalamış. Biz cepheden iki adım ayrılmadık ki, nasıl bulaştıracak? Bakmışlar yolu yok. "Askerin yiyintisini geçe bıraktı. Ordunun gücünü azalttı. Dövdü, sövdü," diyerek üç yıl ceza vermişler. Bana sorarsan... Bu sırada, gazete satan meydancının bağırması duyuldu. Sefer hemen davrandı: Aman gazeteci gelmiş. Binbaşım uyanır da gazetesini başı ucunda görmezse bizi bitirir!

— Durun Sefer Efendi!.. Siz hangi gazeteyi alıyorsunuz?

— İkdâm.

— Öyleyse benimki Tevhid olsun! Saatin yanında duran bozuk paralara uzandı: Bir dakika!

— Para istemez Beyim. Aybaşında toptan verirsin! Kapıda durdu: Gâvur bayramda salacak, dedilerdi. Bakalım saldı mı? Saldı da Kemal Paşa'dan köteği yedi mi?

Sefer çıkınca, Kâmil Bey gözlerini kırıştıtarak kalakaldı. Evet, gazeteler kaç zamandır saldırının bayramda başlayacağını

yazıyorlardı. “Düşman saldırısını bile unutmuşum! Nasıl olur peki?” Yutkundu. Dili varıp “Ya bu sefer durdurulamadıysa,” diyemiyor, İkinci Kısımda, ne kadar bunalmış olduğunu, ancak şimdi anlıyordu.

— Nah beyim buyur! İşte senin gazete...

— Saldırı başlamış mı?

— Bilmem. Bizim okumuşluğumuz yoktur. Sen bakar, bize haber verirsin!

Birinci sayfanın ortasında bir harita vardı. Üstüne, süngülü bir asker resmi çizilmişti. Kâmil Bey, “Saldırı başlamış” diye dişlerini sıktı, “Düşman, belasını buldu demektir”. Haritanın altındaki yazıyı bir solukta okudu: “Anadolu’nun iki önemli kapısında, Afyonkarahisar’la Eskişehir’de düşman saldırısı bekleyen arslan Mehmetçik...” Duraladı. “Bekleyen mi?”... Parmaklarını şaklattı: Başlayamamış saldırı, hamdolsun! Bayramı atlatmışız! El yordamıyla paketi bulup cigara yaktı.

Tevhid-i Efkar, çıkmadığı günlerin haberlerini özetlemişti. Bir düşman torpidosu, Karadeniz’de bir kasabamızı topa tutmuş. Berlin’de Talat Paşa’yı öldüren Tayliryan’ı Alman mahkemesi salıvermiş. “Cephelerde, seyrek keşif kolu çarpışmaları sürüp gidiyor”. Atina’dan alınan telgraflar, Kral’ın İzmir’e gelmek üzere yola çıktığını bildiriyorlar. Kral İzmir’e varır varmaz da beklenen saldırı başlayacakmış... Kuvayı Milliye delegesi Bekir Sami Bey, Avrupa’ya giderken verdiği demeçte, Ankara hükümetinin, macera aramadığını, İngiltere’nin tarafsızlığını bozmayaacağına inandığını söylemiş. “Gücümüz düşmanı yenmeye yeter,” demiş...

Gazetenin havasından, bayramı saldırısız savuşturmanın daha doğrusu, büyük bir varta atlatmanın gizli sevinci seziliyordu.

“Hepimiz bayramda Ankara’nın boş bulunacağından korkmuyoruz, aptallık edip düşmana baskın fırsatı vereceğinden... Mustafa Kemal Paşa’ya güvenmiyoruz da, farkında mı değiliz!”

Mehmet Akif’in damadı Ömer Rıza, uzun bir yazı ile “Halkımızın din ve milliyetçilik şuurunun uyandığını, bu iki şuurun düşmanı vatandan atmak için iki temel dayanak olduğunu” ispatlamaya uğraşıyor. Anadolu’nun iki önemli kapısında çıplak süngüsü ile nöbet bekleyen Mehmetçiği, böylece desteklemeye çalışıyordu. Kâmil Bey, Ömer Rıza’nın, her zaman güleç, ama gene de her zaman kederli yüzünü görür gibi oldu. “Yazısını bitirince gidip içmiştir. İçmiştir ama, keyiflenmek için değil, sevdikleri, savaş meydanlarında boğuşurken, yazı yazmaktan başka bir şey yapamamanın utancını biraz dindirmek için... Bunu sezemezseniz, meyhanede bulunuşunu ayıplarsınız!..” “Padişah efendimiz” diye başlayan bir ilana takıldı:

PADİŞAH EFENDİMİZİN YÜKSEK KORUYUCULUĞU ALTINDA

“Savaş sakatları yararna Büyük Tombala. Biletler şehrin en işlek yerlerine kurulan (köşklerde) satılmaktadır. Padişahımızla Veliaht hazretleri ikramiye olarak dağıtılmak için dört bin liralık vazolar, çiçeklikler, saksılar, bin beş yüz liralık otomobil bağışlamışlardır.

Bundan sonra, yan yana, iki fes reklamı geliyordu:

“Ekstra ekstra fesler... Avusturya’nın First markası... Her renkte... 100 kuruştan başlar.”, “Sahici Avrupa malı feslerimiz, Püskülleri caba. Keçe değildir. Boyaları akmaz. Fiyatlarımız 80 kuruştan.”

Kâmil Bey, bavulun üstünde duran buruşuk fesine baktı, “Bugün göndermeli de kalıplatmalı,” diye düşündü.

OPERATÖR – DOKTOR SEYFULLAH BEYEFENDİ

“Avrupa’nın en büyük hastanelerinde uzmanlık çalışmasını bitirerek yurda dönmüştür. En son ilaçlarla eski-yeni bel-soğuklukları, yaralı-yarasız frengiler, bir haftada bulaşmaz hale getirilir. Kısa zamanda yüzde yüz iyileştirilir. Gerek doğuştan, gerek savaş sakatlıklarından ileri gelmiş cinsel organ bozuklukları, en kısa zamanda onarılır. Gençlerin aşırı gitme yüzünden uğradıkları kesiklikler, yorgunluklar, tükenmeler, yaşlıların cinsel tembellikleri, bir haftada ortadan kaldırılır. Bütün kısırlıklar, kesin olarak giderilir. İstenmeden gebe kalmalar yüzde yüz önlenir. Ailenin cinsel hayatındaki çeşitli düzensizlikler, kısa bakım süresi içinde, dengelenir. Her çeşit histeniler...”

Kâmil Bey, yabancı basının ilan sayfalarında sık sık gördüğü, silindir şapkalı, kara pelerinli şarlatanları hatırlayarak, “Yahu bu bizim şarlatan nasıl bir herif acaba?” diye yüzünü buruşturdu. Kısa boylu, tombalakça, belli belirsiz şaşı olmalıydı. Bu şaşılığı nerden çıkardığını, adama neden yakıştırdığını bulmaya çalıştı. Zekeriya Hoca’nın yılışık suratı gözünün önüne gelince, “Tamam!” dedi, “Şaşıdır bu Seyfullah Bey yüzde yüz.” Herifin kalın çerçeveli ilanı şöyle bitiyordu:

Boyun, torba, meme şişleri, şirpençe çibanları, kanlı-kan-sız basurlar, sidik yolları tutuklukları, çeşitli fıtıklar, hastanın isteğine göre, ameliyatlı ameliyatsız, bir haftada geçirilir. Muayene evleri: Beyoğlu’nda Doğruyol’da Ömür Apartmanı. Öğ-

leden önce: Vizite İKİ lira. Sirkeci'de İstasyon karşısı Doğruluk Hanı'nda –Öğleden sonra– Vizite: BİR lira.

DIKKAT: Sürekli bakımlar pazarlıkladır. Memnun kalmayan hastaların paraları geri verilir. Şimdilik simsarımız yoktur. Yalancı simsarlardan sakınılması, muayene evlerinizin bekleme odaları duvarlarında asılı diplomalarımıza bakılması önemle bildirilir. (Gayet Yararlı İki Müjde: Her çeşit cinsel hastalıklara yakalanmamak için: Barajol. (Yalnız muayene evlerimizde bulunur. Yüzde yüz garanti) Kutusu 50 kuruş. Cinsel güçsüzlüklere gençlik aşısı: Erlikin-Fort (Bu da yalnız muayene evlerimizde satılır.) Kutusu: 100 kuruş.”

Kâmil Bey gazeteyi bırakıp gözlerini yumdu. Bu ilanı doktor beyin oturup kendi yazdığı belliydi. “Kim bilir kaç defa okumuştur. Her kelimenin çekici gücünü, kim bilir nasıl, inceden inceye ölçüp biçmiştir. Beğenince ellerini oğuşturduğuna eminim. Ayaklarındaki pisliği yüzlerine sürerek temizlenen kara sinekler gibi.”

Sefer kapıyı vurup girdi:

— Suyunu ateşe bindirdim beyim. Sen yavaş yavaş hazırlan!

— Ne suyu?

— Yıkanacaksın. Binbaşım gece dedi ki, “Sabahleyin suyu kızdırırsın. Canı çekerse yıkanır,” dedi.

— Hay Allah sizden razı olsun! Çok teşekkür ederim. Zahmet ettiniz.

— Zahmeti bırak! Sefer kapıyı çekip duvara dayandı. Ankara'dan ne haber? Gâvurun salmasından?..

— Hiç daha salmamış.

— “Gidi domuz!” desem! Hani bayramda salacaktı?

— Saldırsaydı, gene durdurabilir miydik Sefer Efendi?

— Durdurmak da neymiş? Başına geleceklerden korkmasaydı, salardı ne güzel! Biz Mustafa Kemal Paşa'yı biliriz beyim, bizim Sarı Paşa'da oyun çoktur.

Sefer'in sesindeki güven Kâmil Bey'in yüreğini umutla doldurmuştu.

— Mustafa Kemal Paşa'yı bilir misiniz sahi?

— İyi biliriz! Önce Çanakkale'de gördük. O zaman daha paşa olmamıştı, paşa oldu, Büyük Cemal Paşa'yla görüşmek için Şam'a geldi. Bize komutanlık etmedi ama, yamandır gayet... Çanakkale Boğazı'mız Alaman'ın paşasına kalsaydı, yandıktık. Beyim. Alaman'ın paşası İngilizler'in çıkacağı yeri büsbütün yanlış hesaplamış. Askeri beriye biriktirmiş. Mustafa Kemal Paşa, Alaman paşasının iyice şaşırttığını görmesiyle kumanda mumanda dinler mi! "Ben Arıburnu'nu tutarım," demiş bereket! Tutmasaydı, İstanbul, daha o zamandan gitti, giderdi.

— Mahpusa girmeseydiniz, Anadolu'ya geçer miydiniz?

— Orasına bizim aklımız ermez! Binbaşım bilir! "Gidelim," deseydi, giderdik. "Otur ulan katır," deseydi otururduk aşağı... Ben bir kez lafını tutmadım, başıma birikmeyen bela kalmadı, en küçüğü: Esirlik...

— Binbaşı Beyin sözünü tutmadığınızdan mı esir düştünüz?

— Tutmadığımızdan... Askerlikte büyük sözü dinleyeceksin! Biz arada bir dinlemezdik. Binbaşımın bize "Katır" demesi boşuna mı? Bizde katırlık olmasa Binbaşım katır lafını nerden bulacak? O gün Birinci Gazze Savaşı'nda katırlığımız depreşti besbeli. Düşmanı, iyice yıldır sandık. "Ulan Katır," diyesin, "Düşmanın yıldığını sen mi bilirsin, binbaşın mı bilir?" Arkamızdan "Yat ulan Katır!" diye seslendi. Dinleyip yataydık bize esirlik mesirlik yoktu. Yatamadık! Düşmanı kovarken, karı gibi yatmak kolay değil! İçini çekti: Şurası da var ki, herif bizi yiğitlikle esir alama-

dı. Biz, canımız sağken esir gitmedik. Bir kurşun yemişiz omuz başımızdan, bir kurşun yemişiz boş böğrümüzden... Bizi şarapnel marapnel de yalamış... Ama hakçası, Birinci Gazze Savaşı'nın şanı şerefi 125'inci alayıdır. 125'inci alay Mantar Tepe'de... Bizim 79'uncu alay daha beride... Düşman Mantar Tepe'ye saldığından Birinci Gazze'de hep 125'inci alay dövüşmüştür. Alay Komutanı Binbaşı Rahmi Bey... Arif Bey'in okuldan arkadaşı... Şuncacık bir herif... Yaban zeytini gibi kurumuş da, tüm ufalmış... Atın üstündeyken on yaşında çocuk sanırsın! Şurda burda gördükçe canımız sıkılırdı da, "Bunu da kim binbaşı yapmış yahu? Binbaşılık da gayri maskaralık mı?" derdik.

Bir gece sabaha karşı, Mantar Tepe'de apansız bir çatırdı koptu beyim, duysan gök başına yıkıldı sanırsın. Meğer İngiliz ne zamandır baskın hazırlığındaymış... Gecenin karanlığında iyice sokulmuş... Niyeti uyku sersemliğine getirip Mantar Tepe'yi 125'inci alaydan kapmak... Tepeyi kaptı mı, iş gayet kötü haaa... Kaptı mı cepheyi çökertti bil! Şam'a kadar kaçacaksın ki yeniden cephe tutabilirsen tutacaksın... Daha kötüsü; Bir yandan bizi basarken, bir yandan atlısını, hecinlisini arkamıza geçirmiş... Niyeti bizi toptan esir almak... Komutan momutan da kurtulamaz. Bereket 125'inci alayın gözcüleri hiç uyumazlarmış... Adam hesabına almadığımız Alay Momutanı Rahmi Bey, geceleri nöbetçi onbaşısı gibi dolanırmış... Ne dedimdi? Çatırdı koptu. Makineliler başladı takırdamaya... Biz beride solugumuzu kesmişiz, "Allah Allah" sesi beklemekteyiz! Çok geçmeden, 125'inci alayın "Allah Allah" bağırması, top-tüfek gürültüsünü bastırdı. Biz beriden "Ulan aferin 125'inci alay," dedik. Gâvur baskını söktüremeyince öfkesinden kuduzlandı. Askerini çekip topçusunu sürdü. Gülleleri Mantar Tepe'ye kümelenmekte ki, koca tepeyi bulgur kazanı gibi kaynatmakta... Biz beriden "Ha kesildi ha kesile-

cek" demekteyiz. Hayır. Kesilmesi yok. Tepeyi nerdeyse uçak alanı gibi düzleyecek. Evet, topçu ateşi kuşluk vaktine kadar kesilmedi. Biz beriden "Eyvah... Tepenin üstünü geçtim, ardında bile canlı sinek kalmamıştır!" diye kıvranıırken... Gâvur da bunu böyle umdu, besbelli, piyadesini kaldırdı. Şurda din kardeşlerin vuruşurken, senin boş oturman zordur. Böyle sıralarda askerin en yüreksizi canavar kesilir. "Ulan, bu namussuz bizi adamdan saymamakta mı?" dersin. Kanın köpürür ama, faydasız. Askerlikte, silahı kapıp şuraya buraya keyfince yardımcı gitmek olmaz. Emir bekleyeceksin. Biz beriden bakmaktayız. Gâvurun piyadesi avcıya yayılmış gelmekte. "Ulan aman, tepeyi sardı. Ulan aman çıktı. Ulan aman bizimkileri tepeden aşağı dökmekte... Ulan aman gitti Mantar Tepe... Ulan Rahmi Bey misin ne boksun... Tüh Allah belanı versin!" dememize kalmadı. "Allah Allah" sesi, göğe erişti. Meğer, o zamana kadar adam hesabına almadığımız Binbaşı Rahmi Bey, bakmış ki subay mubay yok, tepeden aşağı dökülen takımın taburunu ardına almış, "Haydi arslanlarım," demiş yürümüş. Nesini uzatmalı beyim, o gün akşama kadar, üç kez Mantar Tepe bizden gitti, üçünde de Rahmi Bey, taburların önüne düşüp tepeyi geri aldı. Rahmi Bey'in öldüğünü duyunca Arif Bey'in hökür hökür ağlaması boşuna mı?

— O gün mü vuruldu?

— O gün vurulsa, Arif Bey neden ağlasın! Geçenki Gönen baskınında fukarayı, Anzavur namussuzu öldürmüştü. Sen Gazze Savaşları'nda gâvur kurşunundan kurtul da, gel, Anzavur gibi köpeğin... Ulan kahpe dünya! Eliyle kırmızı bıyıklarını kapatarak bir zaman daldı: Gâvur ne demiş? "Çok değil, bu Rahmi Bey gibi üç binbaşım olsaydı, ben bu Osmanlı Savaşını üç aya vardım kazanırdım," demiş. Hem de kazanırdı. 125'inci alayla boğuşurken, düşman bize değmediydi ya, Mantar Tepe'yi düşüre-

meyince, döndü, “Bakalım şu 79'uncu alay nasıl?” diyerek bize saldı. Biraz gülle cümbüşünden sonra, baktık, çölün yüzünde, boz duman gibi gelmekte... Arif Bey'den “Süngü tak” emri çıktı. Huyudur, düşman iyice yanaşmadan kurşun attırmaz. Birer şarjör yaktık yakmadık, “Allah Allah” diye üstüne uğradık, uğramamızla önümüze kattık! Gâvur yüz geri gitti mi, savaşın tadına doyulmaz. Kova kova karşı tepenin yüzüne çıkardık. Tam bu sırada, Arif Bey, arkamdan, “Yat ulan Katır,” diye seslendi. Dedğim gibi biz, kulak asmadık! Tepenin düzüne çıktığımız aklımızda... Meğerse bizim kovduğumuz gâvur, İngiliz gâvuru değilmiş, Anzak gâvuruymuş. Biz Anzak gâvurunu Çanakkale'den biliriz. Zorlu gâvurdur. Öfkeleni mi, kurşunu alnına sıksan, gözünü kırpmaz. Anzaklar bakmışlar ki tepe elden gitti gider, öfkelenmişler besbelli. Apansız dönüp diz çöktüler. Anzak diz çöktü mü, savaşa bir şirinlik gelir. Vuruşmanın tadına doyulmaz. Biz işte, o sırada vurulmuşuz. Anzak bizimkileri dereye dökmüş, leşimizi esir almış. Gözümü açtım ki, hastane çadırındayım. Dört yanıma çevirmişler. Baktım dilleri fanfin... Önce bizim Alaman gâvuru sandım. “Binbaşım nasıl? Yaralı değil ya?” diyerek kalma-ya zorlatırmışım, “Gazze elden gitti mi eğri dinliler?” diye bağırmışım. Aklımız başımıza, taaa Seydibeşir'de geldi. Seydibeşir, yani Mısır'ın esir kışlası... Gene içini çekti: Bana sorarsan beyim, biz esir gitmeseydik hapse mapse de girmezdik.

Kâmil Bey güldü:

— Mısır'daki esirlikle buradaki mahpusluğun ilişkisini anlayamadım.

— Neden? Meydandaki bir mesele... Esir gitmeseydik konağı yitirmezdik. Konağı yitirmeseydik, Nuh Bey'in oyununa düşmezdik. Düşmeseydik, polisin kolunu kırıp mahpus damına gelmezdik. Güldü: Aklın karıştı öyle ya. Gözlerinin pırpırlama-

sından bildim. Karışır! Karışmasa ayıp!.. Gecenin bir vakti, Arif Bey'in koca konağını yerinde bulamayınca ya benim aklım nasıl karıştı bakalım?.. Ben esirlikten geç döndüm. Çünkü İngiliz beni bizim esir hastanesine sıhhiye çavuşu yaptıydı. Barış olunca biz hastaları bırakmadığımızdan geç kaldık. Sonunda gâvur bize bir hastane gemisi donattı. Mısır'dan İstanbul'a kadar ben arkadaşlara durmadan konağın lafını ettim. Vapurdaki milletin yarısı hasta, yarısı sakat... Sakatların yüz altmışı, iki gözleri kör sakatlar... Bunca yıldır gâvur gurbetinde sürünmüşler. "Memleket-te yer-yurt, ev-ocak kaldı mı? Hısımdan, akrabadan, inekten, öküzden kaçı öldü?" diye yürekleri kuşkuda... Ben "Allahı'ma şükür bizim yerimiz hazır," diye kasıntıdayım ki, ne kadar... "Laleli'den aşağı. Daltaban yokuşunda koca konak. Damına bakayım diyenin fesi düşer," demekteyim. "Binbaşımın konağı ki ağacına, tahtasına bir orman doğramışlar. Odasının sofasının sayısı bellisizdir. Ben şimdi kapının tokmağını vurdum mu, beni havadan kaparlar. Gece yarısı varsam hamamı yakuturlar!" diyerekten kabarmaktayım. Biz İstanbul'u işte bu laflarla tuttuk. Ortalık kararırken, gâvur bizi Galata rıhtımına döktü. Yağmur da siyim siyim yağmakta mı sana?.. Yeri yurdu olanlar dağıldılar. Olmayanları, bizim doktor Sermet baba önüne kattı, Gümüşsuyu hastanesine götürdü. Dedim ya benim yerim hazır... Köprü'yü geçtim. Sirkeci' den tramvaya bindim, Beyazıt'ta indim. Laleli'ye doğruldum. Kimseye sorduğum mordüğüm yok. Çünkü bildiğim bir yerler... Binbaşım la şu kadar zaman gidip gelmişiz. Hasan Paşa fırınından sağa kıvrılacaksınız. Ilerde yol çatallanır. Sağa bükül! Yüz elli, iki yüz adım kadar git... Bu sefer sola dön. Düzlük tükendi mi Daltaban'a geldin demektir. Konak, az aşağıda medresenin karşısında... Fırını kıvrıldım. Kendi başıma düşünmekteyim. "Binbaşım bizi görmesiyle," diyerekten... "Ülan

katır ben sana demedim miydi rezil,” diye bağırır ki, Ablam hamamı ossaat yaktırır, diyerekten... Bunları demekteyim de bir yandan da gülmekteyim. Derken baktım, töbeee!.. Sağım solum yıkıntı. Şurda taş yığınları... llerde yamru yumru duvarlar... Ulan aman, buralara n’olmuş yahu? Hani nerde Laleli?.. Yahu buraları gâvur bombardıman mı etmiş? Bütün batırmış da bizim haberimiz mi olmamış?” Daltaban yokuşunu aklımca kestirip saptım. Meğer sapmamak varmış. Dön Sirkeci’ye, dayan Gümüşsuyu hastanesine... Sabah ola, hayır ola!.. Biraz gitmemizle sağı solu yitirdik. Sağı solu ne demek, gök yüzünü yitirdik, zorlatmaktayım, zorlattıkça, taş yığınlarına çatmaktayım. “Bre aman!” diye dönelidikçe, su dolu çukurlara dalıp çıkmaktayım. Konaktan vazgeçtim. Tramvay yolunun ele geçeceği kalmadı. Ne bekçi var, ne polis. Meğerse gece bastırdı mı, İstanbul’un yangın yerine it-kopuk takımından başkası uğrayamazmış. Şurası burası derken, baktım düzlük tükendi. “Tamam. Allah’ın izniyle, Daltaban yokuşunu bulduk!” dedim, sevindim. “Burası Daltaban’sa, konak ele geçti demektir,” dedim. Ne kadar şaşırttığımı anla ki, konağın yandığı hiç aklıma gelmemekte... Tekerlene mekerlene giderken, beş on adım ilerimde, apansız bir tren düdüğü öttü. Koca tren hışlayarak çuhlayarak üstüme gelmekte... Savaş alışkanlığıyla kendimi sağdaki yıkık duvarın dibine attım. Sonra, “Neyin nesi hey Allah” dedim. “Bu tren nerenin treni?.. Burası neresi? Bu nasıl bir tren ki, Daltaban’ın rampasını düdük çalarak çıkmakta?” dedim. “Sakin Daltaban’ı tüm indim de, deniz kıyısındaki Bakırköy trenine mi kavuştum?” Ben böyle alıp verirken önüme çarpık çurpuk karmakarışık biri hopladı. Çuhlamaktaki tren halt etmiş. Kim olsa iyi? Birinci Kısımda yatan eşrarkeş Deli Hıdır... Bildin mi? Kuş tutar da kalpazan Meliko gâvurundan haraç alır.

— Bildim! Ne arıyormuş orada?

— Dogma büyüme oralıdır! Önce aklıma Deli Hıdır gelmedi, ecinniye uğradım, diye, dudagım yarılayazdı. Ben “Allah hu,” demekteyim, namussuz Hıdır çuhlamakta... Dört yanımda, hışılayarak, düdük çalarak fırl fırl dönelemekte. Bir zaman biz “Allah hu,” çektik, bu senin Deli Hıdır, çevremizde çuhlayarak dolandı. “Seni ezerim haaaa!” diye çırpınmak bunda, “Ben deniz kıyısındaki kara çuhçuhum,” diye kabarmak bunda... Baktım ecinni mecinni değil, bildiğim Deli Hıdır... “Tamam! Konağı bulduk!” diye sevindim. Sordum. Sormamla, “Ulan sen gâvur musun meşe büken?” diye rezillendi. Meğer kaç günün afyonlu şarap sarhoşuymuş. Fazladan esrarı da iyice çekmiş. Serteleyeceğim, sertelmenin faydası yok! “Bilemedin ağa! Senin gibi Müslümanım,” dedim. “Gâvur olsaydın, seni ezerdim,” dedi. “Sen nasıl Müslümansın? Zampara Müslüman mısın?” dedi. “Töbe değilim! Binbaşı Arif Bey’in konağını arar Müslümanım! Esirlikten yeni geldim! Sen konağı bileceksin arslanım!” dedim. Keyiflendi de güldü bir zaman. “Hangi konak hey akılsız! Hangi konak?” dedi. “Binbaşı Arif Bey’in konağı... Burası Daltaban yokuşu değil mi kardeş?” dedim. “Daltaban sağdadır, sağda,” diye hopladı. “Buranın ilerisi Sümbül Sinan sokağı... İn biraz, alnına Çoban Çavuş Medresesi gelir,” dedi. “Medrese” lafını duymamla biraz umutlandım. “Aman medrese hani? Medreseyi bulsam konağı doğrulturum,” dedim. “Hangi konağı meşe büken, konakları, Allah Baba, duman edip göğe çekti. Bize yer altının mahzenleri kaldı!” diye bir vakit güldü, “Ulan ben senin zampara olduğunu bilmez miyim?” diye cıvıdı. “Sen yangın yeri cennetinin huri kızlarını aramaktasın ama, yağma yok!” dedi, “Bekçi başı, imansız Arnavut Bayram, Havuzlu Hamamın kızlarını dağıttı. Sen nasıl zamparasın ki olanlardan haberin yok?” dedi. “Hayın Bekçibaşı-

nın zampara düşmanı olduğunu ben sana bildirmedim mi?" diye çıktı. Cigara istedi. "Yok," dedim. "Yuf olsun ervahına," diye kızdı. "Cigara vereydin, sana dünya güzelinden güzel karı bulurdum!" dedi. "Bizim o taraklarda bezimiz yok kardaş," dedim. 'Biz Binbaşı Arif Bey'in konağını aramaktayız. Esirlikten yeni geldik," dedim. Yüzbaşıya binbaşıya, konağa, bostana, esirliğe mesirliğe, Bekçibaşı Bayram'a, bir zaman ana avrat sövdü. Yüreği soğuyup öfkesi yatışınca, "Beri bak! Gel seni Külhan mahzenindeki Ulviye kahpesine götürüyüm," dedi, "Geçenlerde suratını asker kaçağı Rıfat kesti ama, yarası çoktan kapandı. Tadımlığı on kuruş. Yüz parası benim," dedi. Esrar sarhoşu rezilden umudumu kesince suyuna gitmeyi bir yana bıraktım, "Ulan senin boynunu koparırım köpek," diye bağırdım. Bulaştı gülme... Bir zaman it gibi ürüdü. Medreseyi sordum. "Medrese mi kaldı hemşeri!" dedi, "Dünya yandı, kül oldu. Mesih Paşa'dan Derin Kuyu'ya, Çoban Çavuş'tan Mühre Elmas Paşa'ya kadar dümdüz!.. Şeyh Şamil yandı, Nişanca hep yandı. Tuğrakeş'te, Yenikapı'da mahzenlerden başka bir şey yok! Zampara olduğunu gel saklama! Seni Ulviye kahpesine götürüyüm! İşini gör. Sonra seni deniz kıyısına indiririm. Suya girer çıkarsın. Elbiselerini beklerim! Pisliğin temizlenince seni Arap Nuri'nin kahvesine götürürüm. Geceliği beş kuruştan peykede uyursun," dedi. Lafının üst yanına aldırmadım. Peykede uyumaya aklım yattı. Arap'ın kahvesine gittik. Sabahleyin uyandım ki, İstanbul'un yangını, bir kasabalık yeri düzlemiş, yolu izi silmiş... Sordum soruşturdum. Binbaşı Arif Bey'i bilene rastlamadım. İki gün sonra, Arap'ın kahveye çıkan Yedek Üsteğmen Hüsnü Efendi bize akıl verdi. Harbiye Nezareti'ne gittim. Vay başıma!.. Bizim gibi çavuş parçasını geç, paşalara bakan yok. Ben "binbaşım," deyince, su-ratsız bir herif, it gibi hırladı. "Binbaşı da neymiş ulan! Biz dağ

gibi ordu komutanlarını yitirmişiz! Defol!" diye bağırdı. Bir zaman Arap'ın kahvesini sildik süpürdük. Deli Hıdır'ın çuhçuhlarını dinledik. İş bulursak gidip beş on kuruş kazanmaktayız. Esir gemisinde, arkadaşlara konağın lafını etmesem, Gümüşsuyu hastanesine gidip rezillikten kurtulacağım. İşe bak ki, köpek yürek salıvermekte. Yolda rastladığım binbaşılara, yarbaylara binbaşımı sormaktayım. Kimi "bilmem," deyip geçer, kimi dört yanına bakıp "Anadolu'ya atladı gibi gibime," der savuşur. Arada "vuruldu," nanesi yiyenler de var. Biz böyle dolanırken, yedek Üsteğmen Hüsnü Efendi, gazetede bir yazı görmüş. "Herkes her çeşit iş veriyorlar Sefer Ağa! Kefil mefil, güvenlik parası falan aramıyorlar," dedi. "Aman!" dedim. Yerini yazdı, elime verdi seyirttim. Çakmakçılarda Yeni Han... "Yeni" dedimse Nuh Peygamber zamanından kalma... Ucu bucağı belirsiz. Avluda bir oda... Kapısını yüz elli, iki yüz kişi çevirmiş. Sıramız gelince biz de girdik. Duvarlara Yavuz gemimizin, Gazi Osman Paşa'mızın, padişahımızın resimlerini asmışlar. Karşıda bir masa, kapı dibinde bir masa. Karşıdaki masada kim otursa iyi? Bu benim Binbaşımın "Nuh Bey" dediği rezil oturmuş ki, büsbütün kasılmış. Sanki, bize iş bulacak değil, çiftlik çubuk, han hamam bağışlayacak... "Adın ne?" dedi, "Sefer" dedim, "Yaşın kaç?" dedi. Söyledim. "Savaş gördün mü?" diye sordu. "Gördük sayende. Görülmez mi?" dedim. Çavuşluğumuzu bildirince sevindi, "Al bakalım Muhterem! Bu yiğit, çavuşmuş," diye bizi kapı dibindeki masada oturana saldı. Allah yüreğimi bilmez mi, bilir. Kapı dibinde oturan herifi hiç gözüm tutmadı. Kurunun marazlısı ki, marazlının kurusu... Suratsız ki, suratı cehennem karası... Herif bize, "Adını yazar mısın?" diye sordu. "Yok" dedim. "Mührün var mı?" diye sordu. "Yok" dedim. "İyihal kâğıdın hazır mı, kefil bulabilir misin?" diye sordu. "Hani kefil istenmeyecekti? Ga-

zeteye böyle yazmadınız mı? Şimdi bu kefil nereden çıktı?" dedim. "Kefili olan gösteriyor, olmayana biz kefiliz. Resmin de yoktur senin," dedi. "Yok" dedim. "İyi öyleyse. 110 kuruş vereceksin," dedi. "Ne 110 kuruşu? Gazetede 110 kuruşun lafı yok" diyecek oldum. "Gazeteciler yazmayı unutmuşlar!" diye söverek kafasını salladı, "110 kuruşsuz olmaz. Bizim cebimize girecek değildir. Gene sana harcanacaktır," dedi. "Benim neyime harcanacak? Harcanmayıversin" dedim. "İşe girmek kolay mı? Bunca masrafı var," dedi. "Boşuna almıyoruz birazdan resmin çekilecek. Dört resimden azı idare etmez, Çavuş Ağa," dedi. "Siz harcasanız da, biz sonra versek. Gündeliği alınca," dedim. "Biz burayı sevabına açmışız. Üste para verirsek iş uzağa varır," dedi. "Nasıl iş, bakalım bu sizin iş?" diye sordum. "Liste bilir" diyerek çekmecedan bir koca kâğıt çıkardı. Yukardan aşağıya kara kara yazılar yazılmış. Karşılarına işaretler çekilmiş. Bir zaman süzdü, başını salladı. "Bekçilik olmaz. Hem yeri uzak, hem de itle köpekle boğuşacaksın! Parasına da kulak verme! Hamal gediği değnekçisi... Sen çavuş adamsın, sana uygun düşmez. Hamal takımı, pay meselesinden sıkça döğüşür. Kabak senin başında patlar. Kapıcılık... Geç! Eoğlu karı getirir, oğlan getirir. Çöp dökceksin, merdiven sileceksin. Yaraştırmam! Fabrika işçiliği... Hiç olmaz. Çünkü işi ağır, parası yavan... Dur hele! Tamam yahu! İşte Gümrük kolculuğu... Kaç kişi yalvardıydı da, kulak vermediydim. Seni gönlüm sevdi. Esirlikten gelmişsin. Sana yaraşır. Aylığı şimdilik 25 kayma! Bir kat elbise. Palto... Ayrıca, yağmurluk... Dur bitmedi, bir kundura, bir çift çizme." Ne dersin beyim, dinlerken bizim ağzımız sulanmasın mı? Karşımızda erik pestili yeseler öyle olmaz. Baktım, bir yandan yutkunmaktayım, bir yandan "Sağol efendi. Allah çoluğuna çocuğuna..." diyerekten dua etmekteyim. "İlerde kolcubaşılığı al gözümnden... Bu işin aylıktan

başka, girdisi çıktısı vardır ki, bir aylık da o tutar.” dedi. “Gümrük kolculuğunun arkasında gezenler kıyamet gibidir. Çavuş Ağa, en ufağı da yüzbaşı, binbaşı...” dedi. Eline vardım. “Ne demek! Vatan uğrunda bunca savaşa girmiş çıkmışsın, ödevimizdir,” diye öptürmedi. “Aman sakın, seni kolcubaşılığa geçireceğimi dışardaki it-köpek takımı duymasın! Ortalığı karıştırırız ki, düzeni bozarız Çavuş Ağa!” dedi. Sonra öğrendim ki, “Gümrük kolculuğuna geçireceğim,” dediklerinin sayısı iki yüzü çoktan aşmış. Domuzun oyununa geldik beyim, kolculuğu canımız çekmiş ki parayı çıkardık verdik.

— Bütün paranız kaç kuruştı?

— Kesedeki bozuklukları da sayarsan üç lira... Namussuz herif, “Ha bereket,” demesiyle paramızı çekmeceye attı, künyemizi deftere yazdı. Defteri görsen, hükümetin gelir vergi defteri sanırsın, elime şuncacık bir kâğıt verdi. “Nedir?” dedim, “Numara Çavuş Ağa,” dedi, “Bunu ezberlemedin mi, yandığın gündür. Sen, bundan böyle hep bu numara ile çağırılacaksın,” dedi. Esirlikte de adamı numarasıyla ararlar. Bunu bildiğimden “Kaç bizim numaramız?” diye sordum. “Senin numaran 761... Dışarda bekle! Kaybolma Sefer Çavuş,” dedi. Avluya çıktım. Duvarın dibine çöktüm, bulaştım kendi başıma, “761, 761, 761,” diyerek numara ezberlemeye. Bir yandan da, “Ulan Yedek Üsteğmeni Hüsnü Efendi! Bizi iyi yere saldın, çok yaşa!” demekteyim. İçeri girenler hep sıntarak çıkmakta... Meğerse, içerde, toprak işçiliği arayana kolcubaşılığı vermekte degiller miymiş... İçimizde beyden efendiden adamlar bile var. Okumuşlar var ki, bir tek lafına akıl erdiremezsin. O fukaralar da benim gibi mırıl mırıl numara ezberlemekte... Biz, numara bellemekle boğuşurken sıska namussuz, avluya çıktı. “Resim çektirecekler bu yana,” diye bağırdı. Duvar dibindeki resim makinesinin başına geçti, çipil gözlü

sarhoş, numara sırasıyla resmimizi çekmeye başladı. “Şuraya bak,” “Ağzını kapa,” “Aman sallanmayalım! Şu kadar paralık kâğıdı gâvur ederiz beybaba,” diyerekten gör nasıl paralanmakta... Bize de, “Başını geri al arkadaş!” dedi, fazladan gelip çenemizi düzeltti; Sefer’in kırmızı ablak suratından acıklı bir utanma geçti. Yutkunarak gözlerini kaçırdı; namussuz herif, arada bir arka cebinden şişeyi çıkarıp kafasına diker. Meğerse, konya rakısını lıkır lıkır içermiş... “Ulan eğri dinli!” desem. 110 kuruşlarımızı, hadi, konyak rakısına verip ziftlenmektesin. Ya bu camsız resim makinesiyle gönül eğlemek neyin nesi?

— Camsız mı?

— Camsız, evet... Makinenin gözünde cam mam yok! İçinde kâğıt mağıt da arama!.. Bunların adam dolandırdığı anlaşılınca aklı erenlerden birazı, “110 kuruşumuza karşılık hiç olmazsa çektikleri resimleri alalım!” dediler de karakolda komiser bir zaman güldü.

— Bunu neden yapmışlar?

— Bize güven vermek için... Yalan değil! Resmimi çekince yüreğimin kuşkusu dağıldıktan başka, marazlı kavatı gönlüm sevmeye başladıydı, Beyim.

— Kaç gün oyaladılar sizi?

— Beni on, on iki gün... Bizden önce gelenleri on beş gün. Biraz düşündü, başını salladı: Ama aslına bakarsan suç bizde beyim. Bütün suç bizde...

— Neden Sefer Efendi?

— Bizde evet! Buraya gelince, “Şu Nuh olacak namussuzun boynunu burup kafasını koparayım,” dedim. Sağ ayağını, binbaşım, önüme geçti.

— Nuh Bey dediğiniz de burada mı?

— Burada.

— Hangi kısımda yatıyor?

— Kısımda mısımda değil. Yanımızda... Bir de fazladan hizmetini görmekteyiz!..

— Anlayamadım. Niçin?

— Hep binbaşımın işleri... Bunca kitap okur, silahtan yana Osmanlıdır ama, adam seçmeye geldi mi, on para etmez. Yok şöyleymiş, yok böyleymiş. Yahu, hırsız herifin şöylesinden böylesinden n'olur? Herifin dolandırıcılığı meydandaki bir mesele... Polisi, savcısı, sorguyu, mahkemesi bilmez de, sen mi bilirsin? Vallah billah, herife hizmet ettiğimde değilim, yedirdiğimiz ekmeğe yazık!..

— Dün gece Nuh Bey'i ben gördüm mü?

— Görmedin! Dün gece sana burda "Geçmiş olsun," diyenler, Veznedar Sıtkı Efendi'yle Maçka güzelinin Mehdi Bey... Bir gürültü oldu mu, Nuh Bey rezili yatağına girer de yorganı kafasına çekiverir. Binbaşına sorarsan, yüreksizliğinden değil, dünyayı iplemediğinden... Bana sorarsan kandan yüreksiz... Dün gece uyanmamış... Hele yalancı köpek!.. İkinci Kısımda kıyamet koparken, bu nasıl bir uyku? Dinim gibi bilmekteyim: Korkudan dizleri kesilmiştir de, yorganı döşeği bütün ıslatmıştır.

— Olur mu Sefer Efendi? Oradaki gürültüden burada niçin korksun? Arada bu kadar kilitli kapı var!

— Bu herif "Oranın patırtısı buraya bulaşır," diye korkmaz. Yüreği kahpe karı yüreği olduğundan korkar. Yaprak düşse böylelerinin ödü akar! Neden mi? Çünkü, bulaşık işlere çokça girip çıkmış! Aslında bu herif, ettiklerinden korkmakta... Vaktiyle Jöntürk'lerdenmiş ki Jöntürk'ün domuzlarındanmış. Jöntürk ne demek? Padişah düşmanı demek... Bir adam vatan-millet haini olmayınca padişahına karşı gelemmez! Padişaha hainlik ettin mi, ister istemez korkacaksın!

Kâmil Bey güldü:

— Galiba Binbaşı Arif Bey de Jöntürk'müş...

Sefer biraz düşündü:

— Binbaşımın Jöntürklüğü başka... Binbaşımın Jöntürklüğü "Askerin yemesi içmesi, giyimi kuşamı düzelsin!" diye bir Jöntürklük... Berikine geldin mi, beriki rezil Jöntürk... Ağzı kalabalık olduğundan, laflarını aklımda pek tutamadım ama, anlamlığı doğruysa, bunun asılmasına çok fermanlar çıkmış. Pekii fermanlar çıkmış da neden asılmamış? Dünyanın bozukluğundan asılmamış. İçini çekti, "Kolcubaşı olacağız," diye sabah ısmadan yola çıkmaktayız beyim, hana koşmaktayız! Namussuz herifler yeni gelenlerin resimlerini çekerek gönül eğlerken. Nuh rezili de içerde bizimle zevklenmekte kıkır kıkır...

— Ne diye?

— Ne diye olacak?... "Benim yüreğim seni sevdi arslan, ben seni gayetle yiğit gördüm," demekte, 110 kuruşu verdiğimin üçüncü günü mü, dördüncü günü mü? "Hele şu kapıyı çek de gel!" dedi. Bir zaman aklımın ermediği meselelerden açtı. "Biz feleğin çemberinden kaç kere hopladık geçtik de adam sarrafı kesildik! Biz işe yarar yiğidi duruşundan bilir olduk tosun," dedi. "Sen benim tam aradığım kabadayısın," dedi. "Meraklanma, bak neler olacak?" dedi. "Bak senin adını başka deftere yazıyorum bilmiş ol!" diye sırtıttı. Aradan bir iki gün daha geçti. Bu kez, yedimizi sekizimizi bir araya biriktirdi. Kapıyı çekti. "Kulak verin yiğitler, dedi, yakında yerlerinizi bulacaksınız! Bu vatan, sizin göğüslerinizi altın madalyalarla donatacak!" dedi. "Savaşın sonunda yenilmemize bakmayın! Düşmanın İzmir'e salmasına da bakmayın! Bunlar hep istibdat döküntüsü tereslerin yüzünden oldu. Kahpeliğe uğradık!" dedi. "Ama artık maymun güzünü açtı. 31 Mart'ta olan namussuzluğu aklınıza getirin ki, aklı-

nız ersin,” dedi. Sonunda, “Göreyim sizi. Kurtuluş yakındır. Vallah yakındır, billah yakındır!” diye bir de yemin yuvarladı. Birkaç gün sonra baktım, marazlı kavat meydanda yok... Yeniden yeniye gelenlerin adını deftere Nuh Bey geçirmekte... Millet az biraz pirelendi. On beş gündür gidip gelenler, “Yahu bunlar şimdiye kadar hiç kimseyi işe koymadılar, nah hepimiz buradayız!” dediler. “Nerde senin arkadaşın?” diye Nuh Bey’i sıkıladılar. Baktık “Hık, mık...” Millet iyice kuşkulandı. Ertesi sabah “Ya bize iş... Ya da paramız,” diye dikildik. Nuh Bey denilen dolandırıcıbaşı “Hele arkadaş gelsin!” dedi. “Ne zaman gelir?” dedik. “Belli olmaz!” demesin mi? “Belli olmaz nasıl la? Bizim bekleme-ye amanımız var mı bakalım?” diye bağırдық. “Dinleyin minleyin,” dedi. “Kolay molay!” dedi. “Dişinizi sıkın biraz!” dedi. “Kardaşlar,” demekte, dönüp “Evlatlar! Muhteremler! Yigitler! Tosunlar,” demekte... Birkaç kişi “Paramızı isteriz,” diye azıtınca, kızmasın mı sana! “Ne parasıymış? Para düşünecek sıramız mı bizim?” demesin mi? “Vay,” dedik, “Paramızı düşünmeyeceğiz de biz neyi düşüneceğiz?” dedik. Akli erenlerin ayakları suya değdi. Bunun yakasını toparladılar. Az biraz salladılar. Fes bir yana gitti, gözlük bir yana... Herifteki utanmazlığa bakmalı ki edebini bilip alttan alacağına azdı, Allah göstermesin, bastona davranıp yigitlenmeye kalktı. “Geri basın bakayım,” diye sesi çıktığı kadar bağırarak, “Ulan istibdat uşakları! Gidi ltilafçı köpekler... Geri durun geri!” diye ortalığı patırtıya vermez mi? Derken birkaç polis peydahlandı. Baktık, polisler de hırsızlardan yana. Baktık, “Durun efendiler, işi anlayalım arkadaşlar,” diyerek herifi kaçıracaklar. İşte o zaman ortalık karıştı beyim. Polislerin dolandırıcılarla ortaklığı meydana çıkınca, orası mahşer yerine döndü. Baktım, kollarıma biri sarılmış... Baktım polis... “Ya-aa öyle mi? Boşla bileğimi, bittin bil!” diye silkeledim! Boşlama-

yınca kol kapmasına getirmemle, alçağı, tepesi üstü yere çaldım. Cansızmış ki, karıncadan güçsüzmüş... “Vay kolum,” diyerek bulaştı kıvranmaya... Bir de baktık, kolu iki yerinden kırılmış. Bizi mahpus damına attılar. Mahpus damına girdik, 110 kuruşumuz gitti ama, hırsızları arkalayan polisin kolu da kırıldı ya... Binbaşına bakarsan, o polis de kötü değil... “Töbe,” der gibi başını salladı: Bırak beyim! Gene dertlerim depreşti. Haydi, suyun kızmıştır. Sen havlunu al da gel! Karışmam haaa... Suyumuzu Nuh Bey’e kaptırırız. Dökünüp savuşur.

— Ne demek? Nasıl dökünür?

— Dökünür ki hiç bakmaz! Gayet rezil olduğundan, seşleşmeyiz. Haydi suyunu it-köpek kapmadan güzelce yıkan! Hamamlığımız ayakyolundadır ama, hep kitli tuttuğumuzdan gayetle temizdir. Sen birinci tenekeyi tüketene kadar ben ikinciye yetiştiririm. Soğuk su dökünürsen, borumuz var. Ucunu musluğa sok, süzgeçi tepene tutuver!.

Kâmil Bey, yıkandıktan sonra, Sefer’in öğüdüne uyarak lastik borunun bir ucunu musluğa taktı, öbür ucundaki bahçe kovası süzgecini tepesine tutuverdi.

Binbaşı Arif Bey’in hücresi, koridorun sonunda olduğu için, iki pencereliydi. Biri denize, öteki Sultanahmet Camisi’ne bakıyordu.

Kahvaltı masasının başında oturan Arif Bey, “Buyurun!” diye doğruldu.

Kâmil Bey gösterilen yere hemen oturdu:

— Günaydın efendim! Rahatsız olmayın rica ederim! Beklettim! Gece de benim yüzümden uyuyamamışsınız.

— Yok canım!.. Naimâ’yı okudum. Son cildi, kaç zamandır, sürünüyordu. “Bitireyim artık şunu,” diye giriştim ama olmadı gene. Çenesiyle Sefer’i gösterdi: Asıl, bu sizi uyutmamıştır.

— Hayır, uyandırmadılar! Kendiliğimden uyandım. Teşekkür ederim, banyoyu düşünmüşsünüz, çok teşekkür ederim!

— Ben malımı bilmez miyim? Delğin sürgüsünü fırt fırt açıp gözetlemiştir.

Arif Bey, elmacıkları fırlak Moğol suratını şirinleştirerek tatlı tatlı güldü.

Sefer, köşedeki küçük dolabın önüne çömelmişti. En titiz ev kadınlarını imrendirecek bir sessizlikle çay takımlarını hazırlıyordu.

Kâmil Bey, kahvaltı masasındaki bisküvileri görünce Fatma Hanım'ın kurabiyelerini hatırlayarak utangaç utangaç sordu:

— İzin verir misiniz, ben de kurabiyelerimi getireyim.

— Dün gece ortalığı karıştıran kurabiyeleri mi?

— Ne kadar utandığımı anlatamam. Benim yüzümden sinirlendiniz. Uykunuz kaçtı. Biraz daha dişimi sıkaymışım. Nasıl olsa beni bulup kurtaracakmışsınız.

Arif Bey, peynir tabakları ile zeytin kâsesinin yerlerini değiştirerek bir zaman düşündü. Elleri biçimliydi. Kâmil Bey bunları asker eli olarak nedense biraz yadırgadı.

— Siz yattıktan sonra, bu “kurtarma” işi üstünde biraz durdum. Yerinizde bir başkası olsaydı, daha doğrusu İhsan Bey kâğıt yazmasaydı, başınıza neler gelirdi, bilir misiniz? Bir kocaman tutanak düzenlenirdi, tanıklı manıklı, kapı kadar bir tutanak... Çeşit çeşit suç işlemiş olurdunuz. Çocuklara sataşmaktan, bıçak bulundurmaya, esrar içmekten, Allah'a, Peygamber'e, dine, padişaha sövmeye kadar, geçer akçe, bütün iftiralar...

Kâmil Bey gözlerini ürkek ürkek kırpıştırdı:

— Zekeriya Hoca söylemişti de inanmamıştım. Müdür Bey'e, Savcı Bey'e sahidan dert anlatılamaz mı? Bu kadar adamdan hiçbiri doğruyu söylemez mi?

— Söyleyemez. Kimseye de derdinizi anlatamazdınız! Herkes doğruyu söyleyebilse, soygunlar böyle alıp yürüyebilir mi?

— Öyle ya. Birkaç yumrukla üstesinden gelinebilecek kadar kolay olsa... Durun efendim. Sakın, bana arka çıktılar, diye Kömürücü İbrahim'e, Zarzar'a bir kötülük yapmasınlar!

— Tembihledim, yapmazlar. Mesele dün gece kapandı. Soygun düzenine dokunulmazsa, burda böyle işler kolay kapanır! Duymadınız mı, Zarzar, hiç ara vermeden, "Fatma Ablâ'ya sövenin ben anasını, avradını..." diye bağırıyordu. Size arka çıkmamış da, tanıdığı bir kadına sövdükleri için kızmış oluyor. Soracaktım da unuttum, kim bu Fatma Hanım, kuzum?

— Ramiz Efendi'nin hanımı.

— Ramiz Efendi kim?

— Sandığı benden alırken yakalanan Ramiz Efendi... İçinde düşmanın saldırı planlarıyla ilgili kâğıtlar bulunan kuru üzüm sandığı...

— Akrabanız mı?

— Hayır.

— Kaç yıl verdiler ona?

— Hiç.

— Nasıl hiç? Suçüstü yakalanıyor da cezasız mı kurtuluyor.

Kâmil Bey, az kalsın, işin iç yüzünü anlatmaya başlayacaktı. Ramiz Efendi'nin Harp Divanından ustalıkla gizlediği şeyleri, dün gece tanıdığı birine açmanın doğru olmayacağını son saniyede akıl etti. Duraklayarak anlattı:

— Vermediler evet... Çünkü, Ramiz Efendi'nin suçu yoktu. Bu iş benim yüzümden karıştı. Arkadaşlar bana demişlerdi ki... "Arkadaşlar" dedimse, Ahmet demişti ki... "Gemicilerden hangisine versen, olur," demişti, "Sandığın üstündeki adrese götürür," demişti. Böylesi daha tehlikesizmiş...

Yutkunarak sustu. Arif Bey yüzüne bir garip bakıyor, bıyıklarını çekiştirerek çok bilmiş, çok bilmiş gülümsüyordu. Kâmil Bey, “Buna yalan bile denemez. Bunlar düpedüz saçma!” diye kıvrandı. “Ramiz Efendi’yi hiç tanıımıyormuşum da karısı burda ne arıyormuş?” Lafı değiştirmek için savaş yıllarını İspanya’da geçirmek zorunda kaldığından açtı. İstanbul’a gelince, *Karadayı* dergisinde çalışmaya başladığını, La Fransez kumpanyasının Ararat vapuruyla Anadolu’ya kaçırılan cephaneler işine nasıl karıştığını, Niyazi denilen herifin vapur navlunundan bir kısmını dolandıramadığına kızarak kendilerini nasıl ele verdiğini, karmakarışık, anlattı. Bitirdiği zaman ömrünün en önemli olayları kendisine birdenbire gayet değersiz gibi gelince gözlerini şaşkın şaşkın kırpıştırarak gülümsemeye çalıştı.

Arif Bey, neden sonra, kelimelere basarak sordu:

— “Niyazi” dediğiniz, sakın “Zeybek Niyazi” olmasın?

— Zeybekliğini duymadım. Nedime Hanım “Niyazi Abi,” derdi.

— İzmirli mi?

— Evet...

— Kara kuru... Kamburca... Pis bir herif... İki bir dudaklarını yalar. Gözleri fıldır fıldır...

— Evet... O galiba!.. Nerden tanıyorsunuz?

— Nerden mi? Benim Sefer’in 10 kuruşunu dolandıran herif... Nuh Bey’in can-ciğer ahabası... Biraz düşündü: Şaşılacak şey... Çok garip... Vapur kumpanyasının adına “La Fransez” demiştiniz, değil mi?

— Evet...

— Büsbütün aklım karıştı.

— Neden efendim?

— Yanılmıyorsam, bu La Fransez kumpanyası çoktan beri

Anadolu'ya çalışıyor.

— Anadolu'ya mı çalışıyor? Sanmam. Anadolu'ya çalışsa, Niyazi, böyle bir dolandırıcılığa yeltenebilir miydi?

— Ben de buna şaşıtm ya... Diyelim ki Niyazi kumpanyanın Anadolu'ya çalıştığını bilmiyor. Direktör sizinle görüştüktan sonra, durumu, gemiyi kiralayanlara neden haber vermedi? Verdiyse, Niyazi'nin iç yüzünü onlar size niçin bildirmedi? Bana kalırsa, azizim, bu işte bir bit yenigi var.

— Nasıl bit yenigi?

— Meraklanmayın! Yakında anlarız!

— Nerden anlayacaksınız?

— Anlarız! Gülümsedi: Hepsini anlarız! Vay namussuz Zeybek Niyazi vay! Çayları getiren Sefer'e sordu: Nuh Bey nerede?

— Aşağıda.

— Çağırmadın mı?

— Çağırdım, "Çay hazır!" dedim. Baktı bir zaman, omuzlarını salladı karı gibi... Gene suratı bi hoş!.. Ağlamakta mı, gülmekte mi, sen bile çıkaramazsın Binbaşım.

— Bu sabah canı sıkındır. Haydi al-gel!.. "Çağırıyorlar," dersin, "Kâmil Bey'den ayıp!" dersin. Bugün üstüne varmayacağız. Yalvara, okşaya getir. Hâlâ duruyor. "Fırla" dedim! Koridor-da koşan ayak seslerini bir zaman dinledi: Siperlerden düşman mitralyözlerinin üstüne de işte böyle fırlardı bu katır!.. Bilir misiniz, şimdi, sövüp sayarak koşuyordur.

— Kime efendim?

— Nuh Bey'e... Bana...

— Sanmam! Size o kadar bağlı ki, insanın kıskanacağı geliyor.

— Bağlıdır. Ama bu çeşit bağılıkların, bir çürük yanı oluyor. Katır beni burada bulmasaydı da Faytoncu Osman'dan biraz güler yüz görseydi, ona da bağlanırdı. İki yakamızın bir araya gel-

memesi, bu ölçsüzlükten galiba! Biraz düşündü: Belki beş kere canımı kurtarmıştır. Kendini yüzde yüz ölüme atarak... Neye güldünüz?

— Sefer Efendi'ye bakılırsa asıl hep siz onu kurtarmışsınız. Sözüünüzü dinlemediğinden esir düşmüş...

— Evet, söyler durur! “Yat” diye bağırmışım. “Bağırmadım!” diyorum, “Bağırsam da o patırtıda hiç duyabilir miydin?” diyorum, “İlk yarayı alınca, kulağına öyle gelmiş, ulan Katır!” diyorum. Dinlemiyor. Bir lokma ekmek kopardı, elinde evirip çevirerek daldı: O gün Gazze’de baktık, bizim Katır yok! Gücümüz yettiği kadar aradık. Pek aradık da sayılmaz. Ölüler arasında göremedik. “Eh, gitti gider! Köpoğlu!” dedik. Bir zaman yokluğunu yadırgadık, acısını çektik unuta hatırlaya... Ekmeği ağzına attı, acı bir şey gibi çiğnedi: Öldüğüne iyice inandığınız bir dostunuzla, hiç apansız karşılaştınız mı? Uzaktan görerek değil, bir sokak köşesini döner dönmez? Hayırsa anlayamazsınız. Dört ay oluyor, bir ikindi üstü, aşağıda oturuyorum, benim Katır, kapıdan içeriye soktular. Bir baktım, bir daha baktım, hilesi, yalanı yok! Katır benim Katır... Çulu biraz değişmiş. Sırtında her yanı yamalı bir İngiliz kaputu... Kafasında, festen çok, siperliği sököl-müş şapkaya benzer bir şey... Koltuğunda yazma mendile sarılı, yumruğum kadar bir çıkın... Önce düşman gazetler gibi, iki yanına baktı. Beni görmesiyle, hiç duraklamadan merdiveni hopladı. Beş adım kala, torbasını, duvarın dibine attı. Ellerini önce belinden geçirdi, olmayan palaskasından... Sonra da tepesindeki külahı acele düzeltti. Her zamanki suratıyla, hazırolda selam verip demincek bir işe yollamışım gibi “Aha geldim binbaşım,” dedi. Biz insanoğulları, anlaşılır numara değiliz. Ben de önce, “Rahat,” demişim, sonra kaşlarımı çatarak çıkmışım: “Nerdesin ulan Katır? Pazarlıkta gebermeden ayrılmak var mıydı?” Çayları

tazelemek için fincanları alıp dışarı çıktı, kısa kısa gülerek dolu fincanlarla döndü: Açık mı oldu biraz?.. Katır size, Nuh Bey'in iş bulma derneğini anlattı mı?

— Anlattı evet. Anlattı ama...

— Bir şey anlayamadınızsa haklısınız! Dolandırılan Sefer, kendini dolandıranlardan birini çağırmaya koşuyor. Biz dolandırıcıyı kahvaltıya bekliyoruz. 110 kuruşlarını kaptıranlar mahkemede ikiye bölünmüşler. Bir takımı "Bizi Kuvayı İnzibatiyeye yazacaklardı da, Kuvayı Milliye eşkiyasını tepelemeye göndereceklerdi," diyor. Bir kısmı, "Az kalsın bizi kandırıp Kuvayı Milliye gâvuru yapacaklardı," diyor. Niyazi, topladığı imzaları, "İngiliz Dostları Derneği'ne girdiler," diyerek tanesi 20 kuruştan Sa'it Molla'ya satarken, Nuh Bey Kuvayı Milliye'ye çete yazmaya çabalamakta... "Çeteyi ne mi yapacak?" Çete gibi malın olsun! Canı çeker, cephanelik basar, canı çeker, Kütahya-Eskişehir hattındaki düşman ordusunu, arkadan vurup dağıtır. "Dolandırıcılıkla hiçbir ilgisi yok mu?" diyeceksiniz! Evet yok! Bir şeyler sezinlese bile üstünde hiç durmaz. Çünkü Nuh Bey'in dünya umurunda değildir. "Tam yerimi buldum. Gayet yararlı bir işe sıvaştım," diye etekleri zil çalıyor. Fazladan Zeybek Niyazi'ye o kadar güvenir ki, Niyazi'yi tramvayda birinin cüzdanını çalarken görse "Vardır bir hikmeti!" der, geçer.

Nuh Bey'in oturduğu Sultan Selim medresesinin bir odasında İttihat Terakki Ocağı varmış. Orada tanışmışlar. Niyazi, bizim Nuh Bey'in yıllarca sürgünlerde dolaşmış bir Jöntürk olduğunu öğrenince hemen sokulmuş, biraz yoklamış. Tam aradığı gebeş... İstibdattan, Hürriyetten, İttihat Terakki'den başka hiçbir şey bilmiyor, "para" denilen şeyin arada sırada işe yaradığından değil, varlığından bile haberi yok! Üç gün içinde can ciğer olmuşlar. Herif ne yapmışsa yapmış birkaç aya vardırımadan Nuh

Bey'i ocak başkanlığına geçirmiş. Yeni başkana birtakım kâğıtlar imzalatmış, pulların üstüne mühürler bastırmış. Kâğıtları poliste, belediyede dolaştırmış. Asker Müzesi'nden bir kocaman pa-dişah çadırı kaldırmış, Ocak yaranına ilk büyük pehlivan güreşi-ni düzenlemiş. Afişlerde, gazete ilanlarında, çadırın kapısında "Eski Hürriyet Kahramanlarından Nuh Bey" in adı... Sizin anla-yacağınız, işin şanı şerefi Nuh Bey'in, paralar Niyazi'nin... Pehli-van güreşlerinden sonra deve güreşleri, horoz dövüşleri, eşek yarışları tertipliyorlar. Hatta, Şehzadebaşı'nda "Vatan yahut Si-listre"yi bile oynatmışlar.

— Nuh Bey, az çok para almıyor mu?

— Alıyorsa da devede kulak... Yol parası... Yemek parası... Yıldı bir kat elbise... Bir çift kundura parası... İttihatçılığa yarar-lı olmanın sevinci elveriyor. Dinleyen buldu mu geçmişten açı-yor. Ocağı ilgilendiren meseleler için sık sık merkeze gidip geli-yor. Büyük Efendi'yle, Küçük Efendi'yle senli benli...

— Kim Büyük Efendi, Küçük Efendi?

— Sahi siz bilmezsiniz. Büyük Efendi: Talat... Küçüğü: Kara Kemal Bey... "Büyük Efendi'ye şöyle dedim, böyle dedim," Kü-çük Efendi'ye "Katiyen olmaz!" dedim. "Beni sevdiğinden sözü-mü iki etmedi," demenin tadına mı doyulur? Niyazi bunu nere-sinden yakalayıp oynatacağını ilk görüşte kestirmiş. Kuracağı dolapların hepsini Nuh Bey tasarlamış oluyor. Pehlivan güreştir-mek, eşek yarıştırmak sanki hep Nuh Bey'in buluşları... Bu böy-le Balkan Savaşı'ndan Mütarekeye kadar sürmüş. Mütarekede Niyazi gibiler ikiye bölündüler. Birtakımı İttihatçılığın can düş-manı kesildi. Birtakımı savuştu. Niyazi savuşanlardan ama onun savuşması pusuya yatmak için... Sindiği yerden dört yanı kollu-yor, esintiyi, akıntıyı, iyice ölçüp biçiyor. Bakıyor ki, bütün ga-zetelerde bir şirket kalabalığı... "Genel Hizmet Şirketi", "Yardım-

laşma Kurumu", "Mal Karşılığı Faizsiz Borçlandırma Kumpanyası," "Para Dağıtma Sandığı", "Güven-Borç Birliği," falan filan... Bu saydıklarım az çok yatırım isteyen işler... Müzeden kaldırılmış Padişah çadırında, Şehzadebaşı'nın salaş tiyatrolarında oynanacak oyunlar değil. Hepsi de az çok malı olanları gözlerine kestirmişler. Oysa malı olanlar çıplaklardan daha kuşkuludurlar. Alçakgönüllü Zeybek Niyazi, benim Katur gibi çıplakların daha kolay haklanacağını düşünüyor. Hiç duraklamadan dükkânı tutuyor, uydurma fotoğraf makinesini peydahlıyor. Kapiya "Millî İş Bulma Derneği" tabelasını astıktan sonra, Nuh Bey'e koşuyor. Nuh Bey'e neden mi koşuyor? Dolandırıcılıkta işin başı, soyulacaklara güven vermektedir. Nuh Beylerin biricik hüneleri de karşılarındakilere güven vermek... O sırada, Nuh Bey de, bütün arkadaşları gibi tek bir şey düşünüyor: Çöküntüden kurtulma işinin bir ucuna nasıl olursa olsun yapışmak... Niyazi yarım saate varmadan, Nuh Bey'in, yüreğindeki anlıyor. Çeteler kurmak niyetini duymuşmuş da, "Aman benim de yararım dokunsun!" diye seğirtmiş... Nuh Bey, "Aferin koca kahraman," diyerek Niyazi'nin yanaklarını öperken, eminim, gözlerinden ip gibi yaş akıtmıştır. Dolandırıcılığa şimdi bile inanmıyor. "Benim Zeybek, parayı, belki başka bir işe harcamıştır ama, acından gelse bir kuruşunu yememiştir. Dolandırıcılık ne biçim laf! Evet, apansız savuştu ama, buna 'parti işi' demişler. Bir saat sonra ne emir alacağını kimse bilmez! Bak göreceksin, o paralarla Anadolu'ya çok silah cephane kaçırmıştır bizim oğlan, çooook...", derken görmelisiniz! Ben kızıp sövüyorum, herifin yüreği rahat... "Hele dur! Birden parlamayalım!" diye gülüyor, "Benim Zeybek Niyazi kötü oğlan değildir. Hele biraz dişimizi sıkalım! İttihatçılıkta, arkadaşları fırt fırt harcamak var mı?" diye beni enikonu ayıplıyor. Aslında insanlara bu kadar güvenmenin İttihatçılıkla

hiçbir ilişkisi yok... Bu güven, Nuh Bey gibilerin yaradılışlarından geliyor. Bunlar kendilerine yapılan kötülükleri de kolayca bağışlıyorlar. Bizimki, Niyazi'ye nasıl toz kondurmuyorsa, "Jöntürk" diye yakalanır yakalanmaz, kızını kendisinden çatır çatır boşatan kayınbabasına da bir kere olsun, kötü söylememiştir.

— Çocukları yok muymuş?

— Olmaz mı? Hem de iki tane... Bir oğlan, bir kız... Nuh Bey, ikisini de bir daha hiç görmemiş... Böylece, gençliğini, kansını, çocuklarını vermiş oluyor. Şimdi, dolandırıcılıktan ceza yiyeceğine göre namusunu da verecek... Bir canı mı kaldı? "Haydi sırasıdır," denilse, onu da gözünü kırpmadan verip savuştur. Evet, her şeyini verir, yalnız, arkadaşlarını ele vermez. Bunu Emniyet Müdürlüğü'nde çok hırpalamışlar. Maksat, 110 kuruşlarını kapıranlara biraz gösteriş... Bir de Niyazi'nin adresini öğrenmeye çalışıyor görünmek... "Namussuzun adresini neden söylemedin?" dedim, "Niyazi gibiler daha önceden polisle anlaşmasalar, İstanbul'un göbeğinde, binlerce adamı, on beş gün, gözgöre soyabilirler mi?" dedim, "Daha anlayamadın mı budala!" dedim, "Herif, Kuvayı İnzibatiye'ye gönüllü topluyorum, İngiliz Dostları Derneği'ne üye yazıyorum, demiş," diye çıkışım. Kılı kıpırdamadı. "Öyle şey olmaz ya... Olsa bile, sen bu işleri bilirsin muhterem, biz yeminli herifiz," diye gözünü kırpıverdi. Lafını ettiği yemin, bizim ünlü "İtihatçı yemini"... Taa, Harp Okulu öğrenisiyken, tabancayla Kur'an üstüne ettiği yemin... Evet, bizim memleketin idealistleri çok acıklı insanlar... Nuh Bey'in, her sabah Sultan Selim'deki medrese odasından çıkışını gözünüzün önüne getirin! Bastonu tüfek gibi kolumun altında... Yalancı inci iğnesi kara kravatının üstünde... Diz kapaklarını dört parmak geçen eski setresi, paçaları aşınmış ütüsüz pantolonu... Yandan düğmeli eski fotinleriyle Çakmakçılar'a iniyor. Dolandırıcılık

derneğinin masasına kuruluyor. Günlerden bir gün, vatani kurtarmak için çete yazdığı herifler üstüne yürüyorlar. Kim bilir nasıl şaşırmıştır. Bu şaşkınlıkla kendini az kalsın paralatıyormuş ya, bereket versin, Emniyet Müdürlüğü'nün elbiselerini yapan terzi o handaymış. Gürültü koptuğu vakit üç dört polis paltolarını düzelttirmekteymişler, araya girip kurtarmışlar. Belki de bizim Katır'ın tekmeleriyle ölecekti. Bu ne kadar bahtsız bir boğuşma... Dost belli değil, düşman belli değil! Katır araya giren polislerden birini hemen yere çalıyor, çiğniyor, kolunu iki yerden kınıyor. Aslına bakarsanız polis de bir savaş sakatı yedek subay... Yaş yirmi iki... Kolunun sakatlığını doktorlardan gizleyip polis olabilmek için, kimbilir neler çekmiştir. Bu sıralarda polis olmak ne demek? Altmış, yetmiş günde aldığı yarım aylığa karşılık yirmi dört saatin yirmi dört saatinde Hrisantos gibi hergelelerin kurşunlarını sırtına yemek tehlikesi... Bir cigara yaktı. Kâmil Bey'e ateş uzattı: Benim Katır, 110 kuruşunu aldığı için Nuh Bey'i bağışlamıyor. Sanıyorum ki ölene kadar da bağışlamayacak. Oysa, Balkan'dan bu yana canını belki yüz defa tehlikeye atmıştır, karşılığında on para beklemeden... Şimdi, bilin bakalım, Katır cimri mi, cömert mi? Ağzının ucundaki acı gülümsemeyi bıyıklarını aşağıya çekerek sanki örtmeye çalışıyordu: Bazı bazı düşünüyorum da... İnsanları yargılamak işini üstlerine alanlar, ne ağır sorumluluk yükleniyorlar. Yarın Anadolu savaşı kazanılınca, suçluların cezaları neye göre kesilecek? En namuslucası, eldeki vesikalara göre... Peki ama, bu vesikalardan birinde Nuh Bey, Kuveyi inzibatiye'ye gönüllü toplayan bir dolandırıcılık derneğinin başında görülecek, benim Katır oğlum da İngiliz Dostları Derneği üyesi... Vesika bu! Mühürlü imzalı... Siz yargıç olsanız, binlerce kâğıtla beraber bunları da önünüze getirselers... Anlıyor musunuz ne kadar zor! Ne kadar çapraşık... Ne kadar korkunç... Böy-

le karışık zamanların hesapları görülürken, çok dikkatli olmak lazım... Gizli çalışmak namuslu vatanseverlerin işine yaradığı kadar, her çeşitten namussuzların da işine yarar. Bunu hiç aklından çıkarmamalı... Gizlilik, alçaklıkları, yalancılıkları, korkaklıkları, kahramanlıklardan daha kolay örtüyor. Gizli işlerde, olup bitenleri günü gününe izleyemeyeceğiniz için, namussuzlar, namusluları kolayca lekeleyebiliyorlar. Bu yüzden kaybınız katmerli oluyor. Sözü neyin üstüne getireceğini unutmuş gibi duraladı: Bugün gevezeliğim tuttu. Neden bilir misiniz? Talat'ı öldüreni Alman yargıçlar salıvermiş de ondan...

— Duruşmaların gidişinden belli değil miydi?

— Belli de olsa insan üzüyor.

Bu sırada güçlü bir ses koridoru doldurdu:

— Kulak ver Katır oğlum. Durumu sezinler sezinlemez, Küçük Efendi'ye koştum. "Sakin haaa," dedim, "Gâvur içinde katiyen barınamaz!" dedim. "Saklanacaksa vatanımıza n'olmuş," dedim, "Allah'ın izniyle, arkadaşların yardımıyla, hepinizi saklarız ki, kapı kapı arasalar bulamazlar," dedim. "Bulsalar da ne lazım gelir," dedim, "Biz sizi ordulara verir miyiz yahu?" diyerek çok yalvardım. Dinlemediler. Peki, ne oldu şimdilik? Hem kendine, hem de bize etmedi mi? Ulan sana sordum Katır! Dost düşman adama ne demez? "Bu İttihatçı olacak zibidiler, ne biçim kansız teresler ki, bir reislerini gâvur içinde, kurttan kuştan koruyamadılar?" deseler... herifler haksız mı?

— Bizim aklımız o kadarına ermez!

— Neden ermez? Katır olduğundan ermez. Senin de aklın ermedi miydi, bize kurtuluş yoktur.

Arif Bey başıyla dışarıyı gösterdi:

— İşte geliyor! Nuh Bey'i şimdi göreceksiniz, bizim sahici hürriyet kahramanlarımızdan "dolandırıcı" Nuh Bey'i...

Kâmil Bey, Nuh Bey'in yüzünü görür görmez, Sefer'in "Ağlıyor mu, gülüyor mu bilemedim!" sözünü ne demek istediğini hemen anlamıştı. Nuh Bey'in, kırçıl sivri sakalıyla olduğundan çok daha uzun yüzündeki utangaç gülümseme ağlamaya daha çok benziyordu. Miyop gözlerini kırptırarak, elini çenesinden alnına götürdü:

— Siz içseydiniz muhteremler! Benim canım hiç istemiyor.

Arif Bey, yer gösterdi:

— Ağzın cigaradan zehire dönmüştür. Nedir o cebindeki bakayım? Kâmil Bey'e göz kırptı: Anladınız mı, Nuh Bey'in iştahı neden kapanmış? Hani bana söz verdindi, artık *Alemdar* gazetesini okumayacaktın?

— Okumadan oluyor mu? Okumayalım da, meraktan çatlayalım mı?

— Okuyunca da, kızgınlıktan gebereceksin. Otur haydi! Kâmil Bey misafir... Daha ilk günü, yarım saat beklettik!

Nuh Bey uzun parmaklı ellerini göğsüne bastırıp boynunu büktü:

— Bağışlayın beyefendi oğlum! Arif Bey haklı... Bu pisi okumuyor muyum...

— Rica ederim.

— Sarafım Kaptan'la sizi konuştuk. Koca gâvur, dün gece yatağından fırlamış da kasap oynamış. Bugün de çıplaklarına helva dağıtacak.

— Neden?

— Faytoncu'ya attığınız kötekten...

— Demeyin!.. Ne ayıp. "İstemez," deseydiniz.

— İstemez mi? Nuh Bey bu sözden bir şey anlamadı. Sefer'in uzattığı çay bardağını alıp lafı değiştirdi: Evet, haklısınız muhteremler!.. "Okumayayım" diyorum, olmuyor, okuyorum. Delir-

mek işten değil! Yalaaan. Hepsi yalan. Heriflerin “Allah bir,” dedikleri yalan... Boynunu çaresizlikle bükte: Dışarda bunlar hep mi öldüler yahu? Dışarda İttihatçının kökü kazındı mı?

Arif Bey güldüğünü saklayarak sordu:

— Ne olacak?

— Hep mi geberdiler bunlar? Şu *Alemdar*’ın hesabını görecektek kişi kalmadı mı?

— Hesabı mı görülecek?

— Pencereden içeri, el bombasını yallah etsinler. Havaya uçursunlar! Kolları bir yana, bacakları bir yana savrulsun!

— Maşallah epey ilerleme var! Eskiden, “Tak tak tak tak,” diye parmağınızı oynatırdınız. Şimdi, bakıyorum, bombadan aşağısı kurtarmıyor.

— Okumadın da eğlenirsin.

— Tükür geç!

— Dinle de bak bakalım, tükürüp geçmek kolay mı?

İki parmağını sokup kolalı yakasını, daha rahat soluklanmak istermiş gibi çekti. Gazeteyi hışımla açtı, biraz uzakta, biraz da yukarda tuttu. Öksürdü:

— Dinle! “Aslında tanınmayan ve hiçbir zaman da tanınmayacak olan uydurma Ankara Hükümeti.” Hele şu habisin yediği naneye bak! Uydurma hükümetmiş. “Uydurma hükümeti yüzünden bugüne kadar canca malca zarar gören, çoluk çocukları acılar içinde kalan ezilmiş suçsuz Anadolu halkı, Kalabalığa söylev çeker gibi okuyordu: Doğrudan doğruya o gaddar heriflerin boğazlarına sarılacaktır. Elde avuçta ne kalmıştır ki bugün bütün dünyaya...” Vay yüreksizler vay! Yunan şimdi de “bütün dünya” mı oldu? “... bütün dünyaya meydan okumak istiyorlar. İngilizlerin kıymetli dostluk tekliflerini geri itmekle, babadan kalan mirası kötülükte yiyen hayırsız, serseri evlatlara benzeyen...” Duy-

dun mu Arif Bey! Bombadan başkası elvermez. Bu pisliği, halisinden Alaman bombası temizler! “Türkler her ne yaparlarsa yapsınlar. ‘Yapsınlar’a ‘Yapsunlaaar’ diyordu: Yapsınlar, bütün yaptıklarına ve arzu ve isteklerine kendi güçleriyle kavuşamayacaklarından...” Çenen tutulsun kodoş! “...kavuşamayacaklarından büyük devletlerin bu husustaki razılıklarını elde etmek zorundadırlar. Şimdiden sonra kuru gürültüyü keselim.” Kuru gürültü dediği İnönü Zaferleri kardeşim, koskoca İnönü Zaferleri!.. “Keselim yüreğimizi düzeltelim, Avrupalılara yolun yanlışlığını anladığımızı gösterelim.” Hay gözün çıksın teres! Hay Allah belanı versin! “Mütarekeyi bizim kârımıza yapıran İngiliz devleti, mütarekeden sonra herkes bize ateş püskürürken Hindistan’ın iyiliğimizi istemesine dayanarak, Türkiye’ye yaşama hakkı tanıdığını dünyaya ilan etmiştir. Bizim için yapılacak biricik iş, şımarıklıklara, deliliklere, son vermektir. Siyasette, uzak görüşlü olmak zamanıdır. Aklımızı başımıza devşirelim, vuruşmaktan vazgeçelim!” diyor. Hiç utanmadan, yüreği sızlamadan, bu herif böyle diyor, birader!

— Varsın desin! lt ürümekle deniz mundar olmaz! Aldırma! Çayın soğudu, iç şunu...

Nuh Bey, önce Arif Bey’e, sonra Kâmil Bey’e şaşkın şaşkın baktı:

— Ne diyor allasen! Yahu benim çay içecek sıram mıdır? Bu paçavranın daha ne haltlar karıştırdığını bilmiyorsunuz da... Şuna bakın şuna: Gazeteyi parçalayacak gibi açtı. Gözlerini kısıp zorlayarak bulmaya çalışıyor, biraz arkaya yatmış fesinin yoluk püskülü iki yana sallanıyordu: “Sultan Hamit Efendi’miz, yalnızca zeki değil, bir dahî idi. Memlekette sürdürdüğü rejim de dahice idi. Hürriyetin ilan edildiği o günlerin, karışıklıklarından, çalkantılarından sonra hepimiz iyice anladık ki bu memleket an-

cak öyle bir rejimle çekip çevrilebilirmiş... Bunu, bugünleri gördüğümünden söylemiyorum, çünkü Osmanlı Devleti 10 Temmuz'da, resmen delirdiğini ilan ettikten sonra, bu memlekette bir idare yoktu ve olmadı." Tüh Allah belanı versin! Tuh tuh tuh!..

Gazeteyi yere çarptı. Yokuş çıkmış gibi soluyordu:

— Tamaaam! At gitsin! İç çayını, bak keyfine... Sanki bizi aldattın da eline ne geçti?

Nuh Bey, soluklarını tuttu. Belli belirsiz telaşlanmıştı:

— Aldatmak mı? Ne aldatması?

— Talat rahmetliyi öldürenin saliverilmesine kızdın. Kızgınlığını *Alemdar*'dan çıkarmaya çalışıyorsun! *Alemdar*'a kızacağımıza, kendimize kızalım! "Talat'ı koruyamadık," diye değil. Tabanca oyunları ile devlet yürütülür, sandık! Boş yere adam öldürmekle, kendi öldürülmelerimize yol açtık. Daha demin, bombadan laf ediyordun! Sen *Alemdar*'a atarsan, biri de gelip senin *Tarin*'e atmaz mı?

— Ben herifin vurduğuna kızmıyorum. Ben, şeye kızıyorum. Herifin kahpelik edip arkadan vurmasına kızmıyorum! Yigitlik yüzbeyüz vuruşmaktır. Kurşun arkadan girmiş de sağ gözünden çıkmış. Geceleri rüyama giriyor. Tere batmış uyanıyorum. Olur mu bu, hiç olur mu?

— Evet, hiç olmaz! Tayliryan'ınki iş değil ama, bizim adam vurmalarımız da iş değildi.

— Canım, ben iş mi, dedim? Böyle şeyler olmasaydı iyiydi. O sıralar bizi istibdat korkusu bunaltmadı mı? 31 Mart korkusu... Istibdadın ne canavar şey olduğunu sana ben mi öğreteceğim? Biraz düşündü: Onlar da bizim Mahmut Şevket Paşa'mızı yediler. Buyur bakalım! Derin derin iç çekti: Istibdat gibi bela yok. Istibdadın ne bela olduğunu sen benden iyi bilirsin!

— Istibdat beladır. Istibdat bela olduğundan, Şemsi Paşa'yı

vuran Atıfa bak, bir şey diyor muyum? Ama gene de adam vurmak insan işi değil...

— Değil değil... Bunalınca ister istemez vuracaksın! “Kötü iş” desen de vuracaksın! Dinin gibi doğru söyle. O gün üstünde tabancan olsaydı, sen o herifi köpek gibi kurşunlamaz mıydın?

Arif Bey, Kâmil Bey’in yüzüne çekinerek baktı:

— Meseleyi duyduunuz elbette... Bizim kırbaç rezilliğimizi?

— Evet... Duydum! Şöylece... Üstünkörü...

— Katır anlattı değil mi? “Üstünkörü” ne demek? Sakız gibi çiğnemiştir hayvan, ağdalaştırmıştır.

Bıyıklarını dişlemeye çalışarak sustu. Nuh Bey, sorduğunun karşılığını bekliyordu. Sessizlik uzayınca elini kaldırdı:

— Sorduğuma karşılık isterim! Tabancan üstünde olsaydı, vurur muydun, vurmaz mıydın?

Arif Bey, gözlerini, gülümsemeyle saklayıp değersiz bir şeyden laf ediyormuş gibi başını salladı:

— Evet, vururdum! Hem de vursaymışım, hiç de kötü olmayacakmış Nuh Bey!

— Tamaaam. Ne demişler? Suç ölende mi...

Susuverdi. Sözü, “Öldürende mi?” diye bitirirse, Tayliryan’a hak vermiş olacağını anlamıştı. Sahici bir kızgınlıkla boşandı:

— Öldürmeyince olur mu yahu? Götürüp asmayınca. İhtırıp kesmeyince... Kırbaçlamakla yürek mi soğur? Sen herifleri kırbaçladın. Orospu döller, hem milleti soydular, hem de seni güzelce nalladılar.

Arif Bey keyifle güldü:

— Sen bu gidişle hiç akıllanmayacaksın galiba! Vurmaktan, kırmaktan laf etmenin sırası mı? Herifler kudurmuşlar, asacak İttihatçı arıyorlar. Senin haberin yok! Bu Kâmil Bey gazeteci... Gazeteci kısmı duyduğunu yazmadan duramaz. Şimdi bunları bire

bin katarak yazsın da, ben sana eski işleri kurcalamayı gösteririm.

— Gazeteci mi? Gazeteci misiniz sahi? İlgiyle davranmıştı: Demek gazetecisiniz? Oh ne güzel. Bunlar yazılmalı muhterem! Bunlar enine boyuna yazılmalı. Utangaç gülümsedi: Biz de güçsüzlüğümüze bakmadan, söylemesi ayıp, vaktiyle bir şeyler yazıyorduk. Bir küçük kitap... Af buyurun, bizimkisine kitap bile denmez. Bizimki karalama...

— Görebilir miyim?

— Görülecek bir şey değil. Değmez. Yanımda olsaydı verirdim. Bakardınız! Yanımda yok. Hürriyetten sonra kaleme aldık ki, "Millet anlasın," diyerekten... Anlasın ki, İstibdat neymiş. Hürriyet nasıl bir mutluluk...

Arif Bey, elini kaldırarak Nuh Bey'in sözünü kesti:

— Mutluluğu bir yana bırak! Bunları ele veren hergele kimmiş, biliyor musun bakalım?

Nuh Bey, pek umursamadı:

— Kimleri?..

— Bu Kâmil Beyleri...

— Kimmiş? İtilafçıdır mutlaka...

— Değil... Senin Zeybek Niyazi alçağı...

Nuh Bey, önce telaşlandı, sonra hemen kendisini topladı:

— Olmaz öyle şey... Niyazi her haltı eder, adam ele vermez. Bu dünyada Niyazi bir tane mi? Bu dünyada Niyazi kıtlığına kıran mı girdi? Bilmez misin? Hürriyetten bu yana, oğlanların yarısı Niyazi, yarısı Enver...

— Bizim çoluk çocukla alışverişimiz yok... Bizim aradığımız Zeybek Niyazi... Bunları önce dolandırmak istemiş, punduna getiremeyince, İngilizlere ispiyonlamış... Az kalsın, bir vapur dolusu cephaneyi de yakalatacakmış...

— Vapur dolusu cephane mi? Arada cephane meselesi varsa,

iş başkalaştı muhterem!.. Araya cepane meselesi girdi mi, ne olsa olur!.. Vapura cephaneleri, benim Zeybek oğlum mu doldurmuş?..

Nuh Bey, sanki bu işte kendisinin de şeref payı varmış gibi kibirle dikilmişti.

Arif Bey, "Hay Allah belanı versin!" diye güldükten sonra olup bitenleri kısaca anlattı:

— Şimdi anladın mı, senin Zeybek Niyazi oğlunun alçaklığını?

Nuh Bey, "Hele dur bakalım muhterem!.. İşin iç yüzü iyice bilinmeden, arkadaş lekelemek olmaz," diyerek söze girişmişti ki, Başgardiyan Musa Çavuş kapıda göründü:

— Kalktınız mı binbaşım? İyi! Küçük kara gözlerini süzerek gülüyordu: Kaynanam beni sever, derim de inanmazlar! Hani, Sefer Aga, bizim çay?

Arif Bey suratını astı:

— Ne o sabah sabah?

— Hiç... Müdür Bey, Kâmil Bey'i istedi.

— Niçin?

— Bilmem. "Al gel," dedi. Görüşecek besbelli... Akşamki işi anlatıyordum. Nezaretten kâğıt geldi. Müdür Bey, kâğıttaki Kâmil Bey'in bu Kâmil Bey olduğunu anlayınca hopladı. Az kalsın ki, saçını sakalını yola...

— Ne kâğıdı? Kim yazmış?

— Nazır Paşa'dan olmasa bizim Müdür Bey öyle hoplamaz!

Arif Bey biraz düşündü, "Enişte Bey yazdırdı galiba!" diyen Kâmil Bey'in lafını kesti:

— Tamam yahu! Paşa eniştenizden gelmiştir! Başgardiyan kafasını salladı: Peki şimdi n'olacak bakalım Kürdoğlu?.. Hepi-nize yol göründü galiba!

— Ne yolu aman Binbaşım? Benim ne suçum var?

— Orasını Nazır Paşa enişteye anlatırsın. Ne yazmışlar?

— Kâğıtta mı? Kâğıtta Nazır Paşa diyesiymiş ki... “Kâmil Bey’i gayetle hoş tutacaksınız!” diyesiymiş... “En iyi yere verilsin, it köpek takımı canını sıkmasın,” diyesi... Bu Kâmil Bey, bizim Nazır Paşa’nın, kayınçası mı olur essahtan?

— Ne sandın oğlum? Hem de küçük avrattan kayınçası... Sizi bu kez nallar Nazır enişte... Bu kez size kurtuluş yoktur.

— Bize mi? Aman Arif Bey’im!.. Demek bizim Nazır Paşa... Kâmil Bey’e yalvardı: Aman Beyim, kalk gidelim! Gidelim de... Çayı sonra içeriz! Müdür Bey “Çabuk!” dedi.

Kâmil Bey, yardım ister gibi Arif Bey’e baktı:

— Gitmesek olmaz mı? “Yeri rahat şimdi,” denilse... Müdür Bey’e teşekkür ederim. Hiç meraklanmasınlar!.. Elini çenesine götürdü: Tıraş da olmadık. Üç günlük sakalla...

Arif Bey güldü:

— Burada öyle şeylere kimse aldırılmaz! Gidiverin. Gitmezseniz müdür buraya gelir. Benim yanımda rahat konuşamayacağı için yarım saat kıvrandır. Başgardiyanı döndü: Üçüncü kısım bahçede... Kâmil Bey’i, dönüşte gene sen getir. Sarafım gâvuru yolunu keser. Kısmı çıkarmaya kalkar. Yakışık almaz. Görmeye gelenlerle, Kâmil Bey’in nerde konuşacağını sormayı da unutma!

2

Kâmil Bey, kapıdan çıkınca sahanlıkta bir an durakladı.

Avluyu bulanık bir su gibi dolduran homurtunun altında, Sarafim Kaptan'ın Üçüncü kısmı, derin denizlerin iri balıkları gibi, karmakarışık dolaşıyordu. Kâmil Bey, basamakları gene bulanık bir suya girer gibi soluklarını tutarak indi. Mahpuslar önce Başgardıyanı, sonra Kâmil Bey'i fark ettiler. Konuşmacıların meydana getirdiği homurtu, hemen kesilmişti. Bu sessizlik Kâmil Bey'e daha sıkıntılı geldi.

— Osman Ağa'yı tepeleyen bu mu?

— Buymuş, ellerine sağlık...

— Kalıbından da mı bilememişler fırtınaya uğradıklarını?..

— Bilememişler! Osman evvel eski avanaktır.

— Yahu! Belli bir şey, bu gövde boş değil...

— Boş olur mu? İşler... Tıkız...

— Tıkızlık kaç para eder oğlum? İş yürekte...

Kapı altının merdivenlerine yaklaşmışlardı ki, keyifli bir nara, tevkifhanenin duvarlarını inim inim inlettii:

— Haaayt be! Millici Abi, nur ol!

Başgardıyan Musa Çavuş hızla döndü:

— Kim o? Kim yedi bu haltı ulan? Ulan "Millici" ne demek?

Kimdi o?.. Millici nasıl laf? Ulan kimdi?

Yakında bulunanlar gülüştüler:

— Aldırma Başefendi! Sakanın Naci... Lafın iyisini, kötüsünü ne bilecek. Ağzına öyle geldi, öyle savurdu. Biz bu itin dilinden kısımda neler çekiyoruz!.. Allaha şükür yarın çıkıyor da...

— Ya ben falakaya yatırıp kemiklerini kırmaz mıyım? Ya ben bu gece... Hay Allah belanı versin! Sahici bir telaşla Kâmil Bey'den özür diledi: Kusura bakma beyim!.. Başlarından büyük halt ederler bu itoğlu itler... Şaşıtm Allah! Bunca kanlı katilin, eşkıyanın hakkından geldim de Sakanın Naci reziline güç yetiremedim. Bunun sırtında kırdığım sopaları, ucu ucuna getirsen Kâbe'yi bulur.

Kâmil Bey, "Millici Abi" sözünün mutlu sevincinden kendisini kurtarmaya uğraşıyordu:

— Aldırmayın rica ederim. Bırakın!

— Bırakmak ne demek?.. Millici nasıl bir laf!.. Bize de "Kuyruklu" deyip lakap takmış. Kışında iki meşe sopası paraladım, "Töbe" dediremedim.

Kapı altında, Arama Gardiyanı Vahap Onbaşı Kâmil Bey'i eni-konu etekledi:

— Bizimle gönül eyledin öyle ya Bey! Siyasetten geldiğini demedin de...

Sağdaki küçük odanın kapısında Amcabey'in kafası görünüp kaybolmuştu.

Başgardiyan, Arama Gardiyanı Vahap Onbaşı'yı tersledikten sonra yukarı çıkıncaya kadar dert yandı:

— Bayram karışıklığına geldik yoksa... Bayram karışıklığına gelmeseydik, biz seni görünce bilirdik. Namussuz Faytoncu da temelli kötü oğlan değildir Kâmil Bey'im! O köpek de, bayram şaşkınlığına düşmüş. Siyasetten geldiğini şuncacık çıtlataydın el-

verirdi. "İftira," lafını nerden buldun yahu? Bak ben müdüre ne dedim! Ben müdüre dedim ki, "Kâmil Bey'imiz bildiğin adamlardan değil," dedim. "Dün gece Osman köpeğini Hatırlılar Koğuşu'na getirdim de elini öptürdüm. Bağışladı gönlüyle..." dedim. "Osman gibilerin kusuruna hiç bakmaz!" dedim. Doğru dememiş miyim allasen? Fesini düzeltti, önünü ilikledi: Sen biraz dur!.. Haber verelim bakalım. İyidir bizim Müdür Bey... Kendin de göreceksin ya... Yüreği gayetle yufkadır. Bir de, hemen telaşlanması olmasa hiç üstüne müdür bulunmaz!"

Vurmadan girdi, kapıyı sıkıca kapattı.

Kâmil Bey, "Sakanın Naci" adını nerden duyduğunu bulmaya çalışarak daldı. Fatma Hanım'ın Zarzar'a sorduğu oğlan olduğunu hatırlayınca, "Tamam! Yabancı değilmiş!" diye gülümsedi. Dönüşte meseleyi Arif Bey'e söylemeyi, Başgardıyanın oğlana dokunmamasını sağlamayı kararlaştırdı. İçinden "Millici Abi! Millici Abi," diyor, yüzünü bir kere bile görmediği Sakanın Naci'nin dilinden kendisine layık görülen bu ulaşılmaz değerini tadını çıkarıyordu.

Cigara yakacağı sırada, içerden müdürün ciyak ciyak bağırdığı duyuldu:

— Ulan ayı oğlu ayı! Ulan bir çuval inciri berbat ettiniz pezevenkler... Hele bak bakalım! Ben size bunun hesabını... Kes dedim. Koş. Buyursun! Buyursunlar. Yıkıl karşımdan herif. Çıık!..

Kapıyı açan Başgardıyan gülmeye çalışarak yol verdi:

— Buyurun beyim!

Müdür Bey, masanın önünde ayakta duruyordu. Kolları havaya kalkık, elleri dua eder gibi açıktı. Kalıpsız fesi, lastikle tutturulmuş kara kravatı, uzun kara redingotuyla elbise giydirilmiş cambazhane maymunlarına benziyordu.

— Şöyle geçin beyefendimiz! Çıık! Size demedim beyefendi-

miz! Çık herif! Durr. Savuşma! Zile bastım da hemen karşımda bitmedin mi... Rica ederim oturun! Şöyle koltuğa beyefendi, koltuğa... Zile bastım da kopasica kafanı kapı aralığında görmedim mi... Yıkıl!..

Başgardian çıkıp kapı örtülünce, Müdür Bey, pis bir şeyi silker gibi ellerini birbirine sürdü. Masanın çekmecelerini araştırırken cırlak cırlak konuşuyordu:

— Beyefendimiz... Duymamla aklım başımdan gitti. Nerde bu cenabet? Ulan kaç kere “karıştırmayın şunları”, dedim. Hani cigara paketi? Duymamla yüreğime iniyordu az kalsın beyefendi! Nah buradaymış. Paketi açıp uzattı: Yakın! Ben bıraktım. Öksürüğü başka türlü kesemedik. Duymamla... Kibrit... Hani kibrit?.. Duymamla “Vay!” dedim, “Benim müdürlüğüm zamanında.” dedim. “Vay ulan!” dedim. Yaktınız mı beyefendi? Duymamla... “Zindana... Çabuk zindana,” dedim.

— Aman efendim. Benim yüzümden... Rica ederim... Çok rica ederim. İstemem!

— Olmaz, geberse zindana girecek... Başgardianım olacak ayı, “zindanlık hali kalmamış,” dedi ama, desin. “Herifin bu köteliği sağ atlayacağı şüpheli,” dedi ama, desin. Ben “zindan,” dedikçe, benim başgardianım olacak ayı, ne dese iyi? “Bu Kâmil Bey, sizin bildiğiniz Kâmil Beylerden değil,” dedi, “Vicdanı razı gelmez,” dedi, “Bu Kâmil Bey, Osman gibileri adamdan bile saymaz ki, kızsın da oç almaya kalksın,” dedi. Ben “zindan,” diyorum, benim başgardianım olacak ayı “Vallah billah, Kâmil Bey bağışladı,” diyor.

Konuşurken kollarını havaya kaldırıp indirdiği için mika göğslüğü yeleginden kurtulmuş, karaya boyalı sakalının altında, ikinci bir sakal gibi dikilmişti. Masanın üstünde duran bir kâğıdı önüne çekti. Sağ eliyle kapayıp göstermemeye çalışarak, sol kolu havada, gözlerini kıstı:

— Evet!.. İşte müsteşar beyefendinin emirleri... Diyorlar ki, “Ayak takımı ile bir arada bulundurulmaması. Kendilerini halkın rahatsız etmesine meydan verilmemesi,” diyorlar. Şimdi revirdesiniz. Revirimizin temizliğini, efendim, nasıl buldunuz? Revirimizin temizliğinden ötürü, yüksek Nezaretimiz, bu fakire kapı kadar takdirname vermiştir. Geçenlerde buraya, gâvur Kızılhaçının karma heyeti geldi de temizliğimize parmak ısırıldı. Doktorumuz çıfıttır ama, iyidir. Allah, İslam dininde can vermeyi nasip etsin, iyidir. Arada çıfıtlığı tutar, revire hastalardan başkasını yatırmak istemez, ama, olsun! Buranın özelliğini herife anlatamadım. Burada dışarı hastanelerinin düzeni sökmez! Bir cezaevi revirine çıkarılacaklarda, bence, hastalık değil, terbiye, soyluluk, varlık aranmalı! Gücü tükenmiş gibi koltuğa oturdu: Bu sabah gördünüz mü?

— Kimi efendim?

— Doktorumuzu...

— Hayır!

— Geciktiyse şurdan burdan ilaç topluyordur. Ha deyince ilaç parası bulamıyoruz. Ayrıca bazı hastalara yemek vermek de lazım! Bunları şurdan burdan dileniyor. Parmagını havaya kaldırdı: Bedava değil haa! Anasından vasiyetli... Buranın doktoru olduğundan, ateş boylarına gönderilmediydi. Anası vasiyet etmiş, “Ölene kadar mahpus millete bedava bakacaksın,” demiş. Çıfıt herifin ana öğüdü tutmasına ne demeli?

— Adı ne efendim?

— Adı, Jak Barbut... Gâvura iyi demek olmaz ama iyidir bizim çıfıt! Allah günah yazmasın, yirmi tane Müslüman doktoruna değişmem. Şimdi revirdesiniz. Tamam! Artık yüreğim rahat... Canımın ne kadar sıkıldığını anlatamam. Bine yakın serseri. Hepsi, it-köpek... Hepsi sütü bozuk takımı... Gâvurları bir çeşit,

bizim İslam gâvurlarımız bir çeşit... Bereket, asıl azıllarını, savaş için rahmetli Yakup Cemil Bey aldı gitti, şurda burda harcadı da, biraz biraz ferahladık. Bizim işimiz, terbiyemi bozarak söylüyorum, tıpatıp yırtıcı hayvan bakıcılığı... Sopayı elimden bir dakika bırakırsam, Allah esirgesin, beni bile paralayacaklar. Aslında, cezaevleri okul gibi olmalıdır. Bendeniz Abdülhamit Efendi'mizin zamanından beri cezaevi müdürüyüm. Bu kapıdan içeriye girdiğim zaman bendenizde tüytüs yoktu. Yazıcı yamağı olarak başladım. O zaman, bu zamandır, üstlerimizden, hep afe-rin aldık! Ölenler nur içinde yatsın!.. Yaşayanlara Allah uzun ömürler versin, hepsi bendenizi öz çocukları gibi korudu. İstedğim adamları bulayım, burasını on güne vardırmam, kız oku-luna çeviririm. Adam yok!.. "Gardiyan" dediğimiz serserilerin en iyisi, sözüm burdan dışarı, eşşoğlu eşşek...

Derin derin içini çekti. Mika kollukları da dışarı uğramıştı. Bunları içeri itmek için bir zaman uğraştı.

— Genel Müdürlüğe kaç rapor yazdım. "Sokakta sürüyle yedek subay var," dedim. "İşsiz güçsüz, şurda burda sürüyorlar. Gazeteye bir ilan bastıralım, kapıya beş yüz tane okumuş yazmış adam toplanır," dedim. "Şimdilik bir iki ay deneyeceğiz," diyerek boğaz tokluğuna çalıştırmak bile mümkün... İki ay sonra beğen-medigimizi dehleriz!" dedim. Dinlemediler. Ateş boylarında ordu kullanmış zehir gibi heriflerden adam seçerim. Emre, kumanda-ya alışmış herifler... Bunlara cezaevini "eti sizin kemiği benim!" diye bıraktınız mı, tamam! Bir büyüğümüz geliyor da, ben şim-diki gardiyanları hizaya dizip, selama durduramıyorum. İşte baş-gardiyan olacak ayıyı gördünüz. Yok siz, "Suçum iftira," demişsi-niz de... Yok Amcabey olacak köpek "Sirkat" yazmış da... Yok araya bayram girmiş de. Kollarını havaya kaldırıp kapıya döndü: Ulan ayı! Soylu bir efendiyi, bir bakışta, bin kişinin içinden seçip

alamayınca, ben sana başgardıyan mı derim? Cigara!.. Cigara buyurun! Vallah billah olmaz! Yakacaksınız. Tüttürün efendim! Ne diyordum? Evet, şu benim bahtsızlığıma bakın ki...

Kâmil Bey birden usandı. Bu saçma sapan lafları dinletmek için çağırılmasına canı sıkılmıştı:

— Haklısınız efendim... Bana emriniz?

— Aman efendim, emir ne demek? Müsteşar Beyefendi'nin kaynı değil misiniz? Başımızın üstünde yeriniz var! Siz bizim hatırlı misafirimizsiniz. Suç mu işlediniz ki ceza çektirmek düşünülebilir! Sizinkisi siyaset... Siyaset, havaya bakar. Siz bizden iyisini bilirsiniz ama, biz de, aklımız pek derinine ermesede, az buçuk biliriz. Yarın, esinti değişir, hoop dışardasınız! Kapıya bakıp sesini alçalttı: Yalanım varsa iki gözüm önüme aksın! Bendeniz de sizdenim efendim. Biz evcek, her gece sabahlara kadar "Her kim vatan için çalışıyorsa kılıcını keskin eyle," diye Allah'a yalvarırız! Yıkılacak evde çoluk çocuk olmasa ben de katılmaz mıydım? Sizi buradan yakında yolcu edeceğimizi, dinim gibi biliyorum. O zaman bize de elbet, bir iki söz düşer. "Tam takım bahriye mızıkası gelmedikçe, Kâmil Bey'i salıvermem," diye ayak direyim de görsünler. Ne diyordum? Evet. İşe bakın ki, gelişiniz yokluğuma rastlıyor! Bayram yüzünden bırakıp gittiğimi sanmayın haaa! Söylemesi ayıp, bizimkini kaç gündür doğum ağrıları sıkıştırıyordu. Tam arife günü öğleden sonra birini göndermişler. Haspanın ilkidir. Yaşı da küçük... Siz şimdi içinizden, "Bre kodoş! Senin burnunun kılları ağarmış. 'İlki', 'yaşı küçük,' ne demek?" dersiniz.

— Rica ederim!

— Ricası micası yok! Sağolsun Arif Bey böyle söylüyor. Bir bakıma haklı... Allah bilir ya, önceleri, ben de uygun bulmamıştım. Ölen karımın büyütmelelerinden. Yaşı, epeycedir ama kü-

çok görünür. Rahmetli ölürken komşulara ısmarlamış, “Ben gi-
diyorum, Efendi bakım ister, Şükran kızı alsın da evinin düzeni
bozulmasın,” demiş. “Olmaz öyle şey... Elimde büyüdü, öz kı-
zımdan farksızdır!” dedimse de söz geçiremedim. İçini çekti: İn-
san yaşlandıkça, bakım istiyor. Oğlanlardan küçüğü hayatta...
Büyüğünü Çanakkale’de vatana kurban verdik. Ben “Aradaki yaş
farkı,” dedikçe komşular bin dereden su getirdiler. “Yaş denge-
sizliği, yeni yetişmeler için,” dediler, “Kötü kadınlardan dostlar
tutup erkekliğini yirmisinde tüketenler için,” dediler.

— Hakları var efendim, yaş farkı... Pek aranmaz!..

— Tamam! Böyle dediler. Fazladan, “İki gönül bir olunca,”
dediler. Meğer haspanın da gönlü yok muymuş? Ben aslında gö-
ründüğüm kadar yaşlı değilimdir. Allahın izniyle, yeni yetmele-
rin beşini onunu cebimden çıkannm. Bizi mahpusanecilik yıpr-
attı. Ne diyorduk? Evet, evden haber gelince... Niyetim bir ba-
kıp dönmekti. Ama bu seferki çağınış, cilve çağırışı değilmiş. Yü-
züstü bırakamadım. Çok şükür hem kurtuldu, hem de kız do-
gurdu. Evlisiniz değil mi efendim?

— Evet.

— Çocuk?

— Bir kızım var.

— Oh oh! Allah bağışlasın! Bizim şimdiye kadar hiç kızımız
olmadığından kız istiyorduk. Kızlar iyidir. Sizinki kaçında?

— Sekizine yeni girdi.

— Pek de mini miniymiş canım!.. Gelince görürüz. Unutma-
dan söyleyim: Emir verdim, siz burada, benim odamda görüşe-
ceksiniz.

— Teşekkür ederim! Eksik olmayın.

— Ne demek! Sizi burada görüştürmeyeceğiz de kimi görüş-
türeceğiz? Benim sizden ricam, Faytoncu meselesini bize bağış-

lamanız... Müsteşar Beyefendi enişteniz, Allah ömürlerini uzun etsin, duyarlarsa yüzlerine bakamam! Utançtan yüreğime iner. Vallah billah istifayı basıp savuşurum. Müsteşar Beyefendimiz bu fakiri iyi bilirler ama, nezarete bizi çekemeyenler kıyamet gibidir. Burasını kazançlı bir yer sanıyorlar. Geçenlerde birisi ne dese iyi? Söylesem şaşarsınız! “Hesap meydanda” demiş, “En azından bin kişi... Müdür ayda birer liralarını çarpsa” demiş. Oysa bendeniz çoğu zaman yoksullara cebimden pul parası veririm. Bendeniz, bunca yıl alın aklı ile...

Kâmil Bey, ayağa kalkıp izin isteyince Müdür Bey zile bastı, içeri giren başgardiyana, Kâmil Beyefendi’nin, “makam”da görüşeceğini söyledikten sonra parmağını salladı:

— Bu sefer yanlışlık yanlışlık tanımam haaa! Ben olayım olmayayım, beyefendi, görüşmelerini burada yapacaklar. İçerinin iti kopuğu beyefendiyi bir daha rahatsız etti mi? Duydun mu? Hiç gözüme görünme! Yatağı sırtla defol! Kapıya kadar gene kolları havada geldi, eşikte Kâmil Bey’in dirseğine dokundu, gizli bir şey söyler gibi fısıldadı: Ellerinize sağlık beyefendimiz!.. Duyduğum doğruysa, Faytoncu namussuzunun kırılmadık kemiği kalmamış! Oooh elinize sağlık!

Kâmil Bey, ne kadar pişman olduğunu anlatmaya üşenerek gülümsedi.

Merdivenleri inerken Başgardiyan müdürün lafını tamamlıyordu:

— Essahtan beyim, Faytoncunun durumu kötü... Gözünün biri, nah yumruğum gibi şişmiş de, göm gök olup kapanmış. Dudakları patladığından “Allah bir” dediği anlaşılmıyor. Seringel rezilinin dişleri, büsbütün ağzına dökülmüş. Laz oğluyla Tanaş gâvurunu hiç sorma! Sabah sabah gittim de... “Gittim” dedimse Arif Bey’in emri üstüne gittim. “Zarzar”la Kömürcü İbrahim’e bir

şey olursa karışmam,” dediği de, tembihlemeye gittiğim. Hani bir Zekeriya Hoca var ya...

— Evet.

— O namussuz ne dese iyi? “Ben görmemle bildim,” diyor.

— Neyi bilmiş?

— Senin gayetle soylu kişi olduğunu... “En azından, paşa oğlu olduğunu bilmedimse, gâvur dininde can vereyim,” diye yemin etmekte... “Aman Kâmil Bey’imin mübarek ellerini bir öpeydim,” diyerek çırpınmakta...

Avluda volta vuran Üçüncü Kısımlılar, gene ikiye ayrılarak yol verdiler. Sakanın Naci, “Nur ol! Millici Abi!” diye bir daha bağırdı.

Arif Bey, Naimâ Tarihi’ni okuyordu. Elini kitabın üzerine koyarak Kâmil Bey’e gülümsedi:

— “Millici Abi” diye bağırان kimdi? Sakanın Naci oğlanın sesine benzettim.

Kâmil Bey’in gözleri parladı:

— Sakanın Naci’yi ben tanımıyorum ama oymuş...

— Odur. Faytoncu’nun damarına basmak için Sarafim gâvuru bağırtıyor. Sevinin, “Hafız”lıktan kurtuldunuz!

— Hafızlıktan mı? Sahi, bana İkinci Kısımda hep Hafız diyorlardı. Ne demek bu...

— İyiliğe alırsanız “Yüreği temiz”, kötüye alırsanız, düpedüz “Avanak” demek... Bir üstü, “Palabıyık Hafız”dır ki, “Avanakların Padişahı” demektir. Bücür müdürün derdi neymiş?

— Pek bir şey anlayamadım! Başgardiyana çıktı. Faytoncu’yu zindana atacakmış. Rica ettim.

— Geçin bunları! Faytoncu’yu zindandan kurtarmak için numara yapıyorlar. Gürültüyü, soygun düzenine zarar vermeden

atlatacaklar. Kâğıt kimdenmiş?

— Müsteşar Beyden.

— Tanıyor musunuz?

— Hayır!

— Adliye Nezaretinde, ileri gelenlerden, dostunuz, akrabanız var mı?

— Yok.

— Öyleyse Müsteşar Bey kâğıdı durup dururken niçin yazıyor?

— Belki de Enişte Beyin ahbabıdır. Bizim hanımın halasının kocası...

— Ne iş yapar bu Enişte Bey?

— Müteahhit... İşgal ordularına öteberi satar. Bekirağa Bölüğüne bir İngiliz subayı ile birlikte gelmişti.

— Müdür size kâğıdı gösterdi mi?

— Göstermedi. Neler yazdığını söyledi, o kadar... İyi davranılsınmış. Öteki mahpuslar beni rahatsız etmesinlermiş.

Arif Bey biraz düşündü:

— Daha önce hatırlayıp söylemeliydim. Haberinizi olsun, burada sizi birkaç zaman kollayacaklar.

— Ne kollaması? Ceza artık kesinleşti ya.

— Olsun! Kimlerin geldiğini öğrenmek isterler, neler konuştuğunuzu, neler yazıp okuduğunuzu... Dışarda bir iş çeviriyor musunuz? En çok bunu araştırırlar. Bunun için, peşinize mahpuslardan birini ikisini takarlar. Müsteşar Bey'in mektubunu hiç beğenmemişlerdir. "İlerde ne olur ne olmaz!" diyerek sizi suçlu düşürecek bir şeyler yakalamaya çalışırlar.

— Mahpusların hangileri olduğunu öğrenebilir miyim?

— Öğreniriz. Bana kalırsa ya Maçka Güzeli'nin Mehdi Beydir, ya da Veznedar Sıtkı Efendi...

— Apansız yattığım yere girip kâğıtlara kitaplara mı bakarlar?

— Ne hadlerine! Siz bahçedeyken, konuşmadayken bir göz atabilirlerse atarlar. Bunlarıntaki aptal aptal ağız aramak! İttihatçılıklarından açacaklar, Kuvayı Milliyeci görünmeye çalışacaklar. Sinirlenmeyeceksiniz. Millici Abi! “Osmanlının yasağı üç gün,” lafı boş değildir. Uzun sürmez, bu da tavsar.

— Kolay sinirlenmem! Millici Abi, sözüyle beni değerlendiriniz! Sağolun! Duraladı: “Sarafım Kaptan inadına bağırıyor,” dediniz. Benim yüzümden hiç kimsenin sürgit üzülmelerini istemiyorum! Bilmem ki ne yapsak...

— Faytoncu Osman’ı ne düşünüyorsunuz? Bırakın efendim! Herif, bu dayak işinin üstünde, inanın, sizin kadar durmamıştır. Paşa oğlusunuz, okumuşsunuz. Elbette döveceksiniz. Hiç utanmaz, yadırgamaz. Külhanbeyliğin birinci şartı utanmamaktır. Göreceksiniz, yumrukların yerleri biraz sağalsın, sizi yemeğe çağırarak, karşınızda el bağlayıp “Bizi ezdin ama, kıymeti yok Abi! Canın sağ olsun!” diye köpekleşecek.

— Bir bu eksikti.

— Görürsünüz! Bence mahpusluğun en zor yanı, külhanbeyi dediğimiz pislikle bir arada bulunmak, cıvık argo ağzıyla konuşuklarını duymaktır.

— Sizin de sinirinize dokunuyor değil mi?

— Yalnız sinirime dokunsa aldırmam! Kendimden iğreniyorum.

Kâmil Bey, “Vaktiyle biz de göreneğe kapılıp külhanbeyliğe özendikti,” diyeceğini sanarak sıkıntıyla bekledi.

— Biz de vaktiyle, Arif Bey kurnaz kurnaz gülümsedi: Hayır! Buna hiç özenmedik! Çok daha kötüsünü yaptık. Meşrutiyet’in bazı seçimlerinde, külhanbeylerini milletin üstüne saldırttık. Seçim sandıklarının başına, bunlardan, birer ikişer, it bağladık. Milletin karşısına serseri takımıyla çıkmak çok ayıp şey... Benim alayda bir yedek subay vardı. Dava vekili Cevdet Çorum... Mem-

leketinde İttihat Terakki başkanıymış... “İyi bir işin başarılması için, pis avadanlık kullanılmalı mı, kullanılmamalı mı?” meselesinde çekişir dururduk. Dava vekili olduğundan cerbezeliydi, namuslu olduğundan da, hem ateşli, hem kırıncı... Benim gibi düşünenlere “Yılgin” derdi, “Ödleğ” derdi, “Siz farkına varmadan sorumluluktan kaçılırsunuz,” derdi. “Politikaya, temiz iş diyen kim yahu?” derdi. Tefik Fikret’i, çabucak yıldığı için ayıplar, korkulacak şeyin, namussuzları kullanmak değil, namussuzluğa alışmak, namussuzluğun içine yerleşip rahatlamak olduğunu söylerdi. “Köprüyü geçene kadar, ayıya dayı derler, sözünü ne yapalım?” diye rahatça gülerdi de, işi bu yönden tutup yüzüne gözüne bulaştırdığını, yedek subaylığını isteyip canını cepheye attığını... yani, kendi inancı ölçüsünde düpedüz kaytardığını, aklına bile getirmezdi.

— Büsbütün haksız mı? Yerine göre... işine göre... çağına göre... düşünülürse...

— Evet! Büsbütün haksız... Bunun, yeri, işi, çağı filan yok! Köprüyü geçene kadar, ayıya neden dayı, diyorsunuz? Köprünün başını ayı tutmuş gibi geliyor. “Ayıyı tepeleyip geçmek zor! Dayı deyip sıyrılmak kolay,” diyorsunuz. Girdiğiniz yolda, köprü bir tane olsa, belki haklısınız! Girdiğiniz yol: Politika... Durmadan köprü geçeceksiniz. Güç yetirebileceğinize aklınız yatsa, ilk köprüde ayıya dayı demezdiniz! Daha birinci köprüde, kola ya kaçtığınızı gören namuslu insanlar, sizi bırakacak. Tefik Fikret’ten kopup Ali Kemal’le kalıyorsunuz! Ayıların arasına büsbütün güçsüz giriyorsunuz. Her köprüyü geçtikçe, arkanızda ayıların tuttuğu köprüler bırakmaktasınız. Peki biraz ilerde, dört yanınızı çepeçevre kuşatan ayıların istediklerini, nasıl yapmazlık edebileceksiniz? Bir zaman sonra artık paralanmayı göze almanın bile faydası kalmayacak. Köprüyü geçene kadar ayıya

dayı demek, aylara yem olmayı başından kabullenmek demektir. Elinin tersiyle Naimâ Tarihi'nin cildine yavaşça vurdu, "Köprüyü geçene kadar ayıya dayı derler," sözü su katılmamış Osmanlı sözüdür... Osmanlıların, tarihleri boyunca, iki karışık köprüleri bile, neden geçememiş olduklarını, bundan daha iyi anlatan bir başka söz yoktur. Osmanlı, hiçbir zaman, aylara dayı demeden köprü geçmeyi göze alamadı. Bugün bile, İstanbul'un politikacıları, Ankara'yı, aylara dayı demediği için yadırgıyorlar. Sırtan Sefer'e parmağını salladı: Ulan avanak Katır! Haydi ben biraz aklım başıma geldi sanıyorum da gülüyorum, ya sen niye sırtıyorsun! Yıkıl karşımdan...

Kâmil Bey, yatmadan önce dişlerini yıkamaya giderken saat on bire on vardı. Veznedar Sıtkı Efendi'nin odasından tavla şakırtıları geliyor, Nuh Bey keyifli keyifli bağıırıyordu:

— Ulan teres zar, bir beş-dört... Şu Sıtkı kodoşu apışsın oğlum!

Kâmil Bey dönüşte hemen soyunmadı. Duvarların üstünde nöbet bekleyen jandarmalar aralık aralık düdük çalııyorlardı. Lodos artmış, denizden dalga dalga yosun kokusu getirmeye başlamıştı. Bu koku bir yandan ciğerlerini sıkıştırıyor, bir yandan tepedeki ampulün ışığını sanki azaltıyordu. Kalkıp kapıyı açtı, bir cigara yaktı. Don Kışot'u alıp uzandı. Gelişigüzel karıştırırken birinci kitabın 33'üncü bölümünde bir şiire rastladı. "Ölümde yaşamayı arıyorum, mahpuslukta hürlüğü/Kancıklıktan mertliği bekliyorum, sağlığı hastalıktan/Olabilmezlerden umuyorum/Olabilirlerin benden esirgediğini." Bu şiiri sanki kendisi süzmüyor, yüksek sesle Nuh Bey okuyordu. Nuh Bey'in umut-tan umutsuzluğa, sevinçten acıya, korkudan korkmazlığa kolayca atlayan bakışları gözünün önüne geldi. Bu bakışlardaki değişmelerin hepsinde birleşik bir nokta vardı. Nuh Bey dünyaya,

hokkabazın oyun hilesini yakalamaya çalışan bir küçük çocuk gibi hem kurnaz, hem dalgın bakıyordu.

— Nasılmış ulan Veznedar! Ulan kaç kere söyledim. Sen benim oyuncum musun?

Ayak sesleri yaklaşıyordu. Kâmil Bey, "Geçmese... Girse biraz!" diye belli belirsiz doğruldu.

— Siz daha uyumadınız mı azizim?

— Hayır uyumadım. Buyursanıza... Uykunuz yoksa buyurun rica ederim.

— Demek biraz laflayalım mı?

İçeri girmeden durdu. Kafasını dikip potinlerinin burnunda yükselerek birine meydan okur gibi, geldiği yana baktı:

— Veznedar Sıtkı teresini, Allah'ın izniyle bitirdim. Kâmil Bey!.. Elli kuruşunu aldım. Bir hafta aklını başına toplayamaz! Zar da teres olduğundan, biz iki teresle boğuşuyorduk!.. Mehdi'yi de sayarsak bunlar üç olurlar. Ulan mızıkçı düzrü... Bu herif bunca yıl İstanbul şehrinde veznedarlık edermiş de benim nasıl haberim olmamış! Keyifle seslendi: Ulan Sefer oğlum! Şurdan bir iskemle kap gel! Evet, nasıl haberim olmamış.

— Olsaydı ne yapardınız?

— Bu da sorulur mu? 31 Mart patirtısında, Hamdi Çavuş rezilinin yanına iteleyiverirdim. Sultanahmet'te sallandırırlandı. Pislik temizlenirdi. Fırsat eldeyken böylelerinin hakkından gelmedik de halt ettik! Sefer'in koşturduğu iskemleye oturdu: Sağol Katır oğlum! Şimdi bize bir de kahve yaparsan, yok mu ya... Sen kahveleri yap! Biz kendi başımıza içeriz! Ayrıca seni yormayız: Kitabı yeni görmüştü: Okuyacaksanız ben gideyim! Ben çoktandır okuyamıyorum. İçim sıkılıveriyor. Demek gazetecisiniz! Arif Bey, sağ olsun, şakacıdır. Geçenlerde, birini az kalsın bize Ordu Komutanı diye yutturacaktı. Herifi iyice kurup gön-

dermiş. Teres, “Şurdan vurdum, şurdan çevirdim. Şu kadar esir aldım!” derken kuşkulandım. Bize söker mi? İki zorlu soru sordum. Apıştı. “Yıkıl! Şimdi senin kemiklerini kırarım köpek,” diye gürledim. Sırıtarak savuştu.

Kâmil Bey’in uzattığı paketten cigara alırken keyifli keyifli gülümsüyordu. Kendi kendine konuşur gibi söylendi:

— Topu teres bunların... Bunlar teres de, dünya teres değil mi? Biraz daldı: Evet bu dünyanın yuvarlaklığına aklım yattı. Yuvarlak... Yuvarlak olduğundan dönek... Dönek olduğundan cıvık... Yürekli babayığitlerin işi çetin Kâmil Bey, işi çok çetin... Sağ olsun, bizim Arif Bey’e bakarsan, dünyada herkesten kuşkulanacaksın, babandan bile... Peki, o zaman arkadaşlık nerde kalır, dostluk... İttihatçılık? Niyazi’ye kızıyor. Söylediklerini duyduz. Bakarsan, azıcık doğru gibi... Ama, nice doğru görünenler yanlış çıkmadı mı? Bence insan en çok görünüşe aldanıyor. Doğru sandığınız yerde yanılıyorsunuz. Sabahtan beri düşünüyorum. Bence, ya bu sizin Niyazi, bir başka Zeybek Niyazi’dir ya da bu işin içinde, bir büyük mesele vardır. Mesele dedimse, vatan millet meselesi... Sabahtan beri düşünüyorum. Kafam kazana döndü. Hayır, olamaz!.. Benim Niyazi kötü oğlan değildir, muhterem... Kötülük, bu çamur dünyada... Eskiler “Dünyanın ucu uzun..” demişler. Neden demişler? İşlerin iç yüzü geç anlaşıyor da, ondan... Bugünlere geldi mi, ucu büsbütün uzadı, cenabetin... Uzadı ki yetismeye ömürler yetmez oldu. Biz işe “Ha düzeldi, ha düzelecek” diye başladıydık. Ne zaman başladıydık? Dur bakalım, şimdi yıl 1921 mi?

— Evet.

— 1921’si... Biz kolları paçaları sıvadıığımız zaman yıl 1895’ti. O zamandan bu zamana ne kadar olmuş? Yirmi altı yıl... Evet, biz yirmi altı yıldan beri, “Düzeldi, düzelecek,” sayıklama-

sındayız!

— 1895 yılında kaç yaşındaydınız?

— On dokuz-yirmi... Harp okulunu o yıl bitirecektik. Namussuzlar aman vermediler.

— Nasıl yakalandınız? Yasak bir şey okurken mi?

— Değil! Ben Tıbbiyelilerle beraber yakalandım. Tıbbiyeden Rıfat Gedikpaşa ile Saffet Beylerbeyi... Üç arkadaş bir semtliyiz. Grup başımız Rıfat, şurdan burdan beyannameler buluyor.

— Nerden?

Nuh Bey, ayıplamış gibi gözlerini belertti:

— “Nerden,” diye sorulmaz! Hiçbir şey sorulmaz! Nerdense nerden... Alıp geliyor. Şuraya buraya atıyoruz, yapıştırıyoruz.

— Nerelere?

— En çok cami avlularına yapıştırıracaksın, medrese pencerelerinden içeri atacaksın ki okunsun. Bekçisiz fukara türbeler vardır. Bunlara tomarla bırakırsın ki birileri gelsin alsın da dağıtsın.

— Tanımadığınız birileri mi?

— Evet, tanımadığımız... Birçok mahalle bekçileri de bizim gibilere yardım ederlerdi. Polis devriyesini gördükleri zaman bir sopa vuruşları vardı ki parolaydı. Onu biz anlardık!

— Kâğıtlarda neler yazılıydı, hatırınızda mı?

— Geçmiş gün... Vatan, Millet, Hürriyet, İstibdat üstüne yaman şeyler yazılı. Ahmet Rıza Bey'in, Doktor Bahattin Şakir Bey'in, Doktor Nâzım Bey'in kalemlerinden çıkma ateş parçaları... Bir ikisinin başlığı aklımdadır. Sarı beyannamenin başlığında “Ya eyyuhellezie amenî etteku.” yazılıydı. Bir de kırmızı kâğıda basılanı dağıttık. Onun başlığı da “Millet gidiyor. Himmet Ümmete Kalıyor!”du. Bunda, Hamit rezili kaç milyon lira borç almış, kaçını cebine atmış, meteliğine kadar yazılıydı. 1895 yılı ramazanında, Postabaşımız Rıfat Gedikpaşa, “Arkadaşlar! Müba-

rek ramazanda beyanname dağıtmak elvermez!” dedi. “Ya?” dedik, “Önümüzde kocaman kadir gecesi var. Millet, yediden yetmişe Ayasofya Camisi’ne toplanacak. Paçaları sıvayalım. Mahkeme-i Kübra’yı dağıtalım gitsin!” dedi. “Olur” dedik. Üç tane mol-la cübbesiyle sarık bulmak bana düştü. Saffet de Mahkeme-i Kübra’dan yeteri kadar bastırarak.

— Böyle şeyleri basan basımevleri de var mıydı?

— Ne gezer! Çoğaltma makinesiyle basılıyor.

— Nedir bu Mahkeme-i Kübra?

Acıklı bir şaşkınlık, Nuh Bey’in kuru suratını, kalın bir maske gibi örtüverdi:

— Okumadınız demek, Mahkeme-i Kübra’yı? Sahiden mi görmediniz? Olur mu hiç?.. Benimle eğleniyorsunuz!

— Hayır! Sahiden okumadım!

— Inanmam! Yüzde yüz okumuştursunuz! Durakladı. “Akıl-nızdan çıkmış” demeye dili varmadığı belliydi: Mahkeme-i Kübra’yı okumamak olmaz! Dünyada ondan üstün eser yoktur. İlk okuduğumda beni bir ağlama sardı ki az kalsın tıkanacaktım. Cigarayı içini çeker gibi içti: Evet, Mahkeme-i Kübra milleti uyarmakta çok işler görmüştür. Bakarsınız sekiz yaprak ama her biri ateş parçası... Okurken size dehşet elverir. Düşünün yüce peygamberimiz geliyor da Sultan Hamit’i Ayasofya Camisi’nde, milletin gözü önünde yargılıyor. Yıl, 1895. Bir cuma günü Ayasofya’nın içi dışı dolu... İnsan denizi çalkalanıyor ki uğultusu göge vuruyor. Peygamberimiz dört halifesini arkasına almış, daha arkasında bütün yakınları camiye gelmiş. Ertuğrul Gazi’den Sultan Mahmut’a kadar bütün Osmanogulları da camideler. Peygamberimiz, günlerden cuma olduğu halde, öğle namazı kılınmamasını emrediyor. Çünkü Hamit’in padişahlığını da, halifeliliğini sakat saymakta... Halifelik sakatlanırsa Cuma hutbesiz kalır.

Meğer Abdülhamit'i getirmek için Yıldız'a zaptiyeler gönderilmiş. Pinti Hamit, arkasında hırsız vezirleri, kanlı paşaları, iman-sız hafiyeleri, nursuz cellatları ile Mahkeme-i Kübra'ya çekiliyor. Risalenin adı neden Mahkeme-i Kübra, şimdi anladınız mı? Bu yüce mahkemenin başyargıcı Peygamberimiz... Yavuz Sultan Selim gibi, Kanunî Sultan Süleyman gibi, Dördüncü Murat gibi tarihe şan vermiş yiğit padişahların kimi davacı oluyor, kimi tanıklık ediyor. Sonunda Peygamberimiz, Hazreti Ömer'le Yavuz Sultan Selim'e dönüyor, "Buna ne ceza verelim?" diye soruyor. İkisi birden "Ölüm!" diyorlar. Hamit'le rezil uşakları "Bize acıyın!" diye çağrışmaya başlıyorlar. Nuh Bey gözlerini kuruladı. Sesi titriyordu: Belki yüz defa okudum, her seferinde işin burası geldi mi, çocuk gibi gözlerim yaşarır.

— Öldürüyorlar mı?

— Hayır! Peygamberimiz, öyle bir herifin pis kanıyla elini hiç kirletir mi? "Halifeligi, padişahlığı üstünden sıyrıp aldım." diyor. "Canını da, bunca yıl inlettığın millet, ister alsın, ister bağışlasın."

— Yargılamada hangi suçları ileri sürülüyor?

— Hangisi olacak? İstibdat suçu... Anayasayı kaldırması...

— Başka?

— Başkası da neymiş Kâmil Bey?... Bu kadarı yetip de artmaz mı?

— Demek bunu dağıtırken yakalandınız?

— Dağıtırken değil! Üçümüz üç koldan dağıtmaya giriştik.

— Kaçar tane?

— Her birimizde yüzer tane... Rıfat, önceden plan kurduydum. Kapiya yakın yerde bulunacağız ki işimizi bitirince savuşması kolay olsun! Rıfat mendille işaret verecek. Rıfat, mendili, bayrak gibi sallarsa sallamaz, başladık. Ne dersiniz, kâğıt dağıttığımızı görenler, aslını astarını bilmediklerinden, işimizi kolaylaştırdılar.

Alan “Sağ ol!” deyip cebine sokuyor da, ayrıca “Geç arslanım!” diye yol açıyor. Böyle yapmasalar iki adım atamazsın! Kapiya yetiştim, elimde birkaç kâğıt kalmış. Biri “Molla bize de ver!” dedi. Verdim. Meğer bizim Sultan Selim’de oturan saray tablacılarından Rüstem Ağa değil miymiş? Beni molla kılığında görünce şaşırıldı. “Hadi!” diyen Rıfat’ı, Saffet’i de tanıdı. Ben ölüm terine batmıştım çıktım. Tam bu sırada biri, “Tutun!” diye bağırdı. Kapiyı kitlemiş adam duvarını nasıl aşabildik, hâlâ şaşarım. Meğer Rüstem Ağa “Sen misin Nuh Efendi?” demişmiş. Arkamızdan “Tutun!” diye bağırان da hafiyelerdenmiş. Neyse, kalabalığa karışıp savuştuk. Cüppeleri sarıkları çıkarıp koltuğumuzun altına aldık, mahalleyi tuttuk. Ertesi gün okulda, akşama doğru, ders nazırının odasına çağırdılar. Çağırış o çağırış. Yatağımı, dolabımı aramışlar. Bir yandan da evi basmışlar. Evdekileri epeyce sıkıştırmışlar. Beni Asker Okulları Müfettişi İsmail Paşa’ya götürdüler. Hiçbir şey demeden yüzüme tükürdü. Yanında Tophane Müşiri Zeki Paşa da var. O da yüzüme tükürdü. Getiren subaya, “Götürün zincirleyin!” emrini verdiler. Zincirlediler. Ertesi gün akşama kadar ne ekmek, ne su... Ne arayan, ne soran! Gece vakti bir arabaya bindirdiler. “Nereye?” diyorum, Padişah yaverleri gülüyorlar. “Denize tosunum, balıklara bölüm emini gidiyorsun!” diyorlar. Eğleniyorlar vicdansızlar... Tıbbiyelilerin, çuvala konup denize atıldıklarını işitirdik. “Yüreksiz, korktu!” demesinler diye, bu meseleyi, Rıfat’la Saffet’e sormamıştım! “Balıklara bölüm emini” sözüyle aklım başımdan gitti. Dizlerimi bir titreme aldı. Ne kadar zorlasam boş... Tükürüğümü yutamıyorum. Bir ara Fehamet Hanım gözümün önüne geldi. Bir yandan da gençliğime yanıyorum. Ağlayabilsem ağlayacağım. Ağlayamıyorum. Pişmanlık beni sardıkça sarıyor. “Yalvarayım!” diyorum. Aklıma hep, Mahkeme-i Kübra’da, Hazreti Ömer’le, Yavuz Sultan Se-

lim'in "Ölüm!" dedikleri zaman Abdülhamit'le cellatlarının yalvarışları geliyor. Onlar "Medet. Aman, El-aman. Ey şanlı Peygamberimiz bizi bağışla! Aman ceza gününde arka çıkıcımız!" diye yalvarmışlardı. Aklıma hep bu lafların gelmesi, yüreğimin korkusunu büsbütün artırıyor. Meğer denize atılmak yokmuş. Yıldız Sarayı'nda tam on üç gün Yaverler Bölüğü'nde kaldım. Sorulardan, Rıfat'la Saffet'in de yakalandıkları anlaşılıyordu. Harp Okulu'nda başka arkadaşlarım var mı diye beni sıkıştırıyorlar, Tıbbiye'de başka arkadaşları var mı diye de onları... On üç günden sonra kapalı arabayla okula getirdiler. Burada tam üç ay bir odada tek başıma kaldım. Günde yüz dirhem ekmek... Nöbetçi subaylarının bazısı iyi, bazısı domuz... Domuzlar "Arkadaşlarını çoktan kementlerle boğdular. Leşleri denizin dibini boyladı. Bu gece sıra sende... Vaktine hazır ol!" diyorlar. Fehamet Hanım'ın boşanma kâğıdını bana zorla imzalattıkları gece, işimi bitireceklerine iyice inandım. Bu uykusuzluk, işte o geceden kalmadır. O geceden beri, tam yirmi altı yıldır iki üç saatten fazla uyuyamam. O gece çok çetin oldu Kâmil Bey!.. Adam canından usansa da ölmek kolay değil. Kerevetin kuru tahtasına yığılmış kalmışım. Yığılmış kalmışım ama baygınlık yok! Sanki yalnız okuldaki gürültüleri değil, Tuna'dan Basra'ya kadar bütün Osmanlı ülkesindeki en ufak gürültüleri duyuyorum. Hepsiyle ürperiyorum. Ürpermenin arası kesilmediğinden sıtılanmışım gibi titriyorum. Sonunda iyice bitmişim ki, bir sabun meselesi tutturdum.

— Ne meselesi?

— Sabun... Tam üç buçuk aydır yüzümü sabunla yıkamamışım. "Son istegin?" derler mi, diyorum. "Derlerse sabunla yüzümü yıkamak, derim" diyorum. Baygın düşene kadar bu iki lafı aralıksız tekrarlardım. Sabaha karşı üstüme bir ağırlık çöktü. Uykuyla uyanıklık arası, düş görüyorum. Bir çift kara yılan üç ke-

re üstüme atladı. Ben üç keresinde de karşı durdum, geri püs-kürttüm. Ama dördüncü saldırılarını çeilemedim. Yere yıkıldım. "Aman Allah!" diye sıçradım ki, odanın kapısı açılmış, istibdat uşaklarından iki subay içeriye girmiş... Bana "Kalkınız, sizi paşa hazretleri istiyor," dediler. Havuz başına indirdiler. Havuz başı Harp Okulu'nun orta bahçesidir. Arkadaşlar sıra olmuşlar... Beni orta yere diktiler, hakkımda çıkan fermanı okudular. Zeki Paşa, "Padişah düşmanlarının sonu böyle olur efendiler..." diye bir şeyler söylüyordu. Benim aklımda hep öldürölme olduğu için hiçbir şey anlayamadım. Sonunda, "Kaldırın bu vatan haini herifi!" dedi. Meğer kapıda araba hazırmış. İçine atmalarıyla doğru Zaptiye Kapısı... Orada da tam dört ay bir hücrede tek başımıza yatırdılar. Günde bir ekmek... Hepsi bu... Istibdadın namussuzluğunu anlayın ki şu kadar aydır kursağıımıza sıcak yemek girmiyor. Bir mübarek cuma günü, sabahleyin polisler, zaptiyeler beni ortalarına aldılar. Kimseye göstermemek şartıyla yakarışlarımı kimselere işittirmeksizin Karadeniz postasına attılar. Bakınız bir vatan yavrusunu sürmeden önce, şu kadar ay hapishane köşelerinde inletiyorlar, ondan sonra, parasız pulsuz, ekmeksiz azıksız yola çıkarıyorlar. Gidişimiz, doğru Samsun... Oradan Elazığ... Sırtımdaki çamaşırlar tam yedi aydır değişmemiş. Yedi aydır su yüzü görmemişiz. Pisliğimizden vapurun kara kömür-cüleri yanımıza sokulamıyor. İşte bizi bu halle Samsun zindanına attılar. Anladım ki aklıktan öleceğim, "Aman Allah!" diye bir nara vurdum. Gardiyanlar koştular. Kâğıt kalem istedim. Mutasarrıfa bir dilekçe yazdım. "Öldürecek sen tez öldür!" diye yazdım. On dakika sonra, yanına istetti. İyi yürekli bir adammış. Beni o halde görmesiyle gözleri yaşardı. Sabahleyin yola çıkarılmamı emretti. Kesesinden bana yirmi meci diye verdi. İşimi perde ağasına ısmarladı. İyi sözlerle gönlümü aldı. Ben de "İnşallah

yakındır efendim, bu işlerin sonu selamettir. Bizim gibi, bugün istibdadın acı şerbetlerini içenler, yakın zamanda en tatlı Hürriyet şerbetleri içeceklerdir,” dedim. Herif korktu. “Aman oğlum! Ben duymamış olayım ama, gittiğin yerde söylersen seni bitirirler,” diye öğüt verdi. Ertesi gün beni yola çıkardılar. Samsun ile Elazığ’ın arası on beş konaktır. Namussuz perde çavuşu, mutasarrıfın emrini tutmadı. Belediyenin verdiği yol parasını cebine attı. Beni arabayla ancak bir konaklık yere götürdü. Bu yüzden, Elazığ’a, zaptiye atlarının önünde, yayan yürüyerek ancak üç ayda varabildim.

Nuh Bey biraz düşündü, suçunu açıklayan uslu bir çocuk yumuşaklığıyla gülümsedi:

— Biz bu çilelerin hesabını dünya mahkemelerinde soramayız, Kâmil Bey, ille öte dünyada hesaplaşacağız. Uzatmayalım, beni Elazığ Valisi’ne teslim ettiler. Meğer bizden önce, buraya üç yerden emirler gelmiş. Biri Saray başkâtipliğinden, ikincisi İçişlerinden, üçüncüsü Zaptiye Nezareti’nden... Yazıyorlar ki, “Aman bir günü rahat geçmesin!.. Ezin, öldürmeyin, bunaltın sakın boğmayın!.. Günde dört kere polise görünecek! Görünmedi mi, doğru zindan,” diye yazmışlar. Aylık yok, gündelik yok. İş bulmak için bir yere gitmek yok. Açlıktan ölmek için rahat bıraksalar gene iyi... Arada sırada tartaklıyorlar. Bir sabah bakıyorsunuz, bütün sürgünleri toplamışlar. Söverek, döverek hapse tıkkıyorlar. Hiçbir suçumuz yok. Meğer Kastamonu vilayetinde sürgünler açlıktan hükümet konağına saldırmışlar. İçişleri bunu haber alınca her yana emirler yağdırmış. İşte istibdat böyle bir beladır, kardeşim, on beş konak ilerde olan bir iş için size burada suçsuzken ceza verilir. İşte istibdat budur.

Sefer kahveleri getirdiği zaman, Nuh Bey yorgun yorgun soluklanıyordu. Kâmil Bey sözü bu acılıktan kurtarmak için sordu:

— Ya Hürriyet ilan edilince?

Nuh Bey'in suratı birden değişti. Sanki sevinmeyi unutmuştu da, kafasının içinde el yordamıyla bulmaya çalışıyordu. Fesinin altından başını kaşıyarak yavaş yavaş gülmeye başladı. Gülüşü önce ağzını, sonra yüzünü, daha sonra, rengi seçilmeyen gözlerini aydınlattı:

— 10 Temmuz... Yıl 1908... Duyduk ki hürriyeti almışız. İnanmadık. "Bir de yalan çıkarsa ölürüz!" dedik. Telgrafhaneye koştuk ki, doğru... İnandık, deliye döndük. Birbirimize sarılıp ağlaştık. Kendimizi tam on beş gün toplayamadık. Ne yemek, ne içmek... Ne kendi lafınızı anlayabiliyorsunuz ne de karşınızdakinin dediğini!.

— Hemen İstanbul'a gelmediniz mi?

— Hayır. İstanbul'da kimsemiz olmayınca neden gelelim? Seçim işlerine daldık. Bizi seçim teftiş başkanlığına ayırdılar. O zamana kadar kalabalıkta iki laf etmemişim. Bizim zamanımızın istibdat okulunda ne öğrettiler? Sürgünlük yıllarında gündelik ekmek ararken biz okumayı bile unutmuşuz... Meğer hürriyet ne mutlu şeymiş kardeşim! Ağzımdan aklımın ermediği laflar çıkıyor ki, beni şaşırtan okkalı laflar... Herkesin anlayacağını bulup söyleyişime ne demeli... İstibdadı anlatıyorum, hürriyeti anlatıyorum, meşrutiyeti anlatıyorum. Aklım şu kadarına iyice erdi ki, biz bu millete bunları öğretmezsek işler yeniden sarpa saracak... Hürriyet düzeni bu vatanı temelleşmezse bize kurtuluş yok... Bunları anlatıyorum ama kasabalılara anlatıyorum. Çünkü, köylere ağalarla şeyhler karışır. Oraların köylüsüne, ağalarla şeyhlerinden izinsiz yol soramazsın.

— Oy verme işini nasıl düzenlediniz öyleyse? "Şu sebepten şuna oy verin" denmeyince olur mu?

— Bunları ağalarla, şeyhlerle konuşacaksın...

— Akıllarını yatıramazsanız?

— Bunların akli köylüden daha kolay yatar. O zamana kadar hükümetten hiçbir zorluk görmemişler. Vergi vermezler. Ortakçıları da, kendileri de askere gitmez. Dağ başının mahkemesi de onlar, zaptiyesi de... Bu yüzden hükümet kimin eline geçerse geçsin umurlarında değildir. Hakçası biz ilk seçimde ağalardan, şeyhlerden hiçbir zorluk görmedik. Şeyhler baş müritlerini; ağalar, konak imamlarını gönderdiler. Bunlar da bütün köylüler adına sandıklara oyları doldurdu. Köylerde işler kendi başına yürüdüğü için biz kasaba yerlerinde uğraşıyoruz. Elazığ çevrelerinde milletin birazı Türk, birazı Kürt, birazı Ermeni olduğundan lafını tartarak söyleyeceksin. “Gâvur mavur” demek yakışık almaz. Sünniliği, Şiiliği karıştırmayacaksın. Dersimlinin çapulundan açmayacaksın. Ben kısa vakitte söylev çekmenin ustası oldum. Damara göre şerbet vermenin Lokman Hekim’i kesildim. Önceleri koyun kaval dinler gibi suratıma bakan millet, sonra sonra açıldı. Biraz alıştılar. “Yaşa,” diye alkışlamayı, “Yere batsın,” diye yuhalamayı az buçuk öğrendiler. Benim yüreğim Istibdattan yanmış... Istibdadı anlatıyorum. Dinleyenler ağlaşıyor. Ben de onlarla birlikte ağlıyorum. “Bugünün kıymetini bilelim,” diye bağıyorum... “Halimiz neydi ey millet? Ah ettikçe göklere ciğer yanıklığımızdan cehennem alevleri saldıığımız günler neydi? Alnımıza kara yazıyla yazılmış günleri unutmayalım. Yılda bir kat çamaşırda bizi bitlere yem eden günleri unutmayalım! Donsuz gezdiğimiz günleri unutmayalım. Istibdat demek eşitsizlik demektir. Alçak Istibdat!.. Istibdat yalnız birkaç kişinin değil, bütün milletin geleceğini söndürür. Istibdat Allah’ın bir mutlu bağıışı olan dillere kilit vurur. Istibdat alçaklara, yiğitleri ezdirir. Dedelerin kanlarıyla sulanmış bunca ülkelerimizin elde çıkması istibdadın yüzünden... Evet... Her kötülüğün kaynağı

istibdat değil midir? Aklımız her şeye ererken bizi fenlerde bilgilerde geri bırakan istibdat değil midir? Alçakların göğüslerini nişanlarla donatan istibdat değil midir? Mahkemelerde parasızları haklıyken haksız düşüren istibdat değil midir? Öşür onda bir iken, mültezimlere dörtte bir aldırان istibdat değil midir? Bütün Osmanlıların kardeş gibi geçinmelerini önleyen istibdat değil midir? Millet hazinelerini şuna buna yediren istibdat değil midir? Memurlukları rüşvetle alıp satan istibdat değil midir? Köylerde köylünün ekinini zaptiyelerin, tahsildarların, hayvanlarına yedirmeleri hep istibdat yüzünden değil miydi? İşte cemiyetimizin gücüyle din kardeşlerim, reaya kardeşlerim!.. İşte hürriyete kavuştuk. Oyları veriniz! Oyları cemiyetimize veriniz! Milletvekillerimiz seçilsin! Milletin işini görmeye toplansın!.. Çok yaşa ey hürriyet!.. Hürriyeti Allah bize cennet yemişi olarak göndermiştir. Ne mutlu bize ki, şekerden tatlı, amberden güçlü hürriyete kavuştuk! Kavuşmasaydık, ey millet, benim gibi zindan bülbülleri, vatan kardeşlerimize karşı böyle şakıyabilirler miydi? Gözünüzü, kulağınızı, gönlünüzü açın! Bundan böyle din, dil, cins ayrıntısı gözetmeyeceğiz! Selanik'ten ordular neden dağlara çıktı? Hürriyet için çıktı. Bundan böyle hazinelerimiz paralarla dolacak... Neden dolacak? Çünkü hürriyetin bir elinde kılıç, bir elinde adalet terazisi vardır. Müjdeler olsun kardeşler! Bundan böyle işleriniz dairelerde hemencecik görülverecek! Aman ey vatandaşlarım! Meşrutiyet hürriyetinin değerini bilelim! Bilmezsek, vallah billah, imansızlar geri gelirler haaa!.." diye bağırarak seçimi cemiyetimize kazandırdık.

Kâmil Bey sözün sonunu biraz bekledi. Nuh Bey'in iyice daldığını anlayınca yavaşça sordu:

— Sonra efendim?

Nuh Bey bu sorudan hiçbir şey anlamamış, sahiden şaşmıştı:

— Ne sonrası?..

— Sonra İstanbul'a geldiniz...

— Geldim, evet.

— Sonra.

— Sonra hiç... İstanbul'da da hürriyet vardı.

Nuh Bey "Hürriyet vardı" derken hürriyetten sonra olup bitenleri, memleketin bugün içinde debelendiği kanlı çıkmazı, hatta kendisinin dolandırıcılık suçuyla mahpushanede bulunduğu bile unutmuş gibiydi.

— Elazığ'dan gelince Sultan Selim'e gittim. Orada oturduk. Bizim mahalle yanmış. On üç yılda, bizi tanıyan hiç kimse kalmamış. Çocukları sordum soruşturdum. Gazetelere ilan verdim. Bilen tanıyan çıkmadı. Medresede bir oda ele geçirdik. Ne yapalım! derken Niyazi oğlan peydahlandı. Boğuşarak, debelenerek işte bugünü tuttuk.

Alçakgönüllü bir gülümsemeyle yere bakıyor, ruhunun onurlu sevinci güzelleştirici bir ışık gibi yüzüne vuruyordu.

Bir zaman karşılıklı susarak cigara içtiler.

— Hanımefendi ile ayrılmanız nasıl oldu efendim?

— Ayrılmamız mı? Aslına bakarsanız suç ne bende, ne Fehamet Hanım'da... Beybabamızın da suçu yok muhterem. Suç doğrudan doğruya istibdadın!.

— Beybabanız kim?

— Fehamet'in babası Şaban Bey... Evlatlığı olduğumdan ben de "Beybaba" derim. Fehamet Hanım en büyük kızıydı. Yaşıttık. Beraber büyümüştük. Şaban Bey bizim Yozgat'ta mutasarrıfı. Evlatlık aldığı zaman ben altı yaşındaymışım. Büyüttü, okuttu, askerlik okulunu ben istedim. Harp Okulu'na geçerken bizi Fehamet Hanım'la evlendirdi. Bir kızımız oldu, bir de oğlumuz... Biraz düşündü: Ayrılmamızın bence asıl sebebi, Mahkeme-i

Kübra'dır. Kolbaşımız Rifat Çağaloğlu, bana Mahkeme-i Kübra'yı yeni vermişti. Eve geldim. Fehamet Hanım çoktan uyumuş... Lambayı yaktım. Başladım okumaya... İkinci yaprağı çevirmeden beni bir ağlama tuttu. Kendimi sıkmasam avaz avaz bağıracağım. Fehamet Hanım uyandı. "Ne oluyorsunuz bey?" dedi. "Hiç. Okuyorum!" dedim. "Nedir? Vecihi Bey'in gazetedeki romanı mı?" dedi. "Hayır! Mahkeme-i Kübra!" dedim. "Ne demek?" dedi. "Yüce Mahkeme" dedim. "Pek mi acıklı? Romandaki bey sevdiğine hiç mi kavuşamıyor?" demesin mi? "Evet" mi diyeyim, yoksa Mahkeme-i Kübra'yı anlatayım mı? Düşündüm, Abdülhamit'in niçin yargılandığını, benim buna neden ağladığımı Fehamet Hanım'a nasıl anlatmalı? "Evet!" dedim. Fehamet Hanım terbiyeli kadındı. Üvey annesi biraz sert olduğundan, uysaldı. Bir yıl on aylık evliliğimizde, bütün perşembe cuma geceleri, ben "Derse çalışıyorum," bahanesiyle arkadaşlarla buluşuyordum. Paris'te basılan Meşveret gazetesini, Namık Kemal Bey'in, Ziya Paşa'nın şiirlerini okuyorduk. Millete beyanname dağıttığımız geceler sabaha karşı çamurlara bulanmış, sırlıslıkam gelirdim de, "Nerden böyle? Nedir bu halin?" diye sormazdı. Mahkeme-i Kübra'yı okuduğum gece, oğlan uyanıp meme istemeseydi, Fehamet Hanım okuduğuma bakmazdı bile. Kalktı, çocuğu emzirirken kâğıtları gördü. "Aa. Gazete değilmiş. El yazısı bunlar." dedi. Ben gene aldırmadım. "Birisi el yazısına çekmiş de... Okumak için aldım. Geri verilecek!" dedim. Çünkü hanımannemiz Vecihi Bey'in romanlarına çok meraklıydı. "Fehamet Hanım'dan duyar da isterse," diye korkmuştum! Sonra yakalandık, aylarca zindanlarda yattık. Sonra beybabamız benden kızının boş kâğıdını istedi. Verdik. Sürgünü boyladık. Elazığ sürgünlüğünün ilk ayları bana istibdat zindanlarından daha zor geldi muhterem! Bilmediğim bir memleket... Alnımızda jöntürk lekesi... On para

yok. Ev bark dağılmış. Bir hanın kahvesinde, peykeler üzerinde yatıp kalkıyorum. Öyle zamanlar oluyor ki haftalarca hiç kimse benimle iki laf etmiyor! Handa geceleyenler hep köylü... Çoğu Zazaca konuştuğundan dillerini anlamıyorum. Uzanır uzanmaz uyuyorlar. Ben uyuyamıyorum. Köylülerin yatar yatmaz uyuyuvermelerine kızıyorum. Belki kılıksızlığımdan, belki de neyin nesi olduğumu bilmediklerinden, öteki sürgünler beni görünce başlarını çeviriyorlar. Delirmek işten değil... İnsanlar iyice uyudu mu, yorganı kafama çekip ağlıyorum. Ağladığım geceler tıkanıklığımı biraz yumuşuyor, biraz uyuyabiliyorum. Bir gece gene ağlama tuttu. "Kimse duymasın, tabansız, demesin!" diye dişlerimi sıkıp kıvranırken, Mahkeme-i Kübra'yı okuyup ağladığım geceyi hatırladım. Daha doğrusu, hıçkırıklarımın uyanan Fehamet Hanım'ın sesi kulağıma geldi. Evet sesi beyefendi, inanır mısınız?

— Ne diyor?

— "Pek mi acıklı? Romandaki bey yoksa sevdiğine kavuşamıyor mu?" diyor. Anladınız mı? Durdu, Kâmil Bey'in "Bir kadın meselesinden mi şüphelenmişler?" demesine bırakmadan, sorusunu kendisi karşıladı: Anlayamadınız! Evet, hiç kimsenin aklına gelmez! Benim de aklıma o gece geldi. Fehamet Hanım'ın sesini duydum. Ses onun sesi ama, her zamanki sesi değil. Bir başka türlü efendim, bir doluksu... Dargın... Kuşkulu... İşte orada, muhterem, o gece, o han peykesinde, işin iç yüzünü anladım. Fehamet Hanım, başka bir kadını sevdiğimizden şüphelenmişti. Bunu anlar anlamaz, ne yapacağımı şaşırdım. "Fehamet Hanım kim bilir ne kadar üzölmüştür!" dedikçe yüreğim parçalanıyordu. Ertesi gün, Ergani'de sürgün bulunan Rıfat'tan bir Mahkeme-i Kübra istedim. Ezberindeydi. Allah razı olsun, hemen oturup yazmış. İstanbul'a gidecek bir güvenilir adam aradım. Aylardan sonra birini buldum. Şaban Bey'e gönderdiğim mektupta

dedim ki, “Fehamet Hanım, yersiz şüphelerle üzüldü. Kendimi suçlu görüyorum. İşin iç yüzünü uygun bir dille kendisine bildirmenizi rica ederim. İşte, o gece okuduğum Mahkeme-i Kübra da budur!” dedim. Adam götürüp eline vermiş, ama beybabamız açıp okumamış. “Ben böyle birini tanımıyorum. Yardım istiyorsa, edemem. Mektubunda okuyacağım hiçbir şey yoktur. Bu iş bitmiştir,” demiş, zarfı, açmadan sobaya atmış. Açıp iki satır okusaydı, sobaya atıp yakamazdı. Çünkü kötü adam değildir. Mahkeme-i Kübra’yı ancak kötü adamlar, hafiyeler, hürriyet düşmanları sobaya atabilir. Nur içinde yatsın Şaban Bey Mahkeme-i Kübra’dan iki satır okusaydı. İki satır...

Lodosun yosun kokulu yapışkan sıcağı gittikçe daha ağır, daha yorucu, daha insafsız bastırıyordu.

— Sonra kendilerini hiç görmediniz mi efendim, hürriyetten sonra?..

Nuh Bey, anlamadan baktı:

— Kimi?

— Fehamet Hanım’ı?

— Hayır! Cemiyet yararına deve güreştiriyorduk. Duvar ilanlarında adımı okumuş. Birisiyle bilet istetti. “Kaç tane?” dedim. Gelen kocakarı, “İki tane!” dedi. Çocukları sordum. Kızı hürriyetten birkaç ay önce bir Arap’la evlendirmişler. Herif alıp Bağdat’a götürmüş. Oğlan kuşpalazından sizlere ömür... Biletleri gönderdim. Geldi mi, gelmedi mi, anlayamadım. Utangaç utangaç güldü: Baktım ama, o kadar çarşafli kadının arasında, peçesini açmazsa nasıl seçebilirsiniz? Peçesini açmadı. Açsaydı belki tanırdım. Kalktı: Okuyacaktınız! Başını ağrıttım. Kapıda durdu: Şaban Bey ölüp geçim sıkıntısı bindirince bir imamla evlenmiş. Herif hem öfkeliymiş, hem çok pinti... Ay geçmezmiş ki dayak atmasın! Oysa Fehamet Hanım sessiz kadındı.

3

Kâmil Bey, müdürün kapısı önünde elini fesinden geçirip kendisine çekidüzen verirken, başgardıyan Musa Çavuş'un da burada böyle yaptığını hatırlayarak suratını astı. Sonra, Ramiz Efendi'nin, karısı Fatma Hanım'la şakalaşması aklına geldi. Ramiz Efendi askerce selam durur, "Evet komutanım! Çamaşırları değiştireceğim komutanım! Çorapları unutmayacağım komutanım!" diye emirleri tekrarlardı. O kadar istediği halde karısı Nermin'le böyle şakalaşmayı bir türlü göze alamamıştı. "Ayşe gelmişse bir deneyelim bakalım," diye gülümsedi. Kapıyı vurup müdürün "Gel," demesini beklemeden girdi. Ayşe'yi göremeyince, "Kız hasta... Hastalığı ağır!" diye duraladı.

Hala hanıma bir şey anlatan Müdür Bey bütün gövdesiyle dönüp, sırtıtmıştı:

— Buyurun Beyefendi! Şöyle buyurun rica ederim! Hanımefendiye revirimizi söylüyordum efendim! Deniz tabak gibi ayak altında değil mi? İşte Kâmil Beyefendi'nin yüzleri... Yalanım varsa şerefsizim! Adalara kadar göz alabildiğine... Temizliğine gelince: Gâvurların karma Kızılhaç heyeti parmak ısırıldı! Bir arada bulundukları arkadaşlar da soylu, variyetli, beyden, efendiden insanlar...

Kâmil Bey, müdürün sözünü kesti:

— Nerde Ayşe? Niçin getirmediniz? Hasta mı çok?

Kansı Nermin'in yerine Hala hanımın kızı Sabriye karşılık verdi:

— Değil Eniştecğim! Getirmedik. Ellerinizi öpüyor.

— Matmazel Eleni hasta değil demişti. Nedir?

— Biraz üşütmüş. Doktor Lütfü Bey, getirebileceğimizi söylemişti ama. Düşündük. Nermin bir türlü göze alamadı. İçlenecek gibi geliyor bize... Yeni yeni unuttu sizi... Bir an durakladı: Ne kadar güç avuttuğumuzu bilemezsiniz!

— Nasıl avuttunuz? Ne diyerek?

— Madrit'teki zenci dadısını getirmeye gitmiş oluyorsunuz! Eleni sizinle görüştüğü yeri anlattı. Kalabalığı, gürültüyü... Bahçede dolaşan adamlardan ödü kopmuş... "Gözleri kan çanağı... Bildiğimiz külhanbeyleri... Beyefendi bilmem ki onların arasında ne yapıyor?" dedi. Merak ettik. Beybabam Müsteşar Beyefendi'yle görüştü de buraya kâğıt yazdırdı. Ayşe çok iyi... Hiç merak etmeyin!

Kâmil Bey bir iskemle çekip oturdu. Sabriye parlak kara gözlerini, güzel esmer yüzünde neşeyle süzerek güldü:

— Ayşe yaman çalacak piyanoyu enişte bey! Biz teyze yeğen çabalıyoruz. Bu sizin hanımınız, ikide bir, yolumuzu kesiyor.

— Neden efendim?

— Daha küçükmüş. Böyle küçük yaştaki çocukların, başlarından büyük işler yapmasını sevmezmiş. Kız piyano çalarken, annesi hanımefendiye, büyümüş de küçülmüş gibi geliyormuş...

Hala hanım, Kâmil Bey'e dargın dargın bakıyordu. Kılıbık kocaların zenginleşmelerinde gayret payları olduğunu bilen, dediği dedik kadınlardandı. Gözlerinin canlılığı, yüzünün şaşılacak tazeliği gençliğinde sayılı güzellerden olduğunu gösteriyor-

du. Eskiden beri, lafını esirgemezliğiyle övünür, bütün erkekleri aptal saydığını saklamazdı.

Kızını bir el sallayışıyla susturdu:

— Bakın efendim biz ne kadar kestirmeden geldik!

— Kestirmeden mi?

— Kestirmeden, evet... Ne gazeteciliğe başladık, ne de Harp Divanlarına, Bekirâğa Bölüklerine uğradık, bir arabaya binip doğruca geldik! Buraya girmekle vatani kurtarıp kurtaramayacağınızı bilmem ama, bu kızı yakında öldüreceğinize eminim!

Kâmil Bey'in ağzının ucundaki gülümseme silinivermişti. Karısına ürkek ürkek baktı. Nermin'in ipek çarşafıla çerçevelenen boyasız yüzü, sahiden solgun görünüyordu.

— Hani bana söz vermişsiniz Nermin! Üzölmeyecektiniz. Üzölmemeye çalışacaksınız.

Hala hanım Nermin'e konuşma fırsatı bırakmadı:

— Parlak doğrusu. Üzölmeyi önlemenin ilacı bulunmuş da neden gizli tutuluyor? Üzölmemek insanın elinde mi? Geçenlerde oturuyoruz. Evde bir sürü misafir... Baktık, kapiya bir araba dayandı. Tepeleme eşya dolu... Elime bir kâğıt tutuşturdular. Meğer, sizin *Karadayı* gazetesine götürdüğünüz öteberiymiş... Kâğıtta ne yazılı bilin bakalım? Nedime Hanım'ın bir oğlu olmuş...

Kâmil Bey, hemen ilgilendi:

— Oğlu olmuş, evet! Sevindim çok. İhsan da, Nedime Hanım da oğlan istiyorlardı. Müdürün, önündeki kâğıda acele bir şeyler yazdığını fark edince adları inadına tekrarladı: İhsan Bey'le Nedime Hanım, çocuğun adını ne koymuşlar, bilin bakalım!

— Ne koyacaklar? Kemal koymuşlar. Şimdilerde kimin oğlu olursa adını Kemal koyuyor. Hürriyetin ilanında da Kemal'den geçilmiyordu. O zamanın Kemalleri Namık Kemal'diler, şimdikininki Kemalleri Mustafa Kemal... Bu yeni Kemal, sevgili yengesinin el-

lerini öpüyormuş. Ben bayıldım! Görüyorum siz de sevinmişsiniz! Yalnız bu sizin Nermin, böyle alaturka sevgili teyzelikten pek bir şey anlamıyor! Ömrü Avrupa'da geçtiği için, yurdumuzun geleneklerinden haberi yok... Bir yolunu bulup anlatın da, yeni Kemal Paşa'nın kırk hamamına Nermin'i çağırmasınlar.

Kâmil Bey'in gözlerindeki tedirginlik hemen gitmiş, yerine rahat bir ağırlık gelmişti. Cigara paketini acelesiz çıkardı, bir tane yaktı.

Nermin, kocasının huyunu biliyordu. Telaşla özür diledi:

— Halamın kusuruna bakmayın! Beni de hapse koyarlar, diye korkuyor.

Kâmil Bey, gülümsedi:

— Meraklanmasınlar. Kırk hamamına çağrıldıkları için insanları cezalandırmaya daha başlamadılar!

Hala hanım suratını buruşturdu:

— Nerden belli?.. Size de, önceleri, yedi yıl hapse gireceğinizden laf edilmemiştir, sanırım. Böyle karanlık işler hep tehlikesiz gibi gösterilir. Ama siz elbette benden daha iyisini bilirsiniz. Aklımdayken söyleyeyim: Harp Divanı'nın hükmünü Harbiye Nazırı Paşa hazretlerine bozdurmak için uğraşıyorlarmış. Geçenlerde bizimki saraya gitmişti. Başkâtip Beyefendi'yle görüşmüş. Eger Harbiye Nezareti'nde bir şey yapılamazsaymış, bir dilekçe verecekmişsiniz.

— Ne dilekçesi?

— Af dilekçesi.

— Kime?

— Efendimize... Dilekçeyi bir avukata yazdırmak gerekmiş. Bir de Londra konuşmalarından iyi sonuçlar alınırsaymış, Anadoluoculara mutlaka af verilirmiş. Her kafadan bir ses çıkıyor. Hele bizim çevremizde, dedikodu kıyamet... Herkesi şaşkına çe-

virdiğinizin bilmem ki farkında mısınız?

— Neye şaşıyorlar?

— İnsanların iki ruhlu olduklarına...

Kâmil Bey güldü:

— Doktor Ceykil'le Mister Hayd gibi mi?

— Bakın nasıl buldunuz! Maceracı yönünüzü çok güzel saklamışsınız doğrusu... Babanız Selim Paşa, tanıdığım erkeklerin en akıllısıydı. Biz evde paşa babamın savrukluğundan yanıp yıkılırken hep Selim Paşa'yı anardık. Rahmetli annem "Şu benim paşam da Selim Paşa'nın onda biri kadar hesaplı olsaydı, başka bir şey istemezdim!" diye dövünürdü. Babanıza çekmiş görünüyordunuz! Nermin'i aldığınız zaman herkes "Akıllı uslu adamdır" dediydi, "Karısı yüzde yüz mutlu olur" dedilerdi.

— Benim için iyi şeyler düşünenleri yalancı çıkardığım çok üzuldüm.

Kâmil Bey karısının yüzüne baktı. Nermin gözlerini yere eğmişti. Halasının sözlerini duymamışa benziyordu. Dalgındı, kederliydi. Kâmil Bey'in yüreği sızladı. Nermin'in böyle dalgın, kederli duruşu, kendisine her zaman "Akşam" adlı bir tabloda gördüğü kara pelerinli kadını hatırlatıyordu. Yedi yıl ceza yedikten sonra Nermin'in portresini bu resmi düşünerek yapmıştı. Şimdi kocaman gözlerine, biçimli burnuna, alt dudağı biraz kalın ağzına bakarken karısını ne kadar çok sevdiğini, ondan yıllarca ayrı kalmanın ne kadar zor olacağını bir kere daha anlıyordu. Nermin yokken yalnız Ayşe'yi düşünmesi, karısını görür görmez kızını enikonu unutması da bu gittikçe artan sevgidendi. Birdenbire Nermin'in çıplaklığını gözünün önüne getirdi. Aklını bundan kurtarmaya çalıştıkça, büsbütün kapılıyor, mahpus değilken karısının çıplak resmini neden yapmadığına şimdi sahiden şaşıyordu. İpek çarşafın dar eteğini iyice geren uzun bacaklara

istekle bakarak üst üste yutkundu.

— Daldınız enişte bey.

— Efendim? Resim dedinizdi. Aklından geçenleri bilebilmişler gibi ürktü: Hangi resim?

— Son yaptığınız resmi söylüyordum! Nermin'i, doğrusu biz hepimiz kıskanıyoruz.

— Önce "Siz hepiniz" kimlersiniz bakalım?

— Şişli, Osmanbey, Nişantaşı, Maçka hanımları...

— Nermin'in nesini kıskanıyorlar? Kocasının mahpusta olmasını mı?

— O nasıl söz? Siz burada iyice insafsız olmuşsunuz. Yaptığınız son resim, hiçbir sanatçının erişemeyeceği kadar güçlü... Hiç kimse aklınızdan yaptığınıza inanmıyor. Hep bakıyorum, "Hayır! Bu tam tamına Nermin değil!" diyorum. Siz o resme çok daha başka şeyler koymuşsunuz! Leonardo da Vinci'nin Monna Liza'yı çok sevdiği söylenir. Goya'nın Düşes d'Alb'ı... Manet'nin Viktoriyan Möran'ı... Bunların hiçbirisi modellerine sizin Nermin'e baktığınız gibi bakmamışlardır. Siz o resimde yüreğinizdeki Nermin'i yapmışsınız! Ne zaman bu portrenin önünden geçsem Faruk Nafiz'in şiirini hatırlıyorum: "Sana benim gözümle bakan gözler kör olsun" diye biten şiirini... Sizden büyük bir isteğim var! Bilmem yakışık alır mı?

— Neymiş? Buyurun!

— Benim de bir resmimi yapın! Ama bana da Nermin'in resmindeki gibi kukuletalı bir pelerin giydireceksiniz! Arka plandaki kederli akşam renklerini de isterim! Benzeyip benzememesi umurumda değil! Benzetmeseniz daha iyi... Çünkü, güzellikte, sevgili hanımınızla biz, aşık atamayız!

— Rica ederim! "Ressamlığınıza güvenemiyorum!" desenize, düpedüz!..

— Herkes bu dünyada haddini bilmeli. Güzel olsam beni boşarlar mıydı? Yüreği parça parça bir dul kadın olarak size yalvıyorum! Portremi güzel yapın ki sanatınızın yardımıyla bir koca bulabileyim! Çantasından bir fotoğraf çıkarıp uzattı: İşte getirdim bile... Bunu geçen yaz Viyana'da çektiymiştim. Nasıl hasır şapka bana yakışmış mı?

— Çok...

— Çoksa iyi... İçini çekti: Anladınız ya, baldızına koca bulmak için çabalamak ressam enişteye düştü. İki fotoğraf daha uzattı: Şimdi bir de şunlara bakın bakalım!

— Kim bunlar?

— Tanıyamadınız mı? Bizde görüşmüşsünüz! Mısırlı Prenses Fahire Hanımefendi'yle Kontes Mariya Bolkinova... Prensesin burnu biraz küçülecek... Rus kontesin tatar gözleri de bir parça irileştirilecek... Hemen somurtmayın, bedava değil! Ben uygun bir fiyat keseceğim. Daha doğrusu para işini beybabama bırakınız. Ucuz alıp pahalı satmaya alışkıdır. Damat Ferit Paşa'nın yeniden sadrazam olamamasına canı çok sıkıldığından, şu sıra hiç acımaz, bütün kızgınlığını bu hanımların keselerinden çıkarır. Siz yakında, fırçasıyla yaşayan ünlü bir portre ressamı olacaksınız! Ününüz sınırlarımızı açacak... "Siyasal inançları yüzünden zindanlara atılmış bir kahraman Jöntürk!" desek de olur, "Osmanlı Nasyonalist"i desek de... Az kalsın unutacaktım enişte bey!.. Eleni ile yolladığınız kitap listesini Nermin kaybetti. Yeniden yazacağız!

— Teşekkür ederim! Bernard Shaw'ı istiyorum, Dickens'i... Shakespeare'i... Aklımda yanlış kalmadıysa, kara ciltlidirler. Yazı masasının solundaki dolapta olacak...

— Başüstüne enişte bey! Bu hafta, Bağlarbaşı'na gider alınız! Zaten öteberi de getirecekler.

Kâmil Bey bir cigara yaktı. Hala Hanım, Müdür Bey'le konuşuyordu:

— Evet, ortalık gün günden karışıyor. “Üsküdar’ı, Beykoz’u Kuvayı Milliye çeteleri basacak” diyorlar. Bir yandan şehrin içi göçmenlerle dolu... Bunlar bulaşıcı hastalıklar getiriyorlarmış. Ben tifüsten korkuyorum! Doktor Lütfü Bey “Şimdilik yok öyle şey!” diyor ama, bakalım doğru mu? Doktor Lütfü Bey göçmenlere yardım kurulundadır, Damat Şerif Paşa'yla beraber.. Önümüzdeki hafta, Şehzadebaşı'nda büyük bir eğlence gecesi tertipleyecekler. Giderseniz size de bilet gönderelim. 26 Haziran'da...

— Bizi çok sevindirirsiniz hanım fendimiz, çok... Nasıl eğlence? Cambaz filan mı?

— Hayır! Piyesler... Kantolar... Alaturka bir şey...

— Çok teşekkür ederiz efendim!

Sabriye aponsız sordu:

— Söyleyin bakalım enişte bey. Kim kazanacak?

— Kim mi kazanacak? Neyi? Elbette biz kazanacağız, yüzde yüz...

— Hay siz çok yaşayın! Aklınız fikriniz savaşıta... Ben boksu sormuştum!

— Hangi boks?

— Dempsey-Karpantiye maçını...

— Bilmem!

— Bilmez olur musunuz? Siz de iyi boksörmüşsünüz. Nermin söyledi.

— Vaktiyle biraz çalışmıştım, evet!.. Çoktandır bıraktım!

— Bıraksanız da elbet bizden daha iyisini bilirsiniz. Fransız mı kazanacak, Amerikalı mı?

— Pek belli olmaz ama Dempsey daha ağırdır. Bence daha şanslı...

— Biz de öyle diyoruz! Fransızları görmelisiniz! En akli başındakiler, Karpantiye'nin adını duymuyorlar mı, çılgına dönüyorlar. Bilet bulacaklarına yüzde yüz inansalar, burdan taaa Amerika'ya gidecekler. 2 Temmuz'a kadar, tam 15 gün bu gürültüyü çekeceğiz. Doktor Lütfü Bey de "Karpantiye yenilecek," diye damarlarına basıyor. "Yapmayın! Kendinizi vallahi, kovduracaksınız!" diyorum!

— Fransızlarla ilgisi ne Doktor Bey'in?

— Hastanelerinde operatör... Biz vaktiyle Viyana'da tanışmıştık. İttihatçılarla geçinememiş de, uzun zaman Avrupa'da kalmış... İyi operatör... Kadın hastalıkları üstüne... Muayeneevi için uygun bir yer arıyor! Yakında bir de özel klinik açacak. Babasından milyonlar kalmış. Çalışmasa da olur ama, işini seviyor! Çok hoş adam. Bildiniz mi? Açık saçık fıkralar anlatmaya meraklı insanlar vardır. Bu işe bayılırlar da beceremezler.

— Evet.

— İşte onlardan... Biraz da eli sıkı galiba... Bir garip... Dilediğiniz kadar şakalaşabilirsiniz. Hiç kızmaz! Anladınız mı? Biraz safça...

Bu sırada kapı vuruldu. Müdür "Geel!" diye bağırdı. Sefer elinde büyücek bir kahve tepsisiyle içeri girince Hala Hanım telaşla irkildi:

— Kahve mi? Hiç istemez. Ben, içmem!

Kâmil Bey ayağa kalktı:

— Niye zahmet ettiniz Sefer Efendi? Hala hanım'a döndü: Meraklanmayın efendim! Fincanlar gayet temizdir.

— Ne biliyorsunuz?

— Rica ederim, evimde olan şeyleri bilmez miyim? Hele bir bakın!

Müdür Bey arkaladı:

— Gayet temizdir Hanımefendimiz! Bu kahve, Arif Bey'in

kahvesi... Ömrünüzde bundan iyisini içmemiştirsiniz! Binbaşı Arif Bey böyle biraz açık kavurtur, suyuna biraz kurumuş portakal kabuğu koyar. Beğeneceksiniz!

Hala Hanım kahveden bir yudum aldı. “Eh..” der gibi başını salladı.

Kâmil Bey, fincanları toplarken ortaya sordu:

— Düşman saldırısından ne haber? Enişte bey bir şey söylemiyor mu?

Nermin omuzlarını salladı. Sabriye, umursamadan karşılık verdi:

— Bilmem! Beybabam geçenlerde anlatıyordu, bir şeyler... Yunanlılar bu yaz bu işi bitirmek istiyorlarmış.

— Nasıl bakalım?

— Ankara'yı alarak... Dışarda her kafadan bir ses çıkıyor. Beybabama bakarsanız, Ankara yakında düşermiş. Öyle değil mi Nermin?

— Evet öyle!..

Kâmil Bey kaşlarını çatarak karısına döndü:

— Ankara düşmez. Düşse de savaş bitmez! Ankara'dan sonra Kayseri var, Erzurum var, daha gerileri var.

— “Daha gerileri var” diye bu savaş sürüp gidecek mi? “Bütün dünya barış istiyor da yalnız Ankara yanaşmıyor” sözü doğru demek... Bu Ankara neden barış istemiyor kuzum?

— Düşmanlar topraklarımızdan çıkmıyorlar da ondan...

— Savaşla hiç çıkaramamışız! Doktor Lütfü Bey, “İngilizle başa çıkılmaz” diyor. En kestirmesi barış... Geçenlerde enişte beyimin yazıhanesine Kapiten Tomson uğramış. Hatırladınız mı? Bizi Bekirağa Bölüğü'ne getiren yüzbaşı... Sizi sormuş. “Çok üzül-düm!” demiş, “Ne güzel İngilizce konuşuyordu,” diye acımış.

— Bana mı, İngilizceye mi?

— İngilizceye olur mu? Size acımış elbette... “Merak etmeyin, barış yakın,” demiş. Barış istemiyor musunuz?

— Şartı bilir.

— Şartı mı bilir? Siz Matrid'teyken savaşları çok saçma bulurdunuz!

— Yanılmışım! Çünkü savaşlar birbirine benzemezmiş.

— Benzemese de bence savaşmak doğru değil. İnsanlar boşu boşuna ölüyorlar.

Nermin içini çekerek sustu. Sabriye içini çekerek konuştu:

— Evet, boşuna ölüyorlar! Akıl erdirilir şey değil... Biz Nermin'le sözleştik, gazetelerde yalnız romanları okuyoruz bir, bir de öldürme haberlerini... Aman durun, “öldürme haberleri” dedim de, unutmadan sorayım! Maçka güzeli Meliha'yı öldüren burada mı?

— Evet.

— Nasıl bir adam? Mahkemedeki resimlerine benziyor mu? Resimlerine bakılırsa, pek öyle serseri takımından değil galiba...

— Evet, büsbütün serseri sayılmaz! Eter kullanır, kokain kullanır...

— Kıskançlıktan öldürmüş değil mi? İç yüzünü size elbette anlatmıştır.

— İç yüzünü... Bakalım iç yüzünü kendisi de biliyor mu?

— Hiç bilmez mi? Biraz düşündü, Fransızca sordu: Kürek Cehennemi adında bir roman okumuştum. Çok şaşılacak şeyler yazıyordu. Bir sürü akıl almaz edepsizlikler...

— Ne gibi?

— Cinsel sapıklıklar... Burada öyle şeyler hiç mi yok?

— Eh, var biraz... Dışardaki kadar... Burada da kötüler kötü, iyiler iyi... Biraz düşündü: Aslını ararsanız, burası dışarıya bakarak biraz daha derli toplu... Özel yasaları daha sıkı...

— Nasıl özel yasaları?

Kâmil Bey gülümseyerek karısına baktı:

— Cezaevi yasasının en başında karı boşamak yazılıdır.

Nermin'le halası aynı zamanda ilgilendiler:

— Karı boşamak mı?

— Efendim! Bir erkek, üç yıldan çok ceza yedi de yargıtay cezayı onayladı mı, yasamızın ilk maddesine göre karısını çağı-rıp, "İstersen boşanalım," der. Yasamızın emrini bizim bu kadar geciktirmemiz, Nermin'i çok sevdiğimizdendir! İşte şimdi hepi-nizin önünde ağır cezaya çarptırılmış bir mahpus olarak bu mese-leyi resmen açıyorum! Nermin isterse benden ayrılabilir.

Nermin, suratını asarak Fransızca çıktı:

— Çok insafsız bir şaka! Sabriye'nin hakkı var! Siz burada sa-hiden insafsız olmuşsunuz!

Hala hanım bir garip güldü:

— Neden şekerim! Ben beğendim! Şövalöresk bir davranış! Tam alaturka erkeklik... Hem alaturka, hem de erkekçe olduğu için, sevgili damadım beni bağışlasın, biraz safça... Neden mi? Cezanız daha kesinleşmedi de ondan... Harbiye Nazırı Paşa kâ-gıtlarınızı inceleyecek... Af dilekçeniz üzerine Efendimiz cezayı toptan kaldırabilir. Barış konuşmaları anlaşmayla sonuçlanırsa...

Kâmil Bey, hala hanımın katı gerçekçiliğini pek beğenmiş gi-bi güldü:

— Haklısınız! Biraz daha beklemeli... Siz ne diyorsunuz Ner-min?

— Rica ederim! Şakanızı çok acı bulduğumu söylemiştim. Beni sahiden üzüyorsunuz!

— Teşekkür ederim, sağolun! Şimdi izin verirseniz biraz da şakasız şeylerden konuşalım! Bakın ne düşündüm! Bu benim iş, sanıldığından çok uzayabilir! Eksik olmasınlar, halanızla enişte

bey size yoksulluk çekirtmezler ama...

Hala hanım gülerek elini kaldırdı:

— Benimle bahse tutuşan yok mu? Gayet erkekçe bir söz daha geliyor!

Kâmil Bey, oralı olmadı:

— Ama gene de para ister. Daha dışardayken kararlaştırmıştım. Evde bir sürü işe yaramaz öteberi var. Birkaç smokin, birkaç fırak... Eski para koleksiyonu... Bazı biblolar, Çin vazoları... Bunları satalım gitsin! Dükkânlarla Bağlarbaşı'ndaki köşkü de elden çıkaralım!

Hala hanım bu sefer sahiden keyiflendi:

— Ayol, bunlar ne parlak fikirler! Çok parlak ama, hiç işe yaramaz! Bir insan yedi yıl kürek cezasına çarptı mı, “Hacir” altına alınır! Siz şimdi hacir altında olduğunuzdan hiçbir şey satamazsınız! Şimdi bunları bırakın! Geldiğiniz yerdeki asker gardiyan burda mutfak eşyası lazım olduğunu söylemiş. “Yemek pişirmekle filan uğraşmayın,” diyorum. Sirkeci’de iyi lokantalar var. Onlardan biriyle anlaşınız! Böylesi daha uygun değil mi?

— Teşekkür ederim! Şimdilik dursun! Binbaşı Arif Bey’le beraber yiyoruz! Payıma düşecek aylık masrafı daha konuşmadık ama lokantaya verilecekten azdır, sanırım. Burada biz çok ucuza yaşıyoruz. Ekmek bedava, su, elektrik bedava... Ev kirası istemiyorlar. Ayrıca karavana da çıkıyor. Hizmetçi derseniz boğazı tokluguna... Kâmil Bey biraz sustu: Burada herkes birbirine karşı dışardakinden çok daha iyi davranıyor efendim! Anlatsam, şaşarsınız! Buraya nasıl apansız geldiğimi biliyorsunuz! Alayla öksürdü: Arife gününün karışıklığını düşünün! İnsan nerde olursa olsun, yabancılık çeker, değil mi? Hayır! Burda bana “Üç gün misafirsınız” dediler, sofralarına buyur ettiler. Altıma serdikleri yatak kadar temizini en iyi İngiliz otellerinde belki bulamazsınız!

Bu yalanı neden söylediğine şaşarak susunca hala hanım şüpheli şüpheli sordu:

— Yemekte ne vardı efendim? Tarhana çorbasıyla bulgur pilavı mı?

— Hayır! Durun bakalım! İlk gece, sahan köftesi... Hani içine kokulu bir ot koyuluyor! Terbiyeli düğün çorbası, halis Urfa yağıyla yapılmış pirinç pilavı... Kaymaklı ekmek kadayıfı...

— Allah Allah!.. Herkese karşı mı böyle yapıyor, yoksa yalnız size mi?..

Kâmil Bey bir an durakladı:

— Herkese...

— Şaşıım doğrusu... Eleni, çıplakları anlata anlata bitiremiyor! “Âdembaba” derlermiş... Pislik içindeymişler. Yarı çıplak... Açlıktan avurtları avurtlarına geçmiş...

— Efendim, onlar başka... Onlar iyilikten kötülükten anlamaz sokak serserileri... Hepsi kumara düşkün... Giydirderseniz, giydirdiklerinizi bir saat sonra götürüp satarlar da parası ile kumar oynarlar! Onlar...

Kapı açıldı, oğlu Kadir'i, önü sıra iterek Ramiz Efendi'nin kârısı Fatma Hanım içeri girdi. Hanımları görünce sevindi:

— Bak Nermin teyzen de buradaymış! Hadi koş! El öp!

Kâmil Bey, sevinçle ayağa kalktı:

— Buyurun efendim! Şöyle buyurun! Sizi tanıştırayım! Nermin'in halası hanımefendi, yeğeni Sabriye Hanım... Müdürün gene kaleme sarılmasına güldü: Ramiz Efendi'nin hanımı Fatma Hanım. Ramiz Efendi'yle Bekirağa Bölüğü'nde beraber bulunduk. Ramiz Efendi'yi siz görmüştünüz Nermin...

— Evet!

Hala hanım suratını belli belirsiz asarak Fatma Hanım'ı tepeden turnağa süzerken Sabriye Fransızca konuştu:

{ — Nermin! Geldi senin madam sankülot!..
{ Kâmil Bey, yüzü kıpkırmızı döndü, Fatma Hanım'a yer gösterdi:

— Rica ederim şöyle oturun! Gel bakalım Kadir... Hani elimi öpmedin!

Fatma Hanım dert yandı:

— Artık iyice inandım, bu benim avanak oğlum, kalabalıkta büsbütün alıklaşıyor. Öpsene Nermin teyzenin elini... Nermin'e sordu: Nasılsınız? Hani Ayşe kız?.. Hasta mı sakın?

— Hayır efendim.

— Neden yok öyleyse?

Kâmil Bey, araya girdi:

— Size söylemeyi unuttum Nermin!.. Bayramda, bu Kadir, bana hediyeler getirdi. Bir paket cigara... Bir kibrit... Hem de kendi harçlığıyla almış...

— Öyle mi efendim?

— Getirdi evet! Ömrümde aldığım en değerli hediye budur. Ölünceye kadar unutmayacağım! Hiç unutmayacağım!

Kadir, kadınlara tedirgin tedirgin bakıyordu. Fesi kalıpsız, eski potinleri boyasızdı. Çöp gibi boynuyla büsbütün çelimsiz görünüyor, incecik bilekleri insana acıma duyguları veriyordu. Kâmil Bey, iskemlesinin yanında yer açtı:

— Gel şuraya. Yorulmuşsun. Yayan mı geldiniz?

Fatma Hanım oğlunun yerine karşılık verdi:

— Hayır, tramvayla geldik. Tramvaylar biraz kalabalık ama, adamı kuş gibi uçuruyor maşallah!.. Haberiniz var mı bu oğlanın yeni lakabından?

— Hayır! Neymiş?

— Mahallede bunun adı Millici oldu. “Millici” aşağı, “Millici” yukarı...

— Kim taktı bu güzel adı bu yigide?

— Kendisi... Babasına "Ben de Kâmil amcam gibi Millici olacağım!" demiş... O gün bu gündür...

Pelerinin altından çıkardığı gazeteye sarılı paketi cigara masasının üstüne koydu. Her zamanki gibi rahattı. Müdürü adam hesabına almadığını, hala hanımın kasılmalarına metelik vermediğini saklamaya çalışmadan Nermin'e gülümsedi:

— Nasılsınız? "Üzülmeyin" demek dile kolay ama, siz gene de üzülmeyin! Çoğu gitti azı kaldı. Yakında bunlar hep unutulacak. Adresi bilsem gelip sizi yoklayacaktım. Adresin söylenmesini bekler gibi biraz sustu: Bayramda, Kâmil Bey'e sormayı unutmuştum!

— Öyle mi efendim!

Kâmil Bey araya girdi:

— Sağ olun!.. Çok teşekkür ederiz! Buraya kadar yorulduğunuz elvermiyor mu? Nasıl Ramiz Efendi?

— İyidir! Selamı var. Olup bitenleri duyunca önce kızdı, sonra güldü.

Kâmil Bey karısının soğuk davranmasına sıkılmıştı. Fatma Hanım'ın sözlerini pek anlamadan sordu:

— Hangi olup bitenleri efendim?

— Hangisiymiş... Bir de saklıyorsunuz. Biz hepsini öğrendik! Nermin Hanım'a da bir şey söylemediniz galiba!.. Buradaki ser-seriler size neler yapmışlar? Sizi canınızdan bezdirmişler. "Aman" diye inleyerek ayağa kalkan müdüre iğrenmiş gibi baktı: Burası nasıl yer böyle?.. Binbirdirek batakhanesinden beter!.. Eşkiya inleri bunun yanında...

Müdürle Kâmil Bey, bir ağızdan atıldılar:

— Ne demek!.. Size kim söylediye...

— Hadi hadi!.. Bir de gizlemeye çalışıyorsunuz. Ramiz Efen-

di güldü ama, ben hiç gülmedim. Yazıklar olsun! İnsan bana o gün biraz çıtlatmaz mı?

— Neyi efendim?.. Vallaha bir şey yok... Sizinle şakalaşmışlar. Burada çok rahatım. Bütün arkadaşlar bana karşı çok iyi davranıyorlar.

— O nasıl iyi davranmak öyle? Sizi soyup sovana çevirmişler. Az kalsın yatağınızı, yorganınızı da alacaklarmış. Saatinizi almışlar da sonra geri vermişler! Hani gösterin bakalım, doğru mu?..

Müdür Bey kolları havada yalvardı:

— Yalan efendim!.. Vallah billah hepsi yalan... Hepsi iftira... İşte Kâmil Beyefendi'nin yüzleri...

Fatma Hanım, suratını buruşturarak Nermin'e döndü:

— Demek sizden de sakladılar! Neler olmuş neler!.. Bizim mahallede bir haylaz oğlan vardır. "Sakanın Naci" deriz. Arada bir buraya girer. İki gün oluyor. Çeşmede su dolduruyordum. Baktım, omuzunu çarpıtmış, akıntı çağanozu gibi yanpiri yanpiri geçiyor. "Sen ne zaman çıktın, bakayım?" dedim. "Dün" dedi. "Kâmil Bey nasıl?" dedim. Önce bilemedi. Anlatınca, "Haaa. Millici Abi mi?" diye toparlandı. İyi ki akıl etmişim de sormuşum. Başınıza gelenleri önce pek kavrayamadım! Akılım karıştı. Baktım ki, çeşme başında anlaşılır şey değil, "Sen hele biraz gelsene" deyip oğlanı aldım, Sakanın evine gittim. Müdüre apansız çıkıştı: Yalanmış... Neresi yalan? Kâmil Bey'in paralarını almadınız mı? Saatini almadınız mı? Altından yatağını almayacak mıydınız? Burada herkesin her şeyini alıp güzelce bölüşmüyor musunuz?

— Rica ederim. Hakaret oluyor! Resmî bir dairede...

— Bölüşüyormuşsunuz! Amirine, memuruna, jandarmasına, gardiyanına bakan güvenilir bir yer sanır! Meğerse buradaki soygunu Köroğlu dağlısıyla, Çakırcalı zeybeği yapamazmış. Şaşıtm

kaldım. Eger Kâmil Bey'in balyoz gibi yumruğu olmasaymış, anasından emdiği sütü burnundan getirecekmişsiniz!

Müdür kolları havada kekeledi:

— Rica ederim! Biz hiç... Kimin gücüne kalmış. Hepsi yalan... Hepsi uydurma... O Sakanın Naci, serserinin biridir, efendim! İnanmazsanız Kâmil Beyefendi'ye sorun!.. Benim idaremede... Cezaevimiz, Allaha şükür, kız okulu gibi olup...

Kâmil Bey de kendisini toplamaya çalışıyordu:

— Evet. Naci sizinle şakalaşmış. Biz burada çok rahatız. Sahiden rahatız. Boşuna üzölmüşsünüz! Hele şimdiki yerim...

— Şimdiki yerinizi de biliyorum. Herifleri tepeleyince sizi iyi yere almışlar! Nermin'e döndü: Söylemedi demek?.. Ah bu erkekler!.. Bunların hepsi çocuk gibi... En akıllısı direğe bağlanır.

Kendisini yeni toplayan Sabriye merakla sordu:

— Ne olmuş? Ben hiçbir şey anlayamadım! Enişte beyim, burada serserilerle mi dövüşmüş?

— Hem de nasıl! Soyguncu takımını güzelce tepelemiş ki, az daha gebertiyormuş. Kâmil Bey'e dargın dargın baktı: Bana neden biraz çıtlatmadınız? Çıtlatmalıydınız da günlerini görmeliydiler! Vaktiyle Kasımpaşa kadınları ne yapmışlar? Bahriye Nezaleti'ni basmışlar da Bahriye Nazin'ni oradan papuçsuz kaçırmışlar. Ele geçirselelmiş, paralayacaklarmış. Birazcık şüphelenseydim de, bakardınız, Kocamustafapaşa kadınları Kasımpaşalılardan geri kalıyorlar mıydı?

Müdür Bey, lafı kesemeyeceğini anlamış, koltuğuna yığılmıştı. Fatma Hanım'dan hala hanıma, hala hanımdan Fatma Hanım'a bakıyor, hıçkırığı tuttuğundan her hıklamada bir kere zıplıyordu.

Fatma Hanım olup bitenleri sanki İkinci Kısımdaymış da gözleriyle görmüşmüş gibi noktası noktasına anlattı. Sonra Müdür Bey'e döndü:

— Yazık, yazık! Saçlı sakallı adamsın! Sana hükümet bu kadar aylık veriyor. Hem ayıp, hem günah! Bir gün bunların hesabını senden bir bir sorarlar. Hepimiz çoluk çocuk sahibiyiz. İllerde Kadir'imın başına bir bela gelirse, oğlanı göz göre göre soyacak mısınız? Naci oğlanla konuşunca sanki gözümde bir perde sıyrıldı. O gün Kâmil Bey'deki tutukluğu nasıl oldu da önemsemedim, hâlâ şaşıyorum. Ağzını bıçaklar açmıyordu. Yarım saat oturduktu da, bir cigara yakmadıydı. Cebinde cigara parası bırakmamışsınız ki neyi yakacak? Naci oğlana bakılırsa, niyetleri, Kâmil Bey'i iyice soyduktan sonra Âdembaba Koğuşu'na atmamış. Kafasını salladı: İçerde meydan dövüşleri olurken siz neredeydiniz bakalım Müdür Efendi?..

— Biz mi efendim? Bendeniz, vallah billah hastaydım efendim. İşte Kâmil Beyefendi'nin yüzleri... Bendeniz hem hastaydım, hem bizimkinin ağırları tutmuştu. Hiç haberim olmadı. Haberim olunca ne yaptım bakalım? Sakanın Naci, işin sonunu neden anlatmıyor? Herifleri zincirleyip zindana doldurmadım mı? Bilek kalını meşe odunlarını sırtlarında paralamadım mı? Burda kimse kimseye "Gözünün üstünde kaşın var," diyemez. İşte Kâmil Beyefendi'nin yüzleri...

— Bilmem. İçerisi eski zamanın Yeniçeri batakhanelerinden farksızmış... Endaze endaze kamalar... Çeşit çeşit sustalı çakıllar... Bursa bıçakları... Sürmene saldırmaları... Burada esrar içirmiş ki dumanı yedi mahalleyi zehirlermiş. Bizim efendi, "Siya-setten gittiği için Kâmil Bey'e dokunmazlar sanmışım," dedi. Eşkiyanın soygunda adam ayırt ettiği nerde görülmüş? Ona da çıkıştım. İnsan, arkadaşlarını yüzüstü bırakır mı? Arkasını aramak yok mu? İşte, eşkiya reislerine inat, gene kurabiye getirdim. Kimseye bir tane vermeyeceksiniz! Hadi bu sefer de yağmalasınlar yiğitseler... Bundan böyle kulağımız burda... Çıt olsun da,

bakın bakalım damınızı başınıza geçirmiyor muyuz! Bu ne biçim iş böyle. Millet düşmanla boğuşurken, şehrin göbeğinde güpegündüz adam soymak... İki sokak altımızda bir keçi sakallı herif oturuyor. Gelip giderken görürdüm. Meğer Adliye Nezareti'nin bilmem nesiymiş... Nuri Usta'yla Muhtar o didon sakallıya gittiler. "Bir daha olmaz. Meraklanmayın. Ben sorumluları bulur, haklarından gelirim" demiş demiş ama, hiç umudum yok. Çirkef buradan taşıp bizim mahalleyi tutana kadar önünü kesmemişler de şimdi mi kesebilecekler?..

Kâmil Bey, revire çıkana kadar, belki on kişiye, affın yüzde yüz olduğunu söylemek zorunda kalmış, hele Veznedar Sıtkı Efendi'den, yakasını ancak saraydan müjde geldiğine yemin ederek kurtarabilmişti.

Elindeki paketleri almaya koşan Sefer'e yorgun yorgun gü-lümsedi:

— Burda mı Arif Bey?

— Burda. Aşevimizde...

Arif Bey, mutfak olarak kullanılan hücrede, haftalık öteberi-yi gözden geçiriyordu. Bir küfe dolusu sebze, çeşit çeşit yemiş, yarım gövde koyun gelmişti.

— Zeynep kız, tadını kaçırdı iyice... Gene tarçını, vanilyayı unutmuş bir... Size bir mayonezli istakoz yedirecektik. Istakoz bulamamış, iki... Kâmil Bey'e güldü: İmtihanı yüzakıyla atlatabildiniz mi? Ayşe'yi görememiş bizim Katır... "Kız senden korkmuştur da saklanmıştır," dedim. Doğru bilmiş miyim?

— Hayır... Getirmemişler.

— Hasta masta mı sakın?

— Değil! Zor güç avutmuşlar. Beni İspanya'ya gittim, biliyor-muş.

— Daha iyi! Bizi burada görmek çocukların üstünde kötü izler bırakır. Zeynep kızım, yalnız bir kere geldi, “Babamı esir görmeye katlanamıyorum,” diye artık hiç gelmiyor. Haydi biz gidelim. Bu Katır birer kahve yapsın. Buraları toplansın. Kimler vardı bakalım? Sıska bir oğlan varmış. Kim..

— Ramiz Efendi’nin oğlu Kadir... Orada bulunmalıydınız da maskaralığı görmeliydiniz!..

— N’oldu?

— Fatma Hanım ortalığı birbirine kattı. En başta beni rezil etti. Tam Faytoncu Osman Ağa’nın kibarlığını, bana karşı gösterdiği konukseverliği ballandırıyordum ki...

— Durun, anladım. Parlak doğrusu... Sakanın Naci Koca-mustafapaşa’da oturuyordu değil mi? Hay Allah...

— Evet! Fatma Hanım bütün olup bitenleri öğrenmiş. Müdürün üstüne bir yürüyüş yürüdü. Ne hırsızlığı kaldı, ne namussuzluğu...

— Lafı mı dokunduruyor?

— Yok efendim. Düpedüz söylüyor. “Hep ortakmışsınız,” diye bar bar bağırdı.

— Oh ne iyi olmuş! Fatma Hanım için “Kuvayı Milliye bölüğü gibi kadın,” demiştiniz de inanmamıştım. Orada bulunmak varmış. Ne haber düşman saldırısından?..

— Bizimkiler pek bir şey bilmiyorlar. Fatma Hanım’a kalırsa, düşman canı korkusuna düşmüş. “Saldırmak ne haddine. Girdiği kapandan nasıl kurtulacağını düşünüyor,” dedi. Bizimkinin halası hanımefendiyle bir zaman çekiştiler.

— Hala hanım bu düşüncede değil mi?

— Pek değil... Biraz sıkıldım. Hala hanım, bütün dünya barıış istediği halde yalnız Ankara’nın savaştan yana olduğunu anlatamayınca Fatma Hanım’la gizlice alay etmeye kalktı. Bereket

versin, Fatma Hanım hiç oralı olmadı. Dedigi dedik. “Çıksınlar defolsunlar efendim,” diyor. “Toprağımızda işleri ne pislerin,” diyor. Hala hanımı arkalamaya kalkan müdürü de bir güzel tersledi. Halkın, sırasında kullandığı dobralığı düşündüm. Bizim uygun sözler arayarak bocaladığımız yerde halk diyeceğini hiç çekinmeden söyleyiveriyor.

— Öyledir ama, işin doğrusunu öğretebildikse... Doğru öğrendiklerini, istediği yerde, istediği gibi, söyleyecek kadar güçlenebilmişse... Düşünelim, bakalım, sizi görmeye gelmiş olmasın da, Sakanın Naci'yle görüşmeye gelmiş olsun! Bir kere müdürün yanına uğratmazlardı. Bir yolunu bulsa da çıkabilse, Faytoncu'nun adını anar anmaz, apar topar ite kaka defederlerdi. Dirense, hakaret tutanağı düzenlerler, sürüm sürüm süründürürlerdi. Siz varsınız diye seslenemediler. Bir milletin dış düşmanlarla çarpışması, bazı işleri kolaylaştırıyor. Toplumun her katından insanlar bir araya geliyorlar. İç kötülüklerle uğraşırken durum böyle değil...

— Niye güldünüz?

— Güldüm öyle... Fatma Hanım'ı gördüğünüz zaman önce sevindiniz, sonra tedirgin oldunuz, değil mi?

Kâmil Bey, gözlerini kırıştırdı:

— Ne gibi? Anlayamadım.

— Önce seviniriz de, sonra birbirleriyle anlaşılamayacağını bildiğimiz iki taraf arasında bocalar dururuz. Denemiştim. Eve, askerler, çavuşlar, hatta bazı subay arkadaşlar gelirlerdi. Eğer bunlar uyuşamayacakları insanlarla karşılaşırlarsa bunalırdım ki adamakıllı... Bu rahatsızlık, ancak, hep birden işe koşulmuşsak kayboluyor. Ancak var gücümüzle yaptığımız bir iş üstündeyken aramızdaki din, bilgi, zenaat ayrıntıları işlemiyor. Varılacak yere birlikte varıldıktan sonra durumun birden çetinleşmesi de

bundan...

Arif Bey'i konuşmaya çağırdılar. Kahvesini yanda bırakıp gitti.

Kâmil Bey "çetin" sözüne dalmıştı. "Mahpusluğun başından beri, durumun en çetin yanı, Ayşe..." Nermin de, kendisi de, Ayşe işini, taa başından yanlış tutmuşlardı. Kızı, mahpus oluşuna alıştırmak lazımdı. "Allah saklasın, bu iş uzarsa ben kızı hiç göremeyecek miyim?" Bir cigara yaktı. Kızıyla karısından her gün biraz daha uzaklaşıyor, aralarında bütün ilgileri yavaş yavaş kesen sinsi bir yabancılık başlıyordu. "Sisli bir denizde, aykırı yön- lere giden iki tekne gibi, bir daha, kıyamete kadar karşılaşma- mak üzere ayrılıyor gibiyiz!" Daha ilk günlerde, böyle bir şey olabileceğini düşünerek neden başka türlü davranmadığına şaş- tı. "Sabriye, Fatma Hanım'a sankülot dediği zaman neden duy- mazdan geldim? Sabriye bu lafı ne kadar alışık söyledi. Demek ki bunlar, evde Fatma Hanım'a hep sankülot diyorlar. Bu söz, bir bakıma Fransız Büyük İhtilali'nin dövüşen halk yığınları de- mek ama, bir bakıma donsuz demek... Seringel'in dişlerini dök- tüm de, neden buna iki laf edemedim? Hem bıçaklanmak kor- kusu da yokken... Peki, burda daha baskın ne korkusu var?" Es- kiden de, bazı bazı, böyle pısırik olup olmadığını araştırdı. Ha- yır! Bütün ömründe, hiç kimseyi rahatsız etmeden keyfince ya- şamayı hürlük saymış, kendisini azıcık rahatsız ettikleri için, Av- rupa'nın en soylu kişilerini bulunduğu yerden kaç kere defedi- vermişti. Evinde olsa, Fatma Hanım'a hiç kimsenin sankülot de- mesine meydan vermezdi. Buna emindi. "Meydan vermemek nasıl söz? Hiç kimse diyemezdi ki, meydan verip vermemek dü- şünülebilirsin." Cigarasını yarısında bastırdı. Mahpusluk bir çeşit hastalıktı. "Önce kendine karşı güçsüz oluyorsun. Hiç kimseden hiçbir şey beklemediğin halde, insanlardan korkuyorsun! Evet, mahpusluk, insanoglunun bulduğu dört başı denk namussuz-

lukların en rezili... Mahpusluk ilk dakikasında insanın ruhunu alçaltan bir şey... O kadar ki, ayrıca ete kemiğe, akla mideye yapılan işkenceler, bunun alçaltıcılığını artıramıyor, araya bir boğuşma soktuğundan bir bakıma azaltıyor bile.”

Meydancının koridor kapısında “Millici Abi!” diye bağırıldığını birincide hiç duymamış, ikincide kendisine olduğunu anlayamamıştı. “Seni konuşma yerinden istiyorlar beyim!” diyen Sefer’e şaşkın şaşkın baktı. Biraz ürkek kalktı, fesini gönülsüz gönülsüz düzeltti. Nermin, halası, Sabriye bir şey unutup geri döndürse, içinde bulunduğu run haliyle konuşacak, belki de bir kabalık edecekti.

— Binbaşım “Çay” demiş ama, kaç kişilik olduğunu dememiş. Oralarda görürsen soruver, olur mu beyim!

— Olur Sefer Efendi...

Müdürlük kısmında hademelik eden Topal Hamdi, “Böyle buyur beyim!” diyerek avluya bakan odanın kapısını gösterince Kâmil Bey duraladı:

— Kimdir efendim?

— Arif Bey çağırdı. Buyur!

Hatırlı mahpusların konuştukları geniş odaya girince Arif Bey ayağa kalktı:

— Buyurun! İşte size her zaman lafını ettiğim Binbaşı Şükrü Bey... Biz Harp Okulu’nda kısaca Kazasker derdik. Ağızlarının tadını bilen oynak hanımefendiler Kazanova derlerdi. Saçları böyle ağarmadan önce suratına biraz bakılırdı bunun.

Şükrü Bey, ince uzun boylu, geniş omuzlu, büyük çakır gözleriyle çok yakışıklı adamdı. Şakaklarının dalgalı ak saçları erkek güzelliğini birkaç kaî artırıyordu. Rahat bir gülümsemeyle elini uzattı:

— Sizi yorduk efendim! Bu bizim Moğol Arif, kocadı gitti,

çocukluğu bırakmadı. Bize Kazanova diyenler, buna da Mogol Donjuanı derlerdi. Geçmiş olsun! Arif söyledi de çok üzüldüm. Yedi yılın hiç değeri yok... Yedi yıl değil, yedi ay bile sürmeyecek ama, bu it sürüsünün verdiği ceza şurda kalsın, verdiği selama dayanmak zor!

Kâmil Bey, Arif Bey'e, Sefer'in çay için dediklerini söyledi. Arif Bey, Topal herifle haber yollamak için dışarı çıkınca Şükrü Bey gülümsedi:

— Okuyor mu gene?

— Kim efendim? Arif Bey mi? Okuyor evet!..

— Çok dalarsa, hiç çekinmeden kitabı elinden aliverin! Ben sıkılınca öyle yapardım. İçeri giren arkadaşına çıkıştı: Hani "Kitap mitap yok," diyordun? Kâmil Beyefendi canından usanmış...

— Gevezeliği bırak da, kimse gelmeden Kâmil Bey'e mesele-
nin iç yüzünü anlat!

— Nesini anlatayım? Düpedüz maskaralık!.. "Niyazi denilen itin arkasına düşüp biz meseleyi anlayalım!" derken az kalsın, Nedime Hanım'ı filan içeri dolduruyorlarmış...

Kâmil Bey, telaşlandı:

— Kim efendim?

— Bizim Topçu Yarbayı Kemal Bey!.. Bir gece, evine İngiliz haber alma işlerinde çalışan bir Ermeni arkadaş geliyor. "Bunları kime çaldırdınız Ahpar?" diyerek önüne beş tane fotoğraf camı sürüyor. Camları görür görmez Kemal Koç, az daha aklını oynatıyormuş. M. M. Grubunun ana kadrosu... Çalışma planları... Kemal paçaları sıvamış, araştırmış. Şüpheler gelip sizin Niyazi abinize dayanmış. "Dayanmış..." dedimse, onun becereceği iş değil... Niyazi arada götür getir, yapıyor. Sandık işini herife güven vermek için yüklemişler. Sonra da, arkasına bir arkadaş takmışlar. Bu arkadaş herifi kuşkulandırmış galiba... "Birkaç pa-

ra vurup savuşayım!” diye, Zeybek Niyazi, Ararat Vapuru işinde sizi dolandırmaya kalkmış. Umduğu parayı tam cebine indireceği sırada Nedime Hanım işi bozunca, herif kudurmuş...

— Nedime Hanım'ın hiçbir şeyden haberi yoktu.

— Yok evet. Sizin Nedime Hanım'a şeref vermek için uydurduğunuz yalan, az kalsın kadıncağızı hapolere sokacaktı. Niyazi, öç almak için Nedime Hanım'ı suçüstü yakalatmayı kurmuş, ama, siz yine birtakım yalanlarla araya girmişsiniz! Biliyorum, bu sefer, niyetiniz gebe bir kadını yorgunluktan kurtarmak... Asıl büyük suç Niyazi'nin ne mal olduğu bilindiği halde, onun eliyle Nedime Hanım'a verilen üzüm sandığını hemen alıp ortadan kaldırmamak... Planın asıl kopyaları Ankara'ya çoktan ulaştırıldığından içinde yedek kopyalar bulunan sandığı unutmuşlar. Sizin yalanlarınızdan haberleri olmadığı için Niyazi abi denilen hergelenin bir gebe kadını durup dururken ele vereceğini de akılları almamış. Siz sorguda dayanayıp Nedime Hanım'ı işe karıştırmadınız ama suçu yüklediniz. Harp Divanı'nın İkinci Reisi Âdil Bey de ancak Yedek Subaylardan Ramiz Efendi'yi kurtarabildi.

— Harp Divanı İkinci Reisi Âdil Bey de mi gruptan?

— Evet, gruptandır. Şükrü Bey, Arif Bey'e sordu: Hangi Âdil olduğunu bildin mi? Bizim Topçu Yarbayı Âdil Erzurum... “Oğlum senin gözüne tavuk karası inmiş! Düşmanları bırakıp dostları nallıyorsun!” diyorum da deliriyor. Görsen bayılırsın. Şükrü Bey Kâmil Bey'e döndü: Arkadaşlar ceza yemenize çok üzüldüler! Eğer işler uzarsa, sizi burdan yüzde yüz aşıracaklar. Hiç merak etmeyin! Kısa kısa gülen Arif Bey'e çıkıştı: Neymiş? Neye gülüyorsun kıs kıs...

— Senin geleceğini hiç iyi görmüyorum da, ona gülüyorum. Sen yavaş yavaş bu işe sivanıyorsun galiba...

— Boşuna umutlanma!.. Ben sıramı savdım arkadaş. Kâmil Bey'e anlattı: Affedersiniz!.. "Sıramı savdım," dediğime bakmayın! Ben bu kabadayılara gençliğimde bile ayak uyduramamıştım. Ayak uydurmak bile büyük laf. Bunlar Abdülhamit'in üstüne yürürken, ben korkudan ölür ölür dirilirdim!

— Sakın inanmayın! Bunun adı, Balkan Komitacılık tarihinde Zimba Şükrü'dür. Gece gündüz dağda bayırda kırmadığı ceviz kalmamıştır. Boşa attığını ben ne gördüm, ne duydum! Ayrıca Yakup Cemil takımının da ileri gelenlerindendi. Yani bizim "Bölük 99"un en namlı kabadayılarından...

— Höst. Ağzını topla!..

— Bunların Babiâli'yi bir basmaları vardır, yanında Bastil baskını on para etmez. İttihat Terakki Merkezi'nde o gece oturmuşlar da sabaha kadar nasıl şakalaşmışlar, bilir misiniz? "Yarınki işi yüzümüze gözümüze bulaştırırsak, çingene boynumuza ipi nasıl geçirecek? Senin düğüm arkaya iyice oturmamalı ki... Hırıldamaya başlamalısın ki..." diyorlar. Arada bir rahmetli Talat'ın hatırı sayılır göbeğine bakıp, birbirlerinin karınlarını dirsekleriyle dürtüşlüyorlar da "Bunu çekecek ipi urgancılar büktüler mi, bükmediler mi?" diye gülüşüyorlar! Sabah olmuş, öğle olmuş...

Şükrü Bey, Arif Bey'in lafını kesti:

— Öğle olduysa, artık sen "Olmuş" diyemezsin!

— Neden?

— Ordaydın da ondan... Evet, saati geldi, merdivenleri iniyoruz. İçimizden biri yeniden şakaya başlayacak oldu. Talat'ın dediği aklında mı? Başını döndürmeden elini kaldırdıydı da, "Şakayı kesin bakalım! İhtilal yapmaya gidiyoruz?" dediymiş rahmetli... Bu laf açılmaz mı hep bizim Yenişehirli Haydar'ı hatırlarım. Biz yaklaşırken Babiâli'nin karşı köşesindeki kahvede bir arkadaşla tavra oynuyormuş. Enver'i görünce "Kalk! Şu işi bitir-

relim de gelir partiyi tamamlanz cancazım,” diye tavlayı kapatmış. Ya Harp Divanı’nda dediği... Yakup Cemil meselesinden bunlar, Harp Divanı’nı boyladılar. Son duruşmada bizim Yenişehirli Haydar Reis’e ne dese beğenirsiniz? “Cezayı yalnız bir arkadaşla yüklemek yıkım olur Nafiz!.. Hepimize pay et de ne şiş yansın, ne kebab!” diyor! Nafiz bunu bana anlatırken hâlâ elini dizine vurur da, “Uyuma oğlum Şükrü!.. Herif ipin altında konuşuyor,” diye bağırır. Çay takımlarıyla içeri giren Sefer’e güldü: Nasılsın Katır Ağa? Bu senin Binbaşın mahpusluktan iyice yılmış. Duyduğum doğruysa, geceleri uyku uyumaz olmuş. Koğuştaki arkadaşlar, bunun of çekmelerinden iyice bezmişler!..

Sefer, tepsiyi masaya koyup Şükrü Bey’in eline davrandı:

— Bizde oflamak huyu yoktur beyim, bizim işimiz oh ohla gider!

— Hele şu Katır’daki ağza bakın! Oğlum, bu kadar aklın vardı da İngiliz Anzak taburuna neden esir düştün? Şimdi çay demli olmamalı ki, ben sana sırtımayı göstermeliyim! Siz binbaşınla işin kolayını buldunuz maşallah!.. Biriniz adam döversiniz, biriniz kendinizi soydurursunuz!.. Millet İnönülerde vuruşurken burada yan gelin yatın bakalım! Bunun hesabını bizim Sarı Paşa...

Arif Bey, lafı kesti:

— Geçenlerde sen bu lafı bir daha söylemişsin. Bu senin Katır ne dese iyi? “Hadi biz Yusuf Peygamber postuna yanlamışız. Ya bu Şükrü Binbaşı’m, İngiliz polislerine selam vererek ayak altında neye dolaşıyor?” demesin mi?

— Doğru söylemişsin Sefer Ağa! Bunu, arada bir, ben de kendi kendime soruyorum.

— Sarı Paşa’dan ne haber? Arif Bey, çayları bardaklara bir kimyacı dikkatiyle koyuyordu: Düşmanı denize ne zaman dökcek, bakalım?

— İsterse dökmesin? Selanik'te içirdiğim rakıları vallah bil-
lah helal etmem! Suratını astı: Yeni bir şey yok!.. Galiba saldırı
bekliyoruz. Kralın İzmir'e gelmesi boşuna değil sanırım. Acaba
Mustafa Kemal Paşa orduya benzer bir şey meydana getirebildi
mi? İçini çekti: Arada bir usanıyorum, "Geçip gideyim," diyo-
rum. "Olmaz," diye eteğime sarılıyor arkadaşlar... Aslına bakar-
san, asıl ofu ben çekiyorum. En akıllımız rahmetli Niyazi'ymiş,
hürriyetten sonra "Gördüm göreceğimi!" dedi savuştu. Biz kal-
dık. Kaldığımız için de rezilliğe güzelce alıştık. Geçen gün, size
uğramıştım. Yengeyle biraz dertleştik. Tam çıkıyorum, Zeynep
kız, beni tuttu da ne dedi bil bakalım? "Şükrü amca doğru söy-
le! Arif babam oraya alıştı mı?" diye sordu.

— Sen ne dedin? "Höst!.. Alışmak nasıl laf?" demedin mi?

— Artık Zeynep kıza da mı yalan söyleyeceğiz! "Alıştı da öte-
ye bile geçti. Kaltaban Arif Baban!.. 'Bir de yanlışlığa gelir de çı-
karsam' diye ödü kopuyor!" dedim. İyi dememiş miyim Sefer
Ağa? Kâmil Bey'e döndü: Bunlar, bu Katır'la sürücüsü, olura ol-
maza böyle sıritarak, sizi canınızdan usandırmışlardır.

— Hayır efendim.

— Usandırmışlardır. Şundan ki, bu bizim Arifin huyudur. Ye-
mek icat eder. Tencerenin başına oturur, eline geçeni içine doldu-
rur, sonra, her beş dakikada bir şeyler daha atar. Sakın yüz verme-
yin! Pişirdiklerini hatır için yemeğe kalkmayın! Tabağı itip bırakın!

Kâmil Bey, "Dünyada her şeyin bir yenisi uydurulur ama ye-
meğin yenisi... Hayır!" diye parmağını sallayan Şükrü Bey'e ba-
karak, "Ne yakışıklı erkek!" dedi.

4

Arif Bey, Hatırlılar Koğuşu'na akşam yemeğine gitmiş, Kâmil Bey, çağrıldığı halde, özür dileyip resim yapmak için kalmıştı. İşe Sabriye'ninkinden başlamak istedi. Yürütemeyince Rus Kontesininkine geçti. Kadın ilk bakışta tatarımsı suratıyla dünyadaki bütün kötülüklerden habersiz bir kız çocuğuna benziyordu. Fotoğraftaki çizgileri kömür kalemle kâğıda büyülterek geçirince yüzdeki çocuk temizliğinin yerini, bir başka şey, galiba cinsel oburluk alıverdi. "Gözlerini çok büyüttük de ondan mı?" diye söylenirken mahpusların Dörtkol dedikleri, Terlikçi Falçata Seyfi'nin koridorda koltuk değnekleriyle çıkardığı sesleri duyarak cigara paketine davrandı.

— Sen gitmedin mi Kâmil Bey Abi?

— Gitmedim Seyfi Efendi... Buyurun! Yakın bir cigara!

— Adam gitmez mi? Koridorun iki yanına çekinerek baktı: Sefer ayısı bile gitti. Ulan, bu taşra ayları bizden akıllı be...

Cigarayı aldı. Esrar içmekten ileri geldiği sanılan bilinmez bir hastalık Falçata Seyfi'nin içini yemiş bitirmiş, gövdesini, kemik torbasına çevirmişti. Kirli gecelik entarisiyle bu gövde, koltuk değneklerine asılmış bostan korkuluklarını hatırlatıyordu. Dudaklarının kapayamadığı uzun ön dişleri Terlikçi Seyfi'nin sura-

tına bir kuru kafa korkunçluğu vermekteydi.

Uzattığı cigarayı alırken, hiçbir yeri, hiçbir yerine dokunmadığı halde, Kâmil Bey, eli kirlenmiş duygusuyla, herife belli etmeden parmaklarını pantolonuna sildi.

Terlikçi Falçata Seyfi, cigarayı yakmış, konuşmaya girmişti. İki lafta bir gizli bir şey söylüyor gibi sağ gözünü kırptıyor, elini bıçak atar gibi sallıyordu:

— Üç tepsi baklava gelmiş. Sefertaslarının sayısı bellisiz... Kapı meydancısı, “Kollarım koptu Seyfi Abi,” dedi. Kopmaz mı? Adam boyunca sefertasları... Roza kaltağı kazanıp kazanıp Haddaneli'ye yediriyor! Roza'yı bilirsin elbette...

— Hayır bilmem!.

— Bilmez misin? Küçük Roza... Denizkızı Eftalya'nın evindeki dost gecesinde marazayı Yarbay Nusret Bey'in dostu Sulu Anni mi çıkardı, bakalım? Gelsinler de benim gecelik külahıma anlatsınlar! Yok Anni önce Roza'ya bulaşmışmış da, yok, arkasından Eftalya'ya laf dokundurmuş da... Hepsisi fasarya... Evet, Eftalya, masayı tekmelemiş, Anni'nin yeni fıstanını batırmış... Doğru!.. Batırmış da, Kadırgalı Kör Emin rahmetli, neden, Yarbay Nusret Bey'le çatışmamış? Bizim kahpenin kulağı deliktir. Memlekette çıt olsa, benim Hayganoş'tan soracaksın. O gece, rahmetli Kör Emin, Eftalya şarkı söylerken, başını göğsüne koyup neden dinlemedi ha, neden?

— Başını göğsüne mi? Anlamadım!

— Evet. Körün huyu böyleydi. Kafayı çekti mi, Eftalya'ya “Bivefa sevmem cihanda sevdiğim bir tanesin,” şarkısını söyletir, kafasını göğsüne dayar, dinlerdi. O gece, dinlememiş. Laf aramızda, Haddaneli Arap Hulusi çoktan işkilli... Beyoğlu'nda fırlama kıtlığına kıran mı girdi? Biri kulağını bük müştür. Ama benim Hayganoş, taa ne zamandan dediydi, “Kör Emin Abi'nin Roza

kahpesine bakmalarını ben beğenmiyorum Terlikçi,” dediği de, “Höst! Başlarım senin kenef yüreğinden... Kör pezevenk Eftalya'nın üstüne gül koklar mı?” diye tersledim! Eftalya dururken Roza gibi şıkırdıma Kör Emin'in abayı yakacağı kimin aklına gelir? Haddaneli “Yok, mok” diyor ama, belli işkillenmiş. Bana sorarsan, Eftalya da işkillenmiştir. Yoksa, Kör Emin'in dost gecesinde masa devirmezdi. Hulusi Abi'yi Kör'ün tokatlaması da boşuna değil.. Tabancayı Eftalya'ya veriyor da, tokatı öyle çekiyor. Hep Roza'ya gösteriş. Bana sorarsan, bu Haddaneli Arap Hulusi'nin, bundan böyle yaşadıkları hep caba... Köre üç kurşun tutturmuş. Hem de brovnik leblebisi değil, baş parmağım gibi parabellum mermisi... Öyleyken, rahmetli, bunun bileğine vurup tabancasını elinden düşürüyor, üstüne çöküyor. Sağ elinin tam ortasından kurşun yedigine bakmadan bıçağa davranmış. Bıçak o karışıklıkta, kemerden arkaya doğru kaymasa, Arabı yedi gittiği. Roza'nın Haddaneli'yi burda kuş sütüyle beslemesi korkusundan...

— Niçin korkuyor?

— Boğuşmada bırakıp fertikledi. Dostluğun baş raconu, yürekli kahpe hovardasını bırakıp çözülmeyecek... Eftalya olsaydı, dinim gibi biliyorum, cicozlamazdı. “Deniz Kızı” dedin mi, yürek tam sekiz okkadır haaa. Ben, bunca yıldır memleketteyim. Eftalya'dan yürekli karı... Olsa olsa benim kötü Hayganoş kahpesi... Bak biz kötüledik, üstelik kodeslendik! Galata'yı dağ gibi Maltız çeteleri kesmiş. Bizim evin kapısında en yürekli cıvıyamaz, baltayı asamaz! Çünkü benim kahpe polis tabancasına sarıldı mı, Hrisantos olsa Allahı'nı şaşırtır. Laf aramızda, ben bu sefer malları piyastoslataınca bozuldum! Allah biliyor! “Dişli hovardalar evde karı komaz, her biri birini sırtlar gider. Bizim kümes dağılır!” dedim. Bunca düşmanımın çokluğu... Bizim karı meraklıdır. Bizim evin cakası Nikoladis'in Havuzlu'sundan aşı-

ğı kalmaz! Havuzlu'yu bildin ya?

— Yok.

— Birader sen de memleketi hiç bilmiyormuşsun yahu! Toprak Lüle sokağında 5/9 numara... Bahçesine deniz kadar havuz kazdırdı da dünyaya birden şan veriydi Kefere. Bir gece Bulgurcu'yla falan gittiydik. Dediğim savaş zamanı... Bulgurcu kızları anadan doğma soydu, havuza soktu. Karşıdan altınları tek tek atıyor. Kızların çığırması, hoplaması birbirlerine dalmaları görülecek numara ki Sultan Hamit oyunu... Benim Hayganoş, Arap Aptullah Abi'nin son çıkmasıdır. "Yavri" derdi rahmetli... O yüzden adı "Yavri Hayganoş" kaldı. Yürekli, kurnazlar, yolludur. Yollu karıya, ille de yürekli karıya canım kurban!.. Bugün bana gelen sarı kızı gördün mü?

— Hayır!..

— Göreydin de bakaydın! Aksaraylı Sarı Melahat dedin mi, Galata'da bir tane... Ne kolpolar, canım, fasaryadan numaralar ki, karı bitirim. Hayganoş, bunu İngilizlerin yumrukçu inzibat çavuşuyla çatıştırmış. Dil bilmez kefer çavuşu, karının tadına bakmasıyla feriştağını kaybediyor. İngiliz'in kıza ne kadar salozlandığını anla ki, kocasının inzibat çavuşu bizi görmeye buralara geldi. Seslendiler. Gittim. İngiliz'e "Yes... Orrayt!" dedim. Küfelerle çikolata getirmiş. Örtündüğüm battaniyeyi getirmiş. Bizim evdeki sermaye yataklarının örtüleri silme İngiliz battaniyesiymiş... Ben onu bunu bilmem, Müslüman karısının tadını alan gâvurun yanıklığı başka çeşit oluyor!

Bu sırada, Maçka Güzeli'ni öldüren Mehdi Bey'in sinirli sinirli bağırduğu duyuldu:

— Ulan Terlikçi!.. Ulan nerdesin Dörtkol!

Terlikçi Falçata Seyfi, hiç umursamadı:

— Aldırma beklesin! Patladı mı? Bugün kokain mokain ge-

tirmediler. Akşamdan beri it gibi yalvarıyor. Yalvartırım işte böyle... Dur bakalım. Ayağımı bile öptürürüm. Ne demiş? "Esrarı it takımı içer, Meliha Hanım hep böyle derdi," demiş. It takımı içermiş, öyle mi, Mehdi Bey?

— Seyfi Ağa, Nerdesin ulan Dörtkol!

— Patlama lafımızı bitirelim! Dinim gibi biliyorum, "Aman çifte kâğıtlıyı saralım! Aman hele bir saralım da Seyfi Can," diye köpekleşecek. Göz kırptı: Böylelerini biraz inletmesi sevaptır. Çünkü sulu bankayı söndürmüş. Şimdi giderim "Para peşin!" derim. Parası yoksa, altın kaplama çakmağı bırakır! Arif Bey'den de korkuyor ki, ödü patlıyor! Arif Bey, bir koca binbaşı, bunca büyük adamlarla hal hamur olmuş. "Hadi, ondan korkusu haklı" diyelim! Ya Sefer ayısını görmesiyle şeytan çarpmış keçi yavrusu gibi titremesi neyin nesi?

Bir kere daha göz kırptı. "Seyfi Ağa! Ulan Dörtkol" sesine doğru bakıp gözlerini kısarak efelendi. Kuru suratından gülme-ye benzeyen hain bir buruşma geçti. Öksürüğü uzayınca cigaranın izmaritini koridora fırlattı:

— Çıfıt doktor "Cigara yok" diyor. Ulan kayarto! Biz hiç mi doktor görmedik? Sen çıfıtlığınla bizi mi kandıracaksın! Bunlar hep Hayganoş orospusunun öğretmeleri... Karı, cigara içmemizi, esrar çekmemizi aklınca yasaklatacak... Eski zamanlarım olsa, ben bu çıfıt doktoru buralara sokar mıydım? Ulan mapushanede doktor neymiş? Mahpusun doktoru, ilacı: Esrar... Mahpus kısmı kendi yarasını it gibi yalayarakтан sağlatacak... Bu çıfıt doktorun, bizi cigaradan, esrardan kesmek için, benim kahpeden bir eşek yükü para aldığını biz çakozlamadık mı? Dinim hakkı için savcıya gizliden dilekçe uçuracağım, "Bu çıfıt doktor, gün battıktan sonra bizim kümese gidiyor, kızları bedavadan dümtekliyor," diyeceğim. Kurban olduğum Allah, apansız çık-

malıyım ki... Şu Kuledibi şıkırdamını, Dumancı Ester'in konyunda bastırmalıyım ki... Ulan çıfıt! Bizim hamurumuz çifte kâğıtla yoğrulmamış mı? Allahu'ma şükür ben esrarı sekiz yaşımdan beri içerim. Rahmetli Terlikçi ustam, yanına girdiğim gün, çifte kâğıtlıyı kendi eliyle sarıp veriydi de "Çek ulan bakalım, Falçata Seyfi! Bizim zanatta nasıl olsa içeceksin. Uğurlu elden iç ki kısmetin bol ola," dedi. Fazladan ensem bir de şaplak çektiydi. Benim terlikçilikteki ünüm, kabadayılığımın baskınıdır. Ben otuz yıl, Mercan'daki Kayserliyan Çorbacı'ya terlik verdim. Rahmetli Sultanhamit, benim terliklerimden başkasını, öldüm Allah, ayağına takmazdı. Nasır yerlerini, kemik fırlaklarını bilirdim de terliklerini ona göre keserdim.

— Burada mısın Seyfi Ağa?

Terlikçi Seyfi, kasılarak döndü. Kapıda duran Veznedar Sıtkı Efendi'yi tepeden tırnağa süzdü:

— Buradayız, n'olmuş?

— Mehdi Bey istiyor!

— Patladı mı? Bu kadar canı tezdiyse, Maçka Güzeli gibi aynalı karıyı yemeseydi.

— Yemeseydi iyiydi ama olmuş bir kere... Yazıktır. Eli ayağı kesilmiş... "Aman Seyfi Ağa yetişsin," diye köpekler gibi yalvarıyor.

— Lafımızı bitirelim... Namussuz İttihatçılar! Öyle, terlikten anlar gibi padişahımıza kıymasalardı, biz altın madalyayı göğsümüze çoktan taktıydık. Bizim bütün çektiklerimiz İttihatçıların yüzündendir.

Sıtkı Efendi çekinerek gene araya girdi:

— Gideceksen Arif Bey gelmeden git!

— Arif Bey gelmekle... Gülmeye çalıştı: Gelmekle... Arif Bey bizim bugüne bugün atamız... Arif Bey, asker adam... Sertliği yüreğinin iyiliğinden... Niye güldün? Sıkmadı da lafımı yedim

sanma Veznedar! Ben ölmüşüm be! Ben yanmışım! Bende barsaklar yalama... Yukardan yediğimiz işkembede istasyonlaman-
dan çıkıp gidiyor! Çıfıt doktora bakarsan esrardanmış... Oğlum,
yalanın da bir usturuplusu olur. Ben esrar içmeyince iki lokma
ekmek yiyebilir miyim? Benim soluk almam, esrar gücüyle değil
mi ulan çıfıt doktor?

Koltuk değneklerini takırdatarak çıktı. Bir zaman “Değil mi
haaa... Değil mi?” diye hınıldadığı duyuldu.

Veznedar Sıtkı Efendi, arkasından bakıp “Allah belanı versin!
Hay Allah belanı versin,” diye başını salladıktan sonra utangaç
utangaç gülümseyerek içeri girdi, kapıyı çekecek gibi yaptı. Vaz-
geçip yaklaştı. Sesini alçaltarak sordu:

— Para istedi mi sizden beyefendi?

— Ne parası?

— Kendine acındırır da, paranızı çarpar. Böylesine hiç acı-
mayacaksınız! İnsanın vicdanı elvermeli de bunlara fare zehiri
yedirivermeli... Ne dedi bakalım? Lafı nereden açtı?

— Hiç... Terlikçiliğini anlattı.

— Yigitliğinden, külhanbeyliğinden açmadı mı?

— Hayır!

— Ağzınızdan laf alacak, diye şurda öldüm öldüm dirildim.

— Ne lafı?

— Bunlar alçak herifler... Bunlar dedimse, domuzluk Mehdi
rezilinin başı altında... Aman, benden duymuş olmayın! Aman,
farkına varırlarsa beni bitirirler. Sesi birden değişmiş, İkinci Kı-
sımdaki Köprücü Arslan’a benzemişti: Namussuz müdür, bu
Mehdi alçağını arkanıza takmış. Gizli işlerinizi öğrenecekler. Dı-
şardaki arkadaşlarınızı... Anadolu’yla ilintinizi... Aman boş bu-
lunmayın beyefendi!.. Bunlar kaçmaktan kaçırmaktan açarlar.
Mehdi imansız, aklınızı çeler. Dışarda gemi hazırlatacak olur,

amcasının adamlarıyla burayı basacak olur. Aman boş bulunmaya gelmez. Gülmeyin ayaklarınızı öpeyim! Bunların söndürdükleri ocak yüzleri aşmıştır da, binlere dayanmıştır. Yalanım varsa şu ateşe kör bakayım! Saklamaz ki, övüne övüne anlatır. Şimdi esrar içmeye oturdular. Bugün siz görüşmedeyken burada ne reziletler oldu? Terlikçi'nin dostu Galata'da ev işletir. Buraya her hafta bir başka sermaye getirir. Şimdiye kadar, Arif Bey'den gizli, Faytoncu Osman alçağını kapatırlardı. Kapatırlardı dedimse, bu Terlikçi'yle karısı pencereden bakmaya dururlar da, Faytoncu beride... Anladınız mı?

— Yok canım!.

— Kitap çarpsın ki... Siz Faytoncu'yu tepelediniz. Seyfi alçağı, "Müşteriden olduk," diye az dövünmedi. Bugün kolladım. Hücreye, Mehdi rezilini aldılar. Bunlarda, din iman aramayacaksınız. Haydi, cehennemlik nefsinizi tutamıyorsunuz, bari o günahı işledikten sonra, gidip yıkanın. Başımıza taş yağmadığına şükür!.. Küçük iskemleyi çekip oturdu: Bakınız! Sinirlendim mi, böyle yüreğim sıkışıyor. Günün birinde, apansız, gürleyip gideceğiz. Gitsek de, pislik temizlense... lleri doğru uzayıp yavaşça sordu: Siz de İttihatçısınız değil mi Beyefendi?

Kâmil Bey, Sıtkı Efendi'nin gözlerine dik dik baktı:

— Neden sordunuz?

— Ben de sizdenim de ondan... Sağ olsunlar bizim Arif Bey'imiz, dünyanın değiştiğini hiç anlamak istemiyorlar. Sefer Ağa, Allah iyilik versin, iyidir, hoştur, biraz görgüsüz... Giderlerken, "Yanına bir şey al, Sefer Ağa, boş gitme," diyecek oldum. Bizi tersledi. Allah iyilik versin, enikonu, hırladı. Oysa, sağ olsunlar, Arif Bey'imiz, arslanın ağzına giriyorlar. Hatırlılar koğuştaki kanımıza susamış düşmanlarımızla dolu...

Kâmil Bey, sahiden telaşlandı.

— Bir tehlike var mı? Ne yaparlar?

— Ne olsa yaparlar. Anzavur'un adamı Şah İsmail dedikleri haydut, "Her gün bir İtihatçı öldürmezsem, dinimden imanımdan kuşkulanırım!" diye edepsizleşiyor. Haddaneli Arap Hulusi dersenez, İtihatçıların baş düşmanı... Kalkıp gidiyorlar. Yiğitçe vuruşulsa Arif Bey, öylelerini pire gibi ezer. "Kahpelikle mahpelikle bir iş ederlerse," diyorum. Bakın, işte gene yüreğimin ortasına bir bıçak saplandı. Arif Bey'imizin başına bir kötülük geldi mi, hepimiz yandık. Biz burada, binbaşı beyimizin gölgesinde barınmaktayız. Binbaşım olmasa, bizi ossaat bitirirler. Sağ olsunlar, Arif Bey'imiz öfkeliidirler. Sözlerini hiç sakınmazlar. Kızdılar mı, kollarını güzelce sıvarlar da, adamın kemiklerini kırverirler.

— Burda hiç öyle bir iş yapılar mı?

— Yapmadılar ama, yeri gelmediğinden yapmadılar. Kızdıran olmadı. Dışardaki arkadaşlarından çekiniyorlar. Kendiniz bilmez değilsiniz ya, biz İtihatçılar tutkun oluruz. Şimdi burda birisi, Arif Bey'in biraz canını sıkısa, dışarda arkadaşlar, herifin evini yıkar, ocağını söndürürler. Bunu bilir de bizim hırsız müdür, bir dediğini iki etmez. Buranın müdürüne, başgardiyasına kalaydık halimiz kötüydü beyefendi. Ben neler çektim, neler. Ne dolmaz çilem varmış, Allahım!

Tırnakları kirden kapkara elini gözlerine sürdü. Pantolonu yapıldı yapılabili ütü yüzü görmemiş, kumaşın, havı döküldüğünden dikişleri meydana çıkmıştı. Çifte çenesine doğru sarkan yanakları, gözlerinin uçlarını aşağıya çekiyor, ablak suratına aptal bir acılık veriyordu.

— O gece İkinci Kısımda, kıyamet kopunca, "Aman gene birini boğuyorlar, paralarını alıyorlar," diye yataktan uğradım. Kih kih güldü: Meğerse bu sefer mesele başka türlüymüş. O elinize sağlık! O Faytoncu eşkiyasından ben neler çektim. Otuz liramı

aldılar. Üç yüz istediler. Bıçakları, söylemesi ayıp, kabamıza dokundurdular. Merdivenden inip çıkarken, Âdembaba serserilerine şişeler attırdılar. Sözüm burdan dışarı ayakyolunda otururken tepemizden aşağı pislik döktüler. Omuzundan kapıya bakarak sesini alçalttı: Adamını bulduk. Kendimizi buraya aldirdık. Bedava değil haa. Tam yüz lira... Yüz lirayı verdik. Teneşirde derilerine yapışsin, verdik. Bari rahat etsek! Arif Bey, sağ olsunlar, işin alayındalar. Faytoncu eşkiyası bir yandan, başgardıyan eşkiyası bir yandan...

— Ne istiyorlar?

— Görünüşe bakarsanız bir şey istedikleri yok! Şaka ediyorlar. Sözüm ona eşek şakası... “Vaktine hazır ol!” diyorlar, “Devletin bu kadar parasını sana yedirecek değiliz,” diyorlar. Biz me-mur adamız. Bunlarla it gibi dalaşamayız. Bunlarla dalaşmak için, bunlar gibi... Birden sustu. Gözlerine umutsuz bir korku doluvermişti. Sahiden hırıldayarak yalvardı: Töbe! Hâşâ!.. Af buyurun, ayaklarınızı öpeyim!.. Kelimeleri sakız gibi çiğniyordu: Af buyurun, ayaklarınızı öpeyim! Bu laf sizin için değil beyefendi. Hâşâ! Bu laf bizim gibi yüreksiz teresler için... Nuh Bey, sağ olsun, bize “Teres” der. Haklı... Gözleri daldı. Sayıklar gibi konuştu, “Haklı” dedim. Biz kendimize teresliği yakıştırmamak, başkaları yakıştırmak mı? Oysa biz de vaktiyle kendimize göre bir adamdık. Arkadaşlarımızın arasında adımız söylenirdi. Büyüklerimiz severlerdi. Tam otuz üç yıl veznedarlık ettim. Bunun yirmi beş yılı para saymakla geçmiştir. Ellerini açıp uzattı. Parmaklarını para sayar gibi oynatıyordu: Bu ellerden beşibirlikler, altınlar, meciydieler, banknotlar geçmiştir ki sayılara sığmaz. Bu ellerden para ırmakları akmıştır. Maliye Nazırı’mız Cavit Beyefendi, bendenizi iyi tanır. “Senin gibi sefil bir veznadar parçasını kocaman Cavit Beyefendi ne yüzden tanıyacaktı, yalancı

herif!" diyeceksiniz! Kısa zamanda hiç yanlışsız para sayabilmekteki hünerimizden tanırırlar. Hiç unutmam, mütareke oldu olacak... Bir gece yatıyorum. Kapıya bir araba dayandı. Cumbadan uzanıp baktım ki, Maliye Nazırı Beyefendi özel otomobillerini yollamışlar. "Hemen gelsin!" demişler. Gittim. Meğer, Şeyh Sunusi Hazretleri'ne iki yüz bin sarı lira verilecekmış. İki yüz bin altını kısa zamanda kim sayabilir? Utangaç utangaç güldü: Veznedar Sıtkı sayar! Gittim ki, bir kocaman salonun ortasına bir kocaman ipek örtü sermişler, üstüne kor gibi altınları kümelemişler. Sağdaki yaldızlı koltukta Şeyh Sunusi Hazretleri oturuyorlar, soldaki yaldızlı koltukta Maliye Nazırı Cavit Beyefendi... Subaylar, memurlar, yaverler duvar diplerinde yutkunuyorlar! Cavit Beyefendi, "Gel bakalım Sıtkı! Kendini göstereceğin sıradır," dediler. "Ferman" diyerek etekleyip el kavuşturdum. "Şunları en kısa zamanda sayacaksın! Eksik artık istemem!" dediler. Ceketi çıkardım, kolları sıvadım. Yolu budur. Gömleğin kolları sıvanacak ki, "Acaba yenine menine bir iki sokuşturuyor mu?" demesinler. "Bismillah" diye diz çöktüm. Altınları avuçlayıp bileğime doğru sıralıyorum. Şarr diye boşaltırken sayıyorum. Alışmışım, parmağımın ucu değse yeter. Hem de kalpini siligini ayırmacasına... Geçmiş gün, on bin şu kadara vardık ki, Şeyh Sunusi hazretleri "Dur!" dediler. Durdum. Şeyh Sunusi Hazretleri, Cavit Beyefendi'ye, "Merak ettim!" dediler, "Böyle sayılırsa artık eksik çıkmaması mümkün mü? Veznedar efendinin hünerini bir denesek!" dediler. Cavit Beyefendi bana, "Ne dersin Sıtkı?" diye sordular. Hiç artık eksik olur mu? İyi bir veznedar, para sayarken, namaza durmuş gibi dünyadan elini eteğini çeker! Akli başka yere gitmez ki şaşırırsın! Çünkü, bana sorarsanız, bu da bir ibadet... "Efendimiz, bu saydıklarım tam tamına on bir bin yedi yüz elli dokuzdur," dedim. Şeyh Sunusi Hazretlerinin

yaverleri işe giriştiler, bir saat çabaladılar. Ne eksik çıktı, ne fazla... Onlar o kadarcık şeyle boğuşurken bendeniz gerisini çoktan sayıp bitirmiştiniz. Şeyh Sunusi Hazretleri kalkıp alnımdan öptüler. Beş altın bahşiş verdiler. Cavit Beyefendi, kalkıp alnımdan öptüler, keselerinden beş altın bahşiş verdiler. Allah razı olsun! Allah ömürlerini uzun etsin! Bir şey hatırlamış gibi sustu: Size onu soracaktım, Beyefendi, rahatsız etmemin sebebi. Bekledi. Kâmil Bey'den karşılık gelmemesine aldırmadı: Dininiz gibi doğru söyleyin! Ayaklarınızı öpeyim. Bugün konuşma dönüşü, "Af var," dediniz. Sevindim. Nuh Bey, sağolsun, benimle eğlendiğinizi söyledi. Eğlenmediniz değil mi? "Müjde, saraydan geldi," dediniz! Doğru mu kurban olayım?

— Doğru evet! Enişte bey saraydan duymuş...

— Sağolun! Allah sevdiklerinize kavuştursun! Dışarıya kulak vererek sesini alçalttı: Siz Nuh Bey'e bakmayın! Şakacıdır. Şakayı sahi gibi söyler de adamı aldatır. Yağmur yağınca of çekmemin sebebi, "Gömdüğüm paralar çürür," diye korktuğumdanmış. İnandırır şey mi? Sağolsun Nuh Bey "Sen bu yanık oflarla yepyeni zindanımızı ateşe ver de, ben sana sorarım!" diye takılır. İrzım, namusum, affa bağlı benim... Benimle eğlenmediniz değil mi? Saraydan haber aldınız!

— Evet. Enişte saraya gitmiş...

— Siz inandınız mı? Allah lillah aşkına... Sizin yüreğiniz ne diyor? Ne zaman verirler verirlerse?

— Galiba kurban bayramında...

— Kurbanda mı? Aklından hesaplar yaptı: Olsun! Ben beklerim. Olsun! İki ay değil mi? Dışımı sıkarak beklerim. Çünkü başka çıkar yolum kalmamıştır. Aslına bakarsanız, ben adam değilim. Bende şuncacık vicdan olsaydı, kendimi çoktan öldürürdüm.

— Aklınıza öyle şeyler getirmeyin! Dayanacaksınız. Yakında

inşallah hepimiz kurtulacağız!

— İnanayım mı? Beni niçin boş yere umutlandıracaksınız? Elinize ne geçer? Siz soylu adamsınız. Soylu adamların yüreklerinde acıma olur. Ben, arkadaşların hepsinden memnunum. Hepsinden Allah razı olsun! Gönلümü alanlardan da, eğlenenlerden de... Ben “Aman Allah bana bir af”, dedikçe, arkadaşlar benimle eğleniyorlar. Sağ olsunlar Arif Bey, “Sana af değil maf gelecek,” diyor. Desin varsın! Arif Bey’e şu kadar kırılıyorsam Allah canımı alsın! Arif Bey, benim hastalıklarına da inanmaz. Bende şeker var, fıtık var, hepsinden kötüsü kalp hastalığı var. Nuh Bey, “Ulan sende kalp yok ki hastalığın olsun teres!” diye güler. Ben kalp hastalığını doktoru kandırmak için tutturmuşum. Ben kim, doktor aldatmak kim?.. Ben bir başıma gömleğimi çıkaramıyorum beyefendi!.. “Kalp hastalığı yalan,” diyorlar. Varsın desinler. Ben hiç küsmem! Çünkü yüreklerinde kötülük olmadığını bilirim. Bakkal İsmail’e, Örucü Recep’e para verirmişim de, içerde faizle işletirmişim... Hani para? On param varsa ateş olsun ciğेरime yapışsın... Ben affı neden istiyorum? Yokluktan istiyorum. Ben burda açım, söylemesi ayıp beyefendi, evdekiler evde aç.. Arif Bey, sağ olsunlar, “Gömüdeki paralar çürür diye kıvranıyosun değil mi, ölü soyan” diye gülüyor: Varsın gülsün! Hiç darılmam! Gene gözlerini kuruladı: Dört yıl ceza verdiler imansızlar!.. Suçsuz yere dört yıl... Daha iki yıl dokuz ay cezamız var. Dile kolay beyefendi, iki yıl dokuz ay. Biz memur adamız. Biz böyle şeyler görmedik. Biz buranın adamı değiliz. Burası it köpek yeri... Buraya itler köpekler alışır. Duraladı, korkudan gözleri büyüdü: Hâşâ! Sözüm sizin gibi vatan kahramanları için değil! Siz dayanırsınız. Biz sizin kestiginiz turnak olamayız! Nuh Bey, bendenize “Teres” der. Haklı... Biz kaltaban olduğumuzdan zora gelemeziz. Benim “Af!” diye yakarışım da boş.. Af gelse de çıksam da,

bana iflah olmak yoktur. Çünkü benim alnım lekелendi. Devlet kasasını soyamak suçunu sırtımıza sardılar. Beni, bunun utancı öldürecek... Benim burda dayanışım, dosta, düşmana, "Vay! Demek o işi yapmış ki, Allah, pis canını zindan köşelerinde aldı," dedirtmemek için... Arif Bey, bize takılıyor. Biz arada sırada gömüğümüz paraları aklımıza getirirmişiz de ellerimizi gizliden oğuştururmuşuz! Çok yaşasın Arif Bey'imiz...

— Kaç liraydı efendim?

— Hangisi?

— Kasada kaç lira vardı?

— Kasada mı? On dokuz bin iki yüz altmış bir lira yirmi yedi kuruş... Ayrıca bin beş yüz otuz dört lira on beş kuruşluk da damga pulu...

— Kasa kırılmış mı?

— Yok! Anahtarı üstünde bırakmışım. Daha doğrusu, kasayı açık bırakıp savuşmuşum.

— Neden?

— İstanbul'u düşman bastı ya... Güzel İstanbul'umuzu o gün hain düşmanlar basmasaydı, ben, otuz yıllık Veznedar Sıtkı, kasayı açık bırakır mıydım? Düşmanlarımız İstanbul'umuzu 16 Mart 1920'de basmadılar mı? Bastılar da, Şehzadebaşı karakolunda, askerlerimizi şehit etmediler mi? İşte o gün, Allah biliyor beyefendi, o sabah uyandım ki içimde bir sıkıntı... Yüreğimde kötülük olmadığından içime doğmuş... Şubeye geliyorum ama, ayaklarım sanki geri geri gidiyor. Geldim. Kasayı besmeleyle açtım. Kahve söyledim. Kolluklardan sağını besmeleyle giydim, solunu elime aldığım anda, sofada bir bağırıtı koptu. "Nedir?" demeye kalmadan, biri, kopasica kafasını kapıdan uzatıp "Düşman bastı. Tuttuğunu kesiyor. Allah Allah!" dedi kayboldu. Ben şaşırmışım. Rahmetli babam saralıydı. Gelgit akıllıydı. Bazı bazı

sokaklarda düşer bayılırdı. Bendenize rahmetliden bir huy geçmiş. Alışmadığım bir gürültü oldu mu, kafamın içi boşalır. Adımı sorsalar bilemem! Saatlerce evin yolunu bulamam. Herifin bağırtısından sonra, sofada koşuşmalar oldu. Hademe kadın “Can kurtaran yok mu?” diye yırtınmaya başladı. Derken, bitişikteki odada bir şey devrilmez mi? Tahta bina temellerinden sarsıldı. Kalkıp savuşmuşum. Sağ kolumda kolluk, solda bir şey yok... Setre duvarda asılı kalmış. O gün akşama kadar, nerelerde gezdim, kimlere rastladım bilemiyorum. Gece yarısına doğru eve gelmişim, yatağa yarı baygın serilmişim. Sabaha karşı can acısıyla uyandım. Sanki etimden et kesiyorlar. İşte uyanış o uyanış. Polisler “Çıkar paraları,” derlermiş. Ben bozuk para cüzdanıma davranırmışım! Meğer savuşurken açık bıraktığım kasayı yağmalamışlar alçaklar!

— Gören olmamış mı?

— Kim görecek? Herkes canı kaygısında... “Düşman geliyor! Şöyle kesiyor, böyle biçiyor!” gürültüsünde kasaya kim bakar! Evi damdan bodruma kadar aradılar. Temelleri kazmacasına, ki-remitleri kül ufak etmecesine... Kaplamaları, bağdadileri, hamamlıktaki çinkoları söktüler, taşlığın maltalarını, yere gömülü küpleri çıkardılar, yorganı yatağı, giyimi kuşamı hep didiklediler. Bütün saksılarımı yere çalıp kırdılar. Çiçeklerimi çiğnediler. Yazıklar olsun! Çiçeği koparmak günah... Aslına bakarsanız solduracak kadar koklamak bile günah... Çiçekler bence meme çocuğu sayılır. Hepsini ayaklarıyla ezdiler. Bizim evin bahçesi yoktur. Saksılar tahtaboşta durur. Eski tahtalardan merdiven gibi kat kat iki raf yaptırmıştım. Saksıları güneş görsünler diye günde iki ke-re bir raftan öbürüne taşırdım. Fesleğenlerim vardı, şebboylarım, karanfillerim, yediverenlerim, kuşkonmazlarım... Gözleri kör olsun! Hepsini yere çaldılar. Saksılara o kadar paranın gömülmeye-

ceğini bilmezler mi? Domuz gibi bilirler. “Aman, çiçeklerime dokunmayın!” demiş bulundum. Çok sevdiğimi anladılar. Elleri kırılınsın! Ben çiçekleri çok severim beyefendi! Siz de elbet seversiniz! Dünyada çiçekleri sevmeyen insan var mıdır? Ben, otları ağaçları da severim. Otlar yabancı ama, olsun, severim. Ağaçlar başkasının da olsa severim. Dışardayken arada kahveye çıkardım da bir iki parti tavla oynardım. Şimdi düşündükçe “Allah benim belamı versin!” diyorum. Başını alıp kırlara gitmez mi, insan? İnsan dışardayken kırların değerini bilmiyor! Bir dakika kaybetmemeliymiş, kırlara can atmalıymiş. Bizim ev mahalle içidir. İnsan kırlarda oturmalı... Bu dünyada çok değil birkaç dönüm toprağım olsaydı bana yeterdi. Ev olmasın, gelir melir olmasın! Kıyısına bir kulübecik kondururdum. Yarisını bağ yapardım. Geri kalanın birazına zerzevat dikerdim. Bi iki vişne, caneriği fidanı... Atın kümese birkaç Ligorin... Sementin çobanı varsa, iki maltız keçisi... Üç tane kovan... Gücüm yeterse kuyu kazdırır, büyücek bir havuz yaptırırdım. Bir de rüzgârın çevirdiği tulumba... Çocukluğumdan beri fino beslemeye heves ederim. Hanım titiz olduğundan bahçesiz evde istemedi. Bahçe olursa finoya bir şey demeyecek! Bir zaman daldı. Sonra göğsünü yavaş yavaş yumruklayarak anlattı: Bu dünyada, tohum sahibi namlı çiçekçi olmak isterdim. “Ölü soyucu” oldum. Arkadaşlar, sağ olsunlar, eğlenirler. Eğlensinler! Kırılmıyorum. Benim başıma gelenler zor iş... Herifler sakılarımı kırdıktan sonra, söylemesi ayıp hanımın her yerlerini aradılar, kızın her yerlerini aradılar, şuncacıktan elimizde büyüttüğümüz evlatlığımız Nadide’nin her yerlerini aradılar. Bir şey yok ki bulunsun! Hepimizi Polis Müdürlüğü’ne götürdüler. Başladılar dövmeye... “Düşman baskınından faydalanıp devletin parasını haaa,” diyorlar vuruyorlar. Sicilimde sinek tersi kadar bir leke varsa beni asınız,” diye yalvarıyorum. “Paraları çıkarmadın

mi, asılacağından hiç şüphelen olmasın,” diye vuruyorlar. “Rahmetli babam saralıydı, benim gürültüden aklım karışır,” diye bağıyorum. “Paraları... Paralar çıkmadı mı kendini ölmüş bil,” diye vuruyorlar. Yemin ediyorum, “Sicilim,” diyorum. Boş... Bayılıyor. Ayıltıp dövüyorlar. Parayı görmedim ki nerden çıkarayım? Tam üç gün üç gece... İmansızların akılları fikirleri, Allah-ları, Peygamberleri para... “Para... Para!” diyorlar. Üçüncü günün gecesi, mübarek sabah ezanları inim inim okunurken, ağzımdan bir köpük yürümüş... Bayılmışım. Ne ettilerse ayıltamamışlar. Bu sefer kadınları ortaya aldılar. Yaptıkları işleri gâvurlar yapmaz. Gözümün önünde Beyefendi, benim gözümün önünde...

— Ne diyorsunuz?

— Hayır, alçaklığı oraya kadar vardırmadılar ama, vardırır gibi yaptılar. Nadide'nin butları gömgök morarmış... İçini çekti: Namustan olduk, hiç değil mahkemede kurtulsaydık... Kurtulamadık. Bari, burda arkadaşları suçsuzluğumuza inandırsaydık. İnandıramadık. Kimi “Hırsız” diyor, kimi “Ölü soyucu” diyor. Şeker illeti o dayaktan kalma, fıtık o dayaktan... Kalp hastalığı o dayaktan... Kalktı: Özür dilerim beyefendi, başınızı ağrıttım. Resim yapacaktınız, engel oldum! Derdimi insanoğluna yanmasam, geceleri uyuyamıyorum. Ellerini göğe açtı: Yeter artık! El-verdi hey Ulu Tanrı!.. Zindanda mındanda, şu Veznedar Sıtkı kulunun canını al artık kurban olduğum!..

— Ne o? Bu yeminler körpe ahretlik üstüne mi veznedar?

Veznedar Sıtkı Efendi, elleri göğe açık olarak hızla döndü. Kapiya dayanmış duran Mehdi Bey'i görünce belli belirsiz sendeledi. Yanakları büsbütün sarkmış, suratını gülmeye çalışıyormuş gibi buruşturmuştu.

— “Körpe ahretlik üstüne mi, bu yeminler?” dedim.

— Yok!..

— Nasıl yok! Kâmil Bey, gözüyle gördüğüne mi inanacak, yoksa senin yalan yere ettiğin yeminlere mi?

— Gözüyle gördüğü, nasıl söz! Etme eyleme Mehdi Bey...

— Gözüyle elbet!.. Böyle böyle dedim, inanmadı. Bugün sen içerde çamaşır değiştirirken, bir gardiyan yolladık, hanımı Müddür Bey çağırmış oldu. Biz Kâmil Bey'le, gözetleme deliginden güzelce baktık. Mahpushane revirinde keklik eti yenir ama, böyle mi yenir!

Veznedar Sıtkı Efendi, Kâmil Bey'in yüzüne korkuyla bakarak yalvardı:

— Doğru mu Beyefendi? Yalan söylüyor bu kanlı herif değil mi?

— Meraklanmayın, ben sizi gözetlemedim.

Sıtkı Efendi, davranıp dikildi. Her kelimedede yere tükürerek bağırırdı:

— Tüh Allah belanı versin Mehdi! Tüh, Allah'ından bul! Terlikçi'nin pis sermayesiyle kendi yediğin haltı bana mı yükleyeceksin?

— Ne yapalım! Bizde ne körpe ahretlik var, ne de yere gömülmüş yirmi bin lira... Mehdi Bey, gülerek Kâmil Bey'e anlattı: Bu burda "Ben çıkmadan paralar çürüyecek," diye kıvranıyor, karı dışarda, "Herif, kalp hastalığından geberir de gömüsü toprakta kalır," diye ölüp ölüp diriliyor. Karı buna çok yalvardı. Bu domuz, bir ara, paraların yerini söyleyecekti. "Karı paraları çıkardıktan sonra kendine bir körpe oynas peydahlar, buralara hiç uğramaz," diye korktu, vazgeçti. Karıyı, kalp hastalığı yalanıyla ahretlik işine razı etti. "Herif düşer ölür de paralar gömülü kalır!" diye karı resmen göz yumuyor! Körpe ahretliği bunun konyuna kendi eliyle sokuyor.

— Tüh Allah belanı versin!.. Doğru gibi... Vicdansız herif!..

— Yalan mı? Körpe ahretliği, ablam, senin ağzından laf al-

mak için kullanmıyor da, çamaşır değiştirirken, kızı içerde bırakıp kendi neden dışarı çıkıyor? Kaç kere merdivenden inerken kıza çıkıştığını kulağımla duydum! “Gene söyletemedin mi? Yoksa söyledi de benden mi saklıyorsun? Hele eve gidelim ben sana gösteririm!” diye fukara kızın kabasını bururken kaç kere gördüm!

— Allah belanı versin! Bunca yemin ettim gâvur!.. Tüh Allah belanı versin!.

Sıtkı Efendi, fıtığını toplayarak çıktı gitti. Mehdi Bey gülerek arkasından seslendi:

— Gel üstünü aryalalım Ölü Soyucu! Eğer cebinden on tane çiftleşme resmi çıkmazsa, körpe ahretlik işinde ben yalanım! İçeri girdi: Namussuzluk dünyadan çekilse bu namussuz yenisini icat eder. Arif Bey’le Sefer Çavuş’un gittiğini görünce atladı geldi değil mi? Neden geldi bakalım? Akli sıra, ağzınızdan laf alacak. Laf alacak da, bücür müdüre yetiştirecek... Resmi görünce duraladı: Resim mi yapıyorsunuz? Fotoğraf büyütmesi mi bunlar? Elinizden geliyor demek... Aman iyi! Ben de “Birini bulsam da Meliha’nın resmini büyüttürsem,” diyordum. Kimin resmi bu? Sizin hanımın mı?

— Hayır!

— Parayla mı yapıyorsunuz bunları?

Kâmil Bey, bir an düşündü. Güldüğünü belli etmemeye çalışarak: Evet! dedi.

— Kaça bir resim?

— Benimkisi beğendirmecesinedir. Müşteriler beğenince gönüllerinden koparı verirlir.

Mehdi Bey’in üstüne, birden her zamanki kasıtlı hal geli vermişti. Vişne çürüğü fesini sağ kaşının üstüne yıktı. Gözlerini kısarak kara çizgilere bir zaman baktı.

— Birinde görmüştüm. O herif, fotoğrafları dörtgenlere bölüp büyütüyordu. Siz bakarak mı büyütüyorsunuz?

— Evet.

— Tıpatıp benziyor mu?

— Eh, uğraşıyoruz, benziyor.

Mehdi Bey, ceketinin iç cebinden esans kokulu bir keten mendil çıkardı. Önce alnında, sonra badem bıyıklarında gezdirdi. Gözlerinde esrar sarhoşlarının buzlu cam donukluğu vardı. Elleri belli belirsiz titriyor, durmadan dudaklarını yalıyordu.

Herhangi bir dükkâna, önemlice bir şey ısmarlamaya girmiş bir müşteri rahatlığıyla küçük iskemleyi çekip oturdu. Bunu yaparken gözlerini resimden ayırmamıştı.

— Bizimkini yapacaksınız ama, tıpatıp benzeteceksiniz! Biz parasında değiliz. Cebinden pahalı bir cüzdan çıkardı. Bir zaman aradı: Yanımda yok! Birazdan gösteririm. Eğer beğenirsem, arkası gelir. Sesini alçalttı: Çıplak resim de yapabilir misiniz? Anadan doğma çıplak?..

Kâmil Bey ürkerek sordu:

— Nasıl çıplak? Kimin?

— Meliha'nın... Ama kimseye göstermeyeceksiniz. Görülmesini istemem!.. Önce giyimli resmini büyütün. Bir bakalım! Benzetebilirsiniz, ötekini yaparsınız. Benim istediğim asıl öteki... Ötekini yapmalısınız ki, ben size "Aferin!" demeliyim. Resmi beğendirdiniz mi, isteyin isteyeceğinizi, alın muradınızı... Bir bakın, kendinize güvenirseniz başlayın! Boşuna kâğıt masrafı olmasın! Çünkü bizimki dünya güzeliydi. Güzel karının resmini yapmak zordur. Güzel karı resme gelmezmiş çünkü...

— Kim söyledi?

— Meliha söyledi. Bir gün fotoğraflarına baktım da, "Sen bunlardan güzelsin Meliha Hanım," dedim. Rahmetli, "İyi bildin

Mehdi Bey! Öyledir. Güzel karı resme pek gelmez!" diye güldüydü. Arka cebinden bir küçük kolonya şişesi çıkarıp açtı: Buyurmaz mısınız?

— Teşekkür ederim. İstemez.

— Bir bakın! Ben içine birkaç damla karanfil yağı katıyorum. Aslı şebboy... Meliha Hanım karanfil kokusunu çok severdi. Erkek kokusuymuş... Avcuna döktüğü kolonyayı, burnuna çeker gibi, derin derin kokladı: Bazı geceler göğsümün şurasına bir yumru tıkanıyor. Anlıyorum ki rüyalanacağım. Meliha Hanım gelip koynuma girecek...

Kâmil Bey, bir adamın öldürdüğü kadının resmini neden büyütmek isteyebileceğine dalmıştı:

— Anlayamadım efendim! Koynunuza girecek kim?

— Maçka Güzeli Meliha Hanım! Vurduğumuz karı... Meğer bize büyü yapmış! Burada meydana çıktı. Bilirsiniz, karılar sevdiklerini kendilerine yakmak için büyü yaparlar. Yaptılar mı, koynunuzda yatsalar, gene düşünöze girerler. Hem de anadan doğma çıplak... İkinci Kısımdaki Zekeriya Hoca'ya bakarsanız, Meliha Hanım aslında peri kıızıymış. İnanırım. Peri kıızı kadar güzeldi. Peri soylu olmasaydı, bu kadar yanmazdık. Bu kadar yanmasaydık, vurmazdık. Çünkü biz söylemesi ayıp, saçımızın teli kadar karı gördük. Kulak vermeyin, Zekeriya Hoca'nın muskacılık gücü-dediğı kadar yok! Avuç dolusu paramızı aldı. Üstümüzü başımızı, yorganımızı, döşegimizi muskalarla donattı. Karı düşöümüze giriyor da giriyor. "Bırak Meliha Hanım, bırak da unutayım," diye yalvarıyorum. Gözlerini süzüyor da canlılığında gibi, "Ah seni gidi seni... Ben seni hiç bırakır mıyım? Bizim sözümüz ölene kadar değil, Mahşer gününe kadar," diyor. Canlıken çıplandı mı, delirirdi Allah göstermesin, gözleri kayardı da, dişleri, adam kemiğı kemirir gibi çatırdardı. Solukları fırtınaya

dönerdi. Gözleri deli deli ışıldardı da, “Sizin beni sevmeniz kaç para pezevenkler! Asıl ben beni seviyorum,” diye bağıırdı. Çıplanırdı, saçlarını dökerdi. Saçlarını döktü mü, aygırsamış kısırak tayı sanırdım! Böyle resmi vardır. Dediğim resim... İlk zamanlar, “Daha açık resmi gelsin, daha açık,” dedik de, son gelişinde, Güllü orospusu, “Daha açık, dedin Lazistanlı Mehdi Bey açıklığa doyamadın! Al açık resmi de bul belanı,” diye masanın üstüne atıp savuştuydu. Bakmamla aklım başımdan gitti. Meğer kokain sarhoşluğuyla çıplanırmış. Delirip aygırsaması, kokaindenmiş. Biz taşralı olduğumuzdan kokain mokain bilmeyiz. Bizim bildiğimiz bir rakı, bir de çok çok esrar...

— Nerelisiniz efendim?

— Biz Lazistanlıyız. Söylemesi ayıp, soyluluğumuz kendimize elverir. Kâhya amcamı elbette duydunuz.

— Hayır! Ne kâhyası?

— Kâhya... Adı Kâhya... Lazistan toprağında bilmeyen yoktur. Sultan Hamit düşmeseydi, başıbozuk paşalığı elde birdi. Trabzon'da, “Kâhya” dediniz mi, beşikteki çocuklar ağlamayı keserlerdi. Sinop'tan Erzurum'a kadar, Ermeni sürgününün işini Kâhya emmim başarmıştır. Padişah damadı koca Enver Paşa'dan her hafta bir mektup alırdı. Enver Paşa, hiçbir mektubunu, “Gözlerini öperim kardeşim,” demeden bağlamazdı. Her mektubunda, “Aman Kâhya kardeşim, Lazistan'ı sıkı tut! Gözüm arkada kalmasın,” diye bizim oraları hep Kâhya emmime ısmarlardı. İstemezler, “Kâhya'nın varlığı az biraz eşkiyalıktan, gerisi de Ermeni kırımından,” derler. Namussuzum ki, düşmanlarımızın lafıdır. Şimdi geçti gitti, sizden nesini saklayayım, variyetimize şuncacık Ermeni malı karışmamıştır. Kâhya emmim, dört vilayet toprağında Ermeninin kökünü kazımışken, malımıza bir tek cep saati, kattıysa o kadar... Onu da heriflerin başpapazından anım-

lık aldıydı. Emmimin okuması yazması yoktu ama, şeytanın yat-
tığı yeri bilirdi. Sesini alçalttı: Bir de ev ocak ltihatçıyız. Ben bu
benim işimin arkasında ltılafçı oyunu sezinlemekteyim. Siz Arif
Bey'in inanmamasına bakmayın! Meliha Hanım'ın benden önce-
ki dostu, meğer, ltılafçıların en ileri gelen gazetecisiymiş. Şunca-
cık sezinleseydim, bu tuzağa düşmezdim.

— Tuzağa mı düşürüldünüz?

— Tuzağa elbet... Tuzağa ama, şimdi öldü gitti, Meliha Ha-
nım'ın haberi yok... Hep Güllü kahpesinin düzeni bunlar...

— Kim bu Güllü?

— Meliha Hanım'ın hizmetçisi. Hizmetçi dedimse, sırdaşı...
Bütün işleri bu Güllü çeviriyordu. Benim sezinlediğim, Meliha'yı
kokaine alıştıran da Güllü...

— Kokain mi içerdi Meliha Hanım?

— İçerdi ki domuzuna... Ben Meliha Hanım'ı kokaine doyura-
madım. Bizim duruşmaları gazetelerde okumadınız mı, yoksa?..

— Şöyle biraz...

— Sorguda yanlış konuştuğumu söylüyorlar. Siz ne dersiniz?

— Ne gibi?

— Öldürdüğüm gün, kokain sarhoşu olduğumu dememeliy-
mişim. Olur mu? Kokain almasaydık, "İlle beni vur," diye zorla-
tır mıydı?

— Vur, diye üsteledi mi, sahiden?

— Üsteledi sayılır! Son günlerde, bütün lafları vurmak vurul-
mak üstüneydi! "Hiç adam vurdun mu Mehdi Bey?" "Kaç adam
vurdun, doğru söyle," "Vurduklarının içinde karı var mıydı?",
"En küçüğü kaç yaşındaydı?", "Hiç kız çocuğu vurdun mu? Doğ-
rusunu demezsen ölümü öp". İşte, bütün lafları bunlar... Sar-
hoşladı mı, ille zorlatırdı. Baştan savma anlatıp kurtulamazsınız!
Kurcalar ki, sorgu yargıcı kaç para... "Nasıl oldu? Nerde oldu?

Saat kaçtı? Hava fırtınalı mıydı? Kaç kurşun attın? Nasıl yalvardı? Çok korktu mu? Nerden bildin? Ne dedi? Elini ısırın, yüzünü tırmalayan oldu mu içlerinde? Söylemesi ayıp Vurduğun karı ölürken, nefsin uyanır mıydı?” Sorduğu şeylere bakın! Deli değil mi? Bazı bazı, içim, öldürme lafını çekmezdi. O zaman, küserdi ki, şakası yok... Eline elimi değdirmemecesine... Aldırmasam, rezillenirdi. Kendini dövdürene kadar... İki şamar çekmekle savuşturamazsınız. Her yanları gömgök çürümeli...

Kâmil Bey, yavaş yavaş ilgilenmeye başlamıştı:

— Nerde tanıştınız? Nasıl?

Mehdi Bey, titreyen elleriyle ceplerine vurarak cigara arıyordu. Kâmil Bey, Ahali paketini uzattı.

— Teşekkür ederim. Değiştirirsem öksürtüyor. Siz burdan buyurun!

— Öyleyse ben de kendiminkinden içeyim.

Mehdi Bey, kahverengi kâğıtlı Yaka sigarasının yaldızlı ucunu pakete hafif hafif vurdu. Çakmağı altın kaplamaydı. Dudaklarını yalaya yalaya anlattı:

— Ermeni sürgünü sırasında, beni Kâhya emmim sürgünlerin başına müfreze komutanı diktiydi. Şuraya buraya bir zaman gittik geldik. Sürgünün ardı alınınca ben Bucak Müdürlüğü istedim. Trabzon Valisi Azmi Bey uygununu ararken, İstanbul'dan bir mektup geldi. Bizim orada Kirye Anesti adında bir Rum tüccar vardı. İttihatçıların zamanında Kâhya emmimle Rusya'ya öteberi götürürlerdi. Savaş patlayınca, herif ne düşündü, düşündü, ardiyeyi dükkânı anahtar vermesesine satıp İstanbul'a gitti. Mektup bu Kirye Anesti'den... Diyor ki, “Mehdi yeğenim, durmasın gelsin. Burada işler gayet tatlı,” diyor. Allah bilir ya, hiç istemedim! Kâhya emmim, “Atla git! Bir dolan bakalım, neyin nesi?” dedi. Bizde büyük lafı çiğnemek yoktur. Geldim ki, İstan-

bul'da işlerin en kıyak sırası... Yerine düştünüz mü, bin lira yatırıyorsunuz, iki çevirmede, on beş yirmi bin lirayı cebe indiriyorsunuz! Kirye Anesti, yapılacak işi çoktan kestirmiş. Roman-ya'dan mısır getirip Karadeniz kıyılarında fındıkla değişeceğiz. Fındığı Avusturya üstünden İsviçre'ye aşıracağız. Arada askeri-yeye çalışan dokuma fabrikalarından kaput bezi, şayak mayak almak da var. Herif gâvur olduğundan açıkça girişemiyormuş. Vali Azmi Bey'den arkalama mektupları getirttim. Düzeni kurduk. Balık pazarında, bunun kadar bir oda... Bir masa, iki iskemle sığar sığmaz! Ama yıllar Birinci Dünya Savaşı'nın para harmanı yılları... Yirmi vagon yakaladınız mı, kazandığınız parayı, yazıhane almaz. Altı aya varmadan, ben paranın hesabını şaşırdım. Yunanlılar düşmanlarımıza katılıp savaşa girinceye kadar bu fırtına böyle sürdü. Yunan savaşa girince, Anesti gâvuruna "Tadı kaçtı çorbacı, uygun bir şey vereyim de hisseni bana bırak! Ortalarda görünmesen hakkında hayırlı olur. Büyük yerden duydum, piyasada dolaşman sana iyilik getirmeyecek," dedim. İki güne kalmadan kayboldu. İşleri Yahudi kâtip kendi başına çeviriyor. Ben yazıhaneye öğleden sonra, iki saat uğrarsam, uğruyorum. Geri yanı, vur patlasın, çal oynasın! Siz savaş sırasında İstanbul'da mıydınız?

— Hayır.

— Öyleyse ne desem boş... Açlık bir yandan, erkeksizlik bir yandan... Bütün aynalı karılar sokağa dökülmüş... Aynalı dedimse, Sultan Hamit'in düşlerine girmemiş güzeller... Esmeri, kumralı. Sütten akı, olgunu, körpesi, toyu oynagı... İstanbul'un karısında akıl çok... Asıl işe yarayanlar bir şey uydurup namlı yazıhaneleri dolaşıyorlar. "İş var mı?" diye gelen gelene... Arkadaşlarla hovardalık kumpanyaları kurmuşuz! Bana geleni tadına baktıktan sonra, ben size devrediyorum, size geleni siz bana ka-

vanço ediyorsunuz. Gün yüzü görmemiş, utangaç gelinler, on beşinde kız oğlan kızlar... Sudan ucuz... Ama, Allah bana, namusluyu baştan çıkarmanın suçunu soramaz. Benim işim gön-lüyle... Bende zorlama yok! Sonuna doğru kanya iyice kanıksa-dık ki, geleni çeviriyoruz! "Aman sen bilirsin," diye kanlılar gibi yalvarıyorlar. Savaş bitti hayırlısıyla, Mütareke gelip çattı. Kan işi eskisi gibi... Azalması yok, artması var. Bir gün yazıhanede oturuyorum. Üç gecenin uykusuzuydum. Dünya güzeli değil, cennet güzeli gelse, dönüp bakacağım kalmamış. İçeriye Güllü girdi. "Meliha Hanım seni dün gece Büyükdere'de gördü, uduna tutuldu. Amanı bilir misin?" dedi.

— Neyinize tutulmuş?

— Udumuza... Memleketteyken biraz bağlama, biraz kemen-çe çalardık. Tüccar arkadaşlar nedense duymuşlar. "Elin yatkın! İstanbul'da kemençe, bağlama sökmez. Sana bir usta bulalım da uda alış," dediler. Kemençeci Vasil'den ders aldım. Büyük sazla-ra katılacak kadar olmadıksa da arkadaş toplantılarında şöyle bir iki gezinirdik. Övünmek gibi olmasın, sesimiz de biraz yanıktır. Hele masada yüzüne bakılır körpe yavru varsa, coşarım. Ben şar-kıyı yükseltip dağı taşı inletmeye başladım mı, Küçük Eleni, ma-sadaki bardakları çatır çatır yerdı de, ağzı kanlı köpüğe keserdi. Gene keten mendilini çıkardı, alnında, ağzında gezdirdi: Kâhya emmim, "Erkek milletin şeytanı iki: Biri karı, biri aşırı övgü," derdi. Meliha Hanım işinde ikisi de var. Karının dayanılmazı kendi, övgü de Güllü kahpesinin dilleri... Güllü'ye, "Siz benim sesimle udumu nerde dinlediniz?" dedim. "Büyükdere Gazino-su'nda," dedi. "Saat kaçta?" dedim. Söyledi. Baktım dakkası dak-kasına tutuyor. Çünkü o gece benim türküye geçmem, sabaha yakın... "Siz kimlerseniz?" dedim. "Ben Meliha Hanım'ın ada-mıyım. Meliha Hanım'ın ana baba soyu yedi göbek Paşa... Faz-

ladan kocası da paşaydı. Öldü sizlere ömür,” dedi. “Böyle yedi göbek geçmiş paşa olan karının sabaha karşı Büyükdere meyhanesinde işi ne?” dedim. “Biz falanca paşaya misafir gitmiştik. Meliha Hanım konağın küçük geliniyle oturuyordu. Senin sesini duymasıyla, bir kere ‘Aman!’ dedi o kadar... Konaklara bahçelere sığmaz oldu. Gecenin o saatinde kayıkhaneden kayık indirdiler. Hanımım tebdile soyundu. Yavaştan oturduğunuz yere yaklaştık. Sen o sıra, ‘Sislendi hava tarfı çemenzarı nem aldı’ şarkısını söylemekteydin,” dedi. Baktım bu da doğru... Biz o gece o saatte Rifat Bey’in Sislendi Havası’nı geçmiştik. “Peki ne olacak?” dedim. “Senden benim istediğim... Bugün ikindi vakti, adresini vereceğim evin önünden bir kere geçeceksin!” dedi. “Geçmekten ne çıkar?” dedim. “Şu çıkar ki, seni Meliha Hanım bir de gündüz gözüyle görecek, gece görüldüğün gibi misin, değil misin, anlayacak,” dedi. Biz bu ağızları çok dinlediğimizden pek aldırmadık. “Hele çıkar resmini bir bakalım ki,” dedik. Yemin etti. Bunlar öylelerden degillermiş. Anlattığına bakılırsa, bunun hanımı paşa babasından, bir de paşa kocasından başka erkek görmemiş. “Uzatma kız! Çıkar resmi,” dedim. Küstü yalancıkıtan... Hanımından habersiz gelesiymiş de, hanımı duysa, öldüresiymiş... “Benim hanımım sana kötü tutuldu. Mehdi Bey!” dedi. “Saçlarını tutam tutam yoldu da, Allah saklasın delirdi bütün,” dedi. “Delirsin varsın. Ben yeminliyim. Resmi gelmeyince hiç olmaz,” dedim. İki gün sonra Meliha Hanım’ın ilk resmi geldi. Hotozlu, maşlahlı bir resim... Gözlerinden başka yeri meydanda değil... “Ulan bu ne? Bundan ne anlaşılır?” diye güldüm. Karıda laf çok. “Eğer bu gözlerden de bir şey anlamadınsa, ben senin erkekliğinden şüphe ederim,” dedi. Uzatmayalım, arkadan, yüzü açık resmi geldi. Baktım, suratı kötü değil... Eh, yorgunluğuna değer. “Kaça bunun tadımlığı böylece,” diyecek oldum. Kahpe Güllü

“Tadımlığı ucuz ama, yiğit, doyumluguna dünya malı yetmez,” dedi gitti. Üç gün görünmedi. Ben arkadaşlara resimleri gösterdim. Bilen çıkmadı. Bilen çıkmayınca karı gözümde biraz değeri-
lendi. Üç gün sonra, Güllü geldi. “Hani evin önünden geçmedin?” dedi. “Vaktim olmadı. Geçeriz yavaş yavaş,” dedim. “Biz Bursa’ya ılıcalara gidiyoruz. Bunu al da derdine yan” diye masaya bir zarf bırakıp savuştu. Açtım ki anadan çıplak resmi... Saçlarını, deli kısarak yelesi gibi, dökmüş. Gözleri baygın ama nasıl baygın... Görenin aklı sıçrar. Bizim de bakmamızla aklımız sıçradı. Sinek kaydı tıraş olup arabaya atladım. Eve dayandım ki kapı duvar. Akşama kadar gittim geldim, uğradım, kapı duvar... “Eşek cilvesi” diye kızdım. Arabaya şu kadar para vermişim boşuna... Biraz canım sıkıldı. Gidip arkadaşları buldum. İçtik. Bir şeyim yok... Gittim yatım. Bir şeyim yok... Gece uyandım ki, yüreğime bir ateş düşmüş. Yanıyorum Allah göstermesin, neredyse, harlayıp kül olacağım. Ertesi gün, ver elini Bursa, ama koca Bursa’da Meliha Hanım’ı ara ki bulasın! Tam bir hafta bizde dur durak, uyku muyku yok! Her gün sabah, öğle, akşam evin kapısını çalıyorum. Hafta sonu, ikinci vakti gene çaldım. Açıldı. Karşımda, Meliha Hanım... Kırk yıllık tanışmışım gibi “Buyrun Mehdi Bey,” diye beni içeri aldı. Giriş o giriş... Salonun döşemesini görmemle, paşa kızlığının sonradan yakıştırma olmadığını hemen anladım. Bize bir sofr kurdular, olursa o kadar olur. Laf arasında anladım ki, Meliha Hanım’ın sesi var ama, oyunu yok... Dilleri okumuş dilleri... Gayet lügatlı konuşuyor, araya Almanca Fransızca karıştırıyor. Duvarda bir dolap dolusu kitap... Beş tonluk taka götüremez. Biz, yüksek okulları görmedikse de, essah-tan bilenle kulaktan dolmayı ayırt ederiz. Tam paşa kızı... Duvar-da paşa dedesinin, paşa babasının, paşa kocasının yağlıboya resimleri... Her biri, boyum kadar resimler... Paşa kızı ama, do-

muzuna içiyor! Domuzuna içiyor dedimse, bunca zaman içtik, bir kere cıvıdığını görmedim. Kafalar tütsülenince kucağıma udu verdiler. Ben Mısır prenseslerinin yalılarındaki eğlentilere gitmişim. Udu'nun böylesini onlarda bile görmedim. Sedef kakmalardan göğüs tahtası kaybolmuş... Sesi bülbül sesi kadar tatlı, baygın... Gece yarısına kadar çaldık, söyledik. Yatma zamanı geldi. Yatak odasına geçtik. Soyunduk. Meliha Hanım "Başka bir emriniz var mı Mehdi Bey?" diye sordu. "Ne emri?" dedim. "İçki" dedi. "İçtik elverir," dedim. "Sulu içki demedim, başka çeşit içki," dedi. Allah biliyor ya, aklıma esrardan başka bir şey gelmedi. "Esrar mesrar mı?" dedim. Önce suratını astı, sonra güldü. "Esrarı serseriler kullanır. Siz hiç eter koklamadınız mı?" dedi. "Hayır! Nasıl şey o?" dedim. "Siz daha bebekmişsiniz ayol!" dedi, "Udu, Cemil Bey'in tamburundan iyi çalılıyorsunuz ama, mızrabınız tam kanatlanacağı sırada belli belirsiz tökezliyor. Ruhunuz eterin zevkini tatsa, bağlarını koparır da göklere yükselir," dedi. "Hele bir deneyelim de bakın yalanım var mı?" dedi. Yatağa girdik. Küçük dolaptan bir şişeyle bir paket pamuk çıkardı. Şişedekini iki parça pamuğa döktü. Birini bana verdi. "Şimdi yorganın altına girip bunu derin derin koklayacaksın," dedi. "Var gücünle koklamazsan ölümü öp!" dedi. Dediği gibi yaptım.

Mehdi Bey, sanki eter kokluyormuş gibi derin derin içini çekti. Bitişik hücrede, esirlik dönüşü karısını başkasının kuyusunda bulup vuran Yüzbaşı Ali Efendi'nin ağır veremli öksürükleri başlamıştı. Mahpusanenin genç Yahudi doktorundan başka acıyanı, arayıp soranı yoktu. Kâmil Bey, doktor Jak Barbut'un yiyecek paketleriyle Mehmet Ali Efendi'nin hücresine ayıp bir iş yapıyormuş gibi girişini gözünün önüne getirdi. Daldı.

— Ertesi gece içkiden sonra kokain aldık. Daha sonra morfin yaptık. Meliha Hanım, kendisini bize işte bu yolla sevdirdi.

Öksürürse, öksürüğü sanki benim boğazımdan çıkıyor. Söylesem inanmazsınız, bir gün parmağını kapıya sıkıştırıp “Ay” diye bağırdıydı da, sanki benim parmağım acımış gibi ciğerimin başı sızladıydı. Geceleri sabahlara kadar içiyoruz, geziyoruz. İkinci üstü uyanıp gene içki sofrasının başına oturuyoruz. Yazihanenin adresini unutmuşum. Bankadaki paralar bitince, bir zaman arkadaşlardan borç edip harcandım. Borç isteyecek kimse kalmayınca, memlekete mektup yazdım. “Malımı satın. Bana acele para yetiştirin”, dedim. Meğer Meliha Hanım'a tutulduğumuz, oralarda duyulmuş. Babamın yeğeni vardır, Temel Reis derler. Mektubumun karşılığını onun ağzından yazdırmışlar. “Hepsinden haberim var. Aklını başına toplayıp bu işten vazgeçmezsen, karrıyı vurdururum,” diyor.

— Sahiden vurdurur mu?

— Hiç bakmaz. Çünkü bizim kabilemizde eşkıyalık etmemiş erkek yoktur. Parasızlık belasına, Meliha Hanım'ı vurmaları korkusu karıştı. İyice bunaldım. Meliha Hanım, Azrail'in tepesinde can alıcı kuş gibi dolandığının farkında değil, masrafı kısmaya hiç yanaşmıyor. Hepsi neyse ne, kokain yıkım... Meliha Hanım, kokainden vazgeçmenin lafını ettirmiyor. Yalvarmalarına karşılık morfini bıraktı, o kadar... Para kıtaldıkça evin düzeni bozuldu. Eskisi gibi yüzlükleri çekip savuramıyorum, “Bankaya uğradım. Birazdan gider alırım,” diyorum. Güllü karının suratı asıldıkça asılıyor. Borç aramaktan dönüşlerimde Meliha Hanım'ı evde bulamamaya başladım. Geç vakit geliyor, “Hafakanlar bastı da biraz dolaştım,” diyor. Telefonda anlayamadığım konuşmalar oluyor. Bir keresinde ben açtım, bir erkek sesi “Yanlış” dedi kapattı. Meliha Hanım'ın şurasında burasında taze emik morartıları görüyorum. “Benden mi?” diye hatırlamaya çalışıyorum. Aklım dağınık olduğundan bulup çıkaramıyorum. Birinde sor-

dum. “Senin canavarlığın şekerim, unuttun mu?” diye gülüverdi. Eskiden olsa, ortada böyle şeyler yokken pirelenirdim de dünyayı başlarına dar ederdim. Adam eti yemedikçe kudurganlığım basılmazdı. Meğerse kokain morfin erkekliğimizi burmuş, bizi iğdiş edip araba beygirine çevirmiş. Gün günden erimekteyim. Çoktandır ellerime bir titreme sardı. Bizim oralarda elleri titreyen erkeği adamdan saymazlar.

— Niçin efendim?

— Çünkü silaha güç yetiremez, attığını vuramaz. Ellerimiz titriyor. Dizlerimiz bizi taşımaz olmuş. Bel kemliğime bir sızı yapıştı. On saat deliksiz uyusam bitik uyanıyorum. “Kokain adama güç verir,” derler. Yalan! Verse de, ilk zamanlar verir. Sonra sonra, hep artıracaksınız, hem de çekimlerin arasını sıklaştıracaksınız. Baktım gidiş kötü... Bir gün oturdum, “Bu işin sonu neye varacak oğlum Mehdi Bey?” diye düşündüm. “Bu işin çıkartı kalmadı. Kendini öldür de kurtul, temizi bu,” dedim.

Mehdi Bey, titreyen elleriyle bir cigara daha yaktı. Altın kaplama çakmağına bir zaman daldı.

Kâmil Bey’in yüreğini, acımayla ilişiği olmayan bir sıkıntı kaplamıştı. 16 Mart gecesi belki bunlar kokain içmekteydiler... Mehdi Bey’in “Kendi başıma oturup düşündüm,” dediği gün, belki de, binlerce insan, İkinci İnönü Savaşı’nda düşmanla, silahsız cephanesiz boğuşuyordu.

— Hey gidi günler hey... Bu çakmağı beraber ısmarlamıştık. Bakın üstünde M. M. harfleri var. Meliha ile Mehdi’nin ilk harfleri... “Benim armağanım olsun,” dedi, parasını vermeye kalktıydı da verdirmediydim. Biraz sustu: Kendimi neden öldürmedim de Meliha Hanım’ı öldürdüm bilin bakalım! Benden sonra, lazlar Meliha Hanım’ı yüzde yüz öldürürlerdi de ondan. Benden sonra, Meliha Hanım’ı sağ bırakmazlardı. “Canı tezberi çık-

masın da, bir vakit debelensin,” diye, hem de karnından vururlardı. Karnına kurşun yiyenleri hiç gördün mü?

— Hayır!

— Kötüdür. Karnına kurşun yiyen adamın suratı tersine döner. Karnına kurşun yiyen adam, adamlıktan çıkar. Bögüre bögüre toprakları yırtar. Bögürtüsü beş millik yerden duyulur. Kendimi öldürmeyi göze aldıktan sonra, düşlerimde Meliha Hanım'ı, karnından kurşunlanmış debeleniyor, görmeye başladım. Bir haftanın sonunda, baktım olmayacak, “Önce onu, arkadan kendimi,” dedim. Düşündükçe buna aklım yattı. Bir sabah uyandım. Meliha Hanım uyuyor. Tabancayı yastığın altından aldım, kılıfından çıkardım. Bir zaman evirdim çevirdim. Namlunun menevişi zehir gibi ışıladı. Güven tetiğini açtım. Meliha Hanım, yayın sesiyle uyandı. Tabancayı görünce, “Ne o? Beni mi vuracaktın şekerim?” diye güldü. Az kalsın “Evet” diyecektim. Dişlerimi sıktım. Gerinmeye başladı. Gerinmesi uzadı, gözleri durduğu yerde süzüldü. Solukları ağzına sığmaz oldu. “Vur ya,” dedi, “Yaşayıp da n'olacak!” dedi. “Ama vurursan, kurşunları karnımın altına sık emi?” dedi. “İyice altına... Hepsini sıkmazsan adam değilsin” dedi. Ben de güldüm. “Olur Meliha Hanım,” dedim. Meliha Hanım'ın, elimde öleceğine o sabah, o dakika yüzde yüz aklım yattı. Önce ferahladım ki, ormandan çıkıp açık deniz görmüşüm gibi... Sonra yüreğimi korku sardı. “Öldü mü, Meliha Hanım'la yaşamak yok,” diyorum. Çünkü ölümden sonrası karanlık... Ben onu bunu bilmem! Adam kısmı, hiç farkına varmadan, durduğu yerde deliriyor. Evet, adam kısmı, delirdiğini hiç fark etmiyor. Ben delirdim. Delirmesem, tabancamı götürüp saklar mıyım? “Belki elimden bir kaza çıkar,” diye tabancamı sakladım. Sakladığım yer, Meliha Hanım'ın kitaplarının arkası. Sakladığım yeri bilmiyormuşum gibi rahatlayışına ne dersi-

niz? Bir zaman kısa kısa güldü: Silahı saklamanın rahatlığı dört gün sürdü. Lazların gelip Meliha Hanım'ı vurabileceklerini hiç hesaplamamıştım. Gözümün önünde çekip vurmaya kalksalar önüne gerilemeyeceğim, çünkü üstümde tabanca yok. Burası aklıma gelince hemen tabancayı belime taktım, iki gün sonraydı. Bir arkadaşın Avrupa'dan geldiğini haber aldım. Durumumu piyasada herkes duyduğu için tüccar arkadaşlar, beni gördükçe işlerin kötü gittiğinden laf açar olmuşlardı. Uçan kuşa borçlanmıştım. Yahudi yazıcıma bile dört yüz yirmi beş lira borcum vardı. Bütün umudum, Avrupa'dan gelecek tüccar arkadaştaydı. Vaktiyle senetsiz sepetsiz on bin, on beş bin lira verdiğim bir arkadaş... İşleri de iyi... Evden "Beş bin isterim," diye çıkmıştım. Yazıhanesine yaklaştıkça, güvenim sarsıldı besbelli, önce üç bine indim, sonra iki bine... Yazıhaneye girdim. Hoş beş ettik. Bakıyorum, bunun da eski güleçliği kalmamış. Suratı bir hoş... "İşlerin nasıl" diye sormuyor. Ben "Ver şurdan iki bin," diyemiyorum. Eskiden olsa, cigara ister gibi, on bin isterdim. "Eee... Daha ne var ne yok?" deyip dururken, "Bana bin lira verir misin, haftaya öderim," dedim. Ne dersiniz? İki bin istemeyi gözüm kesmedi. Arkadaş duraladı. Eskiden olsa, bu duralamaya, kapıyı vurur çıkardım da bir daha "Merhaba" demezdim. Şimdi yüzüne bakıyorum. Demek bizde onur monur kalmamış. Kalmadığı şurdan belli ki, "Yok vallaha" dedi. Ben yalvarmaya başladım. Sonunda üç yüz lira verdi. Aldım. Bir de "Sağ ol" dedim çıktım. Çıktım ama, işi o gün bitirmeyi de aklıma koydum. Eve bu niyetle geldim. Kapı biraz geç açıldı. Son zamanlarda Güllü zil çalırlarına eskisi gibi koşmuyordu. Gene suratı asıktı. "Nasılsın kız?" diye yanağını makasladım. "Amaaannn" diye çekildi. Elli lira çıkardım, "Kendine bir entarilik alırsın," dedim. Şaştı. Sırıttı. "Sofrayı kur hemen," dedim. Meliha Hanım, "Akşamı bekle-

yelim,” dediyse de aldırmadım. İkindiden sonraya kadar içtik. Baktım saat beş... “Haydi Boğaz’a gidiyoruz,” dedim. Karadağlı’nın oteline telefon ettim. Deniz üstündeki odalardan birine masa hazırlamalarını söyledim. Güllü verdiğim elli lirayı söylemiş olmalı ki, Meliha Hanım, yolda iki kere, “Memleketten beklediğin para geldi mi şekerim?” diye sordu. Duymazlığa vurdum. Mecidiyeköyü’nü geçince nedense pirelendi. “Ne bakıyorsun yüzüme öyle?” dedi. Korktuğunu sesinden anladım. Bir buçuk iki yıldan beri, korktuğunu ilk defa görüyordum. Demek öleceği yüreğine doğdu. İnsan öleceğini sezinler de, ne zaman olduğunu bilemez. İşin şakası kalmadığını ben de anladım. “Meliha Hanım elden gitti,” dedim. “Sen bunu bu sefer Maçka’ya sağ döndürmeyeceksin namussuz!” dedim. “Kokain aldın mı?” diye sordu. Yüzüme, sürgüne götürdüğümüz körpe karılar gibi bakıyordu. “Kokain çok, meraklanma,” dedim. Korkusu birden dağıldı. “Oh, sen çok yaşa e mi arslanım!” diye güldü. Şoföre “Sür ulan!” dedim. Gidiyoruz baş aşağı ama, nereye gidiyoruz? Cehennem dibine gidiyoruz. Meliha Hanım kokaini iyice kokladıktan sonra “Her yer karanlık”ı söylemeye başladı. Başı göğsümde... Baskın sarhoş... Kolunu sıkıyorum, etini koparmacasına... “Uf!” demiyor. Hacıosman bayırında arabayı durdurup küçük su dökmeye indi. İki üç adım açıldı açılmadı, “Aman! Fundalığa karışıp elimden kaçarsa,” diye hopladım. Arkasından yetiştim. “Gelme, utanırım,” diye duraladı. “Yürü yavrum! Utanmak da neymiş?” dedim. Eskiden de böyle inerdi de dönüşte, “Kilotsuz gezmeyi ben işte bundan seviyorum,” diye şakalaşırdı. Otele vardık. Odaya çıkınca, her zamanki gibi entarisini, gömleğini sıyırıp atmadı. “Neden?” dedim. “Üşüyorum,” dedi. Oysa, yaz günü... Denizde şuncacık esinti yok. Aldırmadım. Şişeyi yarılamanca gün battı. Ay ışığı denizin yüzüne düştü. Arada bir hışır hışır ta-

kalar geçiyor. Kokain istedi. Verdim. Biraz daha istedi. Verdim. "Soyun bakalım Meliha Hanım," dedim. "Olmaz," dedi. "Soyun ulan kahpe," dedim. "Ben kahpeysem, sen de kahpe avratlısın," dedi. Canı dayak yemeyi çektiği zaman böyle derdi. Elimin tersiyle suratına vurdum. İyi ortalayamamışım, iskemleden yıkılmadı. Bir daha vurdum. Tekerlendi. Vurdum biraz... Entarisini gömleğini çektim yırttım. Arka üstü yere serildi. "Vur! Vurmazsan adam değilsin!" diye yalvarıyor. Baktım, butları baştan başa morfin yarası... "Ulan, hani sen bir aydır morfini bıraktındı. Bunlar neyin nesi?" dedim. Seslenmedi. "Bunları kiminle beraberken yaptın orospu?" diye bağırdım. Tabancayı görünce hiç korkmadı. Tersine, keyfinden gözleri baygınlaşıverdi. Karnına sıktım. Elleriyle yüzünü kapayarak bir zaman iki büklüm kaldı. Neden sonra uykudan dürtülerek uyandırılmış gibi iki yanına şaşkın şaşkın baktı: Resmi cüzdanda yoktu değil mi? Nerde peki? Hemen kalktı, elini iç cebine attı: Yastığın altında mı unuttum. Yastığın altında olmalı. Kapıda durup fısıldadı: Biri görür mörür! Ölü kısmının çıplak resmini şuna buna göstermek günahtır, çok günahtır.

Çıkıp gittiği zaman hücrede sürdüğü esansın kokusunu değil, sanki histerik bir kadının, çürümeye yüz tutmuş ölüsünü bırakmıştı.

Kâmil Bey, karyolanın üstünde duran fotoğrafları dalgın dalgın çevirdi. Fotoğraflardaki kadınların üçü de Sabriye, Prenses Fahire, Kontes Bolkinova belli belirsiz, gülümsüyordu. Gülümsemelerinde kurnazlığın örttüğü, korkutucu bir hainlik vardı. Rasputin'i Prens Yusupof'un pususuna düşürmek için Kontes Bolkinova'yı yem olarak kullanmışlar. Kontes hem bu başarısıyla, hem de Rasputin'in son sevgilisi olduğuyla öğünüyormuş. "Unutulmaz erkekti," diyormuş. "Bulunduğu odaya girdiğiniz

zaman isteğe gömülürdünüz, boğulasıya... Gözlerine baktıkça, sahici bir yatma zevki, aralıksız sürer giderdi. Şiltesi sanki, kuş tüyüyle değil, azgın erkeklikle doldurulmuştu. Vücudunuzun her milimetresinde bu sert azgınlığı duyardınız!" diyormuş. Sabriye'nin biraz şımarık Fransızcasıyla fısıl fısıl anlattıklarını sanki yeniden duyuyordu: "Prenses Fahire başka enişte bey... Prenses erkeklerden çok kadınlardan hoşlanıyor. (Ya İngiliz teğmen neyin nesi?) mi diyeceksiniz! O da kız ayol! Kızdan farksız, görse-niz, üniforma giymiş on beşinde kız sanırsınız. Tüy tüs yok... Göğsü mermer gibi... Gözleri baygın... Bu yaşı gelmiş, ilk tanıdığı kadın Prenses Fahire Hanımefendi... Prenses sorarsanız, böyleleri, kadın ruhunu sahici erkeklerden daha çok anlıyorlar-mış. Sonra bu işte tribadisme'e benzer bir şeyler varmış ki, duyulan zevki birkaç kat artırıyormuş. Bugünlük size bu kadar iş-kence elverir enişte bey... Evimizden selamsız sabahsız savuşma-nızın cezası, bugünlük bu kadar..."

Kâmil Bey, "Bunlar benim neyimden utanıyorlar da kızımı getirmiyorlar?" diyerek, Sabriye'nin fotoğrafta gülümseyen suratına vuracak gibi, kocaman elini kaldırdı.

5

— Yahu, neye daldın? Oku, şu bildirileri...

— Dün “zehirli gaz,” diye bir laf vardı da...

— Bırak canım! Öyle saçma şey olmaz!

— Saçma olduğunu ben de biliyorum ama... Evet, işte Ankara'nın bildirisi. “Anadolu Ajansı: 14 Temmuz 1921 – Düşman, köyleri yakarak, saldırısını sürdürmektedir. Kuzey grubu, Hasanpaşa'ya varmıştır. Gediz'den kalkan kuvvetleri de ilerlemektedir. Afyonkarahisar'ın doğusuna alınan birliklerimizin artçıları düşmana ağır kayıp veren savaşlarını sürdürüyorlar. Uşak dolaylarındaki düşman kolu, Gediz'in kuzeyinde Akıntı Köprüsü - Yongalı Gediz çizgisindedir. Tavşanlı'ya doğru yürüyen...

— Geç!.. Arif Bey, gözleri yerde cigara yaktı: Evet, doğruymuş, bizimkiler Afyon'u bırakmışlar.

Nuh Bey irkildi:

— Bırakmışlar mı? Sanmam! Hani öyle bir şey yazmıyor.

— Yazıyor. “Afyonkarahisar'ın doğusuna alınan kuvvetlerimiz” diyor. Bundan böyle “doğusuna” lafını duydun mu, orasını bıraktığımızı anlayacaksın!

Kâmil Bey suçlu gibi çekinerek sordu:

— Afyon'u bırakmamız çok mu kötü?

Arif Bey soruyu duymazdan gelip Nuh Bey'e gülümsedi:

— Neye apıştın yiğit?.. Hele oku bakalım gâvurun bildirisini...

— Bakıyorum... Yok! Bugün gâvurun bildirisi yok galiba...

Hayır, buradaymış yere batasınca... “14 Temmuz: Düşmanın uzun zamandır hazırlamış olduğu en güçlü dayanaklar önce yarılmış, sonra birer birer ele geçirilmiştir. Düşman kuvvetlerini, çevirmelerle, çekilmeye zorladık, ağır kayıplar verdirerek kovaladık. Kütahya dolaylarında durum, yararımıza gelişmekte, düşmanın direnme gücü gittikçe azalmaktadır.” Nuh Bey, işaret parmağını havaya kaldırıp bükü: Ulan domuz! Kimin direnme gücü azalıyor? Yalan söyleyen böyle olsun mu?

Titreyen eliyle ceplerinde bir şey aradı. *Proodos* Gazetesi İzmir'den Kütahya'nın sarıldığı haberini almışmış... Bunu okumak istemiyordu:

— Ben dün gece sabaha kadar uyuyamadım. Aklım “zehirli gaz” işine takıldı. Gazeteye bakarsan bizim askerin hepsinde gaz maskeleri varmış ama...

Arif Bey enikonu çıkıştı:

— Dünden beri yüz kere söyledim. Yürüyen bir ordu, zehirli gaz kullanamaz, gerideki yığınaklara, tamamlama noktalarına atarsa o başka... Boş lafı bırak da oku bakalım, askerlik uzmanı ne diyor?

— “Dünden beri gözle görülür derecede iyileşen durumu anlatmaya başlamadan önce, Millî Kurtuluşa inanmaz, her yabancı kuvvete köpeklenir seciyesiz takımına bu sıralar asla inanmalarını okurlarımdan rica ederim, (On altı satır sansür edilmiştir) Zevklerimizden, eğlencelerimizden, hiç değil, birkaç hafta için vazgeçelim. Hiç olmazsa bir iki hafta sinemalara, tiyatrolara, oyun yerlerine gitmeyelim. Madem ki büyük vatan savaşında kanımızı akıtabilmek şerefinden şimdilik yoksunuz, eğlencelere

harcayacağımız paraları Anadolu Kızılayına verelim. (Yedi satır sansür edilmiştir). Beklenen düşman saldırısının 10 Temmuz Pazar günü sabahı, Bursa önlerinde dört kol halinde başladığını Mustafa Kemal Paşa, Büyük Millet Meclisi'ne bildirdiği zaman Milletvekillerimiz ellerini göklere açarak kahraman ordumuza Allah'tan başarı dilemişlerdi. İstanbul halkı da sık sık büyük camilere toplanarak bu yakarışa katılmalıydılar. Şanlı ordumuz beş gün beş gecedir, tepeden tırnağa silahlı bir düşmanla aralıksız boğuşuyor. Afyonkarahisar'ını boşaltmamıza büyük önem verilmemesini yazmıştık. Bu boşaltma çok önceden tasarlanmıştır. Plan gereğince ustalıkla başarılmıştır. Bir ordu, savaşı, düşmanın istediği yerde, düşmanın istediği zamanda değil, kendi istediği yerde, kendi istediği zamanda verir. Okurlarımıza şunu hatırlatırız ki Afyonkarahisar'ımız, üç buçuk ay önceki 23 Mart saldırısında da, bir aralık, düşman eline geçmiş, 11 gün sonra, geri alınmıştı. O zaman yazdıklarımızı şimdi de tekrarlıyoruz: "Afyon'a girmekle düşman çok büyük bir hata işledi, uğrayacağı yenilgiyi böylece kolaylaştırdı."

Nuh Bey gazeteyi indirdi:

— Sahi!.. Aklınızda mı Arif Bey? Bu herif o zaman da, böyle dediydi. Kim bunu yazan arkadaş? Hani adını öğrenecektiniz?

— Daha öğrenemedik.

— Öğrenmeliyiz de ezberimize almalıyız. Yaman yazıyor, yaman!.. Gözlüğünü düzeltti, öksürdü: Saldırıya başlamakla düşmanın hata ettiğini Ankara bildirilerine bir göz atmak meydana koyar: 10 Temmuz Pazar günlü bildirimiz düşman saldırısının başladığını haber vermekle yetinmişti. Ertesi günkü bildiriden, bir baskın kolumuzun, Aydın'la Nazilli arasında dört köprüyü havaya uçurduğunu öğreniyoruz. Bu köprülerin içinde elbet, demiryolu köprüleri de vardı. Böylece, düşman ordusunun gerisiy-

le iliřinin kesilmesi dűřünülműştür. Ertesi gűn, dűřmanın In-
celi-Kurşunlu çizgisini geğmemiş olması da işte bundandı. Her
ne kadar 12 Temmuz Ankara bildirisi Uşak dolaylarında ilerle-
yen bir dűřman kolunun Ahırdađı üstünden dođuya geđtiđini,
Sinanpaşa noktasına ulaştığını haber veriyorsa da bunun hiçbir
önemi yoktur. 13 Temmuz'da dűřman artđı birliklerimizle ıar-
pışarak Bilecik-Pazarcık çizgisine varmış, bir başka kolla Tavşan-
lı üstüne yűrűrken, Gediz'in kuzeyindeki birlikleri Akıttı Kűprű-
sű-Yongalı gedidine ulařmıřtır. Afyon'un dođusuna alınan kuv-
vetlerimizin aralıksız artđı savařları verdiklerini 14 gűnlű bildiri-
den öğreniyoruz. Buna karşılık dűřman kaynaklarından aldığı-
mız haberler birbirlerini tutmamaktadır. Dűřmanın 11 Temmuz
gűnlű bildirisine inanmak lazım gelirse, ilk saldırıda, Kűprűhi-
sar-Sinanpaşa arasındaki direnme çizgimize varmış, kuvvetleri-
nin bir kolu Yenikűy'e ulařmıřken, bir bařka kolu Gediz'e gir-
miřtir. Dumlupınar'a yűnelen birlikleri ise, Salkűy (Bu Salkűy,
ıalkűy olacak) kuzeyindeki tepeleri ařmıř, bizi Eskiřehir'in ku-
zeydođusuyla Kűtahya'nın gűneybatısındaki ana savunma çizgi-
mize ıekilmeyi zorlamışmış. Buna karşılık dűřmanın 12 Tem-
muz bildirisi hiçbir önemli haber vermiyor, kuvvetlerinin Eski-
řehir-Kűtahya üstüne dođruduđunu, karřılarındaki direnme gű-
cűnűn gittikçe kınıldıđını, kayıplarının hiđ denecek kadar az ol-
duğunu yazıyor. 13 Temmuz bildirisinde, Afyonkarahisarı
önűnde ıetin savařlar olduđunu söyleyen dűřman, 14 Temmuz
bildirisinde bundan hiç laf aıamamaktadır. Oysa, Afyonkarahisa-
rı'nın boşaltıldığını biliyoruz. řu halde dűřman Başkomutanlığı
gerçekleri bizden saklamaya ıalışıyor. Bir Başkomutanlık, başarı
sayılacak bir haberi neden saklar? Durumunu kűtű gűrdűđűn-
den saklar. (Dokuz satır sansűr edilmiřtir.) Őyleyse dűn gece Be-
yođlu'nu sevinıten ayađa kaldıran "Kűtahya dűřtű," haberi ya-

landır. Olsa olsa, Kütahya Meydan Savaşı yeni başlamıştır. Böyle bir meydan savaşı başladıysa, durum düşman için çok tehlikeli bir hal aldı demektir. Çünkü beş gün önce, saldırıya dört koldan başlanmıştı. Dövüşerek yürüyen ayrı ayrı kolların savaş meydanına istenilen saatte ulaştıkları tarihte hiç görülmemiştir. Dünyanın yetiştirdiği en büyük komutanlardan biri olan meşhur Napolyon Bonapart, Elbe Adası dönüşünde 100 günlük imparatorluğu sırasında, birleşik düşman kuvvetleriyle tutuştuğu Vatterlo Savaşı'nı, işte bu yüzden kaybetmişti. Kollar savaş meydanına umduğu zamanda yetişemediler. Her ne kadar bazı askerlik uzmanları Napolyon'un mareşali Gruşi'nin imparatoruna kancıklık ettiğini yazarlarsa da burası, şimdiye kadar gereği kadar aydınlanmamıştır. Bilinen şudur: Gruşi, savaş alanına zamanında yetişememiş, bu yüzden de Napolyon kazanmak üzere olduğu savaşı kaybetmiştir. Ordumuz da, düşman kollarını ayrı ayrı yakalayıp tepeleyebilir. Komutanlarımız bunu elbette çok önceden düşünmüşler, çok önceden buna göre hazırlanmışlardır. Eğer durum bizim kestirdiğimiz gibiyse, –ki başka türlü olmaz– pek yakında, çok büyük müjdeler alacağız. Şunu da, aklımızdan hiç çıkarmayalım: Savaş sabır ister. Tezcanlılık hayal kırıklığı doğurur! Eğer böyle bir meydan savaşı başlamışsa, bunun kesin sonucunu ancak beş altı güne kadar, yani 20-21 Temmuz'da öğrenebiliriz! Şurasını da hiç unutmayalım: Düşman bizim topraklarımızda bulunuyor. Saldırmak üzere olduğu çoktandır biliniyor, bekleniyordu. Kaç tümeni, kaç topu var, savaş gücü nedir? Bunları komutanlarımız çoktan öğrenmişlerdir. Boş bulunup şaşkınlıkları, saldırının apansızlığı karşısında bocalamaları düşünülemez. Savaşlarda geri çekilmelerin yalnız güçsüzlükten, bozulmaktan ileri gelmediğini unutmayalım. Çünkü yazımızda belirttiğimiz gibi gerilemek daha da sürerse, bunun plan

gereğince hazırlanan bir tuzak olduğunu düşünelim! Eger bu plan gereğince Kütahya da bırakılırsa, şanlı Kütahya'mız, büyük ödevini şanlı şerefle, erkekçe yapmış sayılmalıdır. Ama biz, Kütahya'nın, bütün saldırıları kıracağına, geri atacağına, tarihimize, ikinci bir Plevne, ikinci bir Çanakkale destanını altın harflerle yazacağına eminiz! Nitekim şu anda aldığımız bir özel telgraf, yanılmadığımızı meydana koydu. Afyonkarahisar'ımızı boşaltıp biraz daha doğuda toplanan Kuvayı Milliye birlikleri, beklediğimiz karşı saldırıya dün başlamışlar, çetin bir savaştan sonra, kasabayı alan Yunan tümenini dağıtıp önlerine katmışlardır, kovalamaktadırlar. Düşman bu savaşta, kapatamayacağı kadar ağır kayıplar vermiştir. Birliklerimiz bir yandan Dertlipınar'a, bir yandan Sındırgı'ya doğru ilerledikleri için, Kütahya'yı almaya uğraşan düşman kuvvetlerinin ardına düşmüşlerdir. Bu düşman kuvvetleri şimdi bizce çevrilmiş sayılabilir. Düşmanın durumu çok tehlikelidir. (Not: Nazilli dolaylarındaki demiryolu köprülerinin baskıncı birliklerimizce atılmış olduğu haberinin önemine geçenlerde işaret etmiştik. Böylece düşman, sarılmış kuvvetlerine yardım yetiştiremez hale getirilmiş oluyor.)

SON DAKİKA

Çok önemli bir haber:

Karamürsel Kaymakamı Saffettin Bey'den şimdi şu müjde telgrafi geldi:

"Kütahya'nın Yunanlılarca alındığı haberi baştan başa uydurmadır. Her saat başı, Kütahya ile telgraf konuşmaları yapmaktayım. Saldırganlar, Allah'ın izniyle Mustafa Kemal Paşa'dan son, en güzel dersi alacaklardır. Bu son savaş inşallah, son zaferimiz olacaktır. Inegöl, Yenişehir bizdedir. Bunların palavralarına

inanmayın. İki güne kadar çok önemli müjdeler vereceğim.” Nuh Bey birden keyiflendi: Gördün mü Karamürsel Kaymakamını Arif Bey?.. Arslan canım! Ya Tevhidi Efkar’ın askerlik yazarsına ne demeli! Herif, kalemini meselenin bamteline basmış. Öyle ya, dört koldan saldı da, savaş yerine hep birden yetişemedin mi, hapı yuttun demektir. Ulan benim gibi teres var mı? Harp Okulu’nda, yediğim bunca ekmek gözüme dizime dursun! Yuf benim ervahıma! Şuncacık şeyi, ben kendi aklımla bulup çıkarmalı değil miydim? Beri bak, Arif Bey, sen bu Yenişehir çevirmesini nasıl görüyorsun?

— Bilmem! Daha durum karışık... Birkaç gün beklemeli!

— Nesini bekleyeceğiz yahu? İşte, içeri çekip yandan kuşatmışlar. Bence bu Yenişehir çevirmesi gayet önemli... Başını sallayan Sefer’e takıldı: Sallabaş oldun gittin köpek! Ben senin sırtmanın sebebini biliyorum. Keyifli keyifli gülerek Kâmil Bey’e anlattı: Dün gece uyku tutmadı. Voltaya çıktım. Meğer kendi kendime söylenirmişim, kafamı sağa sola sallarmışım. Bu bizim Katır ne dese iyi? “Sarı Paşa yamandır Nuh Bey, sen boşuna sallabaş olacaksın! Gâvura bir kılçık atsin, herifi sırtüstü bir devirsin de, bak gör!” dedi. Demek Katır kısmının en avanağı, biraz sevgili... Evet bizim Sarı Paşa, düşmanı çevirdiyse, yere çaldı demektir. Biz burda, “Am’an üçüncü İnönü!” derken meğer niyeti büsbütün bitirmemiş... Evet, aklım iyice yattı, Katır oğlum, bu senin Sarı Paşa, bildiğimiz cihan pehlivanı... Peki, bu kadar oyuncu bir herife, biz, Dünya Savaşı başında, orduları neden teslim etmedik, Arif Bey?

— Etmeli miydik?

— Etmeliydik de İngiliz’in üstüne salmalıydık.

— Yanılıyorsun!.. Orduları buna teslim edeydik, bence İngiliz’in üstüne belki hiç salmazdı. Salmayınca, halimiz daha mı iyi

olurdu, 'daha mı kötü, orası da belli değil ya...

— Anlamadım.

— Anlarsın yavaş yavaş... Katırın Sarı Paşa'sı hele şu Yunan işini hayırlısıyla bir bitirsin.

— Evet, bitirsin! Bitirsin ama, İzmir'i kurtarmak elvermez! Girit'imizi, Selanik'imizi de çekip geri almalı! Sınırlarımızı götürüp Tuna'ya dayamalı!..

— Başka?

— Başkası... Şimdilik Tuna'ya dayasın elverir.

— Demek Turan'dan, Kızılelma'dan vazgeçiyoruz? İyi... Yarı yarıya akıllandık desene! Dinle ağa! Benim bildiğim Sarı Paşa, avanak değildir. Senin gibi, Tuna'yı sayıklayanların eline birer çalı süpürgesi tutuşturur da, "Hele şu beş yüz yıllık pisliği bir temizleyelim. Estergon Kalesi Naimâ Tarihi'nde kalsın!" diye ense-nize de birer şaplak indirir.

— Tuna'ya gitmeyince, Yunan'ı yenmeye ben iş mi derim?

Biraz önce kapının önünde duran Veznedar Sıtkı Efendi, telaşla atıldı:

— Sen ne söylüyorsun Nuh Bey kardeşim. Tuna'yı bırak! Haberler gayet kötü...

Nuh Bey gözlerini belertti:

— Hangi haberler?.. Sarı Paşa herifleri çevirmiş ki...

— Nerenin çevirmesi?.. Eğer biraz önce bahçede duyduğum doğruysa, Mustafa Kemal Paşa çoktan savuşmuş...

— Kim söyledi? Ne savuşması?

— Haber gayet zorlu yerden efendim! Damat Ferit Paşa hazretlerinin baş haremağasından... Şah İsmail Efendi'nin konuşmacıları demincek müjde getirmişler. Padişahımız Efendimiz, Damat Ferit Paşa'yı sadrazamlığa çağırıyor. Ferit Paşa "Hele biraz daha bekleyelim. Ben sırasını biliyorum," demiş. Bir başka laf

daha var ki, söylemeye adamın dili varmıyor. Dedikleri doğruysa, Mustafa Kemal'i arkadaşları vurmuşlar da, kafasını padişahımıza yollamışlar. Paşa'nın kesik başı yarı yolu yanılamış bile... Bu seferki saldırıda Kuvayı Milliye ordusu, ilk günden dağılmış. Balkan'daki gibi... Tek kurşun atamadan... "Düşman, yedi tümenle saldı," dedilerdi ya... Tam on bir tümenle salmış. İki tümeni İngiliz... Bizi yaran kuvvetler İngiliz'in Anzak tümenleri...

Nuh Bey kendisini yeni toplamıştı. Davranıp bağırdı:

— Ulan Veznedar! Ordumuz Afyonkarahisan'ı geri alırken, Ankara'da Mustafa Kemal Paşa'ya el kaldırmak kimin haddine!

— Hangi Afyonkarahisan? Ankara yanıyormuş... Düşman Ankara'nın ötesine geçmiş çoktaaaan!

— Saldırı başlayalı beş gün olmadı. Kuş mu kesildi bu namussuz?

— Orasını bilemem!.. Şah İsmail Efendi'nin dediği doğruysa, Yunan'a yol gösteren Çerkes Ethem Bey... Kuvayı Milliyeyi bu sefer, gece baskınıyla yenmişler. Baskının planlarını Çerkes Ethem Bey yapmış da neremizin güçsüz olduğunu bildiği için vurmasıyla göçürmüş.

— Gâvurun bildirisinde böyle şeyler yok!..

— Gâvur saklıyormuş. Sebebi de...

Binbaşı Arif Bey top gibi gürledi:

— Yıkıl herif!.. Yıkıl gözüm görmesin... Yıkıl dedim, kalkarsam tepelerim! Ulan nerdeyse, Yunan Başkomutanının bildirilerini hangi akılla yazdığını anlatacak...

Veznedar Sıtkı Efendi, çoktan savuşmuş, hücreye temmuz sıcaklığını kat kat artıran bunaltıcı bir sessizlik çökmüştü.

Nuh Bey söylendi:

— Sakın düşman bizi kötületince, akılsız Türkler, Padişaha yaranmak için, Mustafa Kemal Paşa'ya...

Arif Bey önce bir davrandı, sonra Kâmil Bey'e bakıp çaresizlikle gülümsedi:

— Gördünüz mü? İşte bizim, aklımız da bu kadar, yiğitliğimiz de... İnsan böyle bir lafa nasıl inanır. Elini kaldırıp Nuh Bey'in konuşmasını önledi: Sapıttın ki, iyice tozuttun!..

Kâmil Bey, odasından cigara almak bahanesiyle, koridora çıktı. Günlerden cuma olduğu için Nermin'le Sabriye geleceklerdi. Erkenden tıraş olup giyinmişti. Kıravat sanki boğazını sıkıyor, soluk almasını zorlaştırıyordu. Tere batmıştı. Karyolasına dayalı resimlere bir zaman baktı.

Prences Fahire Hanımefendi ile Kontes Bolkinova'nın fotoğraflarından büyüttüğü karakalem resimleri çok beğenmişler, bunların birer de yağlı boya kopyalarını ısmarlamışlardı. Kadınların bakışlarına koyduğu bu gizli gülümsemenin fotoğraflarda bulunup bulunmadığını düşünürken Veznedar Sıtkı Efendi ayaklarının burnuna basarak içeri girdi. Kirden kapkara parmağını dudaklarına götürerek kapıyı çekti:

— Aman Kâmil Beyefendi! Aman durumlar gayet kötü... Sağ olsunlar Arif Bey'imiz dinlemediler. Oysa durumlar çok korkunç, Kâmil Beyefendi... Oysa, durumlar...

— Hangi durumlar?

— Buradaki durumlar efendim! Hem içerdeki durumlar, hem dışardaki durumlar... Az kalsın yüreğime iniyordu. Beyefendi! Aman Arif Bey'e haber verelim! Beni dinlemezler, sağolsunlar! Gördünüz terslediler. Kovmaktan beter ettiler. "Ankara düşerse af olur!" diyenlere inanıyorum sanıyorlar da bana kızıyorlar. Boşuna kızıyorlar! Bendeniz, Ankara'nın düşmesini hiç ister miyim? Allah yüreğimi biliyor. Allah göstermesin...

— Aldırmayın! Bugünlerde canı sıkkın...

— Biliyorum! Varsın terslesin! Terslemesine bir şey dediğim

yok... Ama ortada dolaşan lafları bilmeli... Bilmeli ki, başımıza bir felaket gelmeden çaresini bulmalı... İçerde laf çok beyefendi, bendenize sorarsanız, içerdeki laflar boş değil... Düşman Ankara'nın düştüğünü neden saklıyormuş bilir misiniz?

— Neden?

— Yunan'ın Çorlu'da kuvvetleri varmış, bunlar “Hazır ol!” emri almışlar. Hazırlıklarını bitirince bir gece İstanbul'a baskın vereceklermiş. Kısımlara dışardan saati saatine haberler geliyor. “Kuvayı Milliye'nin işi bitti. Hazır olun!” haberleri...

— Neye hazır olacaklar?

— Pandeli'ye haber gelmiş... Bunlar içerde hazır olacaklar... Yunanlılar'ın Trakya'daki kuvvetleri, İstanbul'a girince, İstanbul'dakiler de ayaklanacak... “Ankara düştü” haberini parola gibi kullanacaklarmış... Yunan ordusu İstanbul'a girip şehirdekiler de ayaklanınca burada kapılar kırılacak, serseri takımı boşanacak... Kariye Camisi'nin çinilerini satan Mehmet Hoca, “Kuvayı Milliyeci takımının öldürülmesine Şeyhülislam fetvası var,” demiş... Önce bizi temizleyecekler... Bizi kesecekler beyefendi...

Kâmil Bey sahiden ürkmüştü, gözlerini kırıştırtarak biraz düşündü:

— Evet, haklısın! Bunları Arif Bey'e haber vermeli! İngilizlerin, Fransızların, Yunan kuvvetlerini İstanbul'a sokacaklarını sanmam ama, olsun!..

— Onların niyeti evet, sokmamak ama, Yunan oldu bittiye getirecekmiş! Kısımlarda planlar hazırlanıyormuş. Dışarda jandarma karakolu basılınca, bunlar kısım kapılarını gardiyanlara açtırıp boşanacaklar. Kısım ağaları çoktan barışmışlar. Faytoncu Osman'ın geçenlerde Sarafim Kaptan'ı, Birinci Kısım Ağası polis düşmanı Corci Çorbacı'yı, hatırlılar koğuşundan Şah İsmail'i yemeğe çağırması bundanmış... Faytoncu Osman, yedliği dayığı

unuttu mu? Hayır! “Ulan İttihatçı itleri... Ulan Padişah düşmanları... Ben bu Allahsızların derilerini yüzmez miyim?” demeye başlamış. Zekeriya Hoca’nın bile ağzı değişti. Kâmil Beyefendi, düne kadar beni gördükçe size selam yollar, “Ellerini öperim,” derdi. Dün, herifi görmeliydiniz! “Çok öğütledim. Büyük öğüdü tutmadılar. Namaza gayret verin dedikçe, onlar gâvurluğa zorlandılar. Bizden günah gitmiştir. Osman Ağa, yediği köteğin öcünü aramıyor, namaza gelmeyişlerine kızıyor,” demesin mi? “Sen evden çokça para getirmeye bak! Ben Osman Ağa’nın gönlünü ederim,” dedi. Çokça dediği, on bin lira... Kendisi de ayrıca, aracılık bahşisi istiyor. Bende on bin lira değil, on metelik yok... Kesseler yok, derimi yüzseler yok... Aman, Arif Bey’e meseleyi yoluyla anlatalım Kâmil Beyefendi, aman dakika geçirmeyelim!..

Kâmil Bey’in ilk telaşı dağılmıştı. Fırsatlardan faydalanmaya çalışan Zekeriya Hoca’nın uyuz tilki suratını, şaşı gözlerini görür gibi oldu:

— Meraklanmayın, hemen söylerim! Böyle şey olmaz ya, evet, biz gene tetikte durmalıyız!

— Olmaz demeyin! Aman, olmaz demeyin beyefendi. Valla ha billaha ben bu heriflerin halini beğenmiyorum. Hepsinin su-
ratı değişti. Üstlerine bir canavarlık geldi. Dün Arif Bey’le bahçe-
de volta vuruyordunuz. Belli etmeden kolladım. Herifler size ca-
nınızı alacak gibi bakıyorlardı. Zekeriya Hoca gözümü açmasay-
dı, fark etmeyecektim. Aman Arif Bey’e durumu bildirelim beye-
fendi. Vallah billah işin şakası kalmadı.

— Ben bir kere söyleyeceğim. Umursayacağını sanmıyorum. Göreceksiniz bizimle eğlenecek...

— Yoluyla söyleyin! Aman eğlenmesin! Bir an durakladı: Bir mesele daha var! Laf aramızda, Arif Bey’e, müdür de çok kızıyor. Belli etmek istemiyor ama, başından beri kızıyor. “Domuz İtti-

hatçı... Şunu da Boğazlıyan Kaymakamı gibi asıvermediler de, halt ettiler,” diyor. Müdür sizi de sevmiyor beyefendi. Faytoncu Osman Ağa’ya dayak attığınız için sevmiyor bir, bir de, sizin yüzünüzden azar işitmiş, Arif Bey’in eğlenmesine hiç bakmayın Beyefendi! İki laf bir büyüdür. Sizi dinler. Baksın bakalım yalan mıymış. Onun da elbette içerde adamları vardır. Sorsun soruştursun! Ayaklarınızı öpeyim söyleyin! Bundan böyle hatırlılar koğuşuna da gitmesin! Duyduğum doğruysa, buradaki ayaklanmanın başına Şah İsmail geçecekmiş. Hatırlılar koğuşunda Arif Bey’e bir kahpelik ederlerse bize kurtuluş yoktur. Vallaha yoktur, billaha yoktur.

— Meraklanmayın! Ben hemen görüşürüm.

— Görüşmek elvermez. Aklını yatırmalısınız.

— Olur. Çalışacağım!

— Allah sizden razı olsun! Allah sizi çoluğunuza çocuğunuza kavuştursun! Dün gece ben gözümü kırpmadım beyefendi. Sesini alçalttı: Arif Bey emretsin! Silah milah lazımsa belki getiririz! Ben ömrümde tırnak çakısı taşımadım ama, sizin için bulmaya çabalanm! Çokça para verilirse Bakkal İsmail Efendi belki tabanca bile getirir. Bunları hep söyleyin! Aman davranalım beyefendi, aman, boş bulunup kendimizi ite köpeğe paralatmayalım. Demek istediğim şu; Arif Bey işi öyle düzenlemeli ki, bir gürültü olursa, atik davranıp bizler faydalanmalıyız! Dışarıya uğrayıvermeliyiz!

Kâmil Bey, yanılmıştı. Binbaşı Arif Bey, işi hiç de alaya almadı, kaşlarını çatarak bir zaman düşündü:

— Evet, herif büsbütün haksız değil. Ben bunu daha önce kestirmeliydim. Şimdi bakıyorum da... Birkaç günden beri, başgardıyan olacak ayının bile, bize karşı tutumu belli belirsiz değişti.

— Bakkal İsmail Efendi'ye silah getirebilir miyiz?

— Bakkal İsmail olmaz. Çünkü, Sıtkı alçağı da ağzımızı arayabilir!..

— Sanmam! Yüzünü görseydiniz, ne kadar korktuğunu anlardınız! Gözleri fıldır fıldır dönüyordu. Para için sıkıştırırlar diye ödü kopmuş.

— Bakmayın! Bir yandan korkar, bir yandan da yaranmaya çalışır. Sefer'e söyleyeyim de size şimdilik bir bıçak uydursun! Ben tabanca için bizim Binbaşı Şükrü Bey'le görüşürüm. Siz silaha idmanlı mısınız?

— Vaktiyle biraz atardım. Utançla gülümsedi: Babam meraklıydı, öğretti.

— İyi öyleyse... Evde tabancanız var mı? Burda kolay saklanması için küçük çaplı olmalı...

— Var ama, Nermin, hem nerde olduğunu bilmez, hem de buraya getiremez!

— Doğru! Şimdilik sizinki dursun. Eğer dışarda lazım olursa, alırız.

— Dışarda mı?

— Dışarda elbet... Siz, Şükrü'nün geçenki sözüne hiç kulak asmadınız galiba.

— Hangi sözüne?

— "İş uzarsa, arkadaşlar sizi buradan kurtaracaklar," sözüne... Ortalık karışırsa, Şah İsmail gibi, Faytoncu gibi serseriler davranıncaya kadar biz sıçrar çıkarız.

— Neye güldünüz?

— Kendime... Akıllı geçinirim. Faytoncu, olup bitenlerden nasıl faydalanacağını düşünüyor da, biz bildirilere, askerlik uzmanlarının boş laflarına dalıyoruz. Kısımlardaki arkadaşlar da benden avanak... Bizi, Sıtkı gibi ödle herifler mi uyarmacaktı?

Eminim, Kömürcü İbrahim, “korktu derler,” diye düşünmüştür de, gelip söylememiştir. Gördünüz mü, bazı yerde korkmazlık nasıl zararlı oluyor! Cigara paketini, ağızlığını alıp kalktı: Gideyim de Gardiyan Salih’i bulayım! Bugün cuma... İzinlidir. Akşamüstü buraya uğrasın. Eğer Şükrü Bey gelmezse, Enver’e haber versin!.. Kim bu Enver bilin bakalım? Öteki cezaevinin Jandarma Komutanı Yüzbaşı Enver Girit... Harp Divanının on yıl ceza verdiği İhsan Bey’i bekliyor. Kaçar maçırsa vuracak... Kapıda durdu: Şimdi Sefer’i size yollarım. Dedğim şeyi getirir. Bugünden yarına bir şey olacağını ummam ya, biz boş bulunmayalım! Cezaevi belli olmaz. Bakarsınız hiç yoktan ortalık karışır. Unutmadan söyleyeyim: Bundan böyle yalnız başınıza dolaşmak yok... Her “Millici Abi,” bağirtısına eskisi gibi hemen koşmayacakınız! Ceket omuzda gezmeye de artık alışın!

— Neden efendim?

— Vuruşmak zorunda kalırsanız, ceketı kalkan gibi kullanırsınız! Faytoncu’nun haziran sıcağında gocukla gezmesi boşuna mı? Aklınızda bulunsun, bunların ilk numarası, ceketı başınıza atmaktır. Ceketle yüzünüzü örterler de, siz kurtulmaya uğraşırken, bıçağı karnınıza daldırırlar.

Arif Bey, küçük bir çocukla şakalaşmış gibi gülerek yürüyünce, Kâmil Bey, “insanoğlu bu dünyada ne umulmaz durumlarla karşılaşılıyor apansız,” diye gülümsedi.

Bir zamanlar her çeşit silâh kullanmaya merak sarmış, yumruk dövüşünde olduğu gibi, bunda da usta kesilmişti. Bıçağı avucunun oyuguna oturtup savururdu da, on adımdan kibrit kutusu büyüklüğündeki hedeflere saplardı. Bu işi eskisi gibi becerebilip beceremeyeceğini düşünürken Sefer, sırtarak içeri girdi, kapıyı çekti. Sapı ak kemikten, bir karış boyunda güzel bir bıçağı önüne koydu:

— Çeligi halis ki, beyim, iki parmak kalınlığında demirden dönmez!.. Şimdi sana bir şişe mantarı bulalım!

— Ne olacak?

— Ucuna takacağıza ki şurana burana batmasın!

Kâmil Bey, bıçağı sol eline aldı, sağ elinin iki parmağıyla ucundan tutup büktü, bıraktı. Çelik bir zaman vınladı, titremesi kesilince de hiç bükülmedi. “Sahi... İyiymiş çeligi...” diye, sapını var gücüyle sıkarak ağzını güneşte ısıldattı.

Sefer aradığı şişe mantarını bulmuştu:

— Buyur beyim! Sok ucuna! Besmeleyi unutma ki, silah seni utandırmasın! Ben avludayım! Sağolsun binbaşım! Herkese öğüt verir, kendi tutmaz. “Bundan böyle Kâmil Bey’i kollayacaksın,” dedi, savuştu.

Kâmil Bey, bıçağı ceketinin sol cebine koyup önünü ilikleyerek kabarıklığın belli olup olmadığına baktı. “Peki, ceket omuzdayken nasıl olacak?” Bir zaman daldı: Biz bu gidişle, belimize bir de yün kuşak saracağız galiba... Boş bulunup ceketin önünü açmayalım... Bıçağı Nermin görmemeli... Neye uğradığını şaşırır zavallı. Vallah ödü kopar!

Temmuz’un öğle güneşinde Sultanahmet Camisi’nin kocaman kubbesi gözlerini yoracak kadar parlıyordu. Camiye doğru giden toprak yoldaki kafesli tahta evlerle cılız akasyalar ağır sıcağın altında soluksuz kalmış gibiydiler. “Birkaç güne kadar belki bu ölü sokakta bile vuruşulacak... Kan gövdeyi götürecek... Bu evler ilk ağızda belki tutuşur! Belki ne demek! Sokak savaşları olur da tahta İstanbul cayır cayır yanmaya başlamaz mı?” Birden soluklanını tuttu. “Hay Allah kahretsin! Böyle bir iş olursa Nermin’le Ayşe ne yaparlar?” Birden dehşete kapılmıştı. “Nasıl oluyor da bunu ilk anda aklıma getirmediğim? Bu ne biçim alçaklık!..” Kalkmak için davrandı: Arif Bey’i bulmalı... Arif Bey’i

hemen! Kapının önünde duraladı. Karısı Fatma Hanım'la oğlu Kadir'i kimsesiz bırakarak geçen ay Anadolu'ya geçen Ramiz Efendi'yi hatırlamıştı. Telaşından utandı, gözlerini kısarak bir zaman dışarı baktı. "Hayır! Onlar Nermin'le Ayşe gibi yalnız de-ğiller. Onların mahallesi var!" diye başını sallayıp çıktı.

Koridoru yarılamıştı ki Arif Bey göründü. Gülüyordu:

— Merdivende ne düşündüm, bilir misiniz? Şimdi bir arama olmalı... Bizim cüce müdür, üstünüzde bıçağı bulmalı... Sizi zincire vurup zindana atarken bir sevinir ki...

Kâmil Bey, korkuyla irkildi. Külhanbeyleri gibi bıçak taşıdığı meydana çıkarsa... Tutanaklara geçerse... Nermin'e, "Üstünde bıçak bulundu da zindana atıldı," derlerse...

— Aldırmayın, şaka ettim. Arif Bey sesini alçalttı: Aramalar-
dan bir saat önce gardiyan Salih gelir, bıçakları alır. Nasıl, işe ya-
rar bir şey mi bari?

— Bakın aklıma ne geldi? Şehirde vuruşma olursa... Kadınla-
rı düşündüm, çocukları... Biraz önce, arama lafıyla, bunu ne ka-
dar kolay unuttuğunu hatırlayarak gözlerini utançla kaçırdı: Vu-
ruşulursa çocuklarla kadınların hali n'olur?

— Durun bakayım! Doğru!.. Ben bugün neden aptallaştım böy-
le? Evet, hemen bir şeyler yapmalıyız! Biraz düşündü: Bence, en iyi-
si, birkaç zaman, bize gitsinler, Kozyatağı'ndaki köşke...

— Olur mu? Rahatsız etmez miyiz?

— Rahatsızlığı mahatsızlığı düşünmenin sırası mı yahu? Siz
bugün mutlaka söyleyin! "Hava değişimi," filan dersiniz... Bös-
bütün telaşlandırmak da olmaz! "Ayşe, kırlarda koşar!" deyin.

Müdürlüğün sofasında, hademe Topal Hamdi, hatırlıların
konuştuğu büyük odayı gösterince Kâmil Bey: Eyvah Nermin
gelmedi, diye duraladı.

Eleni yalnız olursa, burada konuşturuluyordu.

Odada Arap Hulusi'yle dostu küçük Roza'dan başka kimse yoktu.

Kâmil Bey, kısık bir sesle sordu:

— Nerede hanımlar?

— Bugün gelemeyecekler galiba efendim...

— Galiba ne demek?.. Nermin hasta mı?

— Değil.

— Ayşe mi hasta?

— Hayır.

— Öyleyse nedir? Sakinleşmeye çalışarak oturdu: Buyrun rica ederim. Neden gelmediler?

— Uyuyorlar Beyefendi. Ben gelirken daha kalkmamışlardı.

Kâmil Bey saatine baktı. On bir buçuktu. Şaştı: Mektup yazsam, olmaz. Söylesem. Hem anlatamaz, hem de doğru değil!

— Ne uykusu cuma günü, bu böyle? Gece geç mi yattılar?

— Hiç yatmadılar efendim. Sabahleyin geldiler. Gün doğduktan sonra...

— Gün doğduktan sonra mı? Nerdeydiler gece vakti? Böyle karışık bir zamanda?..

— Fransızların balosuna gittiler. Dün, Fransızların büyük bayramı varmış.

Kâmil Bey, dünün 14 Temmuz olduğunu hatırladı.

— Ne arıyorlarmış Fransızların balosunda? Allah Allah! Nermin'in işi neymiş?

— Büyük hanımefendi, "Git, biraz açılırsın," dedi. Sabriye Hanım, "Sen gitmezsen ben de gitmem," diye tutturdu.

— Enişte beyle hala hanım gitmediler mi?

— Gitmediler.

— Neden?

— Doktor Lütü Bey masraf etsin, diye.

— Anlamadım.

— Doktor Lütü Bey çok pinti... Büyük hanımefendiyle beyefendi giderlerse, paraları beyefendi verir. Sabriye Hanım “Siz gelmeyin de, doktorun yüregine insin!” dedi! Hiç acımadan masraf ettirmiş. Dönüşte, Sabriye Hanım, anlattı da gülmekten katıldık. Sabaha karşı, Doktor Bey’e, “Nermin Hanım, Haciosman Bayırında bülbül dinlemek istiyor,” demiş. Doktor biraz düşünmüş, sevinmiş. “Olur. Dönüşte dinleriz. Yolumuzun üstü,” demiş. Gün doğarken ormana gelmişler. Biraz bülbül dinlemişler. Sabriye Hanım işin iç yüzünü ötekilere anlattığı için...

— Ötekiler kim?

— Mister Tomson var. Prenses Fahire Hanımefendi, Kontes Bolkinova... Bir de Fransız subayı... Biraz bülbül dinlemişler. Sabriye Hanım, “Haydi Kilyos’a süt içmeye!” demiş. Doktor Lütü Bey, “Bu kılıkta olmaz!” diye yalvarmış. Baloya giderken başka çeşit giyindilerdi. Eski zaman hanımları gibi... Yaşmak, ferasce... Saraylı hotozu...

— Doktor Bey, Nermin’in böyle giyinip baloya gitmesine şaşmıyor mu?

— Neden şaşsın?

— Kocasını mahpusken...

— Doktor sizin mahpusta olduğunuzu bilmiyor ki... Doktor Bey saf adam! Sabriye Hanım’ın bütün anlattıklarına inanıyor! Ötekiler de hiç bozmuyorlar!

— Nedir anlattıkları?

— Sizin İspanya’da bir dostunuz varmış. Hasretine dayanamamışsınız da ona gitmişsiniz. Şimdi, avukatlar Nermin Hanım’ın boş kâğıdını getirmeye uğraşıyorlarmış.

Kâmil Bey’in, “balo” sözüyle yüzünü kaplayan ateş, büsbütün

artmış, kulakları uğuldamaya başlamıştı. Bu uğultunun ötesinden Haddaneli Arap Hulusi'nin söylediklerini istemeden duyuyordu:

— Demedin mi ulan şıkırdım, yakında çıkıyor, ferîştahını şaşırtır, demedin mi? Bundan böyle Kör Emin'in mirasını ordulara yedirmez, demedin mi orospu? Biz öldük mü ulan? Adamı biz çiğ çiğ yemez miyiz?

— Nermin Hanım son günlerde çok üzüntülü... Bizimkiler Ankara'yı alırsaymış siz hiç çıkamazmışsınız. Büyük hanımefendi geçenlerde bunu ağzından kaçırdı da Sabriye Hanım çok kızdı. Şehirde karışıklık olacak diyorlar. "Türkler silahlanıyor", diye İngilizlere raporlar gelmiş. Doktor Lütfü Bey, "Bir şey olursa, hiç korkmayın, Fransız hastahanesinde size yer hazırlattım," dedi. Mister Tomson, hepimizi asker kamyonlarıyla alıp gemilere götürecek. Kâmil Bey ayağa kalkınca Eleni telaşlandı: Aman az kalsın unutuyordum, hani resimler?

— Hangi resimler?

— Hanımlara yaptığınız resimler...

— Resimler yarın... Daha kurumadılar. Yarın gönderirim. Yarın birisi gelip alsın! Teşekkür ederim madam. Yoruldunuz!

— Ne pişirelim? Büyük hanımefendi, "sor" demişlerdi.

— Mersi...

— Hanımlar çok üzülecekler. "Resimlerimiz" diyorlar da başka bir şey demiyorlar. Sahiden beyefendi, bizimkiler Ankara'yı alırlarsa...

— Haydi, güle güle madam! Yok öyle şey... Sizin kiler Ankara'yı alamazlar.

— Benim kardeşim de öyle söylüyor, "Kralın Anadolu'ya saldırması doğru değil," diyor. Size selamı var. Durun efendim paketleri almadınız!..

Kâmil Bey masanın üzerinde duran kutulara baktı. Dükkânlardan gelişi güzel alınmış şeyler... Sırmalı sicimlere bağlanmış, düğüm uçları yaldızlı etiketlerle tutturulmuş bayağılıklar... Sevgi şurda kalsın, acımayla ilişkileri yok... İçleri kim bilir nasıl cıvık cıvık, yapış yapış...

Gülümsemeye çalıştı:

— Evet. Unutuyordum. Paketleri gülümseyerek topladı: Yoruldunuz. Teşekkür ederim! Kralı haksız bulan kardeşinize selam söyleyin! Ne iş yapıyor kardeşiniz?

— Duvarcıdır efendim.

Kâmil Bey, aşağıda, bir prensesi geçirir gibi eğilip Eleni'yi selamladı. Çirkin yüzünü sahiden güzelleştiren hep o gülümsemeyle, avluyu geçti. Kırmızı, mavi, mor, sarı entarileriyle küçük kız çocukları yakıcı güneşin içinde çılgık çılgıya koşuyorlardı. Bir an, kutuları parçalayıp içindekileri bunlara dağıtmayı düşündü.

Arif Bey merdivenden iniyordu:

— Ne o? Sefer kahve yapıyordu. Gittiler mi?

— Gittiler. Daha doğrusu... Nermin biraz hastaymış...

— Bize gitme meselesini ne yaptınız?

— Söylemedim. Yarın birini mutlaka gönderecekler. Resimleri almaya biri gelecek... Mektup yazacağım.

— Savaştan ne haber?

— Hiç.

— Doktor Barbut Fransızca gazeteyi odanıza bırakmış. Bakın bakalım, bizimkilerde olmayan bir şey var mı?

Kâmil Bey odasına girip kapıyı örttü. Yatağın üstüne oturup paketleri yanına koydu. Parmaklarını birbirine geçirerek ellerini dizlerinin arasına bıraktı. Suratındaki gülümsemenin öylece donup kalmış olduğunu fark edinceye kadar hiç kımıldamadı. "Kaç dakikadır hiçbir şey düşünmedim. Hiçbir şey düşünme-

mek, insanın elinde mi?" Saatine baktı. Konuşma yerinden buraya kadar, bir başına nasıl gelebildiğine şaşıtı. "Nasıl olacak? Hayvanları inlerine götüren içgüdüyle." Bir cigara yaktı. Güneş tepeye dikildiği halde, odanın içi harlı ocak ağızı kadar sıcaktı. Nuh Bey'in kızdığı zaman yaptığı gibi, iki parmağını geçirerek yakasını biraz gevşetmeye çalıştı. Duvara dayalı yağlıboya iki kadının portresine dalgın dalgın baktı. Doktor Jak Barbut'un masaya bıraktığı Fransızca *Rönesans* Gazetesi'ni, pek de farkında olmadan önüne çekti. Açtı. 14 TEMMUZ ISTANBUL'DA BÜYÜK TÖRENLE KUTLANDI.

"Tarabya'daki maskeli balo çok parlaktı," başlığını görünce ilgilendi. İki fotoğraf "Mari Antuvanet'le Yeniçeri kavalyesini", "Sirano'yle Jan Dark'ı" gösteriyordu. Uzun yazıyı, okumaya başladı: Gece Tarabya'daki yazlık binanın bahçesinde verilen maskeli balo, çok eğlenceli olmuştur. Kıyafet yarışmasını, yukarıda resmini gördüğünüz dört çift kazanmış, armağanlar bunların arasında bölüştürülmüştür. Gerek sabahki, gerekse geceki toplantıda en büyük özellik, seçkin Türk misafirlerin gösterdikleri yakın dostluk olmuş, Türk aydınları, hele baloyu şereflendiren sayın Türk hanımları konuştukları kusursuz Fransızcayla Türkiye'de Fransız kültürünün ne kadar derin temellere dayandığını meydana koymuşlardır.

Türkiye, Nasrettin Hoca'yı yetiştirmiş bir memleket olarak, gülünç fıkralar bakımından Fransa'yla at başı gider. Bunu düşünenler dün gece bir de fıkra yarışması tertiplemişlerdir. Fransız sosyetesinde gülünç fıkra anlatmacılığıyla tanınan Mösyö Anri Goro ile Fransız Hastanesi operatörlerinden kadın hastalıkları uzmanı, daha doğrusu, yanındaki eşsiz güzelliklere bakılırsa.." Kâmil Bey, yumruğunu gazetesinin üstüne koydu. Boş duvara bakarak yüksek sesle, "Bunu bana niçin yaptınız Nermin?" diye sordu.

“Dışım ağnyor” bahanesiyle öğle yemeği yememiş, ayaklarının altına bir küçük iskemle alarak pencereden dışarıya dalmıştı. Arada bir, ağzındaki cigara acılığını yutkunuyor, gözlerini kırsarak, uzaklarda, boz bulutlar gibi titreyen adalara bakıyordu. Saatlerdir, –kendi değil– içinde bir başkası, meydancının “Milli-ci Kâmil Abiii” diye bağırmasını beklemekteydi. Bu birisi, artık, “Görürsün! Eleni’nin neler söylediğini duyar duymaz, Nermin koşup gelir,” diye fısıldıyordu. “Gelmemezlik edemez, görürsün!” Güneş devriliyor, denizin açık kül rengi, yavaşça mavileşiyordu. Avluda çocuklar yeniden koşuşmaya başlamışlardı. Kendisini var gücüyle zorladığı halde, düşüncesini Nermin’den koparıp Ayşe’ye bağlayamıyordu.

İki pencere ötede, Maçka Güzelinin Mehdi Bey, kadınlar koğuşunun avlusunda, odun yığınlarının üstüne oturmuş, Utçu Cemile’ye her zamanki gibi işaret etmeye başlamıştı. Arada bir, işittiremeyeceğini bildiği, böyle bir şey de istemediği halde, yüksek sesle boğuk boğuk yalvarıyordu:

— Çağır şunu kahpe... Çağır! Nah iki buçukluk hazır... Çağır hadi!..

Kadayıfçı’nın öldürülmesine karışmış Körpe Nezihe’ye para yedirdiğini tevkifhanede artık bilmeyen yoktu. Yüzünü on dakika göstermesine karşılık Nezihe’ye bir lira verdiği söyleniyordu.

— Çağır şunu. Çağır gelsin! Ölüyoruz orospu! Ulan imansızlar, ölüyoruz!

Nezihe koğuş kapısından çıktı. Yüzünü sımsıkı sarmıştı.

Mehdi Bey, ıslak hınlılarla küfretti:

— Ulan, peçelenmek neyin nesi?.. Ulan aç... Açmazsan şart olsun para yok! Ulan siz beni, dünyanın avanağı mı bellediniz namussuzlar!

Nezihe, odunların üstüne çıkıp Cemile’nin yanına oturdu.

Oturdukları yeri, kısımların penceresinden cami saklıyordu. Utçu Cemile, kolunu Nezihe'nin boynuna attı.

Mehdi Bey'in sesi büsbütün boğuklaşmıştı:

— Öp şu kaltağı... Öp bizim yerimize güzelce. Ohhh. Canına değsin kahpe Utçu! Ulan, vallah billah, Utçu, buna tutkun... Bu nasıl öpmek be?.. Bir abanışta ciğerlerini çekip alacak gördün mü Seyfi Can! Öp bir daha!.. Şart olsun bu karı deli... Öpmez mi adam, şunu?.. Hiç bırakır mı?..

Kâmil Bey, pencereden indi. Yatağına uzanıp gözlerini koluyla kapattı. Ortalık iyice kararana kadar, "Millici Abiii," diye bağırıklarını bekledi.

Tevkifhane binası, küpeştesine kadar suya batmış büyük bir silep gibi sanki ilerliyor, gecenin karanlığı pencerenin pervazında sanki deniz gibi hışırdıyordu.

Kısımlarda gürültüler dinmiş, dışarda bekçi sopalarının sesleri taşlarda ufalana ufalana duyulmaz olmuştu.

Kâmil Bey'in yüreğinde, o kalın damar, akşam olup Nermin'in gelmesinden umudu kesildi kesileli, hep öyle, insafsız insafsız vuruyordu. Bazı ağır bir çekiç gibi, tok... Bazı, uzak bir kilise çanı gibi inleyerek... Bugün Nermin'i beklerken, gelirse nasıl davranacağını birden, kolayca kararlaştırmıştı. Kızmayacaktı. Laf dokundurmayacak, üzmeyecekti. Ayşe'yi bile sormayacaktı. "Umursamamış görünmek de olmaz ama," demişti. Gelseydi de gözlerine bir kere baksaydı, en uygun sözü kolayca bulacağına emindi. Ama ne derse desin, nasıl davranırsa davransın, gülümseyerek, "Sizi kıskandım inanır mısınız?" dememezlik edemeyecekti. Ama şimdi çok başka şeyler düşünüyordu: "Gelseydi gözlerinde neyi arayacaktım?", "Hastaymışım gibi, evde beni örselemeye korkuyorlar!" dediği sıradaki yorgunluğu mu?.. Değil...

Ürkek pişmanlığını mı? “Ne var bunda?” diyen şirretliğini mi? Değil... Bir bakışla bütün kuşkuları silen, büyük sevgiyi mi? Hayır?.. En küçük yanılmalara yer bırakmayan dostluğu mu? Evet. İşte bunu...

Soluklarını keserek dışarısını dinledi. Bir cigara daha mı yaksa?.. Gidip yüzünü mü yıkasa?..

Uykusuz gecelerin ertesi günü, ikindi üstü, insan ne kötü uyanır. Başının içi bomboş. Kendisine karşı bile huysuz... “Yeni-den yeniye birini sevmiyorsak bu hep böyledir.” Kalkıp oturdu. Boş duvarlara çepeçevre baktı. Sanki bunlar, duvar değillerdi de, bir yabancı yıldızın, hiçbir uzaklıkta gökle birleşmeyen çölleriydi. Ayakları her adımda lav küllerine batıyordu. Burada, güney, kuzey, doğu, batı yoktu, kendinden başka hiçbir şey yok... “On adım gittin de ayak izlerin silindi mi, yeniden kendine dönüyor-sun! Hiç adımını atmamış gibi.” Kâmil Bey, elini yüzüne götürdü. “Dünyada senden başka hiçbir şey kalmadı mı, sen de kalmamış oluyorsun!” Farkında olmadan yavaşça inledi. İniltisi, bu ölü yıldızın kurşunî külle kaplı çölünde, bir yırtıcı kuş gibi kanat vurarak havalanmaya çalışıyordu. İstese, hızlanmadan yetişip üstüne basabilir. Basınca öyle bir çıglık koparır ki, bu küldünya, dağılıp savrulur. Bogucu bir toz havayı kaplar, kalınlaşır. “Havayı ciğerlerine çekemezsin! Sakız gibi çiğnersin!”

Gögsü tıkanıp sızlamaya başlamıştı. Dizlerinin kesilip kesilmediğini anlamak için yataktan indi. Niçin olduğunu bilmeden piposuyla tütün kesesini, temizleme demirini tek eline topladı. Sonra bunları bırakıp cigara paketini aldı.

Hiçbir şey düşünmeden, büyük adımlarla Arif Bey’in hücre-sine doğru yürüdü. Vakit gece yarısını çoktan geçtiği halde, gürültü etmemeye çalışmıyor, daha doğrusu ayak seslerini duymuyordu.

Arif Bey yatmamıştı. Sanki olmaz bir şey gibi Kâmil Bey, buna önce şaşıtı, sonra birden sevindi:

— Uyumadınız mı? Hay Allah sizden razı olsun...

— Buyurun. Çok mu ağrıyor? Diş ağrısının ne domuz olduğunu bilirim! Gardiyanlar, soyunmadan yatağa uzandığınızı söylemişlerdi. Örtünmezseniz sabaha karşı üşürsünüz diye düşünmüştüm. Eğer siz gelmeseydiniz, ben uğrayacaktım. Buyrun. Şimdi bir hap alırsınız. Bir de çay yaparız.

Kâmil Bey, aklını başına toplamaya çalışıyordu:

— Rahatsız etmez miyim?

— Ne demek? Oturun söyle... Ben şimdi hapları bulurum...

— İstemez. Teşekkür ederim. Dişim ağrımıyor. Bir an durdu: Gündüz de ağrımıyordu.

— Ağrımıyor muydu? Yüzüne bir zaman baktı: Demek, bir şeye canınız sıkıldı. Burada can sıkıntılarımızı, birbirimizden hiç saklamayacağız. Nedir? Ayse kız, bulunduğu yerde rahat mı değil? Hastalık demiyorum. Biraz düşündü: Sakın savaş durumuna sinirlenmiş olmayın?

Kâmil Bey, az kalsın “Evet,” diyecekti. Arif Bey’in bu sözü, kaçamak vermek için eklediğini, nasılsa, sezdi. Acı acı gülümsedi:

— Hayır. İçinde vuran damarın sesini Arif Bey nerdeyse duyacaktı: Hayır efendim, değil!..

— Hasta demiştim ya... Nermin için... “Hasta da ondan gelmedi,” demiştim ya... Yutkundü: Size yalan söyledim!

— Neden gelmemişler öyleyse?

— Söylemeye utanıyorum. Zor çok...

Arif Bey’in yüzü belli belirsiz değişti:

— Başımdan çok geçti, bilirim. Mahpusluk insanı kötü yanıltıyor. Dışarda gülüp geçeceğimiz işleri burda kura kura büyütüyorsunuz. Haydi, olduğu gibi anlatın, bakalım, sizin düşündü-

gümüz gibi mi?

Kâmil Bey olup biteni başından sonuna kadar anlattı. Anlatırken ne sesini yükseltmiş, ne de ellerini her zamankinden çok kullanmıştı. Sözleri bitince, Yalnız Eleni'yle konuştuklarını değil, içinden geçirdiklerini de böyle nasıl tıpatıp aklında tuttuğuna şaşırarak sustu. Arif Bey'in yüzüne bakmıyor, neler düşündüğünü sanki hiç merak etmiyordu. Gülümsemesinde derdini dökmekten umduğu iç ferahlığını bekleyen bir sabırlılık vardı.

— Siz buna mı üzüldünüz bu kadar?.. Ceza vermeli, diyeceğini, cezayı fazlasıyla çekmişsiniz. Dinleyin azizim, bu bizim memleketimizde, kendi kuruntularımızla bunalmaya başladık mı, ancak atasözlerimize sığınacağız! Ne demişler? “Dağ dağ üstünde olur, ev ev üstünde olmaz,” demişler. Ben Sabriye Hanım'ı görür görmez, şakacılığıyla başımıza, böyle işler açacağını hemen kestirmiştim. Durun da bitireyim. Böyle şımarık kadınlar, hele dulluğun başıboşluğunu da ele geçirmişlerse, mahpus yatan ressam enişteyi filan düşünmezler, keyiflerince yaşarlar. Peki, nasıl oldu da, taa başından işi fark etmediniz?

— Neyi efendim?

— Rum kadını durumu size bütün açıklığıyla anlatmış. “Sabriye Hanım, balo işini çok üsteledi. Sen gitmezsen ben de gitmem, dedi,” demiş.

— Evet.

— Şimdi düşünün. Nermin Hanım gibi yırtıcı olmayan bir kadın, küçük çocuğuyla bir akraba evine sığınıyor. Avrupa'da bulunduğunuz yıllarda hala hanımefendiye iki tane kartpostal göndermediğinize eminim...

— Evet!

— Uzun zaman ayrı kaldığımız akrabalarımızdaki değişimleri düşünür.. Bizim bir bakıma fakir düştüğümüzü, onların da

tersine çok zengin olduklarını hesaba katın. Buna bir de şımarık dul kız ekleyelim. Dün geceğine benzer uygunsuzlukların bu kadar gecikmesine şaşılır. Sizin kâğıtları Harbiye Nazırı Paşa, bir türlü onaylayamıyor. Kim bilir, belki, o toplantıya birisini görmek için gitmişlerdir. Eğer gizlisi kapaklısı olsa, Rum hizmetçiye “Bey duymasın,” demezler miydi? Şimdi en kötüsünü hesaplayalım: Düşman Ankara üstüne yürüyor. Sizin yakında çıkmanız umudu kalmadı. Diyelim ki, Nermin Hanım beklemekten yıldı, fazladan sığıntılık canına yetti de başının çaresine bakmayı tasarladı. Böyle çapraşık bir yolu niçin tutsun? Daha insanca-sı varken... Siz çocuk değilsiniz! Kaldı ki düşman saldırısı şurda beş günlük bir mesele... Bence Nermin Hanım’la görüşmeden, işin iç yüzünü sorup anlamadan üzölmek yanlış... Ayşe kızımızın varlığını unutup, yalnız kıskanç bir delikanlı gibi düşünmek de yanlış... Haydi, gülün biraz, bakalım! Neydi o gelişiniz öyle... Şimdi, bir güzel çay demleriz. Birer de cigara tüttürdük mü, aklımız başımıza gelir!

Arif Bey hemen kalktı. Gaz ocağının memesine ispiro döktü, yaktı. Bir yandan demlikleri hazırlıyor, bir yandan konuşuyordu:

— Düşman saldırısı, hepimizi sersemletti azizim, bunlar hep sinir bozukluğunun saçmalıkları... Nermin Hanım’a ne demişler? “Ankara düşerse adam yedi yıl yatar!” demişler. Onun sinirleri kim bilir ne haledir. Bu temmuz sıcaklarında, Nişantaşı’nın apartmanlarını gözümün önüne getiriyorum da... İnsan bunalır. Biz bu işi, daha önce akıl edecektik. Pılı pırtıyı toplayıp çoktan bize göçeceklerdi. Görmediğiniz için şimdi ne desem boştur. Bizim Kozyatağı cennet canım! Göz alabildiğine açıklık... Yemyeşil... Bakın ne yaparız? Siz bizim evin alt katını kiralamış olursunuz. Bir misafirlikten başka bir misafirliğe geçmeleri doğru değil! Ayşe çayirlarda koşar, oynar. Bahçeye iki kuzu atarız. Süslü

bir araba uydururlar, eşek arabası...

Ocağı pompaladı. Üstüne demlikleri koydu. Bardakları getirdi.

— Bu iş tamam! Şimdi ister misiniz sizinle erkek erkeğe konuşalım!

— Erkek erkeğe mi? Kâmil Bey'in gözlerine ürkeklik doldu: Buyrun!

— Bu dünyada bizden daha bencil herifler yok! Biz Osmanlı erkekleri, bir bakıma, metelik etmeyiz! Bencil dedimse, buradaki bencillik avanaklık anlamındadır. Biz hepimiz avanaklarız ki, örneğimiz bulunmaz. Neden mi? Yaşamamızın hiçbir döneminde, bize bağlı insanları düşünmediğimizden... Delikanlı oluruz, anamızı babamızı düşünmeyiz. Evleniriz karımızı, çocuklarımızı düşünmeyiz. Düşünmediğimize göre, onları bari, güçlendirmeye çalışsak... Hayır, tersine... Her fırsatta, yaşayış zorluklarıyla bağlarını kesmeye uğraşırız. Onların adına, hemen unutuverdiğimiz, sorumluluklar yükleniriz. Nermin Hanım hemşireme, bir gün, bu dünyada kıızıyla tek başına kalınca, yalnızlığın üstesinden nasıl geleceğini öğrettiniz mi? Ben, kendi hesabıma, aklıma bile getirmedim. Bunu hiç aklına getirmemiş herifin Binbaşı Burhanettin denilen pislik torbasını keyfince kırbaçlayabileceği kuruntusuna kapılması maskaralık değil de nedir? Kendimizi istediğimiz gibi harcayabiliriz sanıyoruz! Beni gelip evden aldılar. O sıra, bir İttihatçı'yı evden aldılar mı, bilen bilmeyen, "Herif yağlı ipe gitti," diyor. Bizim hatunun aklına da önce ip gelmiş, az kalsın yüreğine inanıyormuş. Bereket Zeynep kızım tokatı yapıştırmış da kadın aklını başına devşirebilmiş. Büsbütün devşirdi de sayılmaz! Sizin hüneriniz benimkinden daha zorlu... Ömrü Avrupalarda geçmiş kadını, getir, Bağlarbaşı gibi bir ıssız yerde, tek başına oturt! "Kızcağız, Üsküdar'ı kendi başına bulabilir mi?" diye sorma! Haksız mıyım?

Gidip çayı demledi:

— Deminki “Osmanlı erkekleri,” lafı “Yıkılası evde çoluk çocuk var,” diyenlerimizi içine almıyor elbette... Onlara biz “Yıl-gın... Pısrık” deriz! Yanlış! Herifler, bir işe girmişler. Çoluk çocuk yetiştirmek işi... O işin yasasını tutuyorlar. Biz hem yasaları tutmuyoruz, hem de her şeyin düzeninde gitmesini istiyoruz! Yağma yok!.. Şimdi bakın ne yapacağız! Yarın kısa bir mektup yazacaksınız! “Falan yerde ev tuttum. Falan gün hazırlanın, arabayla sizi alacaklar,” diyeceksiniz. Zaten bu iş olmasaydı da gidecek değiller miydi? Şehirde kalmaları sahiden çok tehlikeli... Şükrü’yle görüştüm. İyice pirelenmiş. Yarın Yüzbaşı Enver’e üç tabanca bırakacak... Durum karışırsa silahları Enver’den alacağız! Ayşe’yle annesi hemen bize gitsinler. Bazı belli başlı uygunsuzluklar yaşadığımız çevrenin özelliklerinden gelir. Bir “Millici Abi”nin çoluk çocuğu İngiliz ordusuna öteberi satan bir herifin evinde oturmamalı. Benim Zeynep kızım, Ayşe’yi de, annesini de, bir iki haftada bakın nasıl değiştirecek. Birinci cuma demeyeyim ama ikinci Cuma, Ayşe’yi buraya bakın nasıl gönderecek! “İspanya’lara dadı getirme yalanı da nasıl şey!” diyerek bir çıkışır ki... Gülümsedi: Katır söylemiştir. Zeynep’in öz kızımız olmadığını elbet... 1915’te Rize göçmenlerinden aldık. Dokuz yaşında var yoktu. Kurumuş mısır koçanı gibi siskaydı. Dil mil bilmiyordu. Şimdi Rüştîye’yi bitirdi. Biraz piyano çalar. Bir laz kızı ki, daha şimdiden yigitlikte bütün Lazistan erkeklerine değişmem!.. Şükrü’nün söylediği doğruysa, birkaç aydır tabancayla attığını vuruyormuş da “İlla mavzeri öğret!” diye diretiyormuş. Aklına koyduysa yakında mavzer atmakta ordunun en keskin nişancılarını geçer! Ben evdeyken böyle kabadayılıkları yoktu. Herifler beni kapıdan çıkarınca bizim hanıma tokadı çekip evin komutasını ele almış... “Bizim hanım tokadı yer yemez kendine

gelmiş,” demiştim. Gelmiş ama, bakın nasıl, “Vay bu ne edepsizlik! Defol evimden,” diye bağırmaya başlamış. Kız oralı değil. Mutfağa girivermiş. Beride ayılmalar, bayılmalar. Kıyamet. “Ayı köylü! Moskof tohumu!” diyorlar! “Çık evden. Gözümüz görmesin!” diyorlar. Bu gürültü, bizim Şükrü yetişene kadar sürmüş. Şükrü’yü görünce evdekiler adamcağızı çevirmişler. Her kafadan bir ses çıkıyor, anlayabildiği “Alın bu yabanın terbiyesizini götürün!” sözü... Bereket versin, Şükrü, kuru gürültüye papuç bırakmaz! Zeynep kızıma, “Ne oldu?” diye sormuş. Kız, “Beybabam ölmeden ben bu evde ölü ağıdı istemem! Yemek soğuyor, söyleyin şunlara sofraya gelsinler!” demiş. Arif Bey bıyıklarını dişleyerek bardaklara çay koydu: Gitsinler evet... Gitsinler de. Zeynep ablasına benzemeye çalışsın, Ayşe...

Kâmil Bey, deminden beri beklediği yürek ferahlığını birden duydu. Şakaklarını sıkan mengene kırılıp düşmüş, yüreğinde uzaktan uzağa vuran damarın sızısı birden dinmişti. Yeniden yaşamaya başlıyordu.

Kendisine garip gelen bir rahatlıkla sordu:

— Kozyatağı için çok tenha demiştiniz! Orada başlarına bir şey gelmez mi, ortalık karışırsa?

— Hiçbir şey gelmez.

— Sarafim Kaptan Bostancı’da Erşet Beyin köşkünü nasıl basmış?

— O başka... İçerde el peydahlamasaydı böyle bir soygunu aklına bile getiremezdi. Bana sorarsanız, bu işe herifi sürükleyen Tanaş alçağıdır. Bizim oralarda, hiç kimse ev basamaz! Göreceksiniz Nermin Hanım oraya gider gitmez, eniştesinin evinde duymadığı güveni duyacak. Bence bu dünyada kadın milletinin yüzde doksan dokuzu, güvenden başka hiçbir şey istemiyor. Aşk maşk, para mara, güzellik müzellik hep laf... Kadın kısmı yalnız

güvenlik arar. Güven dediğimiz meret de lafla olmuyor. Gitsinler de bakın nasıl değişecekler. Çünkü çevrelerinde birçok kadınları güven içinde bulacaklar! “Bugünkü şartlarda bu güven nereden geliyor?” diyeceksiniz! Boşuna değil elbette... İstanbul’un sinmiş, yılmış görünüşüne aldanmayın! Burda, Anadolu’ya öteberi kaçırın teşkilattan çok daha geniş bir başka teşkilat var. İstanbul’un 1055 mahallesi, elli, yetmiş, yüz kişilik birlikler halinde silahlanmış. Kuytularda, mezarlıkların derinliklerinde, yüksek duvarlı bahçelerde gece gündüz talim ediliyor. Şehir üç parçaya bölünmüştür. İstanbul yakası bir... Galata’dan Sarıyer’e kadar iki... Kadıköy Üsküdar üç... Esir düşmüş bu fukara şehirde, bugün, tam altmış bin silahlı savaşçı var! Bunlar Çorlu’daki düşman tümenlerini, emin olun, İstanbul’un kale duvarları önünde, böcek gibi ezecek güçteler...

Kâmil Bey, uyandığı zaman güneş çoktan yükselmişti.

Yüreğini dinledi. Dün geceki kaygılarından hiçbir iz kalmamıştı. Arif Beyi düşünerek minnetle gülümsedi. Yatağa girerken, “Ya Nermin Kozyatağı’na gitmek istemezse?” diye düşünmüş, “Olmaz öyle saçma şey... İster yüzde yüz,” derken uyumuştur. Şimdi böyle bir sorunun üstünde, kendisini zorladığı halde, durmuyordu bile... “Arif Bey’in dediği gibi... Kısa yazarım. Bu dünyada oldu bitti, diye bir şey vardır.”

Sefer’in başucuna bırakmış olduğu gazeteyi aldı. Düşman bildirisi yoktu. Buradaki Genel Kurmay Başkanı, bir soruya, “Durum değişmemiştir. Çünkü meydan savaşı olmamıştır,” diye karşılık vermişti. Gazete, Bursa dolaylarında önemli başarılar elde ettiğimizi yazıyor, Yenişehir’i alan birliklerimizin, Kütahya önündeki düşmanı çevirmek üzere olduklarını tekrarlıyordu. Dünkü Ankara bildirisi kısaydı: “Birliklerimiz düşmanı yer yer

durdurmakta, gerilerine doğru başarılı baskınlar yapmaktadır.” Bildirilerimizde Yenişehir çevirmesinden niçin laf edilmediğini Arif Bey’e sormayı kararlaştırdı. Rumca gazeteler, Kütahya’nın düştüğünü, bugün daha kesin yazıyorlarmış...

“Evet. Bizim bildiride çevirmeden niçin laf edilmiyor?” diyerek gözlerini kıstı, yavaş yavaş, büsbütün başka şeyler düşünmeye başladı.

Arif Bey, dün gece, “Dünyanın bütün kadınları güven ister,” demişti. “Kadınlar güven istiyor da, erkekler sanki istemiyor mu? Bu dünyada, herkes, her şey, kurt kuş, yılan çıyan hep güven istiyor. Bütün güvensizlikler de bu güven istemekten geliyor! Şu yağlıboya resimdeki Prenses Fahire Hanımefendi de güven ister. Komutanına karılık eden jigolosuna güvenmek ister. Sapık zevklere alıştırmaya çalıştığı körpe kızıdan güven ister. İki-sini de birkaç ay sonra değiştireceğini bile bile güven ister. Değiştirtinceye kadar güvenmeli... Rasputin’in bu dünyada bir tek güvendiği insan belki de bu Kontes Mariya Bolkinova imiştir. Güvenmese, bunun kurduğu pusuya belki düşmezdi. Şimdi bu kontes de güven ister!” Duvara dayalı resimleri bir zaman ressam gibi araştırırken dün sabah, Mehdi Bey’in söylediklerini hatırladı: “Şunlardaki gözlere bak! Zehir bunlar... Bu gözler, şart olsun, adam öldürür!” Yavaş yavaş doğruldu, “Zehri nerden çıkardı bu pis herif?.. Olur mu? Ne demek?” diye elini yanına götürdü. Burnunu küçülttüğü Prenses Fahire Hanımefendi’nin suratı Nermin’e benziyordu. Hele belli belirsiz gülümsemesi tıpatıp... Bu gülümsemede, bir garip yılgınlık vardı. Cinsel sapıkların, kendilerini yalnız sanıp yüzlerini gevşek bıraktıkları zamanlardaki hasta yenilmişlik...

Kontesin portresine bakınca “İhh” diye inledi. Kadının tatamı bakışlarının yerine Nermin’in gözlerini koymuştu. Bu göz-

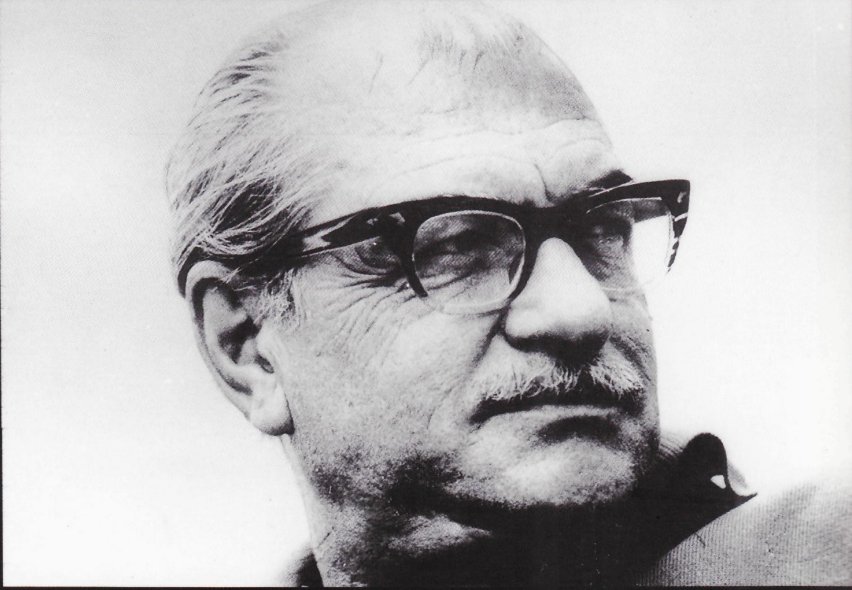
ler ömürleri boyunca, güven değil, hiçbir şey aramamışlar, etin en coşkun sırasında bir an baygınlaşmamışlardı. “Buna mı mektup yazacağım? Ne yazacağım, peki?”. Boş duvara bakarak düşünmeye çalıştı. “Tarabya’daki Fransız sefarethanesinin bahçesinde kışını sallayarak dolaşan kadını unutabileceğine aklın nasıl yattı, hayvan?” Dün gece Arif Bey’in söylediklerini birer birer hatırladı. “Aldanmaya ne kadar hazırmışım! Aldanmaya hazır olmasam, gece yarısı kalkıp gider miydim?”. Davranıp oturdu. Bir kâğıt aldı. Sanki dünden beri yalnız bunu düşünüp bunu tasarlamış gibi, bir solukta yazdı:

“Nermin,

Sizi boşuyorum. Ayşe’ye bırakacağım dükkânlarla köşk için avukatım eniştenizi görecektir. Hanımların resimleri yırtıldı. Madam Eleni’nin buraya gelmesine artık hiç lüzum yok. Ayşe’yi de göndermeyin. Babalık haklarımı tam olarak kullanmaya başladığım zaman, ben onu arar bulurum.”

İmzaladı. Zarfladı. Kapatacakken, gözüne Fransızca gazete ti. Balı haberini kesip “Boşkağıdı”na bir iğneyle ilişti. Zarfı sıkıca yapıştırdı. Sonra arkasına dayanıp kendisinde neyin değiştiğini anlamak için gözlerini kapattı.

El yordamıyla cigara paketini aradığının farkında değildi.



KEMAL TAHİR ESİR ŞEHRİN MAHPUSU

Esir Şehir Üçlemesi'nin ikinci cildi 'Esir Şehrin Mahpusu'nda, Kâmil Bey hapidedir; kendisiyle, ailesiyle ve ait olduğu Osmanlı aristokrasisiyle derin bir hesaplaşmaya girer. Çürümüş, işbirlikçi aileler, Anadolu'da gitgide güçlenen Kuvayı Milliye direnişi ve hapiste, korkunç bir dram içinde, yapayalnız, kendisini Kurtuluş Mücadelesi'yle yeniden yaratmaya karar veren Kâmil Bey...

"Romancının, romanını yazacağı toplumu, o toplumun insanlarını 'tarihsel gelişimi içerisinde inceleyip, meydana vuracağı özelliklerden, bugünün ve geleceğin zorluklarının çarelerine sağlam dayanaklar bulmak' zorunda olduğunu; bunun için hazır kaynaklar yoksa, bu roman dışı incelemelerin de romancı tarafından yapılması gerektiğini, bunsuz bir roman yazılamayacağını, romancı olunamayacağını da ilk vurgulayan Kemal Tahir olmuştur."

Mehmet H. Doğan

Edebiyat 260

www.ithaki.com.tr

ISBN 975-273-095-7



9789752730953

